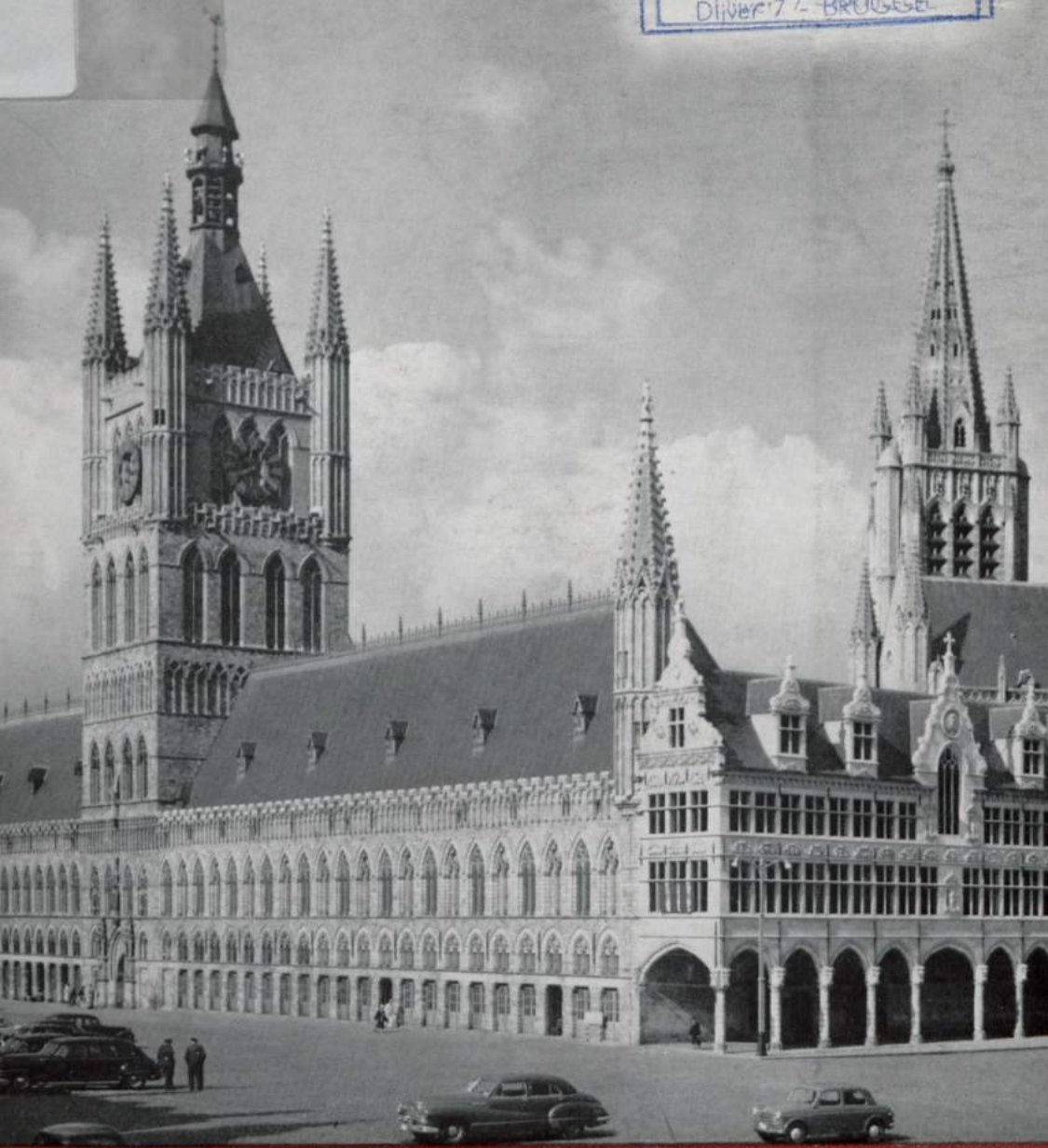

WESTVLAAMS WISSENS-
BIBLIOTHEEK
DIVER 7 - BRUGGE

GUIDO DECLERCQ & OLIVIER VANNESTE

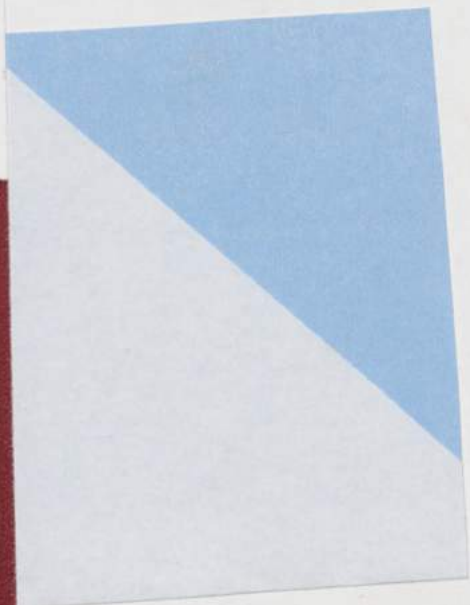
De Economische Situatie en Mogelijkheden

van het

ARRONDISSEMENT IEPER

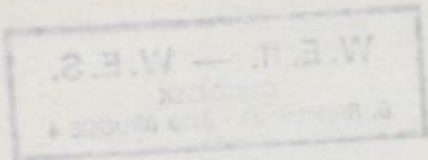
WESTVLAAMS EKONOMISCH STUDIEBUREAU - BRUGGE

DE HALLEN EN
ST.-MAARTENS-
KATHEDRAAL
TE IEPER

W. E. R. — W. E. S.
BIBLIOTEEK
B. Ruzettef. 33 - 8320 BRUGGE 4

DE ECONOMISCHE SITUATIE EN MOGELIJKEDEN
VAN HET ARRONDISSEMENT IEPER

WESTVLAAMS EKONOMISCH STUDIEBUREAU

W. E. R.

I

DIJVER, 7 BRUGGE

4

GUIDO DECLERCQ
&
OLIVIER VANNESTE

DE ECONOMISCHE SITUATIE
EN MOGELIJKHEDEN VAN HET
ARRONDISSEMENT IEPER

BRUGGE

1958

VERGELIJKEND RECHT

DEEL I

DE ECONOMISCHE SITUATIE
EN MOGELIJKEDEN VAN HET
ARRONDISSEMENT IEPER

Résumé : p. 176

Summary : p. 182

TEN GELEIDE

Dit verslag, waarvan ik het verschijnen dankbaar begroet, is een verwezenlijking naar dewelke ik en ongetwijfeld menigeen met mij, sinds lange tijd, hoopvol uitkeek.

Wie dit niet deed, wie als twijfelaar en scepticus getekend staat, hij geeft het wel niet de verwelkoming die het verdient en nodig heeft; hem wordt het een rapport zoals zovele anderen voordien gedomd om een zelfde vergetelheid in te gaan, met alle oneer daaraan verbonden.

De goeden echter, de enthousiasten, zij zullen het welkom heten als een reddingbrengend iets uit een vertwijfeling waar zij zich nog met hart en geest tegen verzetten durven. Voor hen zoals voor allen in wie het solidariteitsgevoel niet is doodgebloed, wordt het een lichtpunt in de duisternis en een blij geluid dat spreekt van hoop en van onverminderd betrouwen.

Het is een nuchtere waarheid, dat geen enkele ziekte haar genezing vinden kan zonder een scherp gestelde en wetenschappelijk gefundeerde diagnose. Daarom ook was het aangewezen de economische depressie waaronder het arrondissement Ieper gebukt gaat duidelijk omschreven te zien en — zowel in haar oorzaak, als in haar omvang en gevolgen — in een zuiver daglicht geplaatst.

Met dit rapport overbrugt het Westvlaams Economisch Studiebureau daarin een leemte van meerdere jaren. Groter nog is zijn verdienste waar het zich niet alleen beperkt tot een weergave van de toestand in zijn ontstaan en zijn evolutie, maar zich meteen tot een eerezaak maakte de mogelijkheid tot genezing aan te wijzen en de weg uit te stippelen om de economie van een zo zwaar door werkloosheid geteisterd gebied weer krachtig en gezond te maken!

Zij die zich die richtlijnen wellicht te baat kunnen nemen, vinden zich hier bij de arm gevat; zij van wier medewerking de gezondmaking in meer of mindere mate afhankelijk is horen hier de stem die hen wakker roept. Zij zullen het zich tot een plicht aanzien de raadgevingen, die het Westvlaams Economisch Studiebureau hun verstrekt, aan-

dachtig onder ogen te nemen en er naar eer en geweten gebruik van te maken!

Cijfers, getallen en statistieken verbergen hier een diepmenselijke bekommernis. Wie verder wil kijken dan het zakelijke woord, leest er het beroep op zijn hulp en zijn steun en al wie eigen verantwoordelijkheid niet onverschillig voorbijgaat of laffelijk ontvlucht, zal er het schoon vertrouwen putten dat ook het mijne is:

het rotsvast geloven in de toekomst en de welvaart van een gewest dat mij zo nauw aan het hart ligt!

Ridder PIERRE van OUTRYVE d'YDEWALLE,
Gouverneur van West-Vlaanderen,
Voorzitter W. E. R.

INHOUDSTAFEL

Ten Geleide	5
door Ridder P. van Outryve d'Ydewalle, Gouverneur van de Provincie West-Vlaanderen, Voorzitter Westvlaamse Economische Raad.	
Inhoudstafel	7
Lijst van de tabellen	8
Lijst van de grafieken	11
Lijst van de kaarten	12
Lijst van de appendices	13
Inleiding	15
Hoofdstuk I: Achtergronden van de economische proble- men van het Ieperse	17
Hoofdstuk II: Werkgelegenheid in de landbouw	33
Hoofdstuk III: Werkgelegenheid in het ambachtswezen en in de industrie	67
Hoofdstuk IV: Werkgelegenheid in de handels- en diensten- sector	90
Hoofdstuk V: Het arrondissement Ieper als arbeidsreservoir	97
Hoofdstuk VI: Werkloosheid en Werklozen	120
Hoofdstuk VII: De bevolkingsontwikkeling in het arrondisse- ment Ieper	141
Hoofdstuk VIII: Besluiten en aanbevelingen	160
Résumé	176
Summary	182
Appendices	189

LIJST VAN DE TABELLEN

Tabel I, 1:	Kengetallen van het arrondissement Ieper en van de steden (1947)	25
Tabel II, 1:	Aantal landbouwwitbatingen en beteelde oppervlakte, per grootteklasse, 1950	34
Tabel II, 2:	Bedrijven en beteelde oppervlakte, per bedrijfsgrootte, in pCt, in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen, het Rijk	34
Tabel II, 3:	Beteelde oppervlakte, uitgebaat als eigenaar en als huurder, in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, in pCt (1950)	39
Tabel II, 4:	Eigendomsverhoudingen naar de grootte van de landbouwwitbatingen, in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, in pCt (1950)	39
Tabel II, 5:	Landbouwcultures in het arrondissement Ieper in pCt van West-Vlaanderen en het Rijk (1950)	42
Tabel II, 6:	Landbouwareaal in het arrondissement Ieper in 1929 en 1950	43
Tabel II, 7:	Landbouwareaal in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, in pCt in 1929 en 1950	44
Tabel II, 8:	Landbouwareaal in het arrondissement Ieper 1946-1955	45
Tabel II, 9:	Nijverheidsgewassen, beteelde oppervlakte 1946-1955	47
Tabel II, 10:	Tewerkstelling in nijverheidsteelten, in arbeidsuren (1950-1955)	48
Tabel II, 11:	De veestapel in het arrondissement Ieper, 1950-1955 (per 100 Ha cultuurland)	53
Tabel II, 12:	Bestendig tewerkgestelde personen in de landbouw, arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, dec. 1950	56

Tabel II, 13:	Niet-bestendig tewerkgestelde personen in de landbouw, arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, dec. 1950	59
Tabel II, 14:	Mechanisering van het landbouwbedrijf arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, 1950 en 1955	61
Tabel II, 15:	Kinderen die in de landbouw bleven, in pCt van het totaal aantal kinderen, 1956	65
Tabel III, 1:	Industriële ondernemingen naar grootteklasse en naar grenszone, 1955	68
Tabel III, 2:	Industriële ondernemingen, naar bedrijfstak en aantal tewerkgestelden, 1955	70-71
Tabel III, 3:	Tewerkstelling in de industrie, naar bedrijfssector, 31 december 1947	73
Tabel III, 4:	Tewerkstelling in inrichtingen met bezoldigd personeel, 1947	80
Tabel III, 5:	Tewerkstelling in het arrondissement Ieper en West-Vlaanderen, 1950-1956 (R.M.Z.)	81
Tabel V, 1:	Nieuwe mijnwerkers uit G.B. Ieper, 1952-1956	100
Tabel V, 2:	Plaatsingen in Noord-Frankrijk, per G.B. en per maand, 1956	109
Tabel V, 3:	Aantal grensarbeiders 1946-1956	111
Tabel V, 4:	Evolutie van het aantal afgereisde seizoenarbeiders naar Frankrijk, 1947-1955	118
Tabel VI, 1:	Evolutie van de volledige en gedeeltelijke werkloosheid, 1945-1955	120
Tabel VI, 2:	Verdeling van de volledige werkloosheid in het arrondissement Ieper naar de duur. - november 1949-1955	122
Tabel VI, 3:	Volledige werkloosheid in het arrondissement naar de leeftijd. - november 1949-1955	124

Tabel VI, 4:	Spreiding van de volledige werkloosheid in het arrondissement Ieper naar duur- en leeftijds-klasse, in vergelijking met de provincie West-Vlaanderen en het Rijk (16 november 1955) .	128
Tabel VI, 5:	Volledige werkloosheid naar beroepsgroep in het arrondissement Ieper - periode 1949-1955	130
Tabel VI, 6:	Indeling der in het sample opgenomen werklozen naar beroepsgroep	135
Tabel VI, 7:	Indeling van de ondervraagde werklozen naar werkloosheidsduur	136
Tabel VI, 8:	Eigendomsverhouding naar geschooldheid en kinderlast	137
Tabel VI, 9:	Werklozen naar praktijkjaren	138
Tabel VI, 10:	Werklozen naar aantal werkgevers sinds 1950	139
Tabel VII, 1:	Evolutie van de bevolking in het arrondissement Ieper, provincie West-Vlaanderen en het Rijk 1880-1955	143
Tabel VII, 2:	Bevolkingsdichtheid in het arrondissement Ieper, provincie West-Vlaanderen en het Rijk, 1910-1955	143
Tabel VII, 3:	Concentratie van de bevolking in het arrondissement Ieper 1910-1955	146
Tabel VII, 4:	Natuurlijk accres in het arrondissement Ieper 1925-1955, jaargemiddelden	149
Tabel VII, 5:	Geboorte- en sterftecoëfficiënten arr. Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, 1880-1955 .	150
Tabel VII, 6:	Uitwijkingsoverschot, arr. Ieper, 1880-1955 .	151
Tabel VII, 7:	Verdeling van de bevolking naar leeftijd arr. Ieper, West-Vlaanderen, het Rijk, 1930 en 1947	153
Tabel VII, 8:	Procentuele verdeling van het aantal families naar het aantal in leven zijnde kinderen, arr. Ieper, West-Vlaanderen, het Rijk, 31 dec. 1947	154
Tabel VII, 9:	Actieve bevolkingsklasse naar geslacht arr Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, 31 dec. 1947	155

Tabel VII, 10: Verdeling van de actieve bevolking naar sociale stand, arr. Ieper, West-Vlaanderen, het Rijk, 31 december 1947	156
Tabel VII, 11: Beroepsbevolking naar activiteit, 31 dec. 1947	156
Tabel VII, 12: Raming van de ontwikkeling van de actieve bevolking 1962	158

LIJST VAN DE GRAFIEKEN

Grafiek 1: Kinderen van landbouwersgezinnen, en oppervlakte van de landbouwwuitbatingen 1956	64
Grafiek 2: Loop van de bevolking 1937-1955	152

LIJST VAN DE KAARTEN

Kaart 1: Oppervlakte landbouwuitbatingen van 20 Ha en meer in pCt van de totaal beteelde oppervlakte, 1950	36
Kaart 2: Lokalisatie van hop- en tabaksteelt, 1955; in pCt van beteelde oppervlakte	50
Kaart 3: Landbouwbevolking in pCt van de totale bevolking (december 1950)	55
Kaart 4: Beteelde oppervlakte per arbeidseenheid, 1950	62
Kaart 5: Lokalisatie van de nijverheidsinrichtingen met bezoldigd personeel, juni 1955, naar grootte	69
Kaart 6: Totale tewerkstelling in de nijverheidsinrichtingen met bezoldigd personeel en aantal alleenstaande handarbeiders, december 1957	77
Kaart 7: Tewerkstelling in de plaatselijke nijverheidsinrichtingen in pCt van de actieve bevolking (31dec. 1947)	79
Kaart 8: Grensarbeiders in het arrondissement Ieper 1955-1956 Grensarbeiders in pCt van de actieve bevolking 1948	112
Kaart 9: Daggemiddelde van de volledige en gedeeltelijke werkloosheid 1945-1955 in pCt van de actieve bevolking (31 december 1947)	132
Kaart 10: Bevolking per gemeente 31 dec. 1955	144
Kaart 11: Bevolkingsevolutie 1947-1955	148

LIJST VAN DE APPENDICES

Appendix 1:	Beteelde oppervlakte en landbouuitbatingen per gemeente - arrondissement Ieper (Algemene landbouwtelling 1950)	190
Appendix 2:	Beteelde oppervlakte, aantal percelen en gemiddelde oppervlakte van die percelen: per bedrijfsgrootte en per gemeente. - Arrondissement Ieper (Alg. landbouwtelling 1950)	192
Appendix 3:	Landbouwenquête in het arrondissement Ieper	194
Appendix 4:	Aantal nijverheidsinrichtingen met bezoldigd personeel, 1955	196
Appendix 5:	Tewerkstelling in industrie en ambacht, dec. 1947	197
Appendix 6:	Handels- en dienstensector, 31 dec. 1947	198
Appendix 7:	Lijst der beroepen voorzien bij art. 16 lid 2, van het akkoord tussen België en Frankrijk, betreffende de grensarbeiders	199
Appendix 8:	Grens- en seizoenarbeiders	200
Appendix 9:	Ontwikkeling van de volledige en gedeeltelijke werkloosheid in het arrondissement Ieper. 1945-1955	201
Appendix 10:	Volledige werkloosheid: dispariteitsindices van het arr. Ieper t.o.v. West-Vlaanderen en het Rijk, nov. 1949 - nov. 1953	203
Appendix 11:	Geografische spreiding der in het onderzoek betrokken werklozen over de gemeenten van het arrondissement Ieper	204
Appendix 12:	Memorandum over zekere urgente maatregelen tot het stimuleren van de industriële investeringen in het Ieperse. (Uittreksel)	205

INLEIDING

Gezien de bestendige hoge werkloosheid welke het arrondissement Ieper heeft gekend gedurende de jaren volgend op de herstelperiode onmiddellijk na de tweede wereldoorlog werd, op verzoek van het Sociaal-Economisch Studiecentrum voor het Arrondissement Ieper, door het Ministerie van Economische Zaken in februari 1956 opdracht gegeven aan het Studiebureau van de Westvlaamse Economische Raad een omvattende studie te wijden aan de ontwikkeling en de structuur van de tewerkstelling en de werkloosheid in dit arrondissement. Deze opdracht, was een toepassing van de wet van 31 mei 1955.

De referentietermen van de opdracht kunnen als volgt omschreven worden: een studie op te stellen over de economie van het arrondissement Ieper, en over de factoren welke de ontwikkeling van de welvaart aldaar begunstigen, tegenhouden; de bestaande ontwerpen voor economische reoriëntering of ontwikkeling, waarvan de uitvoering reeds aangevat werd of ter studie is genomen beschrijven, en beoordelen; de mogelijkheden en sectoren voor de uitbreiding van de tewerkstelling en in het bijzonder voor uitbreiding van de industriële tewerkstelling, aanduiden, met inachtneming van de redelijke verwachtingen nopens de ontwikkeling van de economie van het gehele gebied en ook van het Rijk; ten einde aan alle betrokken instanties, alsook aan de regionale organismen voor welvaartsbevordering een leidraad te bieden.

Uit de referentietermen volgt dat naar een economisch verantwoord afbakening van het te onderzoeken gewest niet diende gezocht te worden. Inderdaad werden hiervoor in de opdracht de administratieve grenzen van het arrondissement opgegeven.

Een ontwerp van het rapport werd uiteengezet op een vergadering van de burgemeesters en van alle voor het economisch leven verantwoordelijke personen van het arrondissement, op 12 juni 1956. Buiten de aldaar gemaakte suggesties, werd ook rekening gehouden met de inlichtingen verstrekt door de Gewestelijke Bureau's voor Arbeids-

bemiddeling van Ieper en Moeskroen, het Sociaal-Economisch Studiecentrum voor het Arrondissement Ieper, de handelskamer van Ieper, de gewestelijke afdelingen van het A.B.V.V., het A.C.V., en de Liberale Vakbonden, de plaatselijke verenigingen voor vreemdelingenverkeer, enz...

Een interim rapport kon aan de Heer Minister van Economische Zaken overgemaakt worden in november daaropvolgend.

Het rapport werd voltooid in augustus 1957. Op een conferentie welke op 8 oktober te Ieper gehouden werd, konden de hoofdlijnen ervan en de conclusies uiteengezet worden voor de overheidspersonen en de pers.

Als bronnen werden de Algemene Volks-, Nijverheids- en Handelstelling gebruikt, cijfergegevens welke op ons verzoek verzameld werden door het Nationaal Instituut voor de Statistiek en de Algemene Economische Inspectie. Voor het hoofdstuk over de werkloosheid mochten wij ons verheugen in de volledige medewerking van de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid. Verder werden gegevens verwerkt van enquêtes welke uitgevoerd werden met de welwillende medewerking van de Heren Burgemeesters, de Gewestelijke Bureau's voor Arbeidsbemiddeling van Ieper en Moeskroen, de Belgische Boerenbond en de handelskamer van Ieper.

Dit rapport werd opgesteld met medewerking van de Heren A. Buyst (socioloog - werkloosheid), G. Verfaillie (geograaf - fysisch en historisch kader) en E. Delahaye (Directeur van de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid, Gewestelijk Bureau Ieper - werkloosheid). Voor de uitwerking van de enquêtes verleenden hun medewerking de juffrouwen G. Vandenbroele (secretaresse W.E.R.) en S. Meeuws.

Aan deze medewerkers, en aan allen die op een of ander ogenblik gedurende het opstellen van dit rapport hun medewerking hebben verleend, zij hier een hartelijk woord van dank toegestuurd. Tenslotte danken wij de Weled. Heer Gouverneur en de Leden van de Bestendige Deputatie, die de publicatie van deze studie hebben mogelijk gemaakt. Wij hopen dat dit rapport de basis mag worden waarop de actie voor de economische ontwikkeling van het arrondissement Ieper, reeds zo krachtdadig ter hand genomen, met succes kan worden voortgezet.

G. D. & O. V.

HOOFDSTUK I.

ACHTERGRONDEN VAN DE ECONOMISCHE PROBLEMEN VAN HET IEPERSE

INLEIDING

Als achtergrond voor dit welvaartsrapport worden in dit eerste hoofdstuk vier elementen belicht, welke voor een duidelijker begrip van de hedendaagse economische problematiek van het Ieperse belangrijk zijn, nl. het fysisch en het historisch kader van het Ieperse, het fenomeen van de economische grens tussen het Ieperse en Frankrijk, en de wereldoorlog 1914-18.

De invloed van de staatsgrens op de economie van het arrondissement Ieper kan moeilijk overschat worden. In het perspectief van de Europese eenmaking, welke thans aan de orde is gesteld, verdient dit element alle belangstelling. Het arrondissement is verder het schouwtoneel geweest van de eerste wereldoorlog.

Sommige zwakheden in de economische ontwikkeling van het Ieperse van heden kunnen nog steeds aan dat gebeuren worden toegeschreven.

§ 1. — HET PHYSISCH KADER

Ligging.

Het arrondissement Ieper, een van de acht bestuurlijke arrondissementen van de provincie West-Vlaanderen, omvat 43 gemeenten met een totale oppervlakte van 61.056 Ha en een bevolking van 122.097 zielen (1955), hetzij 2,0 % van de oppervlakte van het Rijk en 1,4 % van 's Rijks bevolking.

De economische actieve bevolking bedroeg 50.383 eenheden in 1947, nl. 37.481 mannen en 12.902 vrouwen. Het kader waarin de welvaartsproblemen van deze streek zich stellen is bijgevolg beperkt; voor hun oplossing zal derhalve ook met de krachten van de economische ontwikkeling buiten het arrondissement dienen rekening gehouden.

De vorm van het arrondissement Ieper kan worden weergegeven door een vierhoek, waarvan twee zijden gevormd worden door de staatsgrens van België met Frankrijk, over een afstand van 64 Km, de derde zijde door de grenzen met de arrondissementen Veurne en Diksmuide en de vierde door de grenzen met de arrondissementen Roeselare en Kortrijk. De hoofdtrekken welke de situatie van het Ieperse in het economisch landschap van ons land bepalen komen daardoor al naar voren: gelegen in het uiterste Zuid-Westen van het land, verwijderd van de grote binnenlandse centra, naast de belangrijkste verkeers- en handelsstromingen en vlak tegenover een van de belangrijkste industriële gebieden van Frankrijk, is dit arrondissement t.a.v. België een randgewest en t.a.v. Frankrijk een zog. « grenswoestijn ». (1).

Voor de economische ontwikkeling van het randgewest Ieper is de Belgisch-Franse grens een ernstige handicap geweest. Deze politieke barrière is zeker niet totaal ondoordringbaar. Maar zij was en is nog steeds in veel minder mate permeabel voor goederen dan voor diensten, deze laatste in de vorm van arbeidskrachten.

In dit welvaartsrapport zal bijgevolg een bijzondere aandacht moeten besteed worden aan de economische aspecten van de politieke grens en haar betekenis voor de verdere ontwikkeling van het Ieperse.

Reliëf.

Het arrondissement Ieper sluit aan bij de noordelijke laagvlakte van België. Het grootste deel ervan maakt deel uit van het Vlaamse laagland, dat zelden meer dan 20 m boven de zeespiegel verheven is. De ondergrond bestaat uit marine afzettingen uit het Tertiair, subhorizontaal en zeer zachtjes afhellend naar het Noorden. Deze afzettingen werden in het Kwartair door erosie aangetast, waardoor hun niveau sterk werd verlaagd.

De Ieperse klei (Ieperiaan c) vormt het voetstuk van gans het gebied. Het is een dik en uniform pak van zware grijze tot blauwgrijze ondoordringbare klei, dat op zekere plaatsen een dikte van 100 m bereikt. Meestal is deze klei met jongere, vooral kwartaire formaties bedekt; slechts uitzonderlijk wordt zij aan of dicht tegen de oppervlakte aangetroffen.

Het Vlaamse laagland met zijn éénvormige structuur kent dan ook bijna geen reliëf. De vele beekjes en waterlopen die voor de natuurlijke afwatering zorgen, zijn slechts lichtjes ingesneden. De hellingen naar de rivieren zijn zacht en gaan haast onmerkbaar over in de afgeplatte stukken, die als interfluvia tussen de waterlopen liggen. Het hydrogra-

(1) Zie § 3, blz. 27.

fisch net is, in grote trekken gezien, noordwaarts georiënteerd naar de IJzer. Gans het gebied is lichtjes in éénzelfde richting geïnclineerd; langs de alluviale dalen der grotere waterlopen sluit het Vlaamse Laagland in het Noorden van het arrondissement aan bij de Polders.

Hier dient melding gemaakt van de vijvers van Dikkebus (ca 35 Ha) en van Zillebeke (ca 28 Ha), de eerste gelegen langs de baan Ieper-Bailleul, de andere tussen de banen Ieper-Menen en Ieper-Komen. Deze vijvers werden in de Middeleeuwen op kunstmatige wijze gevormd door uitgraving en afdamming van de Kimmelbeek en de Zillebeek met het doel de stad Ieper van drinkwater te voorzien. Beide waterreservoirs vervullen overigens nog steeds deze functie.

Deze vijvers van Dikkebus en Zillebeke zijn voor het arrondissement een waardevol toeristisch kapitaal, gezien hun gunstige ligging langs toeristische toegangswegen, op minder dan 5 Km afstand van de stad Ieper.

Het Vlaamse laagland wordt in het Ieperse zowel naar het Zuiden als naar het Oosten door een heuvelrij afgesloten. Boven de Ieperiane klei komen aldaar nog andere Tertiaire formaties te liggen, nl. Ieperiaan zand en Paniseliaan. Het fijn en olijfgroen Ieperiaan zand (Ieperiaan d) vertoont weinig verschillen met het er boven liggende Paniseliaan. Beide formaties zijn zandiger en meer doordringbaar dan de Ieperiane klei, alhoewel dunne kleilenzen voorkomen, die plaatselijk de watertafel kunnen ophouden.

Deze formaties zijn b.v. gemakkelijk terug te vinden in de heuvelkam welke ten Oosten van Ieper verloopt in de richting Noord-Noord-Oost, van Wijtschate naar Passendale. Het hoogste punt van deze heuvelkam is gelegen te Geluveld (64 m); te Wijtschate sluit hij aan bij de Zuidvlaamse bergen. De heuvelkam heeft een vlakke, horizontaal-verlopende top, die op een tamelijk constant niveau ligt. Zijn verloop is evenwijdig aan dit van de rivieren Boven-IJzer en Leie, tussen dewelke hij de waterscheiding vormt.

Deze heuvelkam is een overblijfsel van een oppervlak, dat zich vroeger veel breder uitstreckte, maar door fluviale erosie tot een kam gereduceerd werd. Verschillende beken hebben zich in deze heuvelrij tamelijk diep ingesneden, waarvan een reeks uitlopers afgezonderd werden, die loodrecht op de kam georiënteerd zijn, van elkaar gescheiden door kleine valleien.

In de 19e eeuw was deze heuvelkam één van de hinderpalen bij het graven van een kanaal van Ieper naar de Leie, waarvan nog gedeelten bestaan, o.m. te Hollebeke. Sommige secties van deze « droge vaart » hebben nog een breedte van 4 m bewaard.

Te Hollebeke werd in 1864 aangevangen met de bouw van een tunnel welke 700 m lang zou geworden zijn. Door financiële moeilijkheden echter werd de Naamloze Vennootschap, welke voor de bouw en de exploitatie van dit kanaal opgericht was, genoopt deze werken stil te leggen. Sinds 1912 werden de pogingen tot het graven van deze vaart stilgelegd, en sedertdien niet meer hervat.

Op de natuurlijke hoogte van Geluveld staat thans een waterreservoir.

Vanaf Ploegsteert tot Wervik vormt de Leie de staatsgrens met Frankrijk. Deze rivier met een sterk schommelend debiet werd ten dele rechtgetrokken en gekanaliseerd, waardoor hij bruikbaar is geworden voor de scheepvaart. De rivier vloeit in de alluviale Leievallei (hoogte ca 12 m boven de zeespiegel). Bij hoogwaterstand staat deze vallei vaak onder water.

De Leievlaakte ligt op gemiddeld 20 m boven zeeniveau; zij is, gedeeltelijk althans, opgebouwd uit sedimenten door de Leie aangebracht. Het mikrorelief der Leievlaakte is alleen van belang in dit opzicht, dat sommige depressies, die iets lager liggen dan de omgeving, daardoor een slechte afwatering hebben en alleen als weiland geschikt zijn.

In het Zuiden van het arrondissement komen een reeks heuvels voor die een afzonderlijke vermelding verdienen. Deze heuvelreeks begint op Frans grondgebied met de Casselberg, Catsberg en Zwarteberg (op de grens), en wordt in België voortgezet met de Rodeberg, de Scherpeberg en de Kemmelberg. Deze laatste reikt tot 156 m boven zeeniveau; het is de hoogste top van dit klein massief.

In deze heuvelrij is een dubbele richting waar te nemen: een richting West-Oost, die de structuur van het gehele massief bepaalt, en vanaf Cassel over Kemmel kan verbonden worden met de heuvels van Ronse. Daarnaast zijn er enkele kleinere heuvelgroepen, aaneengelijnd in een richting Zuidwest-Noordoost. De meest typische voorbeelden zijn Zwarteberg-Rodeberg-Scherpeberg en de langgerekte dubbele top van de Kemmelberg.

Ten Zuiden dezer heuvelrij loopt de Douve, een bijrivier van de Leie, in een tamelijk diepe en pittoreske vallei van Dranouter tot Waasten. Meer zuidwaarts nog liggen de hoogten van Nieuwkerke en Haubourdin, tussen de Douvevallei en de Leievlaakte.

Deze Zuidvlaamse heuvels zijn uit diverse geologische formaties samengesteld. Het voetstuk bestaat uit Ieperiaanse klei, die hier tot 65-70 m hoogte bereikt. Daarboven liggen Paniseliaan zand en andere tertiaire lagen. De top is meestal bedekt met een formatie van roodverweerde zanden, waarin concreties aangetroffen worden van roodijzerzandsteen.

De hellingen van de heuvels zijn over het algemeen zacht. De top zelf van de meeste heuvels (met uitzondering van de lager geërodeerde Scherpeberg) is plat. Het zijn nl. getuigeheuvels, of resten van een vroeger veel groter oppervlak, dat door sterke erosie aangetast en versneden is geworden.

Deze erosie heeft aan de streek van de Westvlaamse bergen een zeer typisch uitzicht gegeven. De bronnen welke boven de Ieperiane klei ontspringen op een hoogte van ± 70 m, vormen beekjes, waarvan sommige door de werking van de terugschrijdende erosie diepe en steile ravijnen hebben doen ontstaan.

Het bekendste voorbeeld hiervan is het zog. « Hellegat » aan de Rodeberg, waar men op uiterst korte afstand van de heuveltop tot 65 m diepte daalt, tot de plaats waar een beekje ontstaat.

Het voorland aan weerszijden van de eigenlijke heuvelrij is door dalen en valleien doorsneden. De verdere loop van deze beken schept een afwisseling van mooie hoekjes, welke door wandelpaden zouden kunnen geopend worden.

Samen met de bovenvermelde vijvers vormen de Westvlaamse bergen en hun omgeving een natuurlijk toeristisch landschap, dat door aangepaste maatregelen in een aantrekkelijk recreatief gebied kan herschapen worden.

Bodemgesteldheid.

De eigenschappen van de bodem in het arrondissement Ieper zijn voornamelijk afhankelijk van de aard der kwartaire afzettingen. Gewoonlijk gaat het hier om sedimenten die door de wind werden aangebracht. Men heeft kunnen vaststellen dat de leemfractie van deze zandleemafzettingen procentueel stijgt naar het Zuiden toe.

Het arrondissement behoort tot de zandleem- en leemstreek en is bijgevolg voor de landbouw goed geschikt. De natuurlijke vruchtbaarheid is hoger dan voor zandgrond, en het droogtegevaar in de zomer is veel geringer. In de zandleemstreek is de grond lichter dan voor zuivere leemgrond het geval is, en dus gemakkelijker te bewerken. Hij vergt niet zulke zware landbouwwerktuigen, hetgeen een tamelijk vergaande verkaveling van de grond in kleine bedrijven heeft toegelaten. Tot de leemstreek behoren de gemeenten Mesen, Neerwaasten, Nieuwkerke, Ploegsteert, Waasten, Wulvergem en gedeelten van Houtem, Komen en Wijschate.

Gezien het procent leem naar het Zuiden toe groter wordt, neemt de vruchtbaarheid van de bodem in het algemeen toe van Noord naar Zuid. De beste gronden worden aangetroffen in het Leiebekken. Dit

blijkt ook uit de grote oppervlakte van de bedrijven, uit het groter areaal suikerbieten en tarwe dat gemiddeld in de gemeenten beneden de lijn Poperinge-Ieper wordt verbouwd, en uit de gemiddeld hogere opbrengsten. De gemeenten Boezinge, Dikkebus, Elverdinge, Reningelst, Roesbrugge-Haringe en St.-Jan, en gedeelten van vele andere gemeenten bezitten uitstekende landbouwgronden.

Twee factoren kunnen in dit algemene schema belangrijke verstoringen teweegbrengen, namelijk de tertiaire ondergrond en het reliëf. De tertiare lagen kunnen nl. — gezien het reliëf in het Ieperse — zo dicht aan de oppervlakte komen, dat zij met de bovenlaag vermengd raken en de waterhuishouding beïnvloeden. Dit komt tamelijk frequent voor op de heuvelrug Wijtschate-Passendale. Het Paniseliaan zand ligt op de hogere delen en op de bovenhellingen, tamelijk dicht bij de bouwvoor en is ermede vermengd geraakt. Hierdoor is niet alleen de bovenlaag minder vruchtbaar geworden, maar ook de watertafel dieper gezakt. Deze landbouwgronden zijn tamelijk slecht, en sterk onderhevig aan het gevaar van verdroging. Zij zijn ongeschikt voor weiland. Vele plaatsen van de heuvelrug Wijtschate-Passendale, meestal de slechtste bodems, zijn bebost. Men treft er o.m. veel dennenbos aan.

Meer in het Zuiden van het arrondissement komt de tertiaire klei tot dicht tegen de oppervlakte op hellingen en op blootgestelde plaatsen. De natuurlijke vruchtbaarheid van de bodem wordt daardoor nog verhoogd: bij gunstige weersomstandigheden kunnen deze gronden ware topogsten opbrengen. De waterhuishouding ervan is nochtans sterk gestoord. Gedurende de winter en het voorjaar is de gezwollen klei kletsnat en ontoegankelijk; in de zomer kunnen in de klei grote barsten en spleten ontstaan. Het regenwater zakt dan langs deze openingen snel naar beneden zodat ook deze gronden aan sterke verdroging onderhevig zijn. De bewerking gaat lastig en moet op het gepaste ogenblik geschieden. Drainage en een sterke organische bemesting kunnen daaraan echter veel verhelpen.

Er dient opgemerkt, dat de meeste landerijen in het arrondissement goed ontwaterd zijn, op enkele diep-liggende gronden na, alhoewel vele afvoerkrachten te wensen overlaten.

In de Westvlaamse bergen speelt het reliëf een grotere rol in de eigenschappen van de bodem. De hoge heuveltoppen, waar het Diestiaans ijzerhoudend zand met zijn ondoordringbare limonietstenen aan of dicht tegen de oppervlakte komt, zijn weinig geschikt voor cultures. Zolang de hellingen niet te steil zijn, is de bodem tamelijk goed. Bij te sterke helling bestaat steeds het gevaar, dat de vruchtbare mineralen en humusdeeltjes uit de cultuurlaag naar beneden worden gespoeld. Ook het be-

werken van het land gaat dan moeilijker. De hellingen kunnen ook zo steil worden, dat ieder in-cultuurneming onmogelijk is. Het lijkt dus aangewezen de hoge toppen en steile hellingen van de Westvlaamse bergstreek voor bebossing en aanplantingen voor te behouden.

De ondergrond van het arrondissement Ieper is arm aan natuurlijke rijkdommen of grondstoffen. In een paar zandgroeven in de Westvlaamse bergstreek wordt tertiair zand ontgonnen, dat gebruikt wordt als bouw-materiaal. Enkele kleine zandgroeven aan de heuvelkam Wijtschate-Pas-sendale leveren Paniseliaan zand. Het Paniseliaan zand werd vroeger als bouwzand gebruikt; gezien de vermindering van de vervoerkosten kan dit zand echter niet meer tegen het duinzand mededingen. De vindplaat-sen en uitbatingsmogelijkheden zijn daarenboven beperkt.

In het arrondissement komen enkele steenbakkerijen voor, nl. te Ieper, Langemark, Mesen, Ploegsteert, Poperinge, Proven, Waasten en Zonnebeke, welke de Ieperiaanse klei verwerken, die tot op een diepte van 8 tot 10 m wordt uitgegraven. Soms (te Zonnebeke b.v.) wordt deze klei vermengd met het zandlemig materiaal van de kwartaire deklaag.

Deze bedrijfstak, welke voorheen in tal van kleine ondernemingen uitgeoefend werd, is thans in enkele grotere steenbakkerijen geconcen-treerd. De bekomen producten zijn van goede kwaliteit; met uitzondering van de producten van een filiaalbedrijf van een Franse onderneming, dienen zij echter alleen tot dekking van regionale behoeften.

§ 2. — HISTORISCH KADER

De vier steden.

Hierna worden enkele historische elementen vermeld, welke de he-dendaagse economische problemen van het Ieperse in een wijder perspec-tief laten zien.

In het arrondissement komen een viertal centra voor die wegens hun talrijker bevolking en/of hun functie als verzorgingscentrum een aparte vermelding verdienen in deze inleiding. Deze centra zijn: Ieper, Komen, Poperinge en Wervik.

De oudste plaats is Wervik. In de Romeinse tijd was deze plaats bekend onder de naam « Viroviacum », als een pleisterplaats op de heir-weg van Bavai naar Cassel, die op enkele kilometer ten Zuiden van Ieper voorbijkwam. Een kleine vertakking of « diverticulum » zou gelopen heb-ben van Cassel over Poperinge, Elverdinge en Merkem.

Ook Komen zou, te oordelen naar vondsten en toponymische aan-

duidingen, tot de Romeinse tijd teruggaan. Poperinge behoorde reeds rond de jaren 660 toe aan de St.-Bertinusabdij van St.-Omaars. De eerste vermeldingen van Ieper dateren pas uit de 10e eeuw. Volgens Professor J. Dhondt ⁽¹⁾ waren Brugge en Rijsel reeds in de 12e eeuw door een weg verbonden, welke over Ieper liep. Het tracé van deze verbindingsweg wordt door hem als volgt geschetst: Rijsel, Tourcoing, Wervik, Mesen, Ieper, Staden, Torhout, Brugge. Deze baan vormde een « Westelijke economische as, parallel met de Scheldestroom en die eerder van Brugge dan van Gent schijnt af te hangen ». Deze baan heeft in het ontstaan en de ontwikkeling van Ieper een grote rol gespeeld.

De steden Ieper, Komen, Poperinge en Wervik maakten een nauw gelijklopende ontwikkeling door tot in de 19e eeuw. Zij bereikten hun hoogste bloei in de Middeleeuwen; de lakennijverheid en de handel waren de drijfassen van het economisch leven. Vooral Ieper was, dank zij zijn befaamde lakennijverheid, veel belangrijker dan nu. Deze stad hoorde met Brugge en Gent tot de trits van steden welke het Middeleeuwse Vlaanderen beheersten. De andere steden van het Ieperse deelden in de bloei welke door de Ieperse lakenhandel aan het gewest werd medege-deeld.

Over deze economische bloeiperiode getuigen nog steeds gebouwen en andere kunstschaten, zoals het Belfort en de Lakenhallen uit de 13e eeuw en de gothische St.-Maartenskerk te Ieper, de gothische kerken te Poperinge (St.-Bertinus, St.-Jan) en te Wervik.

Rond het einde van de Middeleeuwen zette het economisch verval in van deze steden, o.m. verhaast door oorlogen, belegeringen, branden en epidemieën.

De mededinging van Engeland en van Spanje brachten harde slagen toe aan de lakennijverheid van Ieper, Poperinge en van de mindere plaatsen langs weerszijden van de grens, zoals Nieuwkerke, Hondshoote, Belle, Sint-Winnoksbergen en Cassel. Dit economisch verval kreeg zijn beslag in de eerste helft van de 16e eeuw en vond o.m. een scherpe uitdrukking in de beeldstormerij, die van deze streek uitspreidde in de Nederlanden. Meerdere eeuwen bleef het gewest nu een doorgangsgebied en een slagveld voor vreemde legermachten.

Onder Lodewijk XIV werden Komen en Wervik gehalveerd door een staatsgrens. Ieper bleef tot 1853 omklemd door oude vestingswerken. Alleen Poperinge kende in de 18e eeuw nog een periode van relatieve welvaart, zoals enkele patriciërswoningen uit die tijd aantonen.

(1) *Bijdrage tot het Kartularium van Mesen*, blz. 4; *IDEM: Handelingen Koninklijke Commissie van Geschiedenis*, dl. 106, 1941, 95-234.

Het Poperingse telde in dat tijdvak een aanzienlijk aantal manufacturen van de meest diverse aard.

Deze welvaart was hoofdzakelijk te danken aan een actieve smokkelhandel met Frankrijk welke gedurende de Oostenrijkse tijd uitbreiding nam, tot aan de inpalming van België door het revolutionaire leger van Frankrijk (1792). In deze tijd ontstond o.m. ook de tabakcultuur in de grensstreek nabij Wervik.

In de loop van de 19e eeuw heeft zich een geleidelijke evolutie in de economische structuur van deze steden voltrokken, welke ook na de brutale onderbreking van de wereldoorlog 1914-1918 is voortgegaan. De tegenwoordige verschillen tussen de vier steden kunnen verduidelijkt worden door enkele kengetallen ontleend aan de Algemene Tellingen van 1947. (Tabel I, 1).

De economische structuur van Ieper en Poperinge is gekenmerkt door een relatief hoge tewerkstelling ter plaatse. Poperinge (oppervlakte : 4.761 Ha) telt een aanzienlijk aantal landbouwers onder zijn bevolking, en heeft een geringer bevolkingsdichtheid. Te Ieper waren einde 1947 2.561 personen tewerkgesteld in de industrie. De bevolkingsdichtheid be-

TABEL I, 1

Kengetallen van het arrondissement Ieper en van de steden (1947)

	Ieper	Poperinge	Wervik	Komen	Arrond. Ieper
Oppervlakte	1.561 Ha	4.761 Ha	2.019 Ha	1.404 Ha	61.056 Ha
Totale bevolking . . .	17.052	12.405	12.230	8.139	123.278
Bevolkingsdichtheid per Kw. Km.	1.091	261	605	580	202
Aktieve bevolking . . .	6.566	4.698	5.659	3.550	50.383
Aktieve bevolking in pCt totale bevolking .	38,5	37,9	46,3	43,6	40,9
Aktieve bevolking, tewerkgesteld ter plaatse	4.875	3.411	1.839	1.395	31.901
Tewerkstelling in de plaatselijke industrie .	2.561	765	392	369	6.073
Grensarbeiders	668	536	2.966	1.619	13.000
Tewerkstelling in de handel	509	398	151	79	2.155
Aantal inrichtingen met 5 werklieden en méér	65	33	12	13	197
Handelsinrichtingen per 1 000 inwoners .	46	51	38	39	49

droeg er 1.091 eenheden per kwadraatkilometer. Deze twee steden zijn typische regionale verzorgingscentra in een overwegend agrarisch ommeland. Hun verzorgende functie komt zeer goed tot uiting in het groot aantal kleinhandelsinrichtingen per 1.000 inwoners, nl. respectievelijk 46 en 51. Voor het arrondissement in zijn geheel bedroeg dit 44 per 1.000 inwoners, en voor de provincie West-Vlaanderen 39. De sterkere ontwikkeling van de groothandel blijkt ook uit het groter aantal loontrekken in de handel.

Ieper dankt zijn grotere industriële tewerkstelling aan de aanwezigheid van een paar belangrijke ondernemingen. De grootste onderneming van het arrondissement, de N. V. Picanol, die zich toelegt op de productie van weefautomaten, stelde in 1956 ca. 900 personen tewerk. Dit bedrijf, dat aan een groot aantal gespecialiseerde werkrachten uit het ganse arrondissement werkgelegenheid verschaft, werd pas in 1936 opgericht. Dank zij verschillende originele patenten, kende het een zeer snelle opgang, en een stijgende uitvoer van zijn produkten.

Als tweede grootste onderneming te Ieper dient vermeld de weverij N. V. Alpaga, die in 1947 113 arbeidskrachten tewerkstelde, hoofdzakelijk vrouwen.

Wervik en Komen zijn typische slaapsteden van grensarbeiders. Deze steden zijn slechts door de Leie van Frankrijk gescheiden. Het karakter van « woonstad » uit zich aldaar in de hoge verhouding actieve t.a.v. de totale bevolking, en een hoge bevolkingsdichtheid per kwadraatkilometer. De woonfunctie heeft in deze plaatsen een abnormale uitbreiding genomen, en staat in wanverhouding tot de industriële uitrusting, die door het grensarbeidersfenomeen geremd is geworden. (1). De regionale verzorgingsfunctie staat evenmin in verhouding tot het absoluut bevolkingsaantal, zoals blijkt uit het geringer aantal handelsinrichtingen, die veel minder op de omgeving zijn ingesteld, en uit het gering aantal loontrekken in de handel. Men mag overigens vooruitzetten dat zich in deze grenssteden voortdurend een koopkrachtverlies ten gunste van de « twin cities » (2) over de grens manifesteert. Al deze kenmerken komen het sterkst tot uiting te Wervik, waar het aantal grensarbeiders in 1947 52,5 % bedroeg van de actieve bevolking.

De wisselwerkingen tussen de vier steden van het arrondissement en de landelijke omgeving zijn dan ook niet even intens. Ieper domineert voor wat betreft de tewerkstelling van personen uit de arrondissementsgemeenten. Elk van de vier steden behoudt echter zijn onmiddellijke omgeving als eigen verzorgingsgebied.

(1) Zie hoofdst. V, § 2, blz. 101.

(2) Zie hoofdst. V, § 2, blz. 101.

Het platteland.

De landelijke bewoning in het arrondissement is gekenmerkt door een sterke dispersie. De landbouwuitbatingen zijn over het gehele gebied wijd verspreid; er valt weinig concentratie in dorpen of gehuchten te bespeuren.

De bevolkingsdichtheid van de landelijke gemeenten van het arrondissement schommelt van 100 tot 200 inwoners per kwadraatkilometer.

In de landelijke bewoning komt nog sterk de gemengde economie tot uiting, welke typerend was bij de aanvang van de industriële evolutie in het Vlaamse land. Bij vele van de verspreide arbeiderswoningen behoort een lapje grond.

Bij het bouwen van volkswoningen heeft men echter in de laatste tijd toch steeds meer, zoniet de dorpskern, dan toch de nabijheid van de wegen opgezocht.

§ 3. — DE BELGISCH-FRANSE GRENS

Hierboven werd reeds gewezen op de betekenis van de Belgisch-Franse grens in een beschrijving van het economisch leven en een verklaring van de structuur van de economie van het Ieperse.

Wij beschouwen deze scheidingslijn hier in haar economische betekenis.

Zonder hieraan een uitvoerig historisch-economische uiteenzetting te kunnen wijden, willen wij verduidelijken dat de economische betekenis dezer grens — zoals van de meeste politieke grenzen in Europa, maar hier wellicht in nog grotere mate — in de loop van de laatste vijftig jaar ingrijpend gewijzigd is.

Bij de aanvang van de industriële revolutie in de eerste helft van de 19e eeuw, toen de nationale grens een instrument van economische politiek werd, en zelfs minder doordringbaar voor het internationaal handelsverkeer was wegens de hoge tolrechten, kwamen velerlei economische activiteiten achter de grens op Belgisch grondgebied tot ontwikkeling welke voor de afzet van hun producten (tabak, alcohol, pijpen, enz...) in Frankrijk steunden op een georganiseerde smokkelhandel.

De economische toestand was alsdan vanzelfsprekend zeer verschillend van de tegenwoordige, langs beide zijden van de politieke grens. Het economisch leven speelde zich overwegend af in enge locale of regionale marktgebieden, zodat o.m. de excentrische ligging van het arrondissement Ieper in het Rijk — die met de groei van de verkeersmogelijkheden en

van een nationale markt almaar meer voelbaar is geworden — minder betekenis had. Men kan dit bijvoorbeeld bemerken in de spreiding van de bevolking, die tot ver in de vorige eeuw in geheel West-Vlaanderen geen noemenswaardige verschillen te zien geeft. Het arrondissement Ieper wijkt qua bevolkingsaantal en bevolkingsdichtheid in deze periode weinig af van bijvoorbeeld het arrondissement Kortrijk.

Anderzijds was het Franse Noorden in dat tijdvak nog maar pas in het beginstadium van zijn industriële ontwikkeling. Zoals in het Kortrijkse wordt in de oude vlastreken van Rijsel, Armentières en Hazebrouck een industriële textielnijverheid opgebouwd, aangetrokken door de grote bevolkingsoverschotten aldaar. Later wordt, aanleunend bij de steenkoolontginning in het Noorden, de scheikundige nijverheid tot ontwikkeling gebracht.

Aangezien de tot ontwikkeling gebrachte centra op Frans grondgebied dicht tegen de grens van de Franse arbeidsmarkt afgesneden zijn door Rijsel ⁽¹⁾, en ook de Franse industrie in de loop van de jaren door de overvloedige en goedkope arbeidskrachten in West-Vlaanderen door de grens werden aangetrokken, gaan gewesten zoals het Ieperse tot de arbeidsmarkt van deze centra behoren.

Snelle industriële groei ten Zuiden van de Belgisch-Franse grens, en vertraagde industriële ontwikkeling ten Noorden van deze grens, alleszins in het Ieperse, ziedaar een tegenstrijdige ontwikkeling, welke alleen door het bestaan van een politieke grens kan verklaard worden. Naarmate de vrijhandelsgeest ook de Frans-Belgische betrekkingen beïnvloedde, konden ook wel ambachtelijke bedrijven in het Ieperse uit deze ontwikkeling in het Franse Noorden profijt halen. Poperinge leverde wagens voor de havenbedrijven van Duinkerke en latten voor het Noord-Frans bouwbedrijf. Meer voorbeelden van interregionale handel overheen de politieke grens, tussen de structureel sterkere gebieden in het Franse Noorden en het structureel verzwakte Ieperse, zouden door diepere historische studie van dit tijdvak kunnen aangeboord worden.

Reeds rond de jongste eeuwwisseling en vooral na de grote depressie van de dertigerjaren, is dit beeld ingrijpend gewijzigd. De politieke grens werd een instrument van economische politiek, dat als dusdanig gehanteerd werd. Voor vele goederen werd de grens ondoordringbaar, of zo goed als ondoordringbaar. Voor diensten in de vorm van grensarbeiders, werd zij eveneens veel minder doordringbaar gemaakt, telkens de economische omstandigheden of de politieke « pressure groups » zulks vereisten.

Vroegere marktgebieden werden in de loop van de laatste dertig

(1) R. GENDARME : « *La Région du Nord* », Lille, 1954, 97.

jaar gehalveerd, zodat oude vestigingsplaatsen langs Belgische zijde moesten opgegeven worden. Men mag het Ieperse dan ook in de terminologie van Lösch, een « Grenzöde » of grenswoestijn noemen.

Anderzijds werden, maar dan langs Franse zijde, achter de beschermende grenzen nieuwe nijverheden opgebouwd, soms met Belgisch kapitaal. Enkele recente voorbeelden hiervan zijn de nieuwe vlasfabrieken, en de oprichting van een filiaal van een Westvlaamse bromfietsenfabriek te Wameton-Sud.

Het vraagt wel enige verbeelding om zich te realiseren dat van de aanpalende rijke landbouwstreken van het Zuiden van West-Vlaanderen zo goed als geen melk, kaas en andere melkerijprodukten naar het Franse Noorden kunnen uitgevoerd worden. Integendeel, Rijsel wordt voor wat deze produkten betreft, bevoorrad vanuit Amiens (300 Km) en verder. Men kan deze toestand vergelijken, maar dan op kleinere schaal, met deze van Ontario, dat eveneens afgesneden is van zijn natuurlijk afzetgebied Detroit. (1).

Het arrondissement Ieper is door het ontstaan van een economische grens tussen Frankrijk en België een randgewest geworden, dat hoofdzakelijk als arbeidsreservoir en uitlaatklep voor de arbeidsmarkt van Noord-Frankrijk heeft gediend. Deze functie van het Ieperse werd overigens geïnstitutionaliseerd in de Belgisch-Franse Akkoorden betreffende de grensarbeiders (2).

De gevolgen van de Euromarkt voor het Ieperse zijn vooralsnog niet duidelijk uit te stippelen. Men kan verwachten dat het Ieperse voort tot de arbeidsmarkt van het Franse Noorden zal blijven behoren. De deconcentratie van Franse bedrijven naar het Ieperse is minder te verwachten dan naar verder afgelegen streken van West-Vlaanderen of het Rijk die niet aan de invloed van de gevestigde industrie in Frankrijk onderworpen zijn. Voor de landbouwprodukten, zoals tabak, of melkerijprodukten, zou een afbouwen van de tolmuren gunstig zijn, en eveneens voor de voedingswarenbereiding, de machinebouw, het bouwbedrijf. De textielnijverheid en de confectie zouden, gezien de aantrekkingskracht op de arbeidsmarkt van gelijkaardige sectoren in de sector Rijsel-Roubaix-Tourcoing in moeilijkheden kunnen komen.

(1) AUGUST LOSCH: « *The Economics of Location* », New Haven, 1954, 447.

(2) Zie hoofdstuk V, blz. 102.

§ 4. — DE WERELDOORLOG 1914-1918

Dit inleidend hoofdstuk over de achtergronden van de economische problematiek van het Ieperse ware niet volledig, indien niet de weerslag op het arrondissement werd aangegeven van de wereldoorlog 1914-1918, welke juist in deze hoek van het land zulke diepe sporen heeft nagelaten.

Reeds vanaf 23 oktober 1914 lag het front in het Ieperse ongeveer vast; het zou tot einde september 1918 slechts over korte afstanden in het oostelijk deel van het arrondissement heen en weer schuiven. De eerste slag om Ieper begon op 29 oktober 1914 en duurde tot half november; hij ging gepaard met de brand van de oude Lakenhallen en de eerste verwoesting van de stad. In april 1915 begonnen de Duitse strijdkrachten hun aanvallen met giftgas. De tweede slag om Ieper, van 22 april tot 24 mei, bracht het Duitse leger in het bezit van de hoogten aan de Oostkant van de stad, waardoor Ieper helemaal onder vuur kon genomen worden. In juni 1917 voerden de Britse troepen een tegenaanval uit nabij Wijtschate-Mesen; het offensief duurde voort tot 6 november, en Passendale kon ingenomen worden. In april 1918 zetten de Duitsers hun laatste lenteoffensief in, in de streek der Zuidvlaamse heuvels. Het duurde vanaf 9 april tot het einde van deze maand, zonder grote verandering der posities. Deze bleven ongewijzigd, tot de geallieerde legers op 28 september hun eindoffensief inzetten.

Slechts dertien gemeenten zijn gedurende deze vier gruweljaren ontsnapt aan de volledige vernieling. De stad Poperinge en de gemeenten Krombeke, Proven, Roesbrugge, Watou en Westvleteren bleven behouden; Elverdinge, Oostvleteren, Reningelst, Vlamertinge, Wervik, Westouter en Woesten werden slechts gedeeltelijk verwoest. Van de overige gemeenten waren er acht voor het grootste gedeelte en de overige totaal vernield. Van vele dorpen was alleen de naam overgebleven. Deze vernieling was overigens geenszins tot die van huizen en gebouwen beperkt gebleven. De frontstreek was door loopgrachten, bunkers, versperringen, prikkeldraad, verbindingswegen en granaattrechters in een ware baaiërschapschapschap. Alle boomgewas was doorschoten en verbrand; de jarenlange stellingoorlog had de bodem totaal omgewoeld en onbruikbaar gemaakt. In het Westvlaams frontgebied waren in totaal 38.500 huizen volledig vernield, en ruim 5.000 onbewoonbaar gemaakt.

Alhoewel de taak hopeloos scheen, werd de heropbouw zeer vlug aangevat door de bevolking, die van overal naar haar haardsteden terug was gekeerd. Eerst moesten de gronden geëffend worden; hierbij vond men in sommige diep-omwoelde velden rond Ieper tot vijf onontplofte

obussen per vierkante meter. Niet minder dan 81.000 Ha in de provincie West-Vlaanderen waren voor de landbouw onbruikbaar geworden.

Reeds in 1922 was het nivelleren zo goed als geëindigd en na enkele jaren ondervond de landbouw maar weinig hinder meer van het omwoelen en dooreenmengen der gronden. In een ander opzicht evenwel was en is dit nog steeds het geval: de bouwvoor, die bij het vereffenen op grotere diepte is terechtgekomen, belet een natuurlijke filtrering van het regenwater. Verder is het grondwater nog steeds met allerlei humusstoffen beladen en verontreinigd. Dit euvel is tamelijk veel verspreid over de ganse frontstreek.

De watervoorziening in het arrondissement laat dan ook zeer veel te wensen over. Immers de dikke kleilaag van het Ieperiaan c houdt de watertafel dicht bij de oppervlakte, en om de watertafel van het Landenianaan te bereiken moet tot op ongeveer 100 m diepte geboord worden. Een politiek van werkverschaffing in het arrondissement vindt hierin nog steeds een uiterst nuttig project.

Om in de eerste woningnood te voorzien, werden in de frontstreek na de eerste wereldoorlog circa 9.000 barakken opgetrokken. Daarbij kwamen nog 3.200 noodwoningen door de bewoners zelf opgericht. Doch ook de heropbouw der verwoeste huizen vorderde zeer snel; einde 1922 waren b.v. te Ieper reeds meer dan 1.700 woningen hersteld of herbouwd, nadat gedurende zes maanden meer dan 4.000 werklieden gewerkt hadden aan de opruiming van het puin. Te Wervik was op dat ogenblik reeds drie vierde van de aangerichte schade hersteld.

Hierbij dient opgemerkt dat deze radicale oorlogsverwoesting niet een zo grote verandering voor gevolg had, als men wel had kunnen verwachten. De meeste huizen immers werden door hun vroegere bewoners heropgebouwd, en wel zoveel mogelijk op de standplaats van voorheen. Daarvan werd alleen in de meest ongunstige gevallen afgezien. Zo is de verspreiding der bewoning ondanks deze totale nieuwbouw bewaard gebleven.

Een gunstig gevolg van deze nieuwbouw is wel dat de huizen in de frontstreek hoogstens een dertigtal jaar oud zijn; een strijd tegen de krotbewoning is bijgevolg in dit arrondissement voorlopig niet te voeren. Ook de behuizing der landbouwbedrijven is in de frontstreek opvallend beter dan elders.

De eerste wereldoorlog heeft echter op economisch gebied voor het gewest vele nadelen meegebracht. De economische uitbouw van het arrondissement werd sterk geremd. De schade, aangebracht aan de reeds uitgevoerde werken ter realisatie van het kanaal Ieper-Komen is nog steeds niet hersteld. Verschillende industriële inrichtingen bleven na de wereld-

oorlog weg uit het gewest en gingen zich elders vestigen. Te Ieper bijvoorbeeld verdwenen een belangrijk bedrijf voor de constructie van rijwielen en een blekerij.

Op demografisch gebied laten de gevolgen van de wereldoorlog zich nog steeds gevoelen. Het bevolkingsaantal van 1910, nl, 128.850, in 1920 gevallen tot 85.930 is sedertdien nooit meer bereikt geworden.

Het arrondissement kende sinds 1920 wel ieder jaar een merkbaar geboorteoverschot, dat tussen 1920 en 1930 zelfs jaarlijks gemiddeld 10 pro duizend bedroeg. Maar dit natuurlijke overschot werd telkenjare afgeroomd door een emigratieverlies, dat zijn oorzaak vindt in de nog steeds in gebreke gebleven economische uitbouw van het arrondissement. Hieraan wordt in de volgende hoofdstukken een uitvoeriger onderzoek gewijd.

BESLUITEN

Het arrondissement is, aldus blijkt uit deze korte studie van de achtergronden van zijn economisch problematiek, door de geschiedenis van de laatste honderd jaren benadeeld. De politieke grens heeft een vroeger economisch net van relaties geschonden en het is vooralsnog onduidelijk welke voordelen uit de Euromarkt door het arrondissement zullen gehaald worden.

De eerste wereldoorlog heeft verder aan het economisch apparaat en aan de infrastructuur grote schade aangericht die nog nooit volledig is kunnen hersteld worden.

Voor de verdere economische ontwikkeling van het Ieperse zal het bijgevolg noodzakelijk zijn, dat Ieper dergelijke voordelen aan te bieden heeft aan nieuwe vestigingen, dat de nog bestaande nadelen van een excentrische ligging, van een economisch onderontwikkeld en een politiek verwaarloosd gebied, kunnen gecompenseerd worden.

HOOFDSTUK II.

WERKGELEGENHEID IN DE LANDBOUW

INLEIDING

Het arrondissement Ieper is, samen met de aanpalende arrondissementen Diksmuide en Veurne, méér dan het overige van de provincie, een landbouwgewest gebleven. Volgens de laatste Algemene Landbouwtelling (1950) is nagenoeg 85 % van de totale oppervlakte, hetzij 51.747 Ha, in exploitatie genomen door landbouwwitbatingen, tegenover 80 % gemiddeld in de rest van de provincie en slechts 60 % in het Rijk in zijn geheel. (1).

De hoogste cijfers (1955) worden geregistreerd te Mesen, in het Zuiden van het arrondissement, waar 98,8 % van het grondgebied van de gemeente door de landbouw in gebruik is genomen, en te Zuidschote (97,3 %) in het Noorden. Gemeenten met hoge percentages van grondgebruik door de landbouw zijn verder Bikschote (91,8 %), Reningelst (90,4 %) en Woesten (90,2 %) (2).

Het grondgebruik door de landbouw is laag te Ieper (64,1 %), waar de woonfunctie sterk ontwikkeld is, en te Hollebeke (66,6 %) en Zillebeke (67,4 %), waar nog enkele bospartijen voorkomen.

Het arrondissement Ieper telt in totaal 5.265 landbouwwitbatingen. Hierin zijn niet begrepen de dwergbedrijven van minder dan 1 Ha, waarvan er ca 15.000 werden geteld, met een gemiddelde bedrijfsoppervlakte van 13 a 4 ca (3). In deze studie van de tewerkstelling in de landbouw, en van de te verwachten evolutie van de tewerkstelling in de agrarische sector in het arrondissement, zal alleen rekening gehouden worden met de landbouwwitbatingen van 1 Ha en meer.

De eigenlijke landbouwexploitaties van het arrondissement Ieper beslaan 49.779 Ha, en hebben een gemiddelde bedrijfsoppervlakte van 9 Ha 45 a 46 ca. Dit laatste cijfer ligt merklijk hoger dan het gemiddelde voor West-Vlaanderen (8 Ha 23 a 55 ca) en voor het Rijk (6 Ha 83 a 62 ca).

(1) *Bebost, woest of braakliggend: 2,7 % van de totale oppervlakte van het arrondissement; West-Vlaanderen: 3,5 %; het Rijk: 22,1 %.*

(2) *Voor de gegevens per gemeente, zie Appendix 1, blz. 190.*

(3) *In deze categorie vallen ook 97 bedrijven « zonder teeltgrond ». In totaal besloegen de 15.182 landbouwwitbatingen van minder dan 1 Ha, ca 1.968 Ha.*

§ 1. — ENKELE GEGEVENS OVER DE STRUCTUUR VAN DE LANDBOUW

Bedrijfs grootte.

In Tabel II, 1 wordt een overzicht gegeven van het aantal landbouwuitbatingen van méér dan 1 Ha en van de betaalde oppervlakte, per grootteklasse. (1).

TABEL II, 1

Aantal landbouwuitbatingen en betaalde oppervlakte, per grootteklasse, 1950.

Bedrijfs grootte	Aantal bedrijven	Betaalde oppervlakte		
		Ha	a	ca
1 tot 5 Ha	1.969	5.330	26	88
5 tot 10 Ha	1.433	10.382	49	13
10 tot 20 Ha	1.255	17.957	46	88
20 tot 50 Ha	602	15.758	78	32
50 Ha en meer	6	349	59	-
Totaal	5.265	49.779	60	21

De grootteklassen tussen 5 en 20 Ha tellen samen 2.688 uitbatingen, hetzij 51 % van het totaal met een betaalde oppervlakte van 28.340 Ha, hetzij 57 % van de betaalde oppervlakte van het arrondissement. De klasse van 20 tot 50 Ha is proportioneel sterker bezet dan in West-Vlaanderen en in het Rijk. Zij telt nl. 11,4% van de uitbatingen, tegenover slechts 8,6 % in West-Vlaanderen en 4,6 % in het Rijk.

TABEL II, 2

Bedrijven en betaalde oppervlakte, per bedrijfs grootte, in pCt, in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen, het Rijk.

Bedrijfs grootte	Aantal bedrijven			Betaalde oppervlakte		
	Ieper	W.-Vl.	Rijk	Ieper	W.-Vl.	Rijk
1 tot 5 Ha	37,4 %	47,3 %	58,6 %	10,7 %	15,0 %	22,0 %
5 tot 10 Ha	27,2	25,4	23,1	20,9	22,1	23,9
10 tot 20 Ha	23,9	18,4	12,9	36,1	31,6	25,9
20 tot 50 Ha	11,4	8,6	4,6	31,6	28,9	18,8
50 Ha en meer	0,1	0,3	0,8	0,7	2,4	9,4

(1) Voor de gegevens per gemeente, zie appendix 2, blz. 192.

Deze grotere landbouuitbatingen (20 tot 50 Ha) omvatten 31,6 % van de totale betaalde oppervlakte (Tabel II, 2). Deze verhoudingen zijn juist omgekeerd met deze welke voorkomen in de grootteklasse van 1 tot 5 Ha, met 37,4 % van de landbouuitbatingen en 10,7 % van de betaalde oppervlakte.

Proportioneel telt het arrondissement Ieper minder landbouuitbatingen van méér dan 50 Ha. Deze zijn ten getale van 6 in het arrondissement, met een gezamenlijk betaalde oppervlakte van nagenoeg 350 Ha. Deze grote uitbatingen zijn gelegen te :

Mesen	1 met een tot. betaalde opp. van	58 Ha 36 a
Neerwaasten	1 met een tot. betaalde opp. van	67 Ha 50 a
Ploegsteert	1 met een tot. betaalde opp. van	52 Ha 00 a
Waasten	3 met een tot. betaalde opp. van	171 Ha 73 a

vier aan elkaar palende gemeenten in het Zuiden van het arrondissement gelegen, aan de Westkant van de Westvlaamse bergen.

Op kaart 1 ⁽¹⁾ is de oppervlakte van de landbouuitbatingen van 20 Ha en meer aangeduid, in procent van de totaal betaalde oppervlakte, per gemeente. Het is opvallend hoe de gemeenten met de hoogste percentages landbouwgronden uitgebaat door de landbouwexploitaties van 20 Ha en méér, het arrondissement a.h.w. in tweeën verdelen : ten Westen ligt de hopstreek, ten Oosten, de tabakstreek. In de middenstrook wordt overwegend algemene landbouw bedreven. Behalve de hierboven genoemde vier gemeenten tegen de Belgisch-Franse grens, welke tevens typische grensarbeidersgemeenten zijn, wordt ook in de gemeenten Elverdinge en St.-Jan méér dan 50 % van de betaalde oppervlakte uitgebaat door exploitaties van 20 Ha en méér. Woesten, met het laagste percentage (nl. 9,7 %) ligt vlak naast de eerstgenoemde gemeente, met een van de hoogste percentages (nl. 52,8 %).

Ten Oosten van Ieper ligt een blok van 6 gemeenten, waar slechts 10 tot 20 % van de betaalde oppervlakte uitgebaat wordt door landbouwondernemingen van 20 Ha en méér. Het zijn de gemeenten van de heuvelkam van Wijtschate-Passendale, waar door de aard van de ondergrond de vruchtbaarheid van de bodem over het algemeen minder is dan in het midden van het arrondissement.

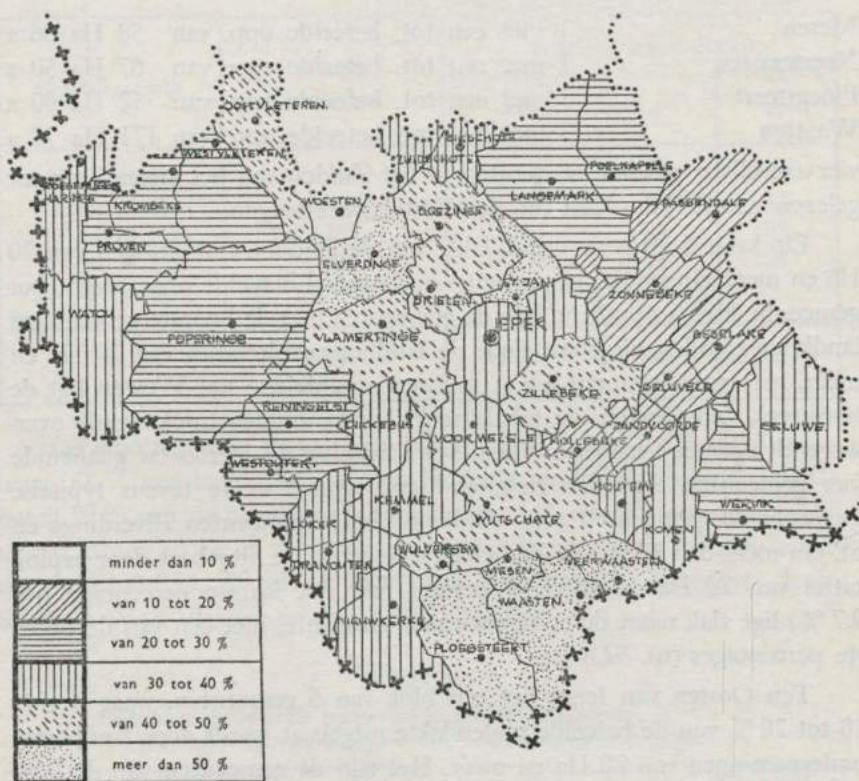
Hier overwegen de uitbatingen van 5 tot 20 Ha. Zij beslaan 78 % van de betaalde oppervlakte te Zandvoorde, 77 % te Hollebeke, 75 % te Passendale, 72 % te Beselare en 69 % te Geluveld.

Verkaveling.

De 5.265 landbouuitbatingen van méér dan 1 Ha in het arrondisse-

(1) Zie volgende bladzijde.

KAART 1

Oppervlakte landbouwuitbatingen van 20 Ha en meer in pCt van de totaal betaalde oppervlakte, 1950.

ment Ieper tellen te samen 17.274 percelen, met een gemiddelde oppervlakte van 2 Ha 88 a 13 ca per kavel. (1). Het overeenkomstig gemiddelde voor de provincie bedraagt 2 Ha 63 a 39 ca, en voor het Rijk 1 Ha 7 a 98 ca, zodat onder dit oogpunt van een gunstiger toestand mag gesproken worden in het Ieperse. De laagste gemiddelde oppervlakte per kavel wordt geregistreerd in de gemeente Woesten, nl. 1 Ha 72 a 20 ca en de hoogste gemiddelde oppervlakte te St.-Jan, nl. 6 Ha 49 a 66 ca.

De spreiding van de grote landbouwuitbatingen valt niet samen met de spreiding van de grote percelen. Zonnebeke, Geluveld en Beselare, drie localiteiten waar een groot gedeelte van de betaalde oppervlakte uitgebaat wordt door landbouwondernemingen van minder dan 20 Ha, komen na elkaar vooraan in de lijst van de gemeenten, geklasseerd volgens afdalende gemiddelde oppervlakte van de landbouwpercelen.

De percelen zijn gemiddeld minder dan 3 Ha in de gemeenten van de Westvlaamse bergen, met uitzondering van Nieuwkerke (3 Ha 29 a) en Mesen (3 Ha 63 a); in de grensgemeenten, met uitzondering van Waasten (3 Ha 5 a) en Watou (3 Ha 29 a); en te Poperinge en in de gemeenten ten Noorden van deze stad. De gemiddelde oppervlakte van een landbouwperceel te Ieper is 3 Ha 13 a. Deze stad is omringd door een kring van gemeenten, van Langemark over Elverdinge en Reningelst tot Beselare, waar de gemiddelde oppervlakte van een landbouwperceel 3 Ha en méér bedraagt.

Opmerkenswaard is nog, dat in de gemeenten met proportioneel het geringst aantal landbouwexploitaties van 20 Ha en méér, zoals deze gesitueerd op de heuvelrug van Wijtschate tot Passendale, de gemiddelde oppervlakte van de percelen in alle grootteklassen van landbouwuitbatingen relatief groot is. Te Zonnebeke bijvoorbeeld, waar slechts 20 % van de betaalde oppervlakte uitgebaat wordt door landbouwbedrijven van 20 Ha en méér, is de gemiddelde oppervlakte van een perceel uitgebaat door de landbouwbedrijven van deze grootteklasse 20 Ha 46 a.

In de middengroep, nl. de uitbatingen van 5 tot 20 Ha, is de gemiddelde oppervlakte van een perceel te :

Geluveld	5 Ha 85 a 00 ca
Zonnebeke	5 Ha 60 a 92 ca
Zillebeke	5 Ha 51 a 50 ca
Beselare	5 Ha 37 a 10 ca
Dikkebus	4 Ha 99 a 36 ca

(1) Voor de gegevens per gemeente, zie appendix 2, blz. 192.

Reningelst	4 Ha 69 a 76 ca
St.-Jan	4 Ha 61 a 58 ca
Brielen	4 Ha 55 a 20 ca
Boezinge	4 Ha 30 a 12 ca
Roesbrugge-Haringe	4 Ha 18 a 70 ca

De kleinste gemiddelde oppervlakte van de percelen uitgebaat door landbouwondernemingen van minder dan 5 Ha wordt geregistreerd te Hollebeke, nl. 74 a 50 ca, eveneens een gemeente op de heuvelrug Wijtschate-Passendale.

De 15.085 landbouwondernemingen (met teeltgrond) van minder dan 1 Ha hebben te samen 12.348 percelen in gebruik, met een gemiddelde oppervlakte van 15 a 94 ca. Hierin zijn niet begrepen de percelen van aangevers die, behoudens een moes- of fruittuin voor eigen gebruik, geen andere teelten verbouwen. Dit gemiddelde dient gesteld tegenover dit van West-Vlaanderen (16 a 82 ca) en van het Rijk (16 a 72 ca); onder de drukking van de bevolking en bij gebrek aan andere bestaansbronnen zijn de dwergexploitaties in het landbouwarondissement Ieper, waar uiteraard de cultuurbodem sterker door grotere uitbatingen bezet is, meer versplinterd.

Deze dwerguitbatingen beslaan in totaal 3,8 % van de betaalde oppervlakte in het arrondissement. De overeenkomstige procenten voor West-Vlaanderen en het Rijk zijn respectievelijk 5,2 % en 5,7 %.

De resultaten van een enquête onder de landbouwers wijzen uit dat slechts in 39 % van de uitbatingen de percelen in een straal van hoogstens 1 km rond de hofplaats gegroepeerd zijn. In 30 % van de landbouwuitbatingen ligt ten minste één perceel op 2 km afstand van de hofplaats, in 23 % ligt het verste perceel van 2 tot 5 km van de hofplaats, en in 8 % van de gevallen ligt het verste perceel op méér dan 5 km van de zetel van het bedrijf.

Voor de verbetering van de landbouw in het Ieperse is de ruilverkaveling een primaire noodzakelijkheid.

Eigendomsverhoudingen.

Zoals ook in de andere landbouwgewesten van het Rijk is de in pacht uitgebatede landbouwgrond verhoudingsgewijs in het arrondissement Ieper zeer hoog. De hoogste cijfers van België betreffende de in huur uitgebatede gronden worden zelfs geregistreerd in het arrondissement Ieper.

Slechts 8.328 Ha, of 17 % van het landbouwareaal wordt uitgebaat door de eigenaars, en 41.439 Ha of 83 % in huur. In tabel II,3 worden

deze procentuele gegevens vergeleken met deze voor West-Vlaanderen (exclusief Ieper) en voor het Rijk. (1).

TABEL II, 3

Beteelde oppervlakte, uitgebaat als eigenaar en als huurder, in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, in pCt. (1950)

	<i>in eigendom</i>	<i>in huurpacht</i>
Arrondissement Ieper,	17 %	83 %
West-Vlaanderen, zonder arr. Ieper	22 %	78 %
Het Rijk	32 %	68 %

De eigendomsverhoudingen in de landbouw veranderen overigens aanzienlijk naargelang de grootteklasse van de landbouwwitbatingen. Vrij algemeen neemt de verhouding grond uitgebaat in eigendom af, met de grootte van de landbouwwitbatingen. Deze verschillen zijn echter opvallend in het arrondissement Ieper, alwaar slechts 2 % van de oppervlakte van de landbouwwitbatingen van 50 Ha en meer uitgebaat wordt in eigendom, tegenover 14 % in West-Vlaanderen en 14 % in het Rijk.

TABEL II, 4

Eigendomsverhoudingen naar de grootte van de landbouwwitbatingen in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, in pCt (1950)

<i>Grootte van het bedrijf</i>	<i>Uitgebaat als eigenaar</i>			<i>Uitgebaat als huurder</i>		
	<i>Ieper</i>	<i>W.-VL</i>	<i>'t Rijk</i>	<i>Ieper</i>	<i>W.-VL</i>	<i>'t Rijk</i>
van 1 tot 5 Ha	27 %	33 %	40 %	73 %	67 %	60 %
van 5 tot 20 Ha	11 %	22 %	35 %	89 %	78 %	65 %
van 20 tot 50 Ha	12 %	12 %	24 %	88 %	88 %	76 %
50 Ha en méér	2 %	14 %	14 %	98 %	86 %	86 %

Voor deze toestand in het arrondissement Ieper kunnen twee bijzondere oorzaken opgegeven worden.

Ten eerste, de Commissie van Openbare Onderstand van de stad Ieper is, na de C.O.O. van Brugge, de belangrijkste grondeigenaar van West-Vlaanderen. Ten tweede, onmiddellijk na de eerste oorlog, toen de

(1) Hierin wordt geen rekening gehouden met de landbouwwitbatingen van minder dan 1 Ha. Iets minder dan de helft van de oppervlakte door deze uitbatingen ingenomen is eigendom van de uitbater.

landbouwgronden aldaar een groot waardeverlies hadden ondergaan ten gevolge van de oorlogsverwoestingen, zijn vele landerijen van eigenaar veranderd. Op dat ogenblik beschikten vele vroegere uitbaters, die naar hun woonplaatsen terugkeerden ook maar over geringe financiële middelen om hun exploitaties zelf in bezit te nemen. Vele landbouwers zijn in die periode echter ook eigenaar geworden.

Door de landbouwexploitaties van 5 tot 20 Ha, welke 57 % van de betaalde oppervlakte van het arrondissement gebruiken, worden in eigendom uitgebaat, te

Ploegsteert	31,3 % v. d. betaalde opp.
Poelkapelle	31,2
Roesbrugge-Haringe	27,3
Woesten	24,7
Beselare	24,6
Reningelst	23,9
Proven	23,7
Zonnebeke	23,3
Geluwe	23,1
Houtem	22,7
Dranouter	22,2
Komen	21,0

In deze categorie wordt het hoogste percentage uitgebaat in eigendom geregistreerd te Ploegsteert (31,3 %) en het laagste percentage te Bikschote (7,0 %) en te Mesen (1,4 %).

Uitrusting.

Van de ondervraagde landbouwers waren practisch allen aangesloten op het electriciteitsnet, zodat de electricificatie van het platteland in het arrondissement zeer ver gevorderd schijnt. Er kon echter niet nagegaan worden in hoever de electriciteit ook als krachtbron op de hoeve aangewend wordt.

Slechts 7 % van de hofsteden zijn aangesloten op het waterdistributienet. In verband met wat hierboven ⁽¹⁾ vermeld werd betreffende de drinkwatervoorziening in het vroegere frontgebied, is het aangewezen hieraan in de toekomst grote aandacht te besteden.

Vergelijking met de toestand in 1929.

Ten einde de economische en sociale structuur van de landbouw in

(1) Zie hoofdstuk I, blz. 31.

het arrondissement Ieper beter te beoordelen worden enkele van de hierboven ontlede gegevens, die geput zijn uit de Algemene Landbouwtelling van 1950, vergeleken met gelijkaardige cijfers van 1929. Op dat ogenblik waren 50.444 Ha bezet met landbouwcultures, d.i. nagenoeg 650 Ha ⁽¹⁾ méér dan in 1950, en het aantal landbouwuitbatingen van meer dan 1 Ha bedroeg 5.492, tegenover 5.265 in 1950.

Gedurende dit tijdvak van twintig jaren is de gemiddelde bedrijfsoppervlakte in het arrondissement middelerwijl gedaald van 12 Ha 95 a 07 ca in 1929 tot 9 Ha 45 a 46 ca in 1950.

In 19 gemeenten is het landbouwareaal tussen 1929 en 1950 toegenomen, nl. te Poelkapelle, Passendale, Beselare, Zandvoorde, Houtem, Komen, Neerwaasten, Mesen, Wulvergem, Loker, Reningelst, Poperinge, Woesten, Zuidschote, St.-Jan, Watou, Proven, Roesbrugge en Westvleteren. Met uitzondering van St.-Jan liggen al deze gemeenten op een cirkel rond de stad Ieper, en in een blok rond Poperinge. In deze negentien gemeenten waren er 2.403 landbouwuitbatingen in 1929, en 2.396 in 1950.

De grondverbrokkeling is in het arrondissement in zijn geheel verder gegaan, zoals o.m. kan opgemaakt worden uit het aantal en de oppervlakte van de uitbatingen van 30 Ha en méér. In 1929 telde het arrondissement 155 landbouwexploitaties van deze grootte, met een totale oppervlakte van 5.949 Ha en een gemiddelde bedrijfsoppervlakte van 38 Ha 38 a 02 ca. Het aantal van deze grote uitbatingen is in 1950 gedaald tot 115, met een totale oppervlakte van 4.562 Ha en een gemiddelde bedrijfsoppervlakte van 39 Ha 67 a

Zelfs de dwergexploitaties ondergingen een verdere verbrokkeling. De gemiddelde bedrijfsoppervlakte van de landbouwuitbatingen van minder dan 1 Ha bedroeg nog 15 a 91 ca in 1929, maar is gedaald tot 13 a 05 ca in 1950.

Ook deze voortdurende verbrokkeling van het landbouwareaal stelt steeds dringender de noodzakelijkheid van de ruilverkaveling.

§ 2. — TEELTEN EN VEESTAPEL

Het Ieperse is van oudsher bekend voor zijn zog. « nijverheidsteelten », voornamelijk vlas, tabak, hop en cichorei. Tegenover een aandeel van 20 % in de beteelde grond van de provincie, staat ca. 31 % aandeel

(1) Hetzij nagenoeg een oppervlakte gelijk aan deze van de gemeente Loker of Neerwaasten; samen met de landbouwuitbatingen van minder dan 1 Ha bereikt de vermindering 950 Ha. Deze vermindering van het landbouwareaal is verder doorgestaan sinds 1950. In 1955 bedroegen de in het arrondissement beteelde gronden 48.920 Ha (volgens de ligging der gronden), de uitbatingen van minder dan 1 Ha inbegrepen, hetzij 2.827 Ha minder dan in 1950.

in het areaal nijverheidsgewassen. Het gebruik van het landbouwareaal voor de verschillende teelten zal dan ook ten zeerste afwijken van wat de provincie in haar geheel en het Rijk te zien geven. (Tabel II, 5).

TABEL II, 5

Landbouwcultures in het arrondissement Ieper, in pCt van West-Vlaanderen en het Rijk (1950)

	<i>in pCt van West-Vlaanderen</i>	<i>in pCt van het Rijk</i>
Nijverheidsgewassen	30,9 %	6,7 %
Graangewassen	20,4	3,7
Wortel- en Knolgewassen	18,3	4,0
Weiden en grasland	17,2	1,9
Tuinbouw	9,5	0,6
Totaal beteelde grond	20,0	2,8

Door het relatief belang van de nijverheidsteelten in het Ieperse zal de problematiek van de ontwikkeling van de werkgelegenheid in de landbouw er zeer specifieke uitzichten hebben.

De tewerkstellingsmogelijkheden in de landbouw in het arrondissement Ieper zijn nl. sterk afhankelijk van de evolutie van cultures zoals suikerbieten, vlas, tabak, hop en cichorei welke juist arbeidsintensief zijn.

Men heeft nl. kunnen berekenen, dat de lonen 63 % van de productiekosten van de tabak, 59 % van de hop, 45 % van de cichorei, 38 % van de suikerbieten en 25 % van het vlas bedragen.

Een hectare hop zou overeenstemmen met 3.960 arbeidsuren, 1 Ha tabak met 2.630 arbeidsuren, 1 Ha cichorei met 720 arbeidsuren, 1 Ha suikerbieten met 600 arbeidsuren en 1 Ha vlas met 232 arbeidsuren. (1).

Algemene ontwikkeling van de teelten.

In Tabel II, 6 (2) wordt het areaal van de verschillende teelten in 1929 en in 1950 vergeleken, van alle landbouwwitbatingen (3).

(1) *cfr. A. DE BISSCHOP: « Toekomstmogelijkheden van Nijverheidsgewassen in West-Vlaanderen », Provincie West-Vlaanderen, 1954, 13.*

(2) *Tabel op volgende bladzijde.*

(3) *Inbegrepen de uitbatingen van minder dan 1 Ha. Deze statistieken zijn gebaseerd op de LIGGING DER GRONDEN. Voor 1950 spruit hieruit, voor het arrondissement, een verschil voort in min van 207 Ha. vergeleken bij het vroeger opgegeven totaal uitgebate grond, dat gebaseerd was op de ligging van de zetel van het bedrijf.*

Het areaal van de graangewassen en van het weiden- en grasland is gedurende de overschouwdde tijdspanne weinig vermeerderd. Daarentegen is er van 1929 tot 1950 een sterke inkrimping van het areaal van de nijverheidsgewassen waar te nemen, nl. van 2.982 Ha en in mindere mate van de tuinbouw en de wortel- en knolgewassen. Het areaal van de groenvoedergewassen, peulgewassen, landbouwzaden en pootgoed is met de helft vermeerderd. Zoals men uit een kleine berekening opmaken kan, is de vermeerdering van het areaal van de graangewassen van de weiden en het grasland en van de teelten, samengebracht onder de rubriek « overige cultures », méér dan teniet gedaan door de vermindering van het areaal van de nijverheidsgewassen.

Het is van belang even stil te staan bij de procentuele verdeling van de verschillende teelten in het arrondissement, en deze te vergelijken met hun verdeling in West-Vlaanderen, en in het Rijk. (Tabel II, 7). (1).

Het areaal van de nijverheidsgewassen is in het Rijk in zijn geheel proportioneel gestegen van 4,5 % van het landbouwareaal in 1929 tot 5,2 % in 1950.

In het Rijk is ook het relatief belang van het weide- en grasland aanzienlijk vermeerderd, maar het areaal van de wortel- en knolgewassen verminderd.

In de provincie tekent zich een gelijkaardige ontwikkeling af, echter minder geprononceerd. De nijverheidsgewassen zijn in West-Vlaanderen

TABEL II, 6

Landbouwareaal in het arr. Ieper in 1929 en 1950

	1929	1950	Vermeerdering of vermindering	indices 1929 = 100
Graangewassen	17.660 Ha	18.470 Ha	+ 810 Ha	104
Weiden en grasland	15.055	15.887	+ 832 Ha	105
Nijverheidsgewassen	9.171	6.189	- 2.982 Ha	67
Wortel- en Knolgewassen	7.648	6.953	- 695 Ha	91
Tuinbouw	677	588	- 89 Ha	86
Overige cultures (a)	2.258	3.461	+ 1.203 Ha	153

(1) Zie volgende bladzijde.

(a) In de rubriek « overige cultures » zijn o.m. begrepen: groenvoedergewassen, peulgewassen verbouwd voor zaad, landbouwzaden, pootgoed voor de handel.

in procent van het totaal landbouwareaal achteruitgegaan, van 10,5 % in 1929 tot 7,8 % in 1950.

In het arrondissement Ieper is de proportionele vermeerdering van het weide- en grasareaal gering. De graangewassen blijken een ruimer aandeel te hebben in het algemeen teeltplan. Het areaal van de nijverheidsteelten is in procent van het totaal landbouwareaal gedaald van 17,6 % tot 12,3 % in 1950, terwijl in tegenstelling met wat zich elders in de provincie en in het Rijk heeft voorgedaan, het areaal van de verschillende teelten, samengevat onder « overige cultures » uitgebreid werd.

TABEL II, 7

Landbouwareaal in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk. in pCt in 1929 en 1950 (a)

Teelten	Ieper		West-Vlaanderen		Het Rijk	
	1929	1950	1929	1950	1929	1950
Graangewassen	33,5 %	35,8 %	34,7 %	35,2 %	31,8 %	29,6 %
Weiden en Grasland	28,6	30,8	30,7	35,8	37,4	46,0
Nijverheidsge- wassen	17,6	12,3	10,5	7,8	4,6	5,2
Wortel- en Knolgewassen	14,5	13,4	16,1	14,7	12,7	9,8
Tuinbouw	1,4	1,1	2,9	2,4	5,7	5,1
Overige cultures	4,4	6,6	5,1	4,1	7,8	4,3

De meeste dezer tendenzen hebben zich na de tweede wereldoorlog doorgezet (Tabel II, 8). De totale beteelde oppervlakte is in het arrondissement gedurende de laatste vijf jaar (1950-1955) jaarlijks met circa 560 Ha verminderd. (1). De nijverheidsgewassen nemen in 1955 opnieuw 15,0 % in van het landbouwareaal van het arrondissement, terwijl de uitbreiding van het weide- en grasland verder is gegaan, evenals de proportionele stijging van de graangewassen. De vermindering van het tuinbouwareaal, dat zich gedurende de oorlog sterk ontwikkeld had, is thans verminderd tot 140 Ha of 0,3 % van de totale beteelde oppervlakte.

Het areaal van de groenvoedergewassen, peulgewassen verbouwd voor zaad, landbouwzaden, pootgoed voor de handel, enz... dat tengevolge van de autarchische situatie gedurende de laatste wereldoorlog fel

(a) Volgens de ligging der gronden.

(1) Zie blz. 41, voetnota.

TABEL II, 8

Landbouwareaal in het arrondissement Ieper 1946 - 1955 (a)

Teelten	in Ha				in PCt			
	1946	1950	1954	1955	1946	1950	1954	1955
Graangewassen	17.176	18.485	17.579	17.604	33,3	35,7	35,4	36,0
Weiden en Grasland	15.556	16.077	15.816	15.859	30,2	31,1	31,8	32,4
Nijverheidsge- wassen	6.613	6.098	6.865	7.345	12,9	11,8	13,8	15,0
Wortel- en Knolgewassen	6.076	7.059	6.222	5.605	11,8	13,6	12,5	11,4
Tuinbouw	1.046	583	235	140	2,0	1,1	0,5	0,3
Overige cultures	5.063	3.445	2.964	2.367	9,8	6,7	6,0	4,9
<i>Totalen</i>	51.530	51.747	49.681	48.920	100	100	100	100

was uitgebreid, o.a. door het verbouwen van oliehoudende zaden, is in 1955 ook in het arrondissement Ieper tot zijn vooroorlogse proporties teruggebracht, en wijkt niet meer af van de situatie in de provincie in haar geheel.

Uit deze cijfers over de laatste tien jaren blijkt dat het landbouwprobleem in het arrondissement Ieper nog steeds sterk gebonden blijft aan de ontwikkeling van de nijverheidsteelten. In 1955 nemen deze teelten in het arrondissement Ieper proportioneel driemaal méér van het landbouwareaal in dan in het Rijk in zijn geheel. (5,9 %).

De gemeenten met een proportioneel uitgebreid areaal van nijverheidsteelten zijn: Geluwe (28,0 %), Wervik (26,3 %), Bescelare (25,4 %), Komen (25,1 %), Neerwaasten (21,2 %), Houtem (21 %), Passendale (20,4 %), Poelkapelle (18,3 %), Geluveld (17,8 %), Brielen (17,7 %), Elverdinge (16,4 %), Zandvoorde (16,3 %), Langemark (15,5 %), Zonnebeke (15,5 %), Waasten (15,4 %), Boezinge (15,2 %), Proven (15,2 %), en Vlamertinge (15,1 %). Deze gemeenten liggen in een halve cirkel rond Ieper, van Langemark tot Waasten. Zij vormen het uiteinde van het gebied van de nijverheidsteelten in West-Vlaanderen, hetwelk zich verder uitstrekt in de arrondissementen Kortrijk, Roeselare en Tielt.

(a) Volgens de zetel van het bedrijf. Bron: jaarlijkse landbouwtellingen.

De nijverheidsteelten.

Wij hebben hierboven aangeduid dat het arrondissement een aandeel van 6,7 % heeft in het areaal van de nijverheidsteelten in het Rijk. Voor de hop bedraagt dit aandeel echter 70,6 %, voor de tabak 28,5 %, voor de cichorei 10 % en voor het vlas 9,6 % (1950).

De eisen van hop en tabak zijn geenszins gelijklopend. De hop, waarmede 325 Ha van het arrondissement Ieper bezet zijn, vraagt een tamelijk lemige bodem (het optimale percentage leem ligt rond de 60 %) en daarenboven moet de grond ook voldoende los en luchtig blijven. Deze hoogopschietende plant heeft tijdens haar groeiperiode veel vochtigheid nodig, hetgeen een tamelijk hoge watertafel onderstelt. Aan al deze eisen, die bijeen genomen nogal talrijk schijnen, wordt door de bodem in de omgeving van Poperinge voldaan. Nochtans moet opgemerkt worden dat sinds enkele tijd voor de hopvelden besproeiing wordt aangewend, waardoor de hopteelt steeds minder afhankelijk is geworden van de eigenschappen van de bodem, en méér van de technische uitrusting van de hoeve.

Wervik is in het arrondissement het zwaartepunt van de tabakteelt waaraan ca 500 Ha besteed worden. Ook deze teelt is meer aan de inrichting der bedrijven dan aan de eigenschappen van de bodem gebonden. De localisatie van deze teelt schijnt haar oorsprong te vinden in de zeer actieve smokkelhandel tussen België en Frankrijk in de 18e eeuw, gedurende het Oostenrijks tijdvak. (1). De beste kwaliteitstabak groeit op niet vochtige, sterk-zandige leemgronden. Anderzijds is de opbrengst in gewicht er minder. Het optimale percentage leem ligt tussen 20 à 40 %. Verder vraagt tabak een zeer zware bemesting, vooral met stikstofmeststoffen. Het meststoffenverbruik per hectare is het hoogst in België in de arrondissementen Ieper, Kortrijk en Roeselare.

Voor beide nijverheidsplanten mag dus gezegd dat de aanwezigheid van een geschikte grondsoort voorheen een veel grotere rol speelde dan dit nu het geval is. Doch eenmaal deze teelten in het Ieperse werden beoefend, vonden zij in de verworven vakkennis en in de technische uitrusting van de bedrijven twee begunstigingsfactoren.

Tabel II, 9 geeft een overzicht van de evolutie van de oppervlakte bezet met nijverheidsteelten, van 1946 tot 1955. Verder werd de vermeerdering, resp. vermindering van het areaal aangegeven door een index, welke berekend werd t.a.v. 1950. Men kan hier vaststellen dat het vlasareaal in de na-oorlogse periode aanzienlijk werd uit-

(1) Zie hoofdst. I, blz. 25 en 27.

TABEL II, 9

Nijverheidsgewassen, beteelde oppervlakte 1946 - 1955

	1946	1950	1955	indices 1956 1950 = 100)
Vlas	2.520 Ha	2.338 Ha	3.570 Ha	153
Suikerbieten	1.128	2.675	2.810	105
Tabak	1.355	513	410	80
Hop	366	325	347	107
Cichorei	511	246	207	84

gebreed, terwijl de tabak en de cichorei sterk achteruitliepen in beteelde oppervlakte; het areaal suikerbieten en hop bleef in de laatste jaren vrij constant. Als vergelijkingsbasis wordt 1946 minder geschikt geacht, gezien de invloeden van de oorlogsomstandigheden op de aanbouw van de verschillende nijverheidsgewassen dan nog zichtbaar namerkten.

Hierboven ⁽¹⁾ werden de cijfers van het totale areaal van de nijverheidsgewassen opgegeven, nl. 6.098 Ha in 1950 en 7.345 Ha in 1955, hetzij een vermeerdering tot index 104. Deze uitbreiding is hoofdzakelijk het gevolg van de sterke uitbreiding van het vlasareaal.

Houden wij echter rekening met de verandering van teelten in het areaal nijverheidsgewassen, en met de daaraan beantwoordende aantal standaarduren per Ha ⁽²⁾, dan komt men tot het besluit dat hieraan een minder dan proportionele stijging van de tewerkstelling beantwoordt. De vermeerdering van het aantal benodigde arbeidsuren in de vlasteel (uitbreiding 1.233 Ha) is zoals in tabel II, 10 ⁽³⁾ uitgerekend, amper voldoende om het uitschakelen van arbeid in de tabakteelt, welke met 103 Ha verminderde, te compenseren.

Indien de uitbreiding van de nijverheidsteelten in arbeidsuren omgezet wordt in tewerkstelling per persoon en per jaar, bekomt men als eindresultaat een uitbreiding van de tewerkstelling in deze sector, van 1950 tot 1955, van ca. 70 het jaar rond gebezigde arbeidskrachten. Dit illustreert dat ook op deze arbeidsintensieve sector van de landbouw geen grote hoop meer mag gesteld worden voor de uitbreiding van de tewerkstelling in het arrondissement Ieper.

(1) Zie tabel II, 8, bladzijde 45.

(2) Zie bladzijde 48.

(3) Zie volgende bladzijde.

Vlas.

In 1955 is in vergelijking met voorgaande jaren een merkelijke uitbreiding van de vlasteelt waar te nemen; meer dan 1/10 van het akkerland van het arrondissement was door deze teelt bezet. Naar dhr. A. De Bisschop ⁽¹⁾ is een dergelijke bezetting als een maximum te aanzien op lange termijn: zeer snel vertoont de bodem tekenen van « vlasmoeheid » bij herhaalde uitzaai.

TABEL II, 10

Tewerkstelling in nijverheidsteelten, in arbeidsuren (1950 - 1955)

Nijverheids- teelten	Eenheidsmaat aantal uren per Ha)	1950 (a)		1955		Verschil in arbeidsuren (toename of afname t.o.v. 1950)
		Aantal Ha beteelde grond	Aantal arbeidsuren	Aantal Ha beteelde grond	Aantal arbeidsuren	
Vlas	232	2.338	542.416	3.571	828.472	+ 286.056
Suikerbieten	600	2.675	1.605.000	2.810	1.686.000	+ 81.000
Tabak	2.630	513	1.349.190	410	1.078.300	- 270.890
Hop	3.960	325	1.287.000	347	1.374.120	+ 87.120
Cichorei	720	247	177.840	207	149.040	- 28.800
Totaal Nijver- heidsteelten		6.098	4.961.446	7.345	5.115.932	+ 154.486

De vlasteelt is verspreid over het gehele arrondissement. De teelt is echter vooral vrij belangrijk in de oostelijk gesitueerde grensgemeenten en de gemeenten grenzend aan de arrondissementen Kortrijk en Roeselare. Zo worden in de gemeenten Neerwaasten, Geluwe, Beselare, Zonnebeke, Houtem, Komen, Wervik, Passendale en Poelkapelle meer dan 5 % van hun totale oppervlakte vlas geteeld.

Het strovlas wordt praktisch uitsluitend verwerkt in de vlasvezelbereidingsbedrijven van het Kortrijkse. De aanhoudende moeilijkheden inzake strovlasvoorziening, de concurrentie van de gesubsidieerde Franse bedrijven en de Russische dumpingspraktijken bedreigen verder deze belangrijke Westvlaamse bedrijfstak. ⁽²⁾ Het uitschakelen van deze protectiepolitiek van Frankrijk zal daarenboven traag verlopen; in het Euromarktverdrag werden de produkten van de vlasvezelbereidingsnij-

(1) A. DE BISSCHOP: *op. cit.*, 113-114.

(2) Zie W.E.R.-Voorlichting: « De franse protectiepolitiek t.o.v. de vlasnijverheid en haar gevolgen voor België ».

(a) Volgens zetel van het bedrijf; berekening W.E.S.

verheid onder de landbouwproducten gerangschikt waardoor geen enkele waarborg ontstaat om in de eerstkomende jaren enige verlichting in het vraagstuk van de vlasvezelbereiding te bekomen.

Suikerbieten.

Zoals de vlasteelt is de suikerbietenteelt in het gehele arrondissement verbreid. Het aandeel van het arrondissement in de suikerbietenteelt van het land daalde van 8,1 % in 1929 tot 4,3 % in 1950.

De vooroorlogse crisisjaren, die ten zeerste de markt van de suikerbieten ontredde, heeft in het arrondissement een blijvende bres geslagen.

Sinds 1946 is echter een bestendige uitbreiding waar te nemen van het suikerbietenareaal, dat nu opnieuw 4,9 % bedraagt van het Rijks-totaal.

Tabak.

Ieper heeft, t.a.v. het Rijks-totaal, een stijgend aandeel in het tabaksareaal, nl. van 26,9 % in 1929 tot 35,3 % in 1955. Deze teelt is echter in het land zeer sterk achteruitgelopen. ⁽¹⁾

Het arrondissement Ieper telde in 1955 acht gemeenten, waar méér dan 1 % van de betaalde oppervlakte voorbehouden was voor tabakcultuur. (Kaart 2).

Het teeltcentrum van tabak is Wervik. Van daaruit heeft de tabakscultuur zich als een olievlek over de Zuidelijke helft van de provincie uitgebreid. ⁽²⁾ Gemeenten met zeer sterke verbreiding van de tabaksteelt zijn: Wervik, Komen, Geluvelde en Beselare.

In 1949 werd een Westvlaams centrum voor tabaksonderzoek gesticht. Het centrum, dat financiële steun bekomt van het Instituut tot aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (I.W.O.N.L.), van het Provinciaal Bestuur en van de Belgisch-Luxemburgse Federatie der tabakverwerkende Industrieën heeft proefvelden aangelegd in West-Vlaanderen. ⁽³⁾

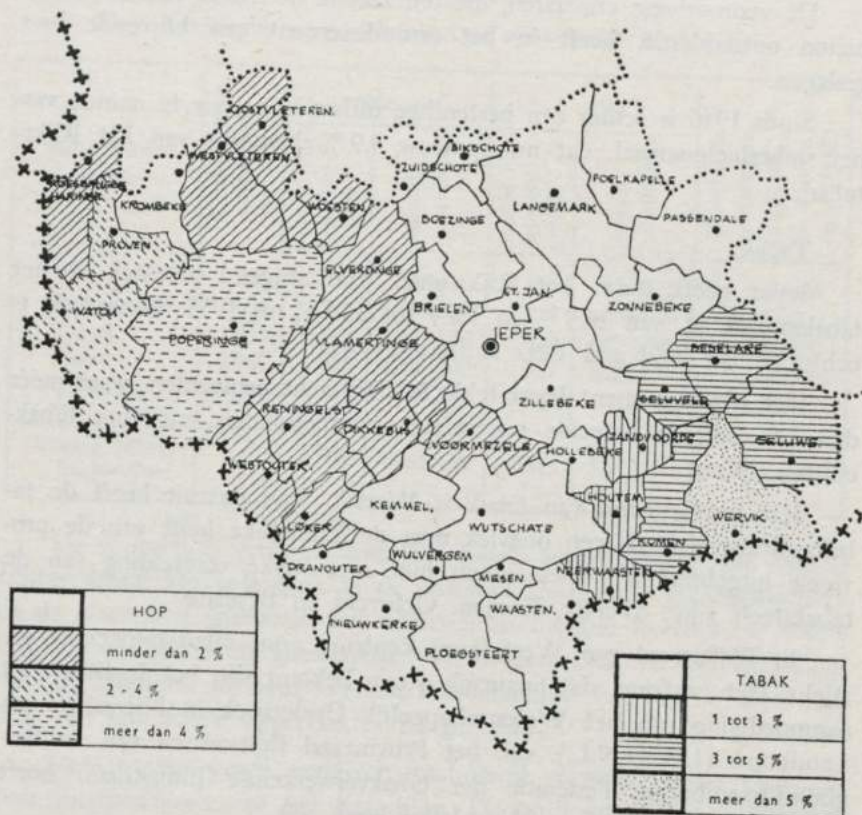
Naar wat uit gesprekken met bevoegde personen uit de streek zelf gebleken is, zouden de grote planters van vroeger deze teelt laten varen. De overgang naar deze teelt in de kleine landbouwuitbatingen wordt

(1) *In 1950 was de totale oppervlakte met tabak bezet in het Rijk nog 1.991 Ha. In 1955 was dit gedaald tot 1.160 Ha. De corresponderende cijfers voor West-Vlaanderen zijn 1.164 Ha en 739 Ha. Het aantal beroepsplanters daalde van 43.996 in 1953 tot 28.899 (bron: Jaarverslag FEDETAB, 1955).*

(2) *A. DE BISSCHOP: op. cit., 79.*

(3) *Studiedag betreffende het tabakvraagstuk, 2 april 1955.*

KAART 2

Localisatie van hop- en tabaksteelt, 1955 ; in pCt van
beteelde oppervlakte.

enigszins bemoeilijkt door de hoge uitgaven welke daarmede gepaard gaan, terwijl de teelt voort vol van risico's blijft.

De aanzienlijke verhoging van de invoerrechten op tabak met de vervanging van het Beneluxtarief (10 %) door een gemeenschappelijk buitentarief voor de zes Euromarktlanden (30 % ad valorem), zal aan de tabakbelangen van het Ieperse een sterke steun geven.

Hop.

Het aandeel van het arrondissement Ieper in het hopareaal van het Rijk is gedaald van 75,6 % in 1929 tot 65,4 % in 1955. Het betreft hier een teelt, welke thans in West-Vlaanderen uitsluitend in een vijftiental gemeenten rond Poperinge voorkomt, maar die rond de eeuwende nog in 47 Westvlaamse gemeenten verbouwd werd, op een totale oppervlakte van circa 1.600 Ha ⁽¹⁾. Te Poperinge zelf was in 1955 niet minder dan 5,2 % van de beteelde oppervlakte met hop bezet. (Kaart 2). In 1957 werden vrij rendabele prijzen bekomen voor de hop; als reactie valt in 1958 een lichtelijke uitbreiding van de hopteelt te verwachten.

Deze teelt werd reeds zeer vroeg in het Vlaamse land bedreven; zij werd overigens van hieruit in 1524 naar de Engelse hopstreken Kent, Surrey en Essex overgebracht.

De redenen van deze sterke inkrimping van het hopareaal, dat thans gestabiliseerd lijkt rond 350 Ha, zijn veelvuldig. Het bierverbruik is gedaald in ons land, de hopenaanwending is proportioneel nog sterker gedaald; ook de wijziging in het bouwprocédé, nl. van bovengisting naar ondergisting, heeft in het Poperingse afzetmoeilijkheden doen ontstaan.

Voor de tewerkstelling in de hopstreek welke gedurende het korte plukseizoen ieder jaar een hoogtepunt bereikte ⁽²⁾, zijn belangrijke gevolgen te verwachten van een plukmachine, welke door een plaatselijke firma van landbouwwerktuigen op de markt is gebracht in 1955. Deze machine, welke ook in het buitenland succes oogst, kan de arbeidsuren bij het plukken tot op één vierde van vroeger terugbrengen. In 1957 werden 15 plukmachines in het Poperingse ingezet. Aangezien voor elke machine zes personen nodig zijn, en wegens haar prijs, zal zij echter voorlopig alleen door de grootste planters kunnen aangewend worden.

In 1947 werd te Poperinge het Hopinstituut opgericht als voortzetting van de « hoppewage ». Het instituut heeft als doelstelling de hopteelt te bevorderen en kwaliteitscertificaten af te leveren.

(1) A. DE BISSCHOP: op. cit., 34.

(2) Het jaarlijks loon uitbetaald aan hopplukkers wordt geschat op 16 tot 18 miljoen frank.

Door het Euromarktverdrag zal het invoerrecht op hop van 8 % gebracht worden op 12 %.

Cichorei.

Het areaal cichorei in het arrondissement is proportioneel gedaald, zowel t.a.v. West-Vlaanderen als van het Rijk. Het is geconcentreerd in de gemeenten ten Oosten van Ieper, met als zwaartepunt de gemeenten Passendale en Poelkapelle, waar gemiddeld méér dan 2 % van de culturbodem met deze teelt bezet is.

In 1953 werden door het Provinciaal Comité voor Landbouw proefvelden voor cichoreiteelt aangelegd; in 1954 werd door hetzelfde comité in samenwerking met het Rijksstation voor plantenveredeling te Melle een georganiseerd tweejarig onderzoek ingesteld. Het grote vraagstuk blijft de invoer. Waar vroeger de Belgische cichoreiprijzen richtinggevend waren in Europa, ondergaan wij thans de wereldprijs; vooral Polen verdringt de traditionele cichoreigewesten.

Een belangrijk initiatief ter bevordering van de specifieke Westvlaamse teelten werd door het Provinciaal Bestuur genomen op 18 april 1956. Te Rumbke is thans het « Centrum voor Onderzoek en Voorlichting ter bevordering van de Nijverheidsteelten in West-Vlaanderen » (Instituut Arthur Olivier) in opbouw. Het centrum zal zowel landbouw-, technisch als technologisch onderzoek verrichten voor de typische Westvlaamse teelten als vlas, cichorei, tabak, hop, brouwergerst, zaai- en pootgoed, extensieve groententeelt, enz...

De veestapel.

De landbouwuitbatingen in het Ieperse behoren circa allen tot het gemengde bedrijfstype; naast het bewerken van de bodem speelt ook de veehouderij een rol in het inkomen van het landbouwersgezin.

Op 15 mei 1950 telde het arrondissement Ieper 53.476 stuks rundvee en beliep de varkensstapel 58.000 eenheden. Zoals Tabel II, 11 aanduidt is het rundvee in het Ieperse ongeveer op gelijkmatige wijze verbreid als elders in het land; de *varkensteelt* blijkt echter als bron van gewin voor de landbouwbevolking veel belangrijker voor dit arrondissement dan in West-Vlaanderen en de overige provincies van het land. Per honderd Ha cultuurland telde men in 1955 tweemaal meer varkens in het arrondissement Ieper dan in het Rijk in zijn geheel.

Uit tabel II, 11 blijkt eveneens dat de veestapel in het algemeen tussen 1950 en 1955 een grotere toename heeft gekend in het arrondissement Ieper.

Per 100 Ha steeg de rundveestapel van 1950 tot 1955 met 31 een-

heden; in West-Vlaanderen beliep deze toename 30 en in het Rijk slechts 28. De varkensteelt nam gedurende hetzelfde tijdvak toe met 23 eenheden per 100 Ha; voor België in zijn geheel werd echter slechts een vermeerdering van 6 eenheden per 100 Ha geregistreerd.

TABEL II, 11

De veestapel in het arrondissement Ieper, 1950 - 1955 (per 100 Ha cultuurland)

	<i>Arr. Ieper</i>	<i>Prov. W.-Vl.</i>	<i>Het Rijk</i>
1950			
Melkkoeien	43	44	51
Rundvee (totaal)	114	119	116
Varkens	135	128	74
1955			
Melkkoeien	49	48	59
Rundvee (totaal)	145	149	144
Varkens	158	141	80

De veestapel is proportioneel groot in de gemeenten Poperinge, Langemark, Reningelst, Watou, Wijtschate en Vlamertinge; in al deze gemeenten is een hoog percentage van de totale oppervlakte door de landbouw ingenomen.

Tussen 1950 en 1955 heeft de veestapel een sterkere uitbreiding genomen te Elverdinge, Geluwe, Kimmel en Vlamertinge. De hoogste stijgingsindex werd echter te Westouter vastgesteld (129); de uitbreiding van de veestapel in deze gemeente is toe te schrijven aan de uitbreiding van de varkensteelt (index 138).

De schapenteelt is relatief weinig belangrijk; de 240 landbouwers betrokken bij de enquête gaven 22 schapen op. Daarentegen is het pluimvee in het arrondissement sterk verbreid. Naar raming bedroeg hun aantal in 1956 400.000 stuks.

De sterkere verbreiding van de veeteelt in het arrondissement Ieper en de hoge oppervlakte besteed aan nijverheidsgewassen, tonen duidelijk aan dat de Ieperse landbouw arbeidsintensief is.

§ 3. — TEWERKSTELLING IN DE LANDBOUW

De landbouwbevolking.

Einde 1950, datum van de laatste algemene Landbouwtelling, vertegenwoordigde de landbouwbevolking 21.820 eenheden of 17,67 % van de totale bevolking van het arrondissement. Deze verhouding, alhoewel in de loop van de laatste decennia reeds belangrijk gedaald, is hoger

dan de corresponderende cijfers voor West-Vlaanderen (14,06) en voor het Rijk (12,89). Van de landbouwers in het arrondissement zijn volgens de resultaten van de gehouden enquête, de helft geboren in de gemeente waar zij hun bedrijf uitoefenen of in een aanpalende gemeente. Op 233 landbouwers welke antwoordden waren er 10 wiens vader zelf geen landbouwer was geweest.

In kaart 3 werd de verhouding tussen de landbouwbevolking en totale bevolking per gemeente uitgedrukt. Behalve in de verzorgingskernen (Ieper, Poperinge) en in de typische grensarbeidersgemeenten vindt een belangrijk gedeelte van de bevolking haar bestaansbron in de landbouw. De landbouwbevolking is bijzonder belangrijk in enkele centraal gelegen gemeenten en in een rij van gemeenten in het Noorden van het arrondissement.

Gemeenten met een sterke agrarische bevolking zijn: West-Vleteren (51%), Reningelst (43,2%), Dranouter (40,2%), Zandvoorde (37,9%) en Zuidschote (37,7%).

Naast de industrie en de verzorgingsfunctie in enkele gemeenten moet vooral met het grensarbeidersverschijnsel rekening gehouden worden om de spreiding van de landbouwbevolking in het arrondissement te verklaren. Deze spreiding zal dienen op het oog gehouden bij het kiezen van gemeentelijke kernen, die voor industriële ontwikkeling in de toekomst geschikt zijn.

De tewerkstelling in de landbouw kan gesplitst worden in twee categorieën, nl. deze van de bestendig en deze van de niet-bestendig tewerkgestelde arbeidskrachten. De hoegrootheid van de tewerkstelling in de landbouw is o.m. afhankelijk van de beschikbare oppervlakte cultuurland, het belang van de veestapel, en de graad van de mechanisering. Uit wat hierboven reeds besproken is, is gebleken dat het landbouw-areaal vermindert, en dat de veestapel in belang toeneemt. Beide factoren wijzen op een vermindering van het aantal arbeidskrachten nodig in de landbouwsector. Hierna zullen wij ook de ontwikkeling van de mechanisering bespreken.

De totale tewerkstelling in het arrondissement Ieper bedroeg 15.946 ⁽¹⁾ arbeidskrachten of 1 arbeidskracht per 3 Ha 24 a ⁽²⁾.

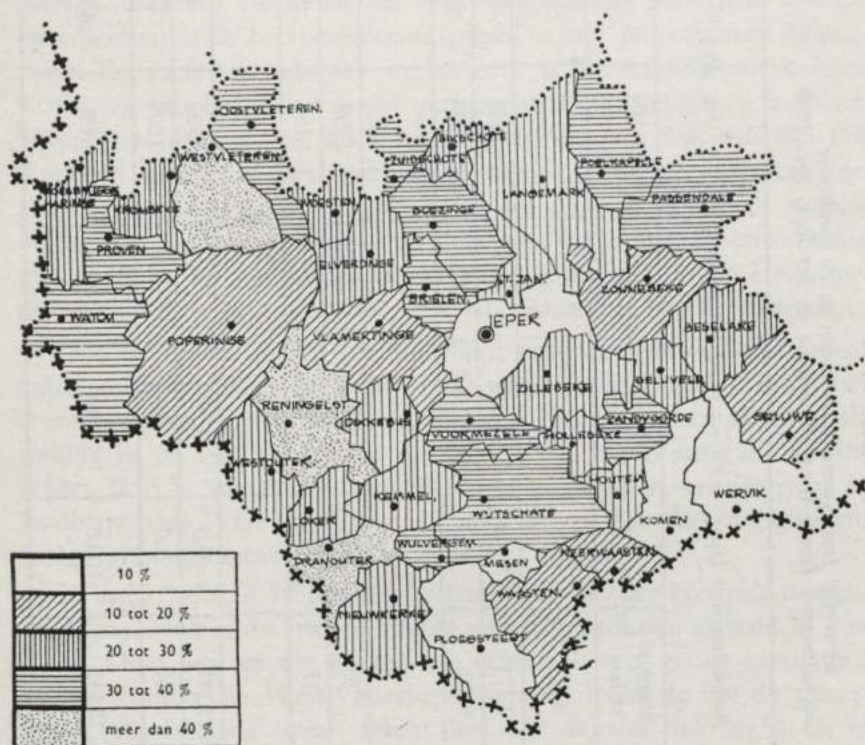
Bestendig tewerkgestelde arbeidskrachten.

Het aantal bestendig tewerkgestelde personen in het arrondissement Ieper bedroeg in 1950 in totaal 15.145 eenheden, waaronder 13.771 ex-

(1) *Arbeidsdagen onder vorm van aangenomen of forfaitaire werken niet inbegrepen.*

(2) *Voor het Rijk: één arbeidskracht per 2 Ha 85 a.*

KAART 3

Landbouwbevolking in pCt van de totale bevolking (dec. 1950).

TABEL II. 12

Bestendig tewerkgestelde personen in de landbouw
arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, dec. 1950

	Arrondissement Ieper		Prov. West-Vlaanderen		Het Rijk		Arr. Ieper in pCt v. W.-Vl.		Arr. Ieper in pCt v. h. Rijk	
	Absolute cijfers	%	Absolute cijfers	%	Absolute cijfers	%	%	%	%	%
Exploitanten & Familie — Niet bezoldigd	M	47,4	38.838	48,5	299.252	48,6	18,5			2,4
	V	43,1	34.255	42,9	283.624	46,1	19,1			2,4
— Bezoldigd	M	0,4	406	0,5	2.899	0,5	13,1			1,8
	V	0,1	162	0,2	1.165	0,2	10,5			1,5
Knechten - Meiden - Arbeiders	M	8,0	5.367	6,7	24.739	4,1	22,7			4,9
	V	1,0	806	1,0	3.808	0,6	17,9			3,8
Totaal Tewerkgestelden	15.145	100,0	79.834	100,0	615.487	100,0	18,9			2,4

ploitanten en familieleden en 1.374 werknemers. In procent van de actieve bevolking bedroeg de landbouwtewerkstelling 29 %, tegenover slechts 20,2 % in de provincie West-Vlaanderen en 17,6 % in het Rijk in zijn geheel.

Tabel II, 12, geeft een overzicht van de permanente tewerkstelling naar sociale stand en geslacht.

De verdeling in de categorie van de exploitanten in het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk wijkt onderling slechts in geringe mate van elkaar af; het aantal werknemers (knechten, meiden en arbeiders) is in het bestudeerde gebied echter proportioneel belangrijker. Zo neemt de categorie werknemers in het arrondissement Ieper 9,06 % in van het totaal aantal permanent tewerkgestelden; in West-Vlaanderen daarentegen slechts 7,72 % en in het Rijk 4,62 %. Dit illustreert voldoende het overwegend landelijk karakter van vele gemeenten van het arrondissement Ieper, tot kort na de tweede wereldoorlog. Deze cijfers, te samen met deze over de landbouwmechanisering gedurende de laatste jaren, laten vermoeden dat zich in de landbouwsector sindsdien een uitstoting van arbeidskrachten heeft voorgedaan.

De verschillen komen het duidelijkst naar voren in de verhoudingscijfers welke rechts in de Tabel II, 12 werden aangebracht. Terwijl het arrondissement Ieper 18,95 % van de Westvlaamse permanente tewerkstelling in de landbouw telde en 2,45 % van het Rijkstotaal, werden echter 22,67 % van de werknemers (knechten, meiden, arbeiders) in de landbouw van West-Vlaanderen en 4,91 % van het Rijk geregistreerd in het arrondissement Ieper.

Tussen 1929 en 1950 is het bestendig aantal tewerkgestelde arbeidskrachten in het arrondissement Ieper met 493 eenheden gedaald of met 3,2 %. Deze procentuele afname kan echter als zeer gering beschouwd worden; immers in West-Vlaanderen bedroeg de daling van de permanente tewerkstelling tussen zelfde data niet minder dan 8,9 % en in het Rijk 7,1 %.

Enkele gegevens over de vermindering van het aantal bezoldigde werknemers ontlenen wij aan de statistieken van de Rijksmaatschappelijke Zekerheid.

In 1950 telde het arrondissement Ieper 1.069 werkgevers in de landbouw, die aan de R.M.Z. onderworpen waren en te samen 1.406 werklieden gebruikten, nl. 1.362 mannen en 44 vrouwen. Hierin zijn niet begrepen het tuinbouwbedrijf, noch de seizoenarbeiders. Deze cijfers zijn bestendig gedaald, en bedragen in 1955 nog 902 werkgevers, met 1.098 werklieden. Voor de bestendige tewerkstelling in de landbouw betekent dit dus een vermindering van 500 arbeidskrachten, praktisch

uitsluitend mannen. De meeste dezer arbeidskrachten zijn ofwel grensarbeider ofwel mijnwerker geworden. (1).

Niet-bestendig tewerkgestelde personen.

Na omzetting van de niet-bestendig tewerkgestelde personen in arbeidseenheden (2) blijkt dat de landbouw in het Ieperse nog aan 1.067 extra-arbeidskrachten werk verschafte in 1950, waaronder 122 niet-bezoldigde familieleden van exploitanten, 638 gelegenheidsarbeiders en 307 arbeidseenheden onder vorm van aangenomen en forfaitaire werken.

Deze seizoenarbeid, omgezet in arbeidseenheden vertegenwoordigt nog 2,1 % van de actieve bevolking van het arrondissement Ieper.

De verdeling naar sociale stand en geslacht, welke in tabel II, 13 (3) werd opgenomen laat zeer duidelijk de verschillen uitkomen tussen het arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk. Er dient opgemerkt te worden dat het arrondissement Ieper een hoog aantal niet-permanente tewerkgestelden telt. Meer dan een vijfde van het West-vlaams totaal en 3,58 % van het Rijkstotaal werden in het Ieperse aangetroffen in 1950; deze verhoudingen zijn hoger dan voor de permanent tewerkgestelden (18,95 en 2,95 %). Deze karakteristiek spruit voort uit de lokalisatie van arbeidsintensieve teelten zoals de hop, die een sterke concentratie van werkgelegenheid gedurende een korte periode met zich medebrengen.

De verticale verdeling in tabel II, 13 toont dan ook het relatief belang aan van gelegenheidsarbeiders en uitgevoerde aangenomen en forfaitaire werken, t.a.v. de provincie en het Rijk. De verschilpunten zijn vooral hoog bij de vrouwelijke gelegenheidswerkkrachten hetgeen insgelijks een corollarium is van de hopteelt en tabaksteelt in dit gewest.

De landbouwmechanisering.

In verband met de toekomstige tewerkstellingsmogelijkheden in de landbouw, is het van belang de landbouwmechanisatie even onder de loupe te nemen. De mechanisatie van het landbouwbedrijf is in grote mate afhankelijk van de produktieomstandigheden. Zo is de rendabiliteit van het geïnvesteerde kapitaal in machines ten zeerste beknót in de kleine bedrijven of middelgrote bedrijven met een groot aantal verspreid liggende percelen. Onder de produktieomstandigheden vallen ook

(1) Zie hoofdst. V, blz. 97, e.v.

(2) 300 werkdagen, gepresteerd door een mannelijke arbeidskracht wordt gelijkgesteld aan een arbeidseenheid (arbeidskracht van boven de 15 jaar). Voor vrouwen en mannelijke arbeidskrachten beneden de 15 jaar worden slechts 200 arbeidsdagen voor een arbeidseenheid genomen.

(3) Zie volgende bladzijde.

TABEL II, 13

Niet-bestedig tewerkgestelde personen in de landbouw
arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, dec. 1950

	Arrondissement Ieper		Prov. West-Vlaanderen		Het Rijk		Arr. Ieper in pCt v. W.-Vl.		Arr. Ieper in pCt v. h. Rijk	
	Absolute cijfers	%	Absolute cijfers	%	Absolute cijfers	%	%	%	%	%
Exploitanten & Familie — Niet bezoldigd	M	85	8,0	707	14,1	8.278	27,8	12,0	1,0	
	V	37	3,5	272	5,4	4.007	13,5	13,6	0,9	
— Bezoldigd	M	—	—	26	0,5	208	0,7	—	—	
	V	—	—	21	0,4	131	0,4	—	—	
Gelegenheidsarbeiders	M	365	34,2	1.766	35,2	7.947	26,7	20,7	4,6	
	V	273	25,6	968	19,3	2.902	9,8	28,2	9,4	
Aangenomen en forfaitaire werken		307	28,7	1.258	25,1	6.284	21,1	24,4	4,9	
Totaal niet-best. arbeidskrachten		1.067	100,0	5.018	100,0	29.757	100,0	21,2	3,6	

de aard van de te bewerken bodem en de spanningen op de arbeidsmarkt. Zo zijn b.v. in het Kortrijkse een groot aantal landbouwers onder de druk van de hogere lonen in de industrie zowel in West-Vlaanderen als in Noord-Frankrijk, verplicht geworden zich in vlug tempo te mechaniseren. Gezien Ieper méér dan de meeste gewesten van ons land een agrarisch gebied was gebleven, hebben de gevolgen van de omschakeling in ons land van lage naar hoge lonen zich aldaar na de tweede wereldoorlog ook scherper laten gevoelen.

In het Ieperse is de mechanisering van de landbouwbedrijven dan ook gemiddeld verder gevorderd dan in het gehele land. Aan de hand van tabel II, 14 (1) is het mogelijk deze verschillen te onderscheiden en de evolutie tussen 1950 en 1955 te volgen.

Tussen 1950 en 1955 is vooral het aantal tractoren zeer snel toegenomen; van 411 tractoren in 1950 steeg hun aantal tot 1.053 in 1955. In verhouding tot 1.000 Ha cultuurland betekent dit een aangroei in het arrondissement Ieper van 8 in 1950 tot 22 in 1955. Wel was in ons land een vlugge mechanisering in de landbouwsector merkbaar. Deze evolutie is echter in het arrondissement Ieper wel in een bijzonder vlug, om niet te zeggen overhaastig, tempo verlopen.

In de sector van dorstractoren en pikdorsers is de evolutie minder spectaculair; hun verbreiding per 100 Ha graangewassen is echter in beide gevallen hoger in het arrondissement Ieper dan in West-Vlaanderen en het Rijk.

Het aantal melkmachines is minder verspreid. Terwijl in 1955 voor het arrondissement Ieper hun aantal slechts 402 of 1,7 per 100 melkkoeien beliep, waren in het Rijk reeds 2 machines aanwezig per 100 eenheden.

Binnen het arrondissement Ieper zelf, zijn echter grote verschillen aan te treffen. Hier valt een duidelijke correlatie op tussen de graad van mechanisering en de grootte van de landbouwuitbatingen. Zo, bezit Woesten, een gemeente waar minder dan 10 % van het landbouwareaal uitgebaat wordt door landbouwexploitaties van méér dan 20 Ha, slechts 3,5 tractoren per 1.000 Ha cultuurland, te Elverdinge daarentegen waar méér dan 50 % van de gronden geëxploiteerd wordt door bedrijven van 20 Ha en méér, beloopt het aantal tractoren 31,8 per 1.000 Ha.

De mechanisering is vooral hoog in een zone gelegen tussen de Franse grens ten Westen, en de lijn Passendale-Neerwaasten ten Oosten; zowel in het Zuiden als in het Noorden zijn aan de rand van het

(1) Zie volgende bladzijde.

arrondissement gemeenten gesitueerd met een lage graad van mechanisering.

TABEL II. 14

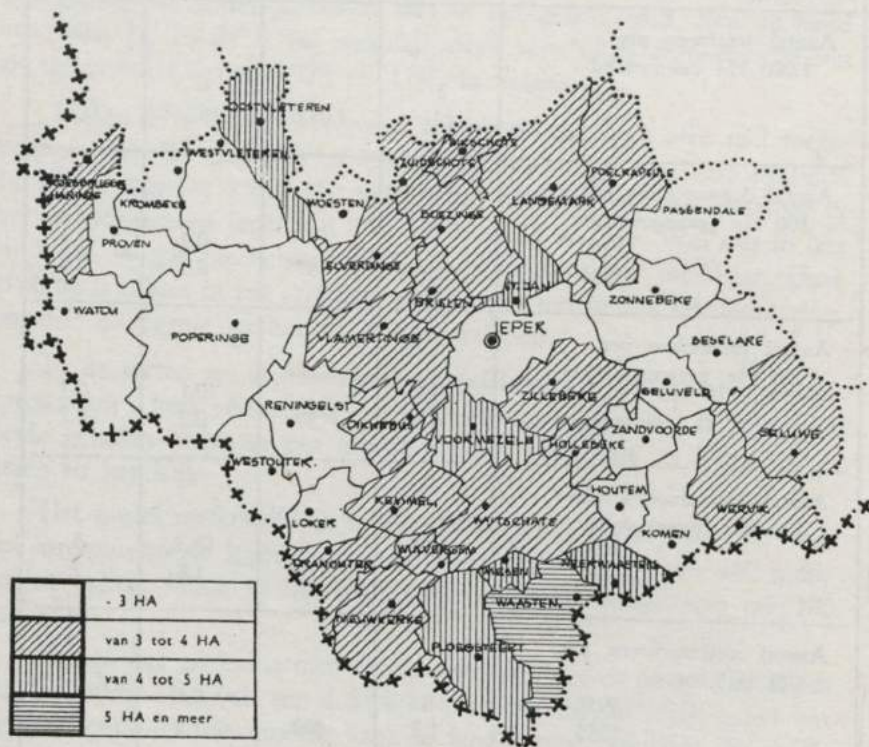
*Mechanisering van het landbouwbedrijf.
arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, 1950 en 1955*

<i>Mechanisatie</i>	<i>Arrondissement Ieper</i>		<i>Prov. W.-Vl.</i>	<i>Het Rijk</i>
		<i>Absolute cijfers</i>		
Aantal tractoren per 1.000 Ha cultuurland				
1950	8		6	7
1955	22	1.053	15	17
Aantal dorstractoren per 100 Ha graangewassen				
1950	0,5		0,4	0,3
1955	0,6	97	0,4	0,3
Aantal pikdorsers per 100 Ha graangewassen				
1950	0,1		0,1	0,1
1955	0,3	57	0,2	0,2
Aantal bietenrooiers per 100 Ha bietencultuur				
1950	2,2		13,3	5,-
1955	2,-	57	1,8	2,-
Aantal melkmachines per 100 melkkoeien				
1950	1,-		0,8	1,-
1955	1,7	402	1,4	2,-

Studie per gemeente.

Het totaal van het aantal permanent tewerkgestelde arbeidskrachten en het aantal niet-bestendige arbeidskrachten, omgeslagen per arbeideenheid, blijkt het hoogst te zijn te Poperinge (1.709). In deze gemeente die niet enkel zeer uitgestrekt is, maar zoals reeds hierboven vermeld, het centrum is van de hopteelt, komen een hoog aantal gelegenheidsarbeiders voor. In afdalende lijn volgen daarna Langemark (741), Watou (731), Westouter (710), Reningelst (700) en Wijtschate (636). Behalve Langemark en Wijtschate, die beide een grote oppervlakte bezitten en

KAART 4

Beteelde oppervlakte per arbeidseenheid, 1950.

gespecialiseerd zijn in cichorei en vlas in het ene en in tabak in het andere geval, behoren alle andere hierboven vermelde gemeenten met hoge tewerkstelling tot de hopstreek van het Poperingse.

Deze gemeenten zijn ook, zoals wordt geïllustreerd door kaart 4, gekenmerkt door een gering aantal hectaren cultuurland per tewerkgestelde arbeidskracht. Behalve een groep van gemeenten ten Zuiden en ten Noorden van de stad Ieper, waar gemiddeld 3 tot 4 Ha per arbeidseenheid mogen gerekend worden, en enkele grensgemeenten met een nog hoger aantal Ha per arbeidseenheid, belooft in het Ieperse het aantal Ha per tewerkgestelde geen 3 Ha in 17 gemeenten. Er is echter een duidelijke samenhang aan te treffen tussen de gemeenten met een gering aantal Ha per tewerkgestelde enerzijds, en de localisatie van de hopteelt in het westelijke gedeelte, van de tabak- en cichoreiteelt in het oostelijk gedeelte van het arrondissement Ieper, anderzijds. Aangezien de gebieden met nijverheidsteelten meer bedreigd zijn dan het centrum van het arrondissement waar de algemene landbouw meer verbreid is, mag men in de toekomst een grotere uitstoting van arbeidskrachten verwachten in de oostelijke en de westelijke hoek van het arrondissement.

Een andere aanduiding over het beschikbaar arbeidspotentieel in de landbouw, en de afvloeiing van arbeidskrachten naar andere sectoren, biedt ons ook een studie van de kinderen van de landbouwgezinnen. Deze studie was mogelijk dank zij een enquête gehouden onder de landbouwers van het arrondissement. (1).

Grafiek 1 (2) bevat de resultaten van deze enquête. Daarin zijn het aantal kinderen voor elke grootteklasse van landbouwuitbatingen, per 5 Ha, percentsgewijze verdeeld, naargelang zij in de landbouw tewerkgesteld zijn, niet in de landbouw zijn of nog naar school gaan. Onder deze laatste aanduiding vallen ook de studenten aan de hogere scholen en instituten.

Men zal bemerken dat er tussen de tewerkstelling van de jongere generaties in de landbouw, en de oppervlakte van de uitbating van hun vaders een zeer duidelijke correlatie bestaat. Van de kinderen van landbouwers met een uitbating van min dan 5 Ha zijn er 35,5 of één derde, welke naar andere sectoren overgegaan zijn. In de grote landbouwuitbatingen daarentegen, van 35 Ha en méér, is er praktisch geen overgang van de kinderen naar andere beroepen. De landbouw biedt in deze categorie kennelijk nog aantrekkelijke vooruitzichten aan de jongere generaties.

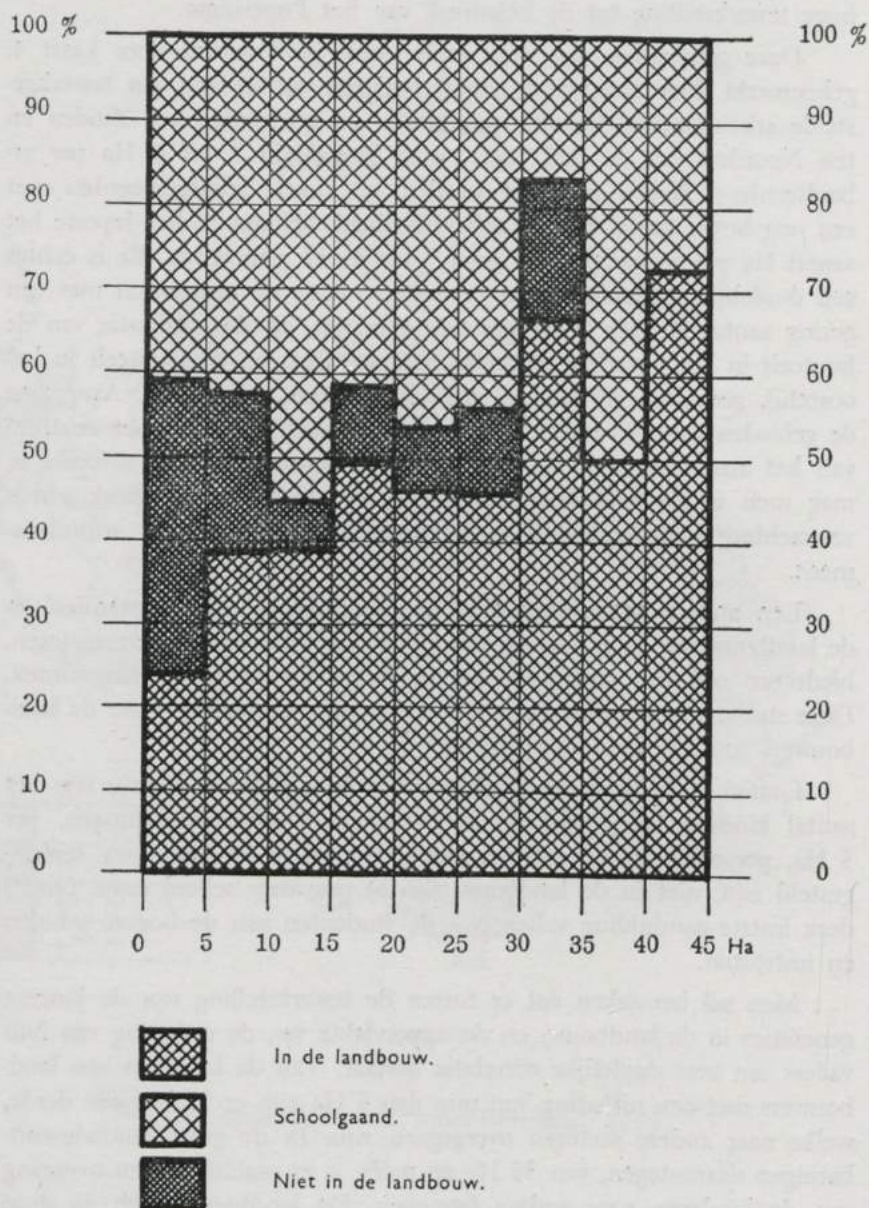
(1) Zie Appendix 3, blz. 194.

(2) Zie volgende bladzijde.

POPERINGE, SINT-BERTINUSKERK

GRAFIEK 1

Kinderen van landbouwersgezinnen, en oppervlakte van de landbouwuutbating. - 1956. (a)

(a) Enquête W.E.S.

Men zal ook bemerken dat het schoolgaan procentueel toeneemt, zij het niet in grote mate, naargelang de oppervlakte van de landbouwuitbatingen groter wordt.

De kinderen van de grotere landbouwuitbatingen hebben hier ook een voordeel op deze van de kleinere uitbatingen; méér onder hen genieten een langere opleiding.

Globaal gezien is gebleken dat gemiddeld twee-derde van de zonen van landbouwers in de landbouw blijven.

TABEL II, 15

Kinderen die in de landbouw bleven, in pCt. van het totaal aantal kinderen, 1956 (a)

<i>Leeftijdsklasse</i>	M.	V.
14 - 18 j.	61,2 %	33,3 %
18 - 20 j.	68,0	55,1
20 - 25 j.	63,6	70,0
meer dan 25 j.	67,8	54,9

De meisjes beneden de 18 jaar genieten over het algemeen van een langere opleiding dan de jongens. Boven de 25 jaar vermindert opnieuw het aantal vrouwen, dochters van landbouwers, die in de landbouw blijven.

Men zal met deze beide fenomenen, dit van de uitstoting van arbeidskrachten in de landbouw, vooral in de gewesten met industriële cultures, en dit van de sociale mobiliteit van de kinderen van landbouwers, bijzonderlijk op de kleinere uitbatingen, rekening moeten houden bij het opstellen van plannen om in het arrondissement bijkomende werkgelegenheid te scheppen. Het lijdt geen twijfel, dat in de toekomst in de landbouwsector van het arrondissement Ieper voort onvoldoende productief gebruikte arbeidskrachten zullen vrijkomen.

BESLUITEN

De landbouw zal een van de belangrijkste bestaansbronnen van het arrondissement Ieper blijven. Men kan het ook zo stellen: in de mate dat de landbouwsector alhier verwaarloosd zou worden, zullen de inspanningen groter moeten zijn om door uitbreiding van de tewerkstelling in de industrie de economische achterstand in te lopen. Een agrarische

(a) *Enquête W.E.S.*

politiek voor het arrondissement, hoe vooruitstrevend ook, zal echter niet beletten dat jaarlijks een gedeelte van de arbeidskrachten in de landbouwsector afvloeien naar andere activiteiten.

Voor de algemene verbetering van de landbouw is een verandering van de voorwaarden waarin deze activiteit wordt uitgeoefend, door *ruilverkaveling en streekverbetering*, van ontegensprekelijk belang. Plannen voor de ruilverkaveling dienen nu reeds in de gemeenten, door speciaal hiervoor in het leven geroepen comités, te worden uitgewerkt.

In de ruilverkaveling, in grondverbeterings-werken in zekere gebieden (o.m. de Leievallei) en in de wenselijke *uitbreiding van het drinkwater* net ten plattelande zijn zog. tewerkstellingsprojecten voorhanden, die alleszins bij een ev. algemene economische inzinking kunnen te baat worden genomen.

Met betrekking tot de nijverheidsteelten, dient allereerst opgemerkt dat zekere gewassen, zoals de tabak en de hop, niet de *overheidssteun* ontvangen welke in andere landen wordt toegepast. Van de kant van de betrokken milieu's in het Ieperse zal o.m. door het *toepassen van wetenschappelijke produktietechnieken* en door een betere *verkooporganisatie*, wellicht in coöperatieve vorm, de positie van de nijverheidsteelten moeten verstevigd worden. De tabaksteelt en de hopteelt zullen in de Euromarkt betere kansen krijgen, gezien de verhoging van het buitentarief op deze producten t.a.v. de vigerende Benelux-tarieven.

Op elk gebied van de landbouw is vooruitstrevend en modern *landbouwonderwijs* vereist. De jongere generaties moeten, met het oog op de integratie van Europa, inzake landbouw voorbereid worden. Op de kansen welke zich in neven-activiteiten voordoen moeten een gedeelte van de kinderen van landbouwersgezinnen zo vroeg mogelijk georiënteerd worden. De landbouw in een agrarisch gewest als het arrondissement Ieper kan maar welvarend zijn, wanneer daarin zo weinig mogelijk overtollige arbeidskrachten opgeslorpt blijven. Dit stelt meteen het vraagstuk van de werkgelegenheid in de nijverheid en het ambachtswezen.

HOOFDSTUK III.

WERKGELEGENHEID IN HET AMBACHTSWEZEN EN IN DE INDUSTRIE

INLEIDING

Het arrondissement Ieper biedt een typisch voorbeeld van het verschijnsel van de industrialisering in een agrarisch milieu. Het landelijk ambachtswezen is gewoonlijk de oorsprong van de overwegend kleine ondernemingen, welke er worden aangetroffen. Om deze reden wordt onder de paragraaf gewijd aan de tewerkstelling eerst het ambachtswezen en daarna de industrie behandeld, nadat hiernavolgend de structuur van de nijverheid zal zijn onderzocht.

De industrialisering van het arrondissement, steeds meer noodzakelijk geworden om de arbeidsoverschotten op het platteland op te vangen uit landbouw, ambachtswezen en kleinhandel ⁽¹⁾, werd vertraagd door de excentrische ligging van de streek in de nationale economie alsook door de na de eerste wereldoorlog ontstane economische afsluiting van de politieke grens van het arrondissement met Frankrijk, waardoor vele van de oudste nijverheden van nabijgelegen grote verbruikscentra werden afgescheiden. In sommige nijverheidstakken zijn daarenboven in perioden van hoogconjunctuur door het weg-trekken van de arbeidskrachten naar Noord-Frankrijk remmen aan de ontwikkeling opgelegd.

Het proces van de industrialisering heeft alhier bijlange nog zijn eindterm niet bereikt. Integendeel, zal de bijzonderste conclusie van dit hoofdstuk zijn, dat dit proces moet versneld worden.

(1) Zie hoofdstuk IV, blz. 90, e.v.

Ten einde de bestaande en de te scheppen kaders, waarin de expansie van de industriële tewerkstelling kan verwacht, eventueel dient gestimuleerd te worden, aan te tonen, wordt in een laatste paragraaf een overzicht gegeven van de bijzonderste branches van de nijverheid in het arrondissement.

§ 1. — STRUCTUUR VAN DE NIJVERHEID

Onderhavige studie van de structuur van de nijverheid is gesteund op de gegevens van de Algemene Volks-, Handels- en Nijverheidstelling van 1947, welke evenwel voor ons doel nog maar alleen historische betekenis hebben, en op een verwerking van zekere gegevens medegegeeld door de Rijksmaatschappelijke Zekerheid, welke betrekking hebben op de toestand van de aan de R.M.Z. onderworpen bedrijven per 30 juni 1955.

Grootte van de ondernemingen.

In 1955 telde het arrondissement Ieper 697 bedrijven met tewerkgesteld personeel. Het merendeel dezer ondernemingen telde echter slechts een gering aantal tewerkgestelden. Volgens de telling van 1947 bedroeg de gemiddelde tewerkstelling per industriële productie-eenheid 6 eenheden in het arrondissement, tegenover 10 in West-Vlaanderen en 17 in het Rijk in zijn geheel. Deze toestand week slechts in geringe mate af van deze vóór de tweede wereldoorlog, toen de gemiddelde tewerkstelling per onderneming in het Ieperse 5 eenheden bedroeg, 10 in West-Vlaanderen en 16 in België.

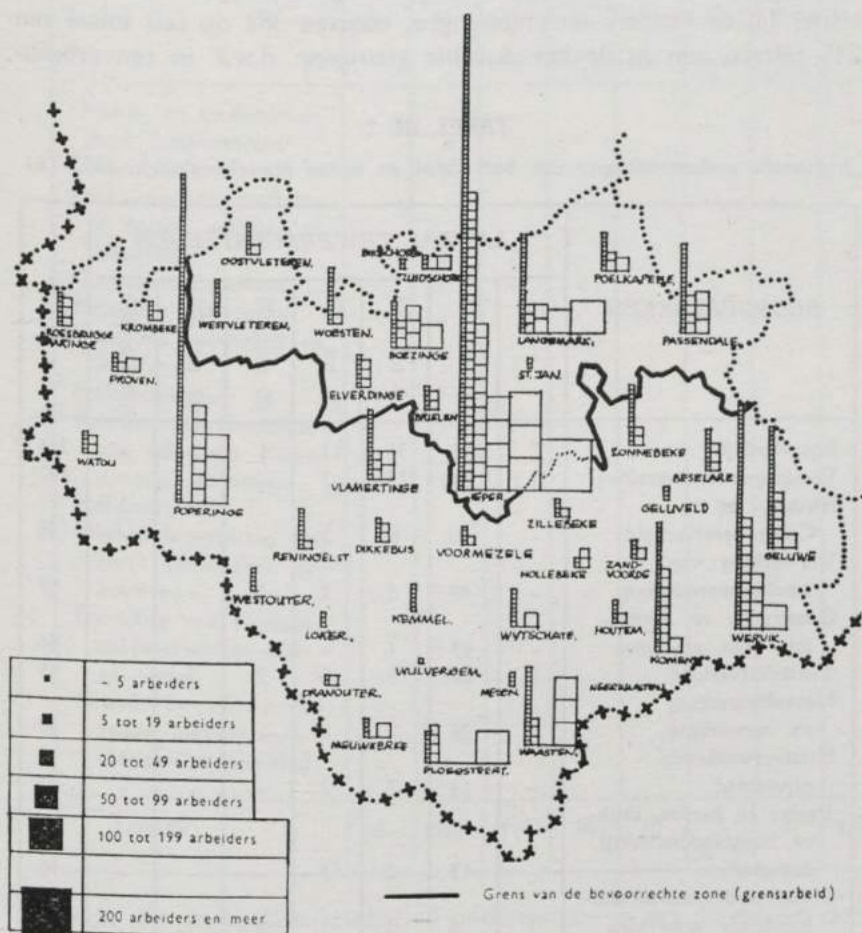
TABEL III, 1

Industriële ondernemingen naar grootteklasse en naar grenszone, 1955 (a)

Aantal arbeiders	Arrondissement Ieper			West-Vlaanderen
	bevoorrechte grenszone	niet bevoorrechte grenszone	Totaal	
Minder dan 5	325	210	535	1.191
5 tot 19	59	51	110	1.392
20 tot 49	14	22	36	1.164
50 tot 99	4	6	10	862
100 tot 199	1	4	5	994
200 tot 499		1	1	959
Totaal	403	294	697	6.562

(a) Bron: R.M.Z.

KAART 5

Lokalisatie van de nijverheidsinrichtingen met bezoldigd personeel, juni 1955, naar grootte (R.M.Z.).

Tabel III, 1 ⁽¹⁾ geeft een overzicht van de industriële ondernemingen in het arrondissement Ieper, ingedeeld naar hun ligging in de zog. bevoorrechte of niet-bevoorrechte grenszone ⁽²⁾.

Het arrondissement telt, volgens deze recente statistiek, 697 industriële inrichtingen. Van de 52 ondernemingen met meer dan 20 tewerkgestelde arbeidskrachten, zijn er 33 gelocaliseerd in de niet-bevoorrechte grenszone en 19 in de bevoorrechte grenszone. Andersom is het echter bij de kleinere ondernemingen, waarvan 384 op een totaal van 645 gelegen zijn in de bevoorrechte grenszone, d.w.z. in een arbeids-

TABEL III, 2

Industriële ondernemingen, naar bedrijfstak en aantal tewerkgestelden, 1955 (a)

BEDRIJFSTAKKEN	AANTAL TEWERKGESTELDEN							Totaal
	1	5	20	50	100	200	500	
		1 tot	5 tot	20 tot	50 tot	100 tot	200 tot	
Bouwbedrijf	2	196	36	11	4	2	-	251
Voedingswarenbereiding	1	81	22	3	-	-	-	107
Kleding- en Confectienijverheid	-	50	6	2	-	-	-	58
Verwerking van landbouwproducten	-	49	5	2	1	-	-	57
Constructie en herstel- ling van machines	-	48	7	-	-	-	1	56
Textielnijverheid	1	26	9	6	2	1	-	45
Metaalbewerking en verwerking	-	26	1	-	-	-	-	27
Houtverwerkende nijverheid	-	14	7	2	-	-	-	23
Papier en karton, druk- en boekbindersbedrijf, fotografie	-	13	2	1	-	-	-	16
Bedrijven der niet-metaal- houdende mineralen	1	6	3	1	2	1	-	14
Tabaknijverheid	-	9	2	-	-	-	-	11
Ondernemingen van zee- en stroomwerken	-	2	3	3	-	-	-	8

(1) Zie blz. 68.

(2) Op 8 januari 1949 werd te Parijs een Belgisch-Frans verdrag ondertekend, waarin een bevoorrechte en een gewone grenszone werden afgebakend. Voor de betekenis hiervan, zie Hoofdstuk V, blz. 103.

(a) Bron: R.M.Z.

TABEL III, 2

Industriële ondernemingen, naar bedrijfstak en aantal tewerkgestelden, 1955
(vervolg)

BEDRIJFSTAKKEN	AANTAL TEWERKGESTELDEN							Totaal
	1	5	20	50	100	200	500	
		1 tot	5 tot	20 tot	50 tot	100 tot	200 tot	
Huiden- en Ledernijverheid (uitgezonderd schoenen)	-	3	1	1	1	-	-	6
Fabricage van artikelen in textiel, andere dan klederen	-	2	2	-	-	-	-	4
Chemische nijverheid	-	-	1	2	-	-	-	3
Fabricage van instrumenten, uurwerken en juwelen	1	-	1	1	-	-	-	3
Bodemindustrie	-	1	-	1	-	-	-	2
Fabricage en herstellen van schoeisels (uitgezonderd in rubber)	-	1	1	-	-	-	-	2
Nutsbedrijven	-	-	-	-	-	1	-	1
Sloping & sortering van afval (behoudens gebouwen)	-	-	1	-	-	-	-	1
Bereiding van dierlijke en plantaardige oliën en vetten	-	1	-	-	-	-	-	1
Diverse be- en verwerkende industrieën, elders niet genoemd	-	1	-	-	-	-	-	1
Totalen	6	529	110	36	10	5	1	697

markt die practisch onbeschermd onderworpen is aan de up- en down's van de industriële activiteit in Noord-Frankrijk.

Tabel III, 1 geeft ook een beeld van de schaarse industrialisering van het arrondissement Ieper.

Localisatie en aard van de ondernemingen.

Behalve door een geringe industrialisering, is de nijverheidsstructuur van het Ieperse ook gekenmerkt door de concentratie van de grotere

industriële inrichtingen in enkele kernen. (Zie kaart 5) (1). De stad Ieper telt de helft van de ondernemingen in het arrondissement met 50 arbeidskrachten en méér, nl. 8 op een totaal van 16, en 12 ondernemingen met 20 tot 50 tewerkgestelden, op een totaal van 36.

Tellen eveneens meer dan één onderneming van 20 tewerkgestelden en meer op hun grondgebied: Poperinge (10), Wervik (5), Langemark (4), Boezinge (4), Passendale (3), Hollebeke (2) en Vlamertinge (2). De stad Komen telde in 1955 slechts één onderneming in deze grootteklasse.

De ondernemingen in de overige grootteklassen van minder dan 20 arbeiders, zijn meer verspreid in het gehele arrondissement. Kaart 5 vertoont ook hier echter een groepering te Ieper, vervolgens in de oostelijke helft van het arrondissement en in de kernen Poperinge, Komen, Wervik, Waasten en Ploegsteert.

In tabel III, 2 zijn de industriële inrichtingen van het arrondissement geklasseerd, naar het aantal tewerkgestelden en naar de aard van hun bedrijvigheid.

De grootste onderneming van het Ieperse is gespecialiseerd in de constructie van weefautomaten. De tewerkstelling van de N. V. Picanol bedroeg medio 1956 circa 900 personen.

Onder de andere ondernemingen met meer dan 50 arbeidskrachten is er 1 openbaar nutsbedrijf, 1 onderneming gespecialiseerd in de verwerking van landbouwproducten, 1 lederbewerkend bedrijf, 3 steenbakkerijen, 3 textielfabrieken en 6 bouwondernemingen.

Het grootst aantal ondernemingen, nl. 251, wordt geregistreerd in het bouwbedrijf. Een overwicht van de bouwondernemingen is karakteristiek voor streken met geringe industrialisering.

Aan de specifieke problemen van enkele der meest representatieve nijverheidstakken van het arrondissement zal een aparte paragraaf worden gewijd.

§ 2. — TEWERKSTELLING IN HET AMBACHTSWEZEN EN DE NIJVERHEID

Zoals in de provincie West-Vlaanderen in haar geheel, domineert in het arrondissement Ieper in de industriële tewerkstelling de sector van de verwerkende nijverheden.

Tabel III, 3 toont dit aan. (2)

(1) Zie blz. 69.

(2) Zie volgende bladzijde.

TABEL III. 3

Tewerkstelling in de industrie, naar bedrijfssector, 31 dec. 1947 (a)

	Arrondissement Ieper		Prov. West-Vlaanderen		Het Rijk		in pCt van W.-Vl.	in pCt van het Rijk
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%		
Be- en verwerkende nijverheid	3.442	75,0	85.049	81,0	856.383	72,0	4,0 %	0,4 %
Bouwbedrijf	987	21,5	15.247	14,5	122.757	10,3	6,5	0,8
Privaat vervoer en verkeer	124	2,7	1.699	1,6	32.637	2,7	7,3	0,4
Andere bedrijfstakken	37	0,8	938	0,9	11.425	1,0	3,9	0,3
Totaal	4.590	100,0	105.016	(b)	1.188.786	(c)	4,3	0,4

(a) Bedienden niet meegerekend.

(b) Voor West-Vlaanderen dienen hierbij gerekend: 2 % tewerkstelling in de vissertij.

(c) Voor het Rijk dienen hierbij gerekend: 0,2 % tewerkstelling in de vissertij, en 13,8 % in de bodemindustrie.

In het bouwbedrijf zijn circa 1.000 arbeiders tewerkgesteld of 21 % van het totaal; in het Rijk bedraagt de oriëntatie op deze sector slechts de helft en in West-Vlaanderen twee-derden van deze in het Ieperse. Het relatief belang van de tewerkstelling in het bouwbedrijf heeft talrijke gevolgen voor de economie van het Ieperse: een grote seizoengevoeligheid en een hoog aantal verplaatsingen; de bouwvakarbeiders zijn immers uiteraard beroepsforensen.

De verwerkende nijverheden tellen drie-vierden van de tewerkstelling. Een groot gedeelte hiervan is te vinden in de metaalverwerkende nijverheid (20 % van totale tewerkstelling) en in de textielnijverheid (16 %). De overige bedrijfstakken omvatten o.m.: de klei- en aardeverwerkende nijverheid, (7 %), de voedingswarenbereiding (7 %), de kleding- en confectienijverheid (6 %) en de houtnijverheid (4 %). Te samen met het bouwbedrijf tellen deze bedrijfstakken circa 80 % van de totale tewerkstelling in de nijverheidsinrichtingen van het arrondissement.

De bedrijvigheid van de alleenstaande handarbeiders vertoont een afwijkende structuur van de tewerkstelling in de industriële inrichtingen; zij is immers op enkele uitzonderingen na afgestemd op de lokale markt. Aldus behoren 22 % van de alleenstaande handarbeiders tot de groep van de voedingswarenbereiding, 20 % tot de confectie, 13 % tot het vervoerbedrijf, slechts 9 % tot het bouwbedrijf, 8 % tot de houtbewerking en 8 % tot herstellen en construeren van machines.

Zoals hierboven reeds aangestipt, is de grens tussen het ambachtswezen en de nijverheid in een streek als het Ieperse, met geringe industrialisering, niet scherp te trekken. Het onderscheid tussen de alleenstaande handarbeiders en de tewerkstelling in industriële inrichtingen met bezoldigd personeel is in de eerste plaats van statistische aard. Enkele industriële ondernemingen (Tabel III, 2) telden in 1955 geen tewerkgestelden. Meerdere zog. inrichtingen met bezoldigd personeel behoren nog tot de ambachtelijke sfeer. De werkplaats van de ambachtsman is trouwens ook niet zelden de wieg van echte industrieën. Hiervan zijn in het Ieperse verschillende interessante voorbeelden aan te tonen, zoals de landbouwwerktuigenfabriek Stevens Gebroeders te Poperinge of de Boek- en steendrukkerij N. V. Vonksteen te Langemark.

Alleenstaande handarbeiders.

Het arrondissement Ieper telt 3.105 alleenstaande handarbeiders. Per 1.000 inwoners telde men 23 alleenstaande handarbeiders in 1947.

Dit verhoudingscijfer komt overeen met dit van de provincie in haar geheel, maar is hoger dan het gemiddelde voor het Rijk, nl. 18 alleenstaande handelaars per 1.000 inwoners.

Grote verschillen inzake handarbeiders t.a.v. de bevolking komen echter voor tussen de verschillende gemeenten van het arrondissement. (1). De uiterste verschillen zijn: Geluwe met 8 alleenstaande handarbeiders per duizend inwoners, en Geluvelde met 114.

In de helft van de gemeenten van het arrondissement werden einde 1947 van 20 tot 30 alleenstaande handarbeiders geteld per duizend inwoners.

Beneden deze categorie blijven slechts 8 plaatsen, waarvan 6 grensgemeenten zijn, nl. Geluwe, Wervik, Neerwaasten, Waasten, Ploegsteert en Loker. De Algemene Telling van 1947 werd nl. gehouden in een periode van hoge tewerkstelling in Noord-Frankrijk. Vele zelfstandige arbeiders, aangetrokken door de hogere lonen, verlaten in dergelijke perioden tijdelijk of voorgoed hun beroep. Dit proces heeft duidelijk gespeeld in de grenszone in 1947.

De lage verhouding alleenstaande handarbeiders per duizend inwoners te Brielen en St.-Jan spruiten voort uit de ligging dezer gemeenten t.a.v. het verzorgingscentrum Ieper.

Gemiddeld 30 alleenstaande handarbeiders en meer per duizend inwoners werden geteld in de gemeenten Krombeke, Proven, Woesten en Zuidschote in het Noorden van het arrondissement; in de gemeenten Passendale, Beselare en Houtem in het Oosten van het arrondissement, en in de gemeenten Dikkebus, Voormezele, Kemmel, Dranouter en Nieuwkerke, ten Zuiden van Ieper in een blok gelegen.

In enkele gemeenten, nl. Bikschote (42), Oostvleteren (47) en Wulvergem (63) werden meer dan 40 alleenstaande handarbeiders geteld per duizend inwoners.

Men mag vooropstellen dat een gedeelte dezer alleenstaande handarbeiders in 1947 reeds verdoken werkloos waren, of het sindsdien geworden zijn.

Tewerkstelling in de nijverheid.

Op 31 december 1947 bedroeg de tewerkstelling in het arrondisse-

(1) Zie Appendix 5, blz. 197.

ment Ieper in inrichtingen met bezoldigd personeel 4.986 eenheden, hetzij 9,8 % van de actieve bevolking. (1)

Bij gebrek aan gedetailleerde gegevens van jongere datum steunen wij ons op de uitslagen van deze telling voor de ontleding van de geografische spreiding en de verspreiding over de verschillende sectoren van de tewerkstelling.

Het arrondissement Ieper behoort tot de minder geïndustrialiseerde gewesten van West-Vlaanderen; met 12,7 % van de actieve bevolking van de provincie telde het arrondissement slechts 4,3 % van de tewerkstelling in de nijverheidsinrichtingen van West-Vlaanderen. In procent van het Rijkstotaal telt het arrondissement Ieper 1,4 % van de actieve bevolking van het land, en slechts 0,37 % van 's lands industriële tewerkstelling.

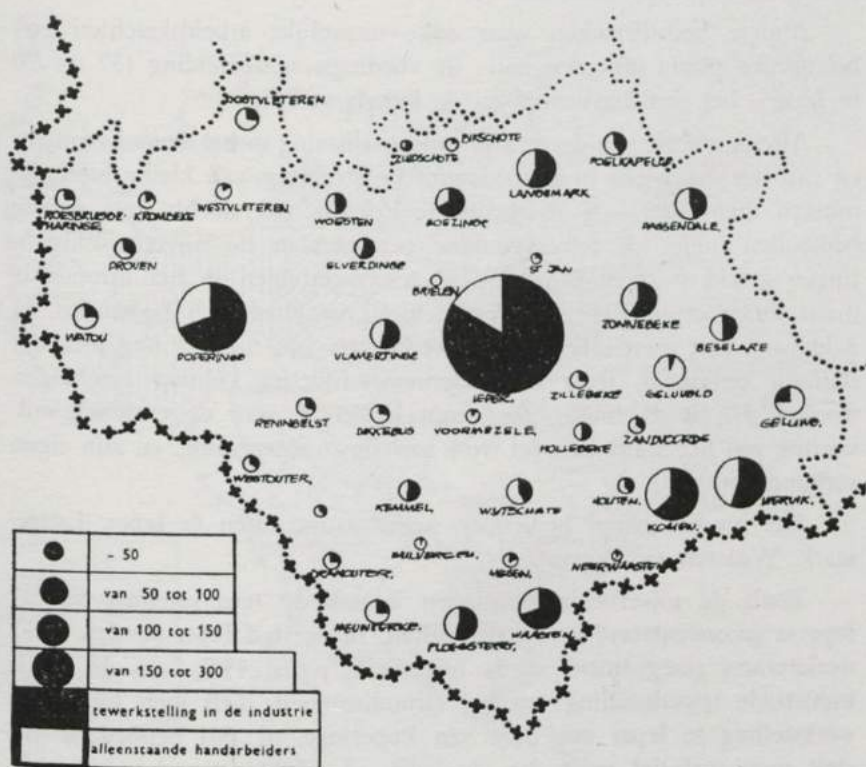
Op 4.986 tewerkgestelde personen in de industrie behoorden 4.174 tot het mannelijk geslacht of 83 %. Deze verhouding kan als zeer hoog worden aangezien; immers in het Rijk bedroeg zij slechts 80 % en in West-Vlaanderen 77 %. Wanneer men enkel de tewerkstelling van werklieden onder ogenschouw neemt, verscherpt nog de afwijking: in het Ieperse beloopt het aandeel van het mannelijk geslacht dan circa 85 % tegenover 81 in het Rijk en 77 in West-Vlaanderen (2).

De verhouding van de vrouwelijke tot de totale tewerkstelling gaat in de voornaamste tewerkstellingskernen van het arrondissement Ieper het algemeen gemiddelde niet te boven (15 %). Ieper en Wervik benaderen met een respectievelijke verhouding van 14,4 en 14,5 % het best het gemiddelde van het arrondissement. Gemeenten met een hoger percentage vrouwelijke tewerkstelling zijn: Boezinge (17,0 %), Poperinge (18,2 %), Komen (22,6 %), Vlamertinge (34,4 %) en Kemmel (47,5 %). Twee gemeenten kennen zelfs een hogere tewerkstelling van vrouwen, nl. Mesen en Passendale; de geringe totale tewerkstelling, nl. 7 en 95 toont aan dat hier het individuele geval een te grote invloed heeft op het totaal om tot geldige verhoudingscijfers te komen.

(1) Dit cijfer is ontleend aan de Algemene Volkstelling van 1947, de meest gedetailleerde statistiek van de tewerkstelling waarover wij beschikken. In deze telling zijn 876 inrichtingen met bezoldigd personeel opgegeven. Dit kan niet volledig vergeleken worden met de hierboven gebruikte gegevens, ontleend aan de R.M.Z. Aangestipt dient te worden, dat de Algemene Telling van 1947 plaats vond in de winter van 1947, uiteraard een minder geschikt moment om de tewerkstelling op te nemen, vooral in streken waar de bouwnijverheid relatief zeer belangrijk is. In juni 1947 waren in het arrondissement Ieper 8.687 werknemers aan de R.M.Z. onderworpen of 17,2 % van de actieve bevolking. Men kan het verschil tussen de tewerkstelling in juni en per einde december 1947 bezwaarlijk alleen toeschrijven aan de tewerkstelling in de landbouw-, handels- en dienstensector; ook de seizoengevoeligheid van de tewerkstelling in het arrondissement Ieper is groot.

(2) Zie Appendix 5, blz. 197.

KAART 6

Totale tewerkstelling in de nijverheidsinrichtingen met bezoldigd personeel en aantal alleenstaande handarbeiders, december 1947.

Het is duidelijk dat de hoge tewerkstelling van vrouwen in bepaalde gemeenten samengaat met de localisatie van bepaalde bedrijfstakken zoals de textiel- of de kledings- en confectienijverheid. Zo zijn in 22 bedrijven te Komen in deze sectoren 84 vrouwen tewerkgesteld op een totaal van 265. Te Kemmel is een confectiebedrijf met 15 arbeidsters gevestigd. In de confectienijverheid te Ieper zijn in 45 bedrijven 85 vrouwen tewerkgesteld op een totaal van 131 tewerkgestelden; te Poperinge zijn in dezelfde bedrijfstak in 24 ondernemingen 47 vrouwen tewerkgesteld op een totaal van 64.

Andere bedrijfstakken waar ook vrouwelijke arbeidskrachten een belangrijke plaats innemen zijn: de voedingswarenbereiding (37 op 70 te Ieper), het drukkersbedrijf en de lederbewerking.

Als een gevolg van de geringe industrialisering in het arrondissement, en van het overwicht in de economische structuur van kleine ondernemingen dient hier nog aangestipt te worden, dat slechts zeer weinig bedienden onder de tewerkgestelde personen in de nijverheidsinrichtingen geteld worden. Op honderd tewerkgestelden in het arrondissement waren er in 1947 nl. gemiddeld 92 werklieden, 5 bedienden en 3 helpers. Het merendeel van de werkgevers zijn immers nog niet het stadium ontgroeid, waar de ondernemersfuncties kunnen gescheiden worden. Hij is regelmatig zijn eigen bediende, voor de materiële uitvoering van het administratief werk van zijn onderneming, en zijn eigen verkoper.

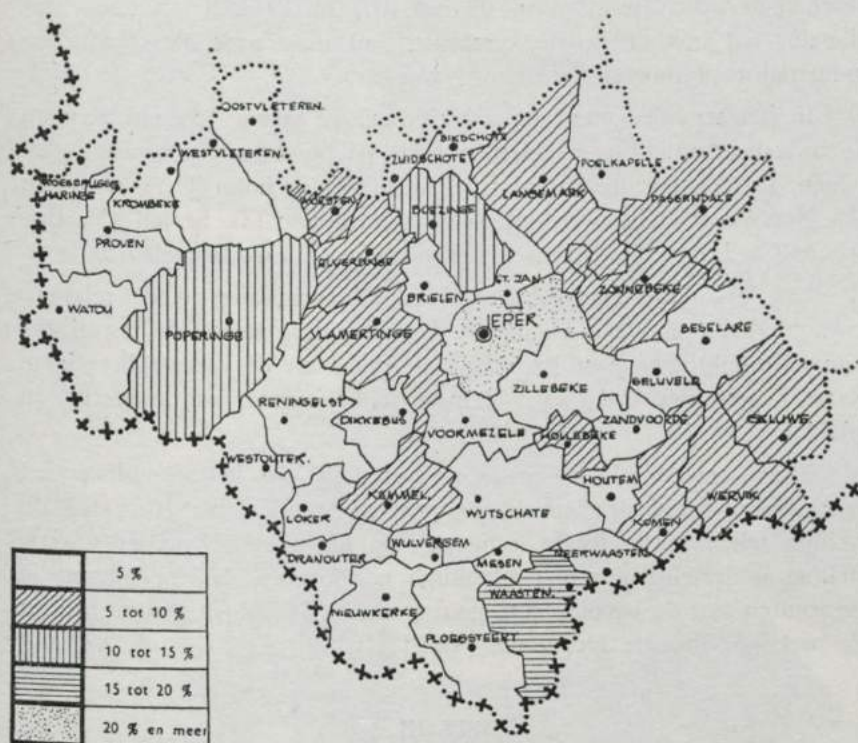
Het grootst aantal bedienden wordt aangetroffen te Ieper, Lange-mark, Waasten en Wervik.

Zoals de nijverheidsinrichtingen is ook de tewerkstelling in het Ieperse geconcentreerd in enkele kernen. In de stad Ieper werden 2.232 werknemers geregistreerd in de nijverheid, hetzij 45 % van de totale industriële tewerkstelling van het arrondissement. Telt men bij de tewerkstelling te Ieper nog deze van Poperinge, nl. 601 eenheden, dan stelt men vast dat méér dan de helft, nl. 56,8 % van de industriële tewerkstelling in het arrondissement in deze beide steden gevestigd is (1).

Kaart 6 geeft een overzicht van de localisatie van de industriële tewerkstelling; op hetzelfde cartogram is ook het aantal alleenstaande handarbeiders per gemeente aangebracht. Naast een overzicht van de concentratie van de tewerkstelling in enkele centra, kan men uit deze kaart afleiden dat in het merendeel van de gemeenten het aantal alleenstaande handarbeiders belangrijker is dan de tewerkgestelden in de nijverheidsinrichtingen met bezoldigd personeel.

(1) Zie Appendix 5, blz. 197.

KAART 7

Tewerkstelling in de plaatselijke nijverheidsinrichtingen in pCt van de actieve bevolking (31 dec. 1947).

In geen enkele stad of gemeente van het arrondissement overtreft de tewerkstelling in de plaatselijke industriële inrichtingen de actieve woonbevolking.

Naar de absolute hoegrootheid van de industriële tewerkstelling in afdalende orde gerangschikt volgen na Ieper en Poperinge, de verzorgingskernen Komen (302) en Wervik (293) en verder Waasten (235), Langemark (140), Zonnebeke (132), Geluwe (131), Ploegsteert (107) en Passendale (100). Deze 10 gemeenten bevatten tesamen 85,6 % van de beschikbare arbeidsplaatsen in de industrie in 1947. Te noteren valt alleszins dat ook de laatste gemeenten uit deze serie als schaars geïndustrialiseerd moeten beschouwd worden.

In het arrondissement Ieper treft men 12 gemeenten aan waarvan de nijverheidsinrichtingen tesamen geen 10 bezoldigde personeelsleden telden. Deze gemeenten zijn: Brielen (0), Zuidschote (1), Wulvergem (1), Neerwaasten (1), Westouter (2), Voormezele (3), St.-Jan (3), Bikschote (5), Loker (6), Mesen (7), Krombeke (7) en Geluveld (8).

Een belangrijk kengetal betreffende de spreiding en de relatieve belangrijkheid van de nijverheid is de verhouding tussen de tewerkstelling in inrichtingen met bezoldigd personeel en de actieve bevolking. Kaart 7 geeft een beeld van de industrialisatiegraad, per gemeente, in 1947.

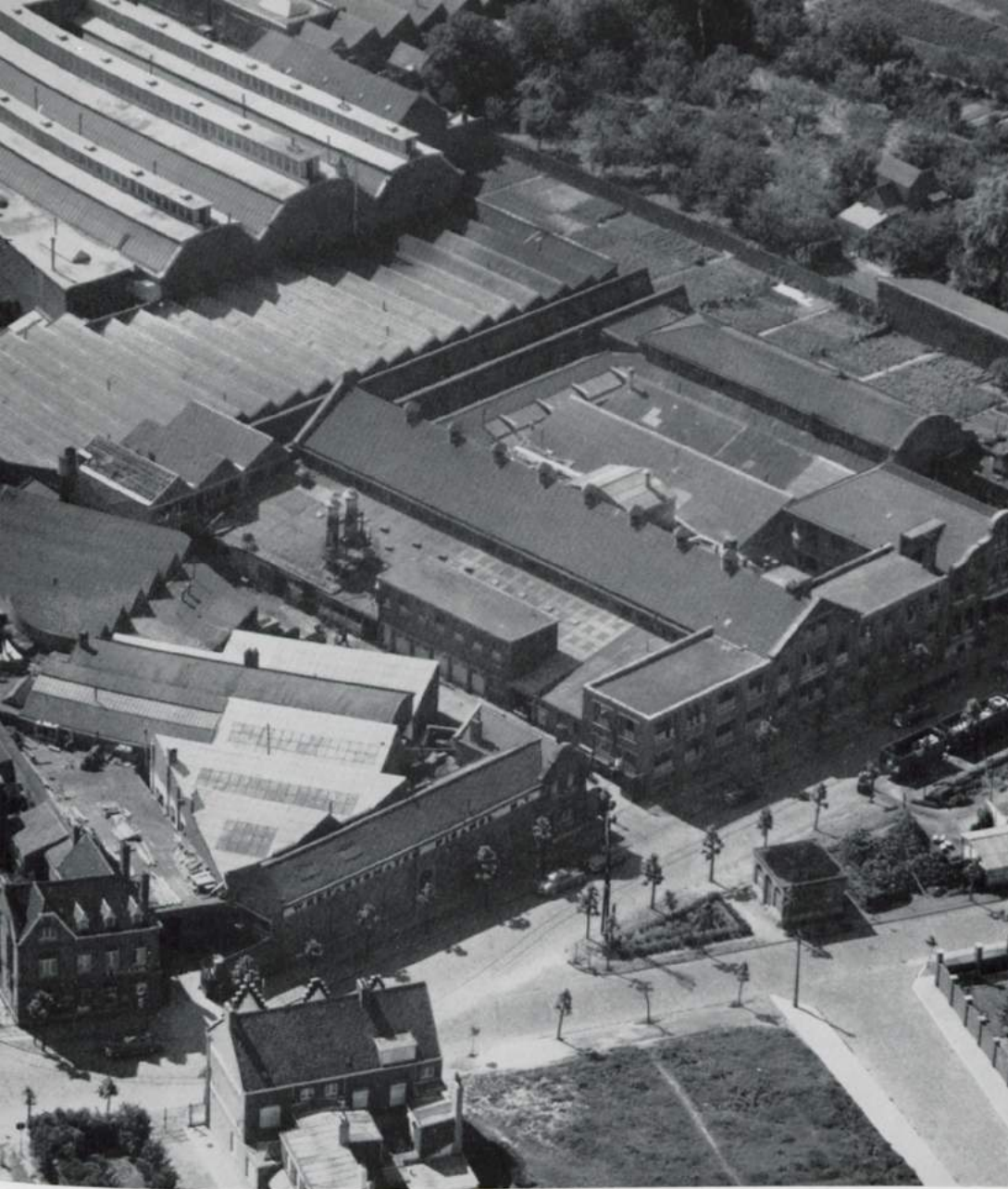
Men bemerke, dat de meeste gemeenten van het arrondissement zeer schaars geïndustrialiseerd zijn, vele nl. minder dan 10 % tewerkstelling tellen in de locale industriële inrichting (1). Van de tewerkstelling in inrichtingen met bezoldigd personeel is 45,3 % gelegen in gemeenten van de bevoorrechte grenszone, en 54,7 % in gemeenten uit de niet bevoorrechte grenszone. (Tabel III, 4)

TABEL III, 4

Tewerkstelling in inrichtingen met bezoldigd personeel, 1947.

	Mannen	Vrouwen	Totaal	in pCt
Bevoorrechte grenszone	1.873	375	2.248	45,3
Niet-bevoorrechte grenszone	2.279	437	2.716	54,7
Totaal	4.152	812	4.964	100,0

(1) Rekening dient gehouden van de bemerking gemaakt in voorgaande voetnota betreffende de vergelijking tussen de resultaten van de algemene nijverheids telling en de R.M.Z.-statistiek. Kaart 7 geeft alleen verhoudingen aan.

WERKHUIZEN PICANOL, IEPER

Hieronder ⁽¹⁾ zal de betekenis van de grenszone voor de industrie in het arrondissement Ieper nog toegelicht worden. Het is echter duidelijk dat de geringere ontwikkeling van de industrie in het arrondissement Ieper o.m. het gevolg is van de sterke aantrekkingskracht op de arbeidsmarkt van het Ieperse door de industrie gelegen in Noord-Frankrijk, in een economische sterke streek.

§ 3. — ONTWIKKELING VAN DE AMBACHTELIJKE EN INDUSTRIËLE TEWERKSTELLING, 1937-1957, EN VOORUITZICHTEN

Behalve de uitslagen van de Algemene Nijverheidstellingen beschikken wij ook over de statistieken van de Rijksmaatschappelijke Zekerheid, telkenjare in de maand juni opgenomen. Beide cijfergegevens zijn niet vergelijkbaar. De R.M.Z. omvat nl. categorieën werknemers welke onder de maatschappelijke zekerheid ressorteren, maar niet tot tewerkgestelden in de industrie kunnen gerekend worden, zoals b.v. de tewerkgestelden in de handel, in de financiële inrichtingen, enz... Van de hier geciteerde cijfers, gepubliceerd door de R.M.Z., is evenwel de tewerkstelling in de landbouw, afgetrokken.

Beide statistische bronnen zullen hierna gebruikt worden. De lezer diene zich bijgevolg te hoeden voor overhaaste vergelijkingen tussen de gegevens over de toestand in 1937 en 1947 en de gegevens voor de latere jaren, gesteund op de R.M.Z.

De totale tewerkstelling in de industrie en het ambachtswezen in

TABEL III, 5

*Tewerkstelling in het arrondissement Ieper en West-Vlaanderen, 1950-1956
(R.M.Z.)*

Jaar	Arrondissement Ieper			W.-Vl. totaal	arr. Ieper in pCt v. W.-Vl.
	Mannen	Vrouwen	Totaal		
1950	5.346	1.159	6.505	152.078	4,28
1951	5.401	1.169	6.570	142.410	4,61
1952	5.273	1.176	6.449	140.514	4,59
1953	5.679	1.227	6.906	148.988	4,64
1954	5.892	1.226	7.118	153.449	4,64
1955	6.414	1.326	7.740	158.835	4,87

(1) Zie hoofdstuk V, blz. 97.

het arrondissement Ieper steeg, van 1937 tot 1947 ⁽¹⁾ met 1.268 eenheden, waarvan 1.107 in inrichtingen met bezoldigd personeel, en 161 alleenstaande handarbeiders. De toename van de industriële tewerkstelling in het arrondissement Ieper bedraagt 6,4 % van de corresponderende toename van de industriële tewerkstelling in West-Vlaanderen, en 0,6 % van de toename in het Rijk.

In vorige tabel (III, 5) is de tewerkstelling opgegeven, voor het arrondissement en voor de provincie West-Vlaanderen, voor de jaren 1950-1956.

Uit tabel III, 5 kan afgeleid worden dat de tewerkstelling in eigen arrondissement sinds 1950 met circa 1.200 eenheden is toegenomen. Het aandeel van het arrondissement Ieper in de totale tewerkstelling in West-Vlaanderen is insgelijks in de jongste jaren lichtelijk verhoogd.

De grootste uitbreiding van de tewerkstelling in het arrondissement Ieper greep plaats in de *metaalnijverheid*. In de branche « constructie en herstelling van machines » steeg de tewerkstelling van 125 eenheden in 1937 tot 889 in 1947, hetzij een toename van 764 eenheden.

De uitbreiding van de N. V. Weefautomaten « Picanol » heeft hierin een belangrijk aandeel gehad. Opgericht in 1936, telde deze onderneming in 1947 reeds ca. 350 personeelsleden. In 1956 werd een maximum in de tewerkstelling bereikt van 925 personen. Gunstig gelegen t.a.v. de textielcentra in beide Vlaanderen en Noord-Frankrijk, en het aanwezig arbeidsoverschot benuttend heeft deze onderneming in de laatste jaren ook haar weefautomaten geëxporteerd naar Nederland, Duitsland, Turkije, Belgisch Kongo, Zuid-Afrika en de Zuid-Amerikaanse Republieken, die van textielimporteurs thans textielproducenten geworden zijn. Voorlopig wordt geen verdere uitbreiding van de tewerkstelling voorzien.

Naast deze grote onderneming van tamelijk recente datum, die een aparte plaats in het arrondissement inneemt, telt het Ieperse meerdere ondernemingen in de landbouwwerktuigenindustrie. Tengevolge van de snelle mechanisering in de landbouw, bijzonderlijk in het arrondissement Ieper, hebben vele vroegere ambachtelijke constructeurs van landbouwmateriaal kansen aangegrepen, en nieuwe of verbeterde machines op de markt gebracht. Een onderneming te Poperinge (Allaeyns) maakt met stijgend succes, sproeimachines en hopplukmachines en is in voortdurende ontwikkeling. Een andere onderneming (Stevens Gebroeders) met afdelingen te Ieper en te Poperinge, is gespecialiseerd in aardappelrooimachines, een van de moeilijkste opgaven voor de landbouwwerktuigen-

(1) Zie voetnota (1) blz. 80.

industrie. Deze aardappelrooimachines worden eveneens afgezet in de omliggende landen, in Engeland en Zwitserland. Deze onderneming bouwt thans een nieuwe afdeling te Ieper.

Geen enkele onderneming in de landbouwwerktuigenindustrie telt meer dan 50 arbeiders. De grootste kende een tewerkstelling van 35 eenheden in 1956. De meesten voorzien een verdere uitbreiding van hun personeelsbezetting in de komende twee jaren.

Vermelding verdient nog de Usines Colaert, p.v.b.a., gevestigd te Poperinge en opgericht in 1878. Deze onderneming produceert stalen bladveren voor autovoertuigen, aanhangwagens, locomotieven en treinwagens, met export naar het buitenland. De tewerkstelling in dit bedrijf verdubbelde van 1952 tot 1956. en bedraagt thans ca. 100 personen.

De toename van de tewerkstelling in de fabricage en bewerking van metaal valt practisch uitsluitend de stad Ieper ten goede. Deze branche telde in 1937 27 ondernemingen, met een tewerkstelling van 824 eenheden. De tewerkstelling in deze sector is dus met nagenoeg 750 eenheden vermeerderd. In de tak « gieten, smelten, walsen en uittrekken van gemene metalen » daalde de tewerkstelling te Ieper met 34 eenheden.

Te Poperinge daarentegen kon in deze tak een stijging van de tewerkstelling geboekt worden van 34 eenheden.

Na de metaalnijverheid volgt de *textielnijverheid* als belangrijkste bedrijfstak in expansie. Van 1937 tot 1947 steeg de tewerkstelling in de textielnijverheid in het Ieperse met 255 eenheden.

Gemeenten waar de tewerkstelling in deze branche steeg zijn Ieper (+ 188), Zonnebeke (+ 46), Geluwe (+ 40), Passendale (+ 22), Boezinge (+ 20), Wervik (+ 16), Poperinge (+ 14), Beselare (+ 12), Vlamertinge (+ 11) en te Ploegsteert (+ 10). Te Boezinge en te Zonnebeke waren vóór 1937 geen textielondernemingen gevestigd.

De tewerkstelling in de textielnijverheid daalde tussen 1937 en 1947, te Waasten met 33 eenheden. Een onderneming in de zware linnenindustrie (brandweerslangen, zeildock, enz...) gevestigd te Wervik, ondervindt moeilijkheden tengevolge van de Nederlandse concurrentie.

In de *kleding- en confectienijverheid* bleef de tewerkstelling nagenoeg constant tussen 1937 en 1947. In deze branche was de tewerkstelling gedaald te Ieper (— 55); nieuwe activiteit in deze tak ontstond echter te Beselare (6) en Ploegsteert (10).

Men mag vooruitzetten, dat de ontwikkeling van deze bedrijfstak nog maar pas begonnen is in het arrondissement Ieper. Sinds 1947 hebben zich overigens in het arrondissement verschillende bestaande of

nieuw opgerichte ondernemingen weten te ontplooiën. Te Ieper werd in 1956 een filiaalbedrijf van een groot Westvlaams confectiebedrijf opgericht. Te Poperinge werd een filiaal opgericht van een Doornikse onderneming. Beide nieuwe vestigingen te samen stellen reeds ca. 250 personen te werk, en zijn gespecialiseerd, de eerste in werkkledij, de tweede in hemden.

De tewerkstelling in de *huiden- en lederbewerking* steeg van 1937 tot 1947 met 104 eenheden. Zij nam vooral te Ieper uitbreiding. Tussen 1937 en 1947 telde men in deze stad 3 nieuwe ondernemingen met tewerkgesteld personeel in deze branche; de uitbreiding betekende een vermeerdering van de tewerkstelling van 59 eenheden. Te Waasten vestigde zich een nieuw bedrijf met een tewerkstelling van 39 eenheden. Ook te Poperinge was een kleine uitbreiding waarneembaar (+ 6).

De tewerkstelling in de *voedingswarenbereiding* steeg in het tijdvak 1937-47 met 48 eenheden.

De tewerkstelling werd uitgebreid te Ieper (+ 15), Langemark (+ 14), Passendale (+ 14), Vlamertinge (+ 12), Waasten (+ 10), Poperinge (+ 9), en Wervik (+ 5); zij verminderde in effectieven te Watou (- 21) en Geluvelde (- 11).

Een onderneming (De Werkende Bie, p.v.b.a.) sinds 1878 te Poperinge gevestigd, maakt honingkoek, welke in het binnen- en in het buitenland geredelijke afzet vindt. De tewerkstelling bedraagt ca. 30 personen. Uitbreiding van de tewerkstelling wordt voorzien, indien zekere landen zoals Frankrijk hun invoerrechten zouden verminderen.

De drankstokerijen boekten een achteruitgang in de tewerkstelling van 27 eenheden tussen 1937 en 1947.

De verwerking van *landbouwproducten*, o.m. van melk, heeft sinds de tweede wereldoorlog ook vooruitgang weten te boeken. Nieuwe producten zoals chocolademelk, yoghurt en gesteriliseerde babeurre worden geproduceerd, o.m. te Poperinge en te Hollebeke. Een onderneming exporteert melkpoeder naar Denemarken, en kaas naar Duitsland en Nederland.

De *vlasverwerking*, een nijverheidstak die zich noordwaarts in de Leievallei verplaatst, ondervindt moeilijkheden in het arrondissement Ieper. De geschoolde werkkrachten worden aangetrokken door nieuwe vlasverwerkende bedrijven, sommige van Belgische oorsprong, die zich op Frans grondgebied hebben gevestigd.

De verwerking van *tabak* bleef tussen 1937 en 1947 nagenoeg stabiel.

In het *bouwbedrijf* ging met een totale vermeerdering van 24 bedrijven met tewerkgesteld personeel, slechts een toename van de te-

werkstelling gepaard van 91 eenheden. Het is duidelijk dat de data van beide tellingen, nl. februari en december, de uitslagen van de tewerkstelling voor deze tak eerder aan de lage kant hebben gehouden en aan onregelmatigheden blootgesteld. Zo gaat te Ieper een toename van 11 bedrijven slechts samen met een expansie van de tewerkstelling van 12 eenheden.

Een toename van het werkliedenaantal in het bouwvak is waar te nemen te Langemark (+ 35), Poperinge (+ 30), Zonnebeke (+ 27), Oostvleteren (+ 17), Boezinge (+ 17), Vlamertinge (+ 14), Elverdinge (+ 8), Zillebeke (+ 18), Woesten (+ 9), en Reningelst (+ 9); de tewerkstelling daalde echter te Poelkapelle (—87) en te Ploegsteert (—9).

Een onderneming sinds 1944 opgericht, te Komen (R. Berghe-Masquelin) stelde in 1956 ca. 150 personen te werk. Een andere onderneming, sinds 1950 opgericht te Boezinge (Firma V. Petillion-Ch. Valcke & Cie) gebruikt thans ca. 75 werkkrachten. Een onderneming (Ch. Valcke-Hosdez) te Vlamertinge maakt transportbeton, en andere produkten in beton.

Bedrijfstakken welke eveneens een lichte uitbreiding kenden zijn: het druk- en boekbindersbedrijf (+ 25), electriciteit, gas en water (+ 27) en het *privaat vervoerbedrijf* (+ 33).

In het drukkerijbedrijf is een firma (N. V. Vonksteen) te Langemark gespecialiseerd in typografisch en lytografisch werk. Een andere onderneming, welke sinds 1869 te Poperinge bestaat (Drukkerij Sansen, p.v. b.a.) is gespecialiseerd in het uitgeven van periodieken en van handelsdrukwerk.

Te Poperinge is een nieuwe onderneming (N.V. Multisac) opgericht, welke niettegenstaande monopolistische praktijken die in België het ontstaan van « outsiders » in deze branche bemoeilijken, met stijgend succes *inpakmateriaal* uit Kraftpapier vervaardigt.

In de bedrijfstakken « aarde- en glaswerk » en « instrumenten, uurwerken, juwelen » valt een concentratie waar te nemen, welke echter tussen 1937 en 1947 gepaard is gegaan met een daling van de tewerkstelling in het arrondissement in zijn geheel.

Een onderneming (Le Grès de Warneton, Céramique Sanitaire, S.A.) sinds 1929 gevestigd te Waasten, maakt sanitaire artikelen en gebruikte in 1952 ca. 100, in 1956 reeds ca. 140 arbeidskrachten. Verdere uitbreiding wordt voorzien.

De tewerkstelling in de *meubelnijverheid* bleef tussen 1937 en 1947

nagenoeg stabiel, nl. ca. 200 arbeidskrachten. In de jongste jaren is deze industrietak echter tot ontwikkeling gekomen. Men kan voorzien dat zich in de Belgische meubelnijverheid allengerhand een verschuiving van het vestigingsgebied aan het voltrekken is, van het Mechelse naar de werkloosheidsgebieden van West-Vlaanderen. Het arrondissement Ieper behoort tot de gewesten, waar de meubelnijverheid de voorwaarden voor ontwikkeling verenigd vindt.

De steenbakkerijen hebben genoten van de hoge bouwactiviteit sinds 1947. Een steenbakkerij (A. Delecourt et fils, Waasten) heeft haar productieprogram uitgebreid met snelbouwstenen en kon aldus tewerkstelling uitbreiden. Uiteraard is de tewerkstelling in de steenbakkerijen echter zeer seizoengevoelig.

In de scheikundige nijverheid werd tussen 1937 en 1947 een vermindering van de tewerkstelling geregistreerd van 15 personen. Een onderneming (S. A. Franco Belge des Glycérines & Corps Gras), sinds 1926 gevestigd te Wervik, welke pharmaceutische en industriële glycerine, gedistilleerde vetzuren, lijnolie en lijnkoek vervaardigd, en haar producten ook in het buitenland afzet, verminderde haar tewerkstelling.

Door een firma (N.V. Helstra) te Ieper worden sinds 1957 televisietoestellen van een Duits merk aan de lopende band gemonteerd.

Bij nadere studie kan waargenomen worden dat de uitbreiding van de tewerkstelling in 1937-47 zeer ongelijkmatig over de verschillende gemeenten is verdeeld: 25 gemeenten kenden een stijging; 13 gemeenten vertoonden een daling en 1 gemeente bleef constant.

In 3 gemeenten is voor het eerst in 1947 een onderneming met bezoldigd personeel gevestigd, nl. te Mesen, Wulvergem en Neerwaasten.

Als hoofdredenen van de uitbreiding van de tewerkstelling in de bestaande ondernemingen wordt hoofdzakelijk aangegeven: nieuwe producten, nieuwe afzetgebieden.

De expansie van industriële tewerkstelling is sterk geconcentreerd in enkele kernen. Zo wordt tussen beide data in Ieper een stijging aangetroffen van 777 eenheden of 70 % van de totale aangroei van het arrondissement. Het relatief belang van Ieper tegenover het arrondissement steeg met 7,25 %.

Andere groeipunten zijn: Zonnebeke (+ 92), Langemark (+ 76), Passendale (+ 51), Boezinge (+ 50), en Poperinge (+ 48). Op te merken valt dat reeds in 1937 in al deze gemeenten een kern van kleine bedrijven gevestigd was.

Naast de groeipunten zijn ook enkele kernen die gedurende deze periode van 10 jaar aan belangrijkheid hebben ingeboet: nl. Komen (— 92), Poelkapelle (— 72), Watou (— 42), Waasten (— 36) en Ploegsteert (— 16).

Onder deze 5 kernen zijn er 4 typische grensgemeenten; hun relatief aandeel in de tewerkstelling van het arrondissement is tussen 1937 en 1947 met 8,27 % gedaald. Vooruitlopend op wat hieronder over de grensarbeidersproblemen zal uiteengezet worden, dient vermeld dat volgens een enquête, gehouden onder de industriëlen, bijzonderlijk de textiel- en de confectiebedrijven moeilijkheden ondervinden door de huidige trek van de Belgische werkkrachten naar Frankrijk.

De textielbedrijven zijn juist in de Belgische grensgemeenten gevestigd. Men mag als algemene regel aannemen dat de invloed van de industrie in Noord-Frankrijk minder gevoeld wordt, naarmate de bedrijfstakken in hogere looncategorieën vallen.

De meeste ondernemingen in het arrondissement Ieper betrekken hun arbeidskrachten uit de eigen en de aanliggende gemeenten. De bouwondernemingen werven ook werkkrachten aan uit de arrondissementen Veurne, Oostende, Diksmuide en Roeselare.

Een groot bedrijf trekt zelfs arbeidskrachten aan uit het Kortrijkse en uit Noord-Frankrijk.

Onder de vestigingsfactoren welke de localisatie van de bestaande ondernemingen verklaren worden veel irrationale motieven opgegeven. Een vroegere ambachtelijke onderneming blijkt in vele gevallen het startpunt te zijn geweest. De steenbakkerijen, de zuivelfabrieken, de vlas- en tabakverwerking vinden hun grondstoffen en ook hun afzetgebied ter plaatse. Zoals verschillende ondernemingen het arrondissement Ieper, uit oorzaak van de eerste wereldoorlog hebben verlaten, zijn er ook enkele ondernemingen die in het arrondissement gevestigd zijn, als een gevolg van de wederopbouw in de twintigerjaren.

Het is opvallend, hoe weinig belang gehecht schijnt te worden, door de bestaande ondernemingen, aan het beschikbaar arbeidspotentieel, en de gemiddeld lagere lonen.

Op de vraag welke factoren de verdere expansie van de onderneming remmen wordt meestal geantwoord dat hiervoor de aangepaste financieringsmiddelen ontbreken. In zekere takken wordt gewezen op een tekort aan geschoolde arbeidskrachten. Enkele ondernemingen die ook voor de export werken klagen het feit van de prohibitieve Franse invoerrechten aan. In een geval ten slotte blijkt de expansie moeilijkheden

te ondervinden door de gebrekkige verkeersverbindingen (wegen, spoor en water), tussen het Ieperse en het Belgisch achterland.

BESLUITEN

Het arrondissement Ieper is economisch achtergebleven, omdat de industriële ontwikkeling geen gelijke tred heeft weten te houden met de vooruitgang elders in het land en in Noord-Frankrijk. Ieper behoort tot de schaars geïndustrialiseerde gewesten van het land. Door zijn ligging is het voor de industrieën van het Departement du Nord, het Kortrijkse en het Roeselaarse een arbeidsreservoir geworden.

De bestaande tewerkstelling in de nijverheid is geconcentreerd in enkele gemeenten, zoals Ieper, Poperinge, Komen, Wervik en Waasten. Maar ook in deze gemeenten is de industrialisatiegraad proportioneel laag. Daarenboven zijn een aantal gemeenten met een eerste kern van industriële werkgelegenheid gelegen in de bevoorrechte grenszone: al naargelang de aard van de bedrijven wordt de industrie aldaar in haar expansie belemmerd in perioden van hoogconjunctuur. De textiel en de kleding- en confectienijverheid zijn het meest aan deze invloed onderworpen; de ondernemingen in de metaalverwerkende nijverheid en de constructienijverheid zijn hieraan het minst gevoelig.

De kleinere ondernemingen domineren de nijverheidsstructuur van het Ieperse. Dergelijke kleine ondernemingen, waarvan vele direct uit het ambachtswezen ontsproten zijn, blijken in vele gevallen het begin te zijn geweest van de grotere bedrijven, welke thans in dit gewest worden aangetroffen. De alleenstaande handarbeiders kunnen eveneens als eerste potentieel voor verdere industriële expansie aangezien worden.

De gevestigde nijverheid behoort tot een brede gamma van bedrijfstakken, waarin de seizoengevoelige bouwnijverheid overheerst, en de metaalverwerkende nijverheid en de machinebouw het meest expansief zijn. Overigens is de expansie van de tewerkstelling in het Ieperse tussen 1937 en 1955 proportioneel minder groot geweest dan elders in het land. Alleen in de jongste twee jaren mag van een begin van heropleving gesproken worden.

Ten einde de industrialisatie van het arrondissement Ieper te begunstigen zijn *bijzondere kredietfaciliteiten* noodzakelijk. In de bestaande nijverheidsstructuur zijn vele kleinere ondernemingen met sterk groei-potentieel aan te wijzen. Van zeer grote betekenis voor het arrondissement Ieper, voor de uitbreiding van de werkgelegenheid en ter beveiliging tegen de economische invloeden van Noord-Frankrijk, is het be-

vorderen of het selectief aantrekken van ondernemingen in de sectoren machinebouw, werktuigen, electronica, papier, ceramiek en hoogwaardige voedingsmiddelen. Zulke bedrijven kunnen ook in de grensgemeenten gevestigd worden. Nieuwe ondernemingen in nijverheidstakken met lagere lonen, zoals de textielnijverheid, de kleding- en confectionijverheid, de meubelnijverheid worden het best in landelijke gemeenten of in gemeenten met minder goede verkeersverbindingen gevestigd.

Voor het aantrekken van nieuwe ondernemingen van buiten het arrondissement is het volstrekt noodzakelijk, dat op enkele goed gekozen plaatsen, hetzij door gemeenten afzonderlijk of in samenwerking, hetzij door privé organismen industrieterreinen in gereedheid worden gebracht. Hieronder zal op dit laatste punt uitvoeriger worden teruggekeerd.

Door uitbreiding van de tewerkstelling in de industrie zal ook, als een neveneffect, de handelsstand in het Ieperse in een welvarender milieu zijn bedrijf kunnen uitoefenen.

HOOFDSTUK IV.

WERKGELEGENHEID IN DE HANDELS- EN DIENSTENSECTOR

INLEIDING

De hypertrophie van de handels- en dienstensector is een algemeen waargenomen fenomeen in agrarische gewesten met geringe industrialisering. Bij gebrek aan productieve werkgelegenheid gaan een toenemend aantal bewoners van de streek een hoofd- of bijkomende bestaansbron zoeken in de distributie. Gezien de aard van de menselijke betrekkingen in een agrarisch milieu, in kleinere gemeenten, kunnen meer kleinhandelaars, elk voor zich een kleine markt van klanten bedienen, als een quasi-monopolie. ⁽¹⁾ Dit fenomeen is zeer duidelijk te bestuderen in het arrondissement Ieper, dat niettegenstaande een stationaire bevolking thans meer kleinhandelondernemingen telt dan vóór de tweede wereldoorlog.

In het toerisme, dat nog uitbreidingsmogelijkheden biedt, is daarentegen een stilstand ingetreden. Uitbreiding van de tewerkstelling in toeristische uitbatingen is immers slechts mogelijk, indien door aangepaste individuele en collectieve inspanningen het receptief apparaat geschapen en de vereiste publiciteit gevoerd worden. Beide ontbreken zoals hieronder zal aangetoond worden.

Achtereenvolgens worden onderzocht (a) de structuur en de evolutie van de tewerkstelling in de handels- en dienstensector, en (b) toerisme en werkgelegenheid.

(1) Zie GUIDO DECLERCQ en OLIVIER VANNESTE: « Structurele Werkloosheid », Leuven - Kortrijk, 1957, Deel I, 78.

§ 1. — STRUCTUUR EN EVOLUTIE VAN DE WERKGELEGENHEID IN DE HANDELS- EN DIENSTENSECTOR

De globale tewerkstelling in de *handelsinrichtingen* met bezoldigd personeel en van de alleenstaande handelaars in het arrondissement Ieper is proportioneel hoog te noemen, in vergelijking met West-Vlaanderen en het Rijk. Het is echter samengesteld uit twee zeer verschillende componenten, waarvan het tegengesteld verloop wijst op de economische achterstand van het arrondissement.

Einde 1947 telde het arrondissement Ieper 406 handelsinrichtingen met bezoldigd personeel, welke in totaal 731 personen tewerkstelden. Verder bestonden er 36 financiële inrichtingen (meestal bankagentschappen en kantoren) met een totale tewerkstelling van 118 personen, en nog 8 inrichtingen met bezoldigd personeel in de dienstensector (1).

De handelsinrichtingen met bezoldigd personeel zijn zoals te begrijpen is relatief weinig talrijk in het arrondissement Ieper. De tewerkstelling in deze inrichtingen bedroeg slechts 0,7 % van de actieve bevolking, tegen 1,3 % in West-Vlaanderen en 2,4 % in het Rijk.

Daarentegen zijn in het arrondissement Ieper proportioneel méér *alleenstaande handelaars* gevestigd dan elders in de provincie en in het Rijk in zijn geheel. Het arrondissement Ieper telt 8.192 alleenstaande handelaars in 1947, hetzij 66 per 1.000 inwoners; de overeenkomstige cijfers voor West-Vlaanderen waren 58 pro mille en voor het Rijk 46 pro mille. In dit cijfer komt de structurele verzwakking van het gewest tot uiting.

De distributie is sterk verbrokkeld. Het aantal inrichtingen met bezoldigd personeel steeg van 316 eenheden in 1937 tot 334 in 1947; de tewerkstelling in deze inrichtingen daalde echter terzelfdertijd van 879 tot 857, hetzij met 22 eenheden. Gedurende dezelfde tijdspanne is het aantal alleenstaande handelaars gestegen met circa 500 eenheden.

De verzwakking van de handelsfunctie in het arrondissement Ieper wordt verder geïllustreerd door de snellere vermindering van het aantal handelaars met helpers. Terwijl in 1937 39 % van de alleenstaande handelaars een helper tewerkstelden, was hun aantal geslonken tot 22 % in 1947. De overeenkomstige percentages voor West-Vlaanderen zijn 30 % en 22 %.

De vermeerdering van het aantal kleinhandelsinrichtingen en van

(1) Omvat hotelwezen, ondernemingen voor het reinigen en het onderhouden van goederen en lokalen, ontspanning en vermakelijkheden.

het aantal alleenstaande handelaars in het algemeen, ook in de overwegend agrarische gemeenten van het arrondissement, is een aanwijzing dat in de handelssector een zeker percentage verdoken werkloosheid verscholen gaat. Van de alleenstaande handelaars in het arrondissement Ieper zijn er 52 % die een bijberoep uitoefenen, tegen slechts 44 % in West-Vlaanderen.

De handelsinrichtingen met bezoldigd personeel zijn voornamelijk in de steden gelokaliseerd. (1). Nagenoeg 40 % van de tewerkstelling in de handelsinrichtingen met bezoldigd personeel wordt aangetroffen in de stad Ieper, 24,6 % te Poperinge, 7,6 % te Wervik, 3,7 % te Roesbrugge-Haringe en 3,4 % te Komen. Te samen tellen deze 5 verzorgingscentra circa 80 % van de totale tewerkstelling in de handelsinrichtingen met bezoldigd personeel in het arrondissement.

De alleenstaande handelaars zijn verspreid over alle gemeenten. In verhouding tot de totale bevolking treft met het grootste aantal kleinhandelsinrichtingen aan te Dikkebus (70), Oostvleteren (69), en Bikschoote (67). (2). De gemeenten met het kleinste aantal kleinhandelsinrichtingen in verhouding tot de bevolking zijn: Wijtschate (27), Briele (30), Sint-Jan (32) en Westvleteren (34).

Het lijkt geen twijfel dat een versneld doorgedreven industrialisering van het arrondissement Ieper gepaard zou gaan met een vermindering van het aantal alleenstaande handelaars, omdat alsdan productieve plaatsen zouden ontstaan, die de kleinhandel thans niet bieden kan. De handelsinrichtingen met bezoldigd personeel zouden een nieuwe vooruitgang boeken.

In een latere fase zou echter de klein- en groothandel versterkt worden. Nieuwe branches zouden een kans krijgen en het koopkrachtverlies van de streek, ten gunste van verzorgingscentra buiten het arrondissement, zoals Kortrijk en Roeselare, dat niet onrustbarend groot schijnt te zijn, zou verminderen.

Van een verdere uitbreiding van de distributie en dienstensector in de enge zin van het woord, moet alleszins gedurende de eerste fase van een ontwikkelingspolitiek ten voordele van het arrondissement weinig verwacht worden voor de verbreiding van de tewerkstelling. Veeleer zal alsdan een gedeelte van de verdoken werkloosheid kunnen opgeslorpt worden. De tewerkstelling in de distributie- en de dienstensector is immers bepaald door het bevolkingsaantal en het regionaal inkomen.

Een uitbreiding van de werkgelegenheid in de distributie- en ver-

(1) Voor gemeentelijke gegevens, zie appendix 6, blz. 198.

(2) Voor gemeentelijke cijfers, zie appendix 6, blz. 198.

zorgingssector is afhankelijk van de toename van het inkomen van de verschillende lagen van de bevolking. Gezien de verkeersgeografische ligging van het arrondissement Ieper, geldt dit nog meer voor dit gebied dan voor meer centraal gelegen streken, waar de doortocht voor de plaatselijke handel over het algemeen van groter betekenis is. Voor de gezondmaking van de handel en de uitbreiding van de tewerkstelling in deze sector, moet derhalve allereerst de tewerkstelling in de industrie gestimuleerd kunnen worden.

Voor onmiddellijke uitbreiding van de tewerkstelling in deze sector leent zich alleen het toerisme. Immers door het toerisme kan het arrondissement Ieper dat tot hertoe een eerder geïsoleerd leven heeft geleid, ingeschakeld worden in de uitgavenstromen van andere streken en van andere bevolkingsgroepen. De toeristische uitgaven nemen daarenboven veel sneller toe, van jaar tot jaar, dan het nationaal inkomen.

§ 2. — TOERISME EN WERKGELEGENHEID

Het arrondissement Ieper draagt in zich toeristische potentialiteiten die voor de regionale economie een steun kunnen vormen.

De Westhoek van West-Vlaanderen is vol herinneringen aan de eerste wereldoorlog. In dit opzicht verdienen Ieper, Kemmel en Diksmuide een bijzondere vermelding. In de agrarische Westhoek liggen de Westvlaamse bergen, een trits ronde heuvelen op de Belgisch-Franse grens, die de vlakten van West-Vlaanderen en het vroegere Artesië beheersen.

Een zweefbaan (télésiège) welke de Molenberg (Zwartberg) verbindt met het hoogste punt van de Rodeberg is een van de laatste aantrekkingspunten van deze heuvelstreek.

In hetzelfde landschap zijn twee vijvers gelocaliseerd met toeristische waarde, nl. Dikkebus en Zillebeke; in laatstgenoemde gemeente werd een amusementspark (Bellewaarde) uitgerust. In het centrum van deze natuurwaarden ligt de kunsthistorische stad Ieper met zijn Lakenhalle en musea en de oude marktstad Poperinge.

Het receptief toeristisch apparaat van het Ieperse.

In het arrondissement Ieper is, niettegenstaande de toeristische waarde van de kunsthistorische steden van het vijver- en het bergenlandschap, de receptieve capaciteit weinig ontwikkeld. In 1957 telde het arrondissement 23 hotels met een totale kamer capaciteit van 234 kamers. Naast de gevestigde hotels komen enkele pensions de logiescapaciteit aanvullen; te Westouter worden nog 25 gemeubileerde apparte-

menten, een jeugdtehuis en een inrichting voor sociaal toerisme aange-
troffen.

De receptieve uitrusting van de Westvlaamse bergen is vrij jong. Zo telde in 1930 Kemmel slechts 2 hotels met een kamer capaciteit van 18 eenheden; in 1955 was het aantal hotels verdubbeld en de kamer capaciteit verdrievoudigd. Hetzelfde aangroeiritme kan te Westouter waargenomen worden; te Westouter kwamen in de jongste jaren een aantal appartementen de logiescapaciteit aanvullen; van 12 appartementen in 1940 steeg het aantal tot 30 in 1950 en tot 54 in 1955.

De hotels in het Ieperse behoren voor het merendeel tot het kleinere type; op 23 hotels telden slechts 9 hotels meer dan 10 kamers; de gemiddelde kamer capaciteit bedraagt slechts 10 eenheden. De meeste van deze hotels zijn gevestigd te Ieper, nl. 16; logiescapaciteit in gemeubileerde appartementen bestaat enkel te Westouter.

Overnachtingen.

De logeernachtenstatistiek wijst uit dat het grootste aantal overnachtingen te Westouter geboekt worden; in 1956 werden met inbegrip van de kinderhomes en het jeugdtehuis circa 30.000 overnachtingen geregistreerd. Te Ieper werden in 1953 2.642 overnachtingen opgenomen; te Kemmel 1.177 en te Poperinge ca. 400.

Uit de beschikbare gegevens voor de laatste toeristische seizoenen blijkt, dat de Westvlaamse bergen, Ieper en Poperinge vooral, door buitenlandse bezoekers worden aangedaan. Ieper, «The Old Glory» en Poperinge tellen jaarlijks een aanzienlijk aantal Engelse bezoekers; Westouter en Kemmel zijn geliefde pleisterplaatsen van Franse toeristen.

De toeristische organisatie.

In alle gemeenten met toeristische mogelijkheden werkt een plaatselijke vereniging voor vreemdelingenverkeer of een gemeentelijke dienst voor toerisme. Tot hun activiteiten behoren: het verspreiden van folders, het inrichten van een toeristische stand op jaarbeurzen, de verlichting van kunsthistorische gebouwen, het verbeteren van wandelpaden, enz... Belangrijke hoogtepunten zijn: de Kattestoet te Ieper en de Hoppefeesten te Poperinge.

Reeds ontstonden verschillende vormen van samenwerking onder de gemeenten ter bevordering van het toerisme. De gemeenten Kemmel, Loker en Westouter hebben een gemeenschappelijke publiciteitsfolder uitgegeven en nemen insgelijks in het kader van de bevordering van het toerisme in de Westvlaamse bergen gemeenschappelijke initiatieven.

Met ingang van 1 januari 1955 en voor een proeftijd van drie jaar

hebben de steden en gemeenten Nieuwpoort, Oostduinkerke, Koksijde, De Panne, Adinkerke, Veurne, Wulveringem, Lo, Diksmuide, Poperinge, Ieper, Kemmel, Zillebeke, Dikkebus en Westouter de Toeristische Intercommunale Vereniging van de Westhoek opgericht, « voor gemeenschappelijke verdediging van hun toeristische belangen, zorg voor de toeristische uitrusting alsmede toeristische propaganda en voorlichting van en over de Westhoek ». De Westhoek, aldus de statuten van de vereniging, omvat de Westkust, Veurne-Ambacht met Diksmuide en de Westvlaamse bergen.

In de jongste maanden worden echter de gemeenten van het Ieperse minder betrokken bij de werking.

Toeristische ontsluiting van het Ieperse.

Voor de verdere toeristische ontplooiing van het Ieperse is de verbetering van de toegangswegen een conditio sine qua non. Niet enkel zou het toerisme gediend worden door het verbeteren van de invalswegen maar insgelijks door een herziening van de verbindingswegen, binnen de streek zelf. Zo zou een verbetering van de verbinding tussen Ieper en de Westvlaamse bergen, tussen de kust over Poperinge met de Westvlaamse bergen, tussen de verschillende gemeenten van de bergstreek onderling, het excursionisme in het Ieperse grotere mogelijkheden bieden.

Aan de infrastructuur dienen bepaalde wijzigingen aangebracht te worden: het ontbreken van drinkwatervoorziening te Westouter vormt een belangrijke rem op de verdere ontwikkeling van het receptief toerisme aldaar. Aangezien het Iepers toeristisch gebied vooral door Noordfranse toeristen wordt opgezocht, zou een versoepeling van het bestaande douaneregime gunstige aspecten hebben.

De toeristische valorisatie moet echter gepaard gaan met een intense propaganda. In het Ieperse ontbreekt een belangrijke schakel, nl. een toeristische intercommunale tussen beide kunsthistorische steden, de gemeenten van de Westvlaamse bergen, Dikkebus en Zillebeke. Dit gebied dat in de toekomst nog meer en meer één wordt en waarvan de belangen op het toeristische vlak één zijn, moet door gezamenlijke krachtinspanning meer kunnen genieten van de onmiddellijke nabijheid van de Belgische kust. Vooral publiciteit, coördinatie van feestelijkheden en modernisering van het hotelwezen kunnen hiertoe bijdragen.

BESLUITEN

De aangezwollen kleinhandel in het Ieperse is een uiting van de economische achterstand van het Ieperse op industrieel gebied. Bij

ontstentenis van werkgelegenheid in de industrie is een méér dan normaal gedeelte, — men kan als norm de provincie nemen, of het Rijk — van de actieve bevolking, verplicht in de distributie een bestaansbron te zoeken. Een gedeelte van de handeldrijvende middenstand is onderproductief, en dus op verdoken wijze werkloos.

Daarentegen is in het toerisme, dat nog verschillende mogelijkheden biedt, de tewerkstelling gering. Zonder overdrijving mag men zeggen, dat in deze sector in het Ieperse voor 100 tot 200 personen méér werkgelegenheid kan geschapen worden, mits de nodige uitbreiding van het receptief toeristisch apparaat.

Bij versnelde industrialisering van het Ieperse mag verwacht worden, dat een aantal alleenstaande handelaars door de nieuwe werkgelegenheid zullen aangetrokken worden, alhoewel hieruit voor de handeldrijvende middenstand in zijn geheel alleen een versterking kan voortvloeien. Het eerste effect zal zich misschien in een eerste fase van de industrialisatie laten gevoelen, het tweede in een latere fase, wanneer door de industrie ter plaatse het regionaal inkomen zal zijn opgetrokken.

Voor de ontwikkeling van het toerisme zijn twee soorten maatregelen vereist, afgestemd op het dubbel karakter van het vreemdelingenverkeer in het arrondissement. Het toerisme in het Ieperse zal in de eerste plaats *doorgangstoerisme* blijven, op de toegangswegen naar de Belgische kust en naar Noord-Frankrijk. Daarom moeten de toegangswegen en de grensposten aangepast worden aan het massaal verkeer per auto. In het Ieperse dient de nodige uitrusting voorzien om deze passanten gedurende een korte tijdspanne te weerhouden: ontspanningsgelegenheden, restaurants, verlichting, valorisatie van toeristische merkwaardigheden, enz...

Voor het verblijfstoerisme ontbreekt de nodige logiescapaciteit, uitgerust volgens de standaarden van vandaag. Een congres van enige betekenis bijvoorbeeld te Ieper is ondenkbaar, omdat geen aangepaste logiesgelegenheid bestaat. Indien het privé initiatief dit risico niet kan dragen zullen andere financieringsbronnen moeten gezocht worden.

Het toerisme is een van de mindere ontgonnen welvaartsbronnen van het Ieperse. Door één toeristisch plan zouden alle potentialiteiten van het Ieperse (historische steden, bospartijen, heuvelen, vijvers, enz...) in één recreatiegebied moeten gerealiseerd worden, naar het voorbeeld van wat bijvoorbeeld in de provincie Zeeland gebeurt.

HOOFDSTUK V.

HET ARRONDISSEMENT IEPER ALS ARBEIDSRESERVOIR

INLEIDING

Per einde 1947 telde het arrondissement Ieper een totale tewerkstellingscapaciteit van 32.749 eenheden, hetzij 65 % van de totale actieve bevolking. Zoals reeds aangeduid, is de landbouw er nog steeds de dominerende activiteit.

De geringe industrialisering en de traditionele meestal dagelijkse migratie van arbeidskrachten naar het Noordfrans industriebekken, maken dat de verhouding tussen de in eigen gemeente tewerkgestelden en de totale actieve bevolking in méér dan de helft van de gemeenten geen 75 % bereikt. In het arrondissement zijn slechts 28.861 eenheden, of 57,3 % van de totale actieve bevolking in hun eigen gemeente werkzaam.

De werkgelegenheid ter plaatse is in het arrondissement Ieper lager dan in alle andere arrondissementen van West-Vlaanderen. Zeer dicht bij deze verhouding komt de verhouding in het arrondissement Kortrijk (57,3 %). Buiten de gemeenschappelijke kentering, nl. het groot aantal grensarbeiders, is de verklaringsgrond van deze gelijkenis zeer verschillend. In het Kortrijkse heeft het gering belang van de landbouw en de concentratie van de nijverheid de plaatselijke tewerkstelling, gezien in relatieve termen, laag gehouden. In het Ieperse daarentegen is de landbouw nog steeds een belangrijke bestaansbron; door de geringe industrialisering is hier echter een arbeidsreservoir ontstaan, vanwaar werkkrachten pendelen naar de aangrenzende sterkere gebieden.

Naar de overige aangrenzende arrondissementen is de migratie heel wat geringer; naar het Roeselaarse pendelen dagelijks 390 arbeidskrachten; naar de arrondissementen Diksmuide en Veurne respectievelijk 122 en 111 eenheden.

Het merendeel van de woonforensen die zich naar het arrondissement Roeselare begeven zijn woonachtig in de aangrenzende gemeenten als Passendale (80), Zonnebeke (48), Geluwe (27) en Poelkapelle (27), of in de centra met verkeerstechnische uitrusting zoals Ieper (58) en Poperinge (23). De pendelmigratie naar de arrondissementen Diksmuide en Veurne is praktisch beperkt tot de aangrenzende gemeenten.

De uitwijking naar de overige Westvlaamse arrondissementen is eerder gering; niettegenstaande de relatief geringe afstand, beperken de gebrekkige spoor- en busverbindingen deze pendelbeweging. Zo waren in het arrondissement Brugge slechts 78 arbeidskrachten uit het Ieperse tewerkgesteld; in de arrondissementen Oostende en Tielt beliep hun aantal respectievelijk 26 en 13 eenheden.

De dagelijkse of wekelijkse arbeidsmigratie naar de overige provincies van het land was op eind 1947 beperkt tot een 700-tal arbeidskrachten. De uitlaatklep van de overtollige arbeidskrachten is vooral Noord-Frankrijk waar op eind 1947 circa 13.200 arbeidskrachten tewerkgesteld werden. Het steeds dalend aantal grensarbeiders tussen 1947 en 1955 zal naar alle waarschijnlijkheid echter de trek naar de overige provincies verhoogd hebben. Sinds 1956 doet zich een omgekeerde tendens voor.

De provincie Brabant vormt het gebied met de hoogste aantrekkingskracht, nl. 260 woonforensen. Circa een derde is woonachtig in de centra nl. 58 te Ieper en 22 te Poperinge. Andere gemeenten van enig belang voor Brabant zijn: Komen (18), Wervik (17), en Lange-mark (16). Op te merken valt dat nog 11 gemeenten tussen 5 à 9 woonforensen tellen die in Brabant zijn tewerkgesteld.

Na Brabant volgt Henegouwen met 127 migranten. Bij een studie van de arbeidsmobiliteit per gemeente valt op, hoe de aantrekkingskracht van Henegouwen zich verspreidt over alle gemeenten en zonder enige concentratie op de bevolkingskernen. Het is duidelijk dat onder druk van de omstandigheden en de mogelijkheid van tewerkstelling in Henegouwse mijnen vooral de mobiliteit vanuit het Ieperse naar deze provincie is toegenomen.

Op de derde plaats volgt de provincie Oost-Vlaanderen met 101 migranten, waarvan 31 in de stad Ieper woonachtig zijn.

Naast de tewerkstelling in het eigen arrondissement vormt de grensarbeid de voornaamste bron van inkomen; ook de migraties naar aangrenzende arrondissementen en provincies is echter belangrijk.

Na een korte ontleding van het forensisme van de Ieperse werkrachten binnen 's Rijks grenzen wordt, gezien het kwantitatief gewicht van het grensarbeidersvraagstuk in het arrondissement Ieper, en zekere uitzichten daarvan welke voor de toekomstige economische ontwikkeling van belang zijn, aan de grensarbeiders een omstandig onderzoek gewijd.

In een laatste paragraaf worden ook de seizoenarbeiders besproken.

§ 1. — FORENSISME BINNEN DE RIJKSGRENZEN

Het arrondissement Ieper telde op einde 1947 circa 21.522 woonforensen waarvan 13.302 in Noord-Frankrijk of in andere landen waren tewerkgesteld. Het aantal werkrachten woonachtig in een gemeente van het Ieperse en werkzaam in een andere gemeente van het arrondissement Ieper of in een ander arrondissement bedraagt dus ca. 8.250 eenheden.

Het merendeel van deze woonforensen werken in het eigen arrondissement of in de aangrenzende arrondissementen. Zo zijn 3.040 woonforensen van Ieper werkzaam in het arrondissement. Aantrekkingspolen zijn Ieper, Poperinge, Komen, Wervik, Waasten en Zandvoorde. De gemeenten die een groot aantal woonforensen tellen die in eigen arrondissement blijven, zijn: Wervik (247), Vlamertinge (226), Poperinge (173), Ieper (159), Wijtschate (130), Langemark (110), Zonnebeke (108), Boezinge (107) en Elverdinge (105).

Circa 2.000 Ieperse woonforensen migreren dagelijks naar het arrondissement Kortrijk, waarvan 1.171 naar de stad Kortrijk zelf. Vooral de oostelijke gesitueerde gemeenten van het arrondissement en de centra ondergaan de aanzuigingskracht van de Kortrijkse industrie en verzorgingsinrichtingen. Zo wonen te Geluwe 417 arbeiders welke dagelijks in het arrondissement Kortrijk werken, 277 te Wervik en 186 te Komen. Uit Ieper migreren dagelijks 259 arbeidskrachten naar het Kortrijkse, uit Poperinge 200 en uit Vlamertinge 118. Voor de eerste groep van gemeenten, die allen behoren tot de belangrijke bevolkingskernen van het arrondissement, komt vooral de gunstige ligging ten overstaan van het Kortrijkse in grote mate tussen; voor de tweede groep van gemeenten, nl. de centra van het arrondissement en Vlamertinge, gelegen tussen beide in, liggen vooral de verkeerstechnische mogelijkheden daaraan ten grondslag.

De pendel naar Antwerpen bedraagt slechts 87 werknemers; deze stroom wordt voor meer dan een derde gevoed uit de steden Ieper en Poperinge.

De migratiebeweging naar de overige provincies is onbeduidend; naar Luik migreren 52 personen uit het Ieperse; naar Limburg 28, naar Namen 20 en naar Luxemburg 11.

Over de toename van het aantal pendelmigranten naar de andere provincies, bezitten wij een kostbare aanduiding in de statistiek van het aantal plaatsingen in de mijnen.

TABEL V, 1

Nieuwe mijnwerkers uit G. B. Ieper, 1952 - 1956 (a)

	G. B. Ieper	W.-VI.	G. B. Ieper in % van W.-VI.
2e halfjaar 1952	62	335	18,5
1e halfjaar 1953	177	400	44,2
2e halfjaar 1953	95	513	18,5
1e halfjaar 1954	140	593	23,6
2e halfjaar 1954	42	295	14,2
1e halfjaar 1955	49	477	10,2
2e halfjaar 1955	25	221	11,3
1e halfjaar 1956	14	146	9,6
2e halfjaar 1956	—	43	—

De aanwervingen van mijnarbeiders waren vooral talrijk in de jaren 1953 en 1954; op hetzelfde tijdstip waren de tewerkstellingskansen in Frankrijk gering en werden vele grensarbeiders werkloos gesteld. Het arrondissement Ieper nam in deze jaren circa 20 % van de West-vlaamse wervingen voor zich. In 1955 herneemt stilaan de grensarbeid, om in 1956 tot een werkelijke aanzuiging van de Noord-Franse industrie op de Ieperse arbeidsmarkt over te slaan. Meteen verdwijnt dan ook het succes van de arbeidswerving voor de Belgische mijnen; het is duidelijk dat ook de mijnramp van Marcinelle de tendens tot afname heeft versneld.

De mijnarbeid blijft voor de Ieperse arbeiders een noodoplossing, die gezien de afstand, de lange afwezigheid van huis en de aard van

(a) Gegevens medegedeeld door de R.V.A.W.

het werk, slechts aangegrepen wordt, in tijden van conjuncturele neergang in Noord-Frankrijk (1).

Het aantal werkforensen die zich dagelijks of wekelijks naar het Ieperse begeven is gering. Uit alle overige provincies van het land waren op eind 1947 slechts 60 arbeidskrachten in het Ieperse tewerkgesteld.

Uit de Westvlaamse arrondissementen was de pendel naar het Ieperse ook klein: buiten een honderdtal personen uit het Diksmuidse alsook uit de arrondissementen Oostende en Kortrijk waren in het arrondissement Ieper bijna geen Westvlaamse forensen tewerkgesteld.

§ 2. — DE GRENSARBEIDERS

Op dit ogenblik zijn ca. 13.000 arbeidskrachten uit het Ieperse regelmatig tewerkgesteld op Frans grondgebied, hetzij de helft van het totaal aantal werklieden woonachtig in het arrondissement, nl. 26.756 per 31 december 1947.

De grenszone, bepaald door het Belgisch-Frans akkoord van 9 mei 1935, later gewijzigd door het akkoord van 1 augustus 1949, omvat alle gemeenten van het arrondissement.

Het Belgisch-Frans Akkoord van 8 januari 1949 (B.S. dd. 3-8-1949) omschrijft de grensarbeider als volgt: « Door grensarbeiders dient men te verstaan de onderhorigen der Contracterende Partijen die, terwijl zij in een grenszone van een der Partijen hun domicilie behouden, waarheen zij in principe dagelijks terugkeren, als loontrekkende arbeiders gaan werken, in de aangrenzende zone van het andere land ».

Deze definitie geldt zowel voor de Belgische grensarbeider in Frankrijk als voor de Franse arbeider in België. De theoretische reciprociteit waarop zij gesteund is wordt echter in de feiten niet verwezenlijkt. De verschillende ontwikkeling sinds het einde van de 19^e eeuw, ten Noorden en ten Zuiden van deze politieke grens, heeft als gevolg gehad dat de economische afsluiting tussen beide landen niet even permeabel is van beide kanten, en hierdoor naast elkaar een rijker streek in een relatief armer land (Frankrijk) en een armer streek in een relatief

(1) Een enquête, uitgevoerd in het kader van deze studie, wees uit dat de gemiddelde afwezigheidsduur van de Ieperse mijnwerkers in 1956 circa 14.30 uur per dag bedroeg. In dit gegeven is de tijdsduur, nodig om zich van huis naar de bushalte te begeven en omgekeerd, niet inbegrepen. Door de enquête werden 13 autobusuitbaters bereikt op de 15; zij namen in totaal 601 mijnwerkers op, waarvan 306 of 51% in morgendienst, 160 of 26% in middagdienst en 135 of 23% in avonddienst. Deze diensten namen echter ook arbeiders op in het arrondissement Kortrijk. De tijdsduur tussen vertrek en terugkomst van de bus is minimaal te Ploegsteert en Waasten (circa 13.15 u.) en maximaal te Zillebeke en Ieper voor de lijn St.-Albert-Ressaix (circa 16 u.).

rijker land (België) zeer ongelijkmatig zijn ontwikkeld. Dergelijke fenomenen zijn ook elders in West-Europa vastgesteld (1). Onderzocht wordt, of de vigerende akkoorden, welke het grensarbeidersverkeer tussen België en Frankrijk regelen, en voor ons land van zuiver nationaal standpunt zijn opgesteld, de verdere ongelijkheid in de economische ontwikkeling tussen het arrondissement Ieper en de rest van het Rijk in de hand werken, terzake neutraal blijven, of integendeel deze verschillen geleidelijk nivelleren.

Belgisch-Franse Akkoorden betreffende de grensarbeiders.

Dagelijkse arbeidsmigraties van Belgische onderhorigen naar Frankrijk bestonden reeds in de 19^e eeuw. De ontginning van het Noordfrans kolenbekken, de traditionele textielnijverheid, de opkomst van de metallurgie en de metaalverwerkende nijverheid te Maubeuge, St.-Amand, Lens, Douai, en in de streek van Lille-Roubaix, de industrialisering van de traditionele textielnijverheid (vlas, wol) tussen Bailleul en Roubaix, en de geografische hergroepering tenslotte van de textielnijverheid van het Département du Nord en Pas-de-Calais op Lille-Roubaix-Tourcoing, d.w.z. tegen de Frans-Belgische grens heeft zich aanvankelijk kunnen voeden met een massale inwijking van Belgen, bijzonderlijk Westvlamingen. De departementen Nord en Pas-de-Calais telden in 1886 niet minder dan 10,7 % vreemdelingen onder hun totale bevolking, hoofdzakelijk Belgen. (2).

Deze definitieve verhuisbeweging was reeds zeer vroeg begeleid van een pendelbeweging. Een statistiek van de stad Tourcoing betreffende het aantal handarbeiders in 1848 vermeldt 4.490 werklieden met een tijdelijke verblijfplaats op een totaal van 21.471. (3). De meeste dezer handarbeiders met een tijdelijke verblijfplaats te Tourcoing waren van Belgische nationaliteit. Vanaf 1890 veranderde deze verhuisbeweging in een pendelbeweging. In 1906 waren reeds 22.000 Belgische grensarbeiders tewerkgesteld in Noord-Frankrijk. (4).

Onder de factoren, die tot deze verandering hebben bijgedragen, moeten vermeld worden :

- (a) de opkomst van de buurtspoorwegen en van de fiets.
- (b) de Franse nationalisatiewet van 1889, waardoor de inwijkende jonge Belgen verplicht werden militaire dienstplicht te vervullen in Frankrijk, op een ogenblik dat deze nog niet was ingevoerd in eigen land.

(1) *SURVEY OF THE EUROPEAN ECONOMY IN 1954*, Genève 1955.

(2) *R. GENDARME* : op. cit., 195.

(3) *Cijfer ontleend aan A. MEYFROODT, Het Sociaal-Economisch vraagstuk van de Westvlaamse grensarbeiders in Noord-Frankrijk, gepolycopicieerd, 1954, 33.*

(4) *Population et Main-d'œuvre (Nord, Pas-de-Calais) CERES, sept. 1954, 39.*

(c) een vermindering van de levensduurte in België, waardoor de aantrekkelijkheid van een woonplaats ten Noorden van de grens sterk toenam.

De arbeidsmigraties overheen de Belgisch-Franse grens, welke aanvankelijk volkomen vrij waren en alleen onderworpen aan economische invloeden, nl. de snel toenemende zuigkracht van de industriële agglomeraties in het Franse Noorden en het geringe weerstandsvermogen van de landbouwgewesten aan deze zijde van de politieke grens, waarvan vele, zoals het arrondissement Ieper, in een proces van desintegratie verkeerden, werden na de eerste wereldoorlog onderworpen aan nieuwe krachten, ditmaal van economisch-politieke aard. De Frans-Belgische grens heeft nl. gewonnen aan betekenis, als een instrument van protectionistische politiek. Van dit instrument zal in stijgende mate gebruik gemaakt worden vooral na de grote depressie, o.m. voor de selectieve belemmering van het grensarbeidersverkeer.

Het revaloriseren van de politieke grens, in de vorm van een instrument van economische politiek werd in dit geval overigens nog in de hand gewerkt door de actie van « pressure groups » zoals de vakbonden die, machtig geworden samen met de industrie, in perioden van economische crisis zullen aandringen op beveiliging van de werkgelegenheid voor de eigen onderhorigen.

Aanvankelijk bleef het aantal grensarbeiders voort stijgen. Men schat, dat hun aantal in de jaren 1926-28 wel 100.000 (1) bereikte. De Franse ondernemers lieten niet zelden de Vlaamse werkkrachten met voertuigen afhalen tot in de omstreken van Brugge en Gent.

Een eerste Arbeidsverdrag ter regeling van het grensarbeidersverkeer werd tussen België en Frankrijk ondertekend op 24 december 1924. Daarin werd door beide regeringen de verbintenis aangegaan, zich niet te verzetten tegen de arbeidsmigratie van onderhorigen uit hun eigen land naar werkgelegenheid gelegen in het andere land. Mits het in acht nemen van zekere formaliteiten, mochten de arbeiders van het ene land, en hun gezin, vrij binnenkomen in het andere land, er verblijven, of het weer verlaten (art. 1).

De voorgeschreven formaliteiten behelsden, dat de betrokkenen zich lieten inschrijven in het vreemdelingenregister van de gemeente waar hun werkplaats gevestigd was. Door de gemeentelijke overheid werd aan de grensarbeiders een « feuille d'immatriculation » afgeleverd, de zog. « feuille de 46 sous ». Dit document was onbeperkt geldig. Elke

(1) G. DECLERCQ en O. VANNESTE : *op. cit.*, 76.

betrokken regering behield zich echter het recht voor de andere partij langs diplomatieke weg te verwittigen, indien zich op bepaalde tijdstippen, of in bepaalde gewesten, of in bepaalde beroepen moeilijkheden op de arbeidsmarkt voordeden. Volgens art. 4 was elke contracterende partij er toe gehouden de beperkende maatregelen welke zij voor bepaalde categorieën of groepen grensarbeiders wenste toe te passen, aan de andere regering kenbaar te maken.

Het verdrag van 1924 voorzag voor de grensarbeiders voor gelijk werk een gelijk loon als datgene betaald aan de eigen onderhorigen, en tevens gelijke behandeling inzake de toentertijd bestaande voorzieningen van maatschappelijke zekerheid.

Het Arbeidsverdrag van 1924 was de uitdrukking van een regime van volledige vrijheid van de produktiekrachten, en van een zuiver juridische opvatting van de reciprociteit. Gezien echter de grote economische dispariteiten tussen de streken langs weerszijden van de politieke grens, kwam deze theoretische wederkerigheid neer op een versterking van de dominantie van de Noordfranse economie op de Westvlaamse. In opeenvolgende etappes werd later de sterkere positie van Noord-Frankrijk t.a.v. het aanbod van Belgische arbeidskrachten vastere vorm gegeven.

Door het Belgisch-Frans Akkoord van 4 juli 1928 werd de « feuille de 46 sous » vervangen door een grensarbeiderskaart, waarvan de aflevering reeds moeilijker gemaakt was, en de geldigheidsduur beperkt tot einde 1930. Deze kaart werd in 1930 en in 1932 automatisch vernieuwd. Wanneer in 1933 de grenskaarten om voort geldig te zijn een officieel visa moesten dragen, werd alleen aan de houders van grenskaarten afgeleverd vóór 1929, d.w.z. vóór het begin van de wereldcrisis, en tewerkgesteld op 1 juli 1933 of ten laatste op 30 september 1933, voldoening gegeven. Hierdoor werden onmiddellijk 10 % van de Westvlaamse grensarbeiders met werkloosheid getroffen.

Het Belgisch-Frans Akkoord van 9 mei 1935 veranderde nogmaals de modaliteiten voor de aflevering van grenskaarten. Alleen van grensarbeiders tewerkgesteld in Frankrijk vóór 1 januari 1926 werd de kaart automatisch vernieuwd. Voor alle anderen was de aflevering afhankelijk van de toestand van de Noordfranse arbeidsmarkt. Op deze wijze werd aan de Belgische grensarbeiders een statuut gegeven van « bouche-trou » voor de perioden van hoge conjunctuur.

Vooraf regelde dit nieuw akkoord de diepte van de grenszone in België en in Frankrijk. (1).

(1) Voor de Franse grenszone, zie kaart 8, blz. 112.

Deze zone, waar de Belgische onderhorigen woonachtig moeten zijn om aanspraak te kunnen maken op een grensarbeiderskaart, behoort de facto en de jure tot de arbeidsmarkt van Noord-Frankrijk. Men kan bezwaarlijk hetzelfde zeggen van de grenszone in Frankrijk. Door het Akkoord van 1935 zijn 115 gemeenten van de provincie, waaronder alle gemeenten van het arrondissement Ieper, in mindere of meerdere mate onderworpen aan de wervingskracht van het Noord-franse industriebekken.

In 1930 telde West-Vlaanderen 46.770 grensarbeiders in Frankrijk. Op 3 september 1935 werd een decreet uitgevaardigd, voor *contingentering* van de tewerkstelling van grensarbeiders in de Franse industrie. De toegelaten contingenten werden vastgesteld per streek in Frankrijk en per nijverheidstak, in procent van de totale tewerkstelling. Deze procenten bedroegen van 3 tot 75 %, maar bereikten voor de meeste nijverheden en streken slechts 30 %. Deze contingenteringsmaatregelen werden onverwijld toegepast. Het aantal Westvlaamse grensarbeiders was bij de aanvang van 1936 geslonken tot 33.706. Op 3.227 werklozen in het arrondissement Ieper in februari 1936, waren 1.324 grensarbeiders, of 41 % van het totaal. De werkloosheid was relatief het hoogst in de grensgemeenten Wervik, Hollebeke, Komen en Geluveld. (1).

De economische heropleving vlak voor de tweede wereldoorlog bracht een nieuw Belgisch-Frans Akkoord mede op 16 juli 1937, en door het Belgisch-Frans Protocol van 6 maart 1939 werd de hernieuwing van de grensarbeiderskaarten geregeld.

In de eerste jaren na de oorlog 1940-45 werd het grensarbeidersverkeer bemoeilijkt door de opeenvolgende muntontwaardingen in Frankrijk, waardoor de verdiensten van de Belgische grensarbeider in Frankrijk ver beneden de corresponderende arbeidsvergoeding in België lagen. Dergelijke problemen had men ook reeds vóór de oorlog gekend, o.m. in 1935, bij de devaluatie van de Belgische frank, waardoor de waarde van de Franse frank t.a.v. de Belgische met ca. 14 % toenam. De Franse textielpatroons profiteerden daarvan om 20 % af te houden van de lonen uit te betalen aan Belgische grensarbeiders. De lonen uitbetaald in Frankrijk, ook in de textielnijverheid, waren in de tussenoorlogse periode hoger dan in België. De interne en externe monetaire moeilijkheden in het naoorlogse Frankrijk overtroffen echter alles wat men tot dan toe gezien had, en werden begeleid door algemene stakingen, waardoor de grensarbeiders hun eisen voor *bonificaties* op hun almaar slinkend reëel loon trachtten kracht bij te zetten: in februari

(1) Ir. J. M. L. Demeyere, *Verslag O.R.E.C.*

1946, in september 1946, in februari 1948, in december 1948 en in oktober 1949.

In 1948 (maart) telde West-Vlaanderen 38.170 grensarbeiders, hetzij 69,5 % van het Rijkstotaal. Op 8 januari 1949 werd te Parijs een Belgisch-Frans Akkoord ondertekend dat nog steeds, met het bijvoegsel van 28 november 1953, in hoofdzaak het vigerend grensarbeidersregime regelt. Het Akkoord van 1949 bepaalt, in art. 27 en 28, dat aan de grensarbeiders voor gelijk werk een gelijk loon en gelijke premies zullen betaald worden als aan de Franse arbeiders van dezelfde categorie. Het loon wordt in Frans geld uitbetaald, en omgewisseld volgens de regels voorzien in speciale akkoorden.

De artikels 32 tot 35 voorzien voor de grensarbeiders gelijke arbeidsvoorwaarden. De grensarbeiders genieten hetzelfde recht op beroepsonderwijs als de in het land verblijvende vreemde arbeidskrachten. Hij mag zich aansluiten bij de vakbond naar zijn keus, hetzij in het land van herkomst, hetzij in het land waar hij werkzaam is. Deze bepalingen, en andere, zijn een precisering van vroegere overeenkomsten terzake.

Hetzelfde akkoord heeft echter ook belangrijke wijzigingen vastgelegd.

Ten eerste is de grenszone ingedeeld geworden in een *bevoorrechte* en een *gewone grenszone*. (art. 2). De bewoners van de bevoorrechte grenszone kunnen vrijelijk door de Franse ondernemers aangeworven worden, zonder dat België deze internationale arbeidsmigratie kan beletten. In de niet-bevoorrechte zone zijn maatregelen ter beperking van de arbeidsmigratie toelaatbaar, indien zulks vereist zou worden door de toestand van de arbeidsmarkt. Dergelijke tegenmaatregelen dienen echter één maand vooraf aan het ander land te worden bekendgemaakt langs diplomatieke weg.

Vervolgens werd een ingewikkeld *stelsel van vier grenskaarten* ingevoerd; de tijdelijke kaart, de gewone kaart, de permanente gewone kaart en de permanente kaart voor alle loonarbeid.

Tijdelijke Kaart (kaart A).

De tijdelijke kaart is maximum gedurende één jaar geldig voor één enkel beroep en in één bepaald gebiedsdeel. De aflevering van een tijdelijke grensarbeiderskaart is afhankelijk van de door het akkoord bepaalde algemene voorwaarden, en van de toestand van de arbeidsmarkt in het betrokken beroep en in de streek, waar het werk verricht wordt.

Gewone Kaart (kaart B).

De gewone kaart is geldig voor drie jaar en voor de ganse grens-

zone, maar slechts voor één enkel beroep. Na 5 jaar ononderbroken werk wordt automatisch een gewone kaart afgeleverd wanneer de grensarbeider aan het werk is. Deze periode werd verkort tot drie jaar voor de bewoners van de bevoorrechte grenszone. Deze termijnverkortung zal evenwel, in geval van ernstige werkloosheid, niet gelden voor bepaalde sectoren of beroepen, waarvan een beperkende lijst door de bevoegde overheden in gemeen overleg werd opgemaakt (art. 16) (1). Voor de houders van een gewone kaart wordt in principe de verandering van beroep automatisch goedgekeurd.

Gewone kaart met onbeperkte geldigheidsduur (kaart C).

De permanente gewone kaart is geldig voor één enkel beroep en voor de ganse grenszone, zolang de houder ervan aan de voorwaarden voldoet, die voor de aflevering van de kaart vastgesteld zijn. Deze kaart kan op verzoek van de grensarbeiders afgeleverd worden, indien deze in bezit is van een kaart B en het bewijs kan verstrekken dat hij gedurende 13 jaar ononderbroken in Frankrijk heeft gewerkt. In de bevoorrechte zone is deze termijn verminderd tot 10 jaar.

Vaste kaart voor alle beroepen van loontrekkenden (kaart D).

De permanente kaart voor alle loonarbeid is geldig voor alle beroepen in de ganse grenszone, zolang de houder ervan aan de vastgestelde voorwaarden voldoet. De grensarbeiders die houders zijn van een gewone of van een permanente gewone kaart kunnen op hun verzoek en na bewezen te hebben dat zij gedurende 15 jaar ononderbroken in Frankrijk hebben gewerkt, een permanente kaart voor alle loonarbeid bekomen. De duur van de arbeidsperiode in Frankrijk zonder onderbreking kan tot 13 jaar teruggebracht worden voor de bewoners van de bevoorrechte zone.

Door dit systeem van vier grensarbeiderskaarten werd van Belgische zijde getracht, de onzekerheid welke aan de grensarbeid verbonden is zoveel mogelijk te verminderen, althans voor diegenen die traditioneel voor hun broodwinning van tewerkstelling in Frankrijk afhankelijk zijn. Aldus wordt in art. 22 van hetzelfde akkoord bepaald, dat bij het nemen van toezichtmaatregelen op vreemde arbeidskrachten schikkingen zullen getroffen worden om te voorkomen, dat Belgische onderdanen, woonachtig in de bevoorrechte grenszone en houders van een C- of een D-kaart hun betrekking in Frankrijk zouden verliezen, of gevaar zouden lopen er geen nieuwe te kunnen vinden.

Van Franse zijde werd ongetwijfeld nagestreefd door de onderscheiden grenskaarten de Belgische arbeidskracht verder te differentië-

(1) Zie Appendix 7, blz. 199.

ren, om aldus op elk ogenblik te kunnen ingrijpen naargelang de fluctuaties van de vraag naar arbeid in de Noordfranse industrie. In art. 23 van het akkoord wordt voorzien dat, indien buitengewone omstandigheden in bepaalde perioden of in bepaalde nijverheden het nemen van speciale maatregelen ter regeling of beperking van de grensarbeidersmigraties zouden noodzakelijk maken, langs diplomatieke weg de nodige schikkingen kunnen getroffen worden. Beide regeringen hebben zich verbonden van beperkende maatregelen kennis te geven aan de contracterende partij, één maand voor het in werking treden van de beperkingen. Deze maatregelen mogen echter in geen geval toepasselijk zijn op de grensarbeiders woonachtig in de bevoorrechte grenszone.

Tenslotte werd ook nog een *gemengde administratieve commissie* in het leven geroepen, bestaande uit Belgische en Franse ambtenaren. Deze commissie spreekt zich uit over principiële moeilijkheden betreffende de toepassing of de interpretatie van de bepalingen vervat in het Belgisch-Frans Akkoord van 1949, over geschillen van algemene aard inzake arbeid, lonen, enz., en over alle moeilijkheden welke de tussenkomst van de openbare macht zouden vereisen.

Het hierboven uiteengezet systeem is van *Belgisch standpunt* in hoge mate onbevredigend. Inderdaad, in geval van hoogconjunctuur worden in grote getale A-kaarten afgeleverd, welke in vele gevallen slechts een geldigheidsduur van 3 maand bezitten. Vele van deze nieuwe grensarbeiders verlaten dan hun werkgelegenheid in België, zodat in ondernemingen gelegen in de grenszone moeilijkheden voor wat betreft de arbeidsbezetting ontstaan.

Bij een conjunctuuromslag worden de Belgische grensarbeiders gewoonlijk ook het eerst afgedankt. Vooreerst gelden nog steeds de schikkingen inzake bescherming van de Franse arbeidsmarkt voor de eigen onderhorigen. Ten tweede hebben de Belgische grensarbeiders geen recht te zetelen in de ondernemingsraden van Franse ondernemingen (opgericht in 1945), die door de patroon moet geraadpleegd worden bij de afdanking van personeel. Ten derde bestaat in Frankrijk geen systeem van werkloosheidsverzekering zoals bestaat in België, en valt de werkloosheidsvergoeding voor de werkloze grensarbeider ten laste van de Belgische gemeenschap. Uit ervaringen opgedaan in de jongste jaren (1952-54) is overigens gebleken dat de bestaanszekerheid verbonden aan de zog. « permanente » kaarten volkomen illusoir is, en dat de houders hiervan evengoed afgedankt worden als de grensarbeiders met een A- of een B-kaart.

Ter illustratie van de omvang van de veranderingen in het grensarbeidersverkeer, en de nadelige terugslag hiervan op de Belgische, en

TABEL V, 2
Plaatsingen in Noord-Frankrijk, per G. B. en per maand, 1956

	G. B. Ieper			G. B. Kortrijk			G. B. Moeskroen (a)		
	Totale uitwijking	Waarvan		Totale uitwijking	Waarvan		Totale uitwijking	Waarvan	
		Tewerk- gesteld in België	Werk- lozen		Tewerk- gesteld in België	Werk- lozen		Tewerk- gesteld in België	Werk- lozen
Januari	95	41		52	16		236		119
Februari	108	45		122	46		155		64
Maart	99	42		86	38		198		82
April	131	56		62	32		256		117
Mei	306	169		85	39		160		63
Juni	274	116		213	102		196		54
Juli	363	155		159	76		412		165
Augustus	165	72		199	99		289		96
September	561	211		312	180		530		95
October	259	87		220	115		316		64
November	267	89		242	130		133	66	21
December	277	92		188	76		136	58	27
Totaal	2.905	268	1.120	1.940	949	586	3.017	124	967

(a) De statistiek van het G. B. Moeskroen van januari tot oktober slaat op het aantal plaatsingen; hier zijn zowel de nieuwe grensarbeiders als de turnover van grensarbeiders in Frankrijk inbegrepen. C
M.V.A.R. Joop pleepapeau saaji

bijzonderlijk de Westvlaamse economie in perioden van hoogconjunctuur, vermelden wij hiernaast het aantal grensarbeiderskaarten afgeleverd in het jaar 1956. (Tabel V, 2) (1).

De totale uitwijking van nieuwe grensarbeiders gedurende het jaar 1956 bedroeg 7.862 eenheden; rekening gehouden met het feit dat in de gegevens van het Gewestelijk Bureau Moeskroen van januari tot oktober ook de turnover in Noord-Frankrijk is inbegrepen, kan vooruitgezet worden dat het aantal nieuwe grensarbeiders in 1956 circa 7.000 eenheden bedraagt. Onder deze nieuwe grensarbeiders waren er 2.673 of 38,1 % vóór hun uittocht werkloos; onder de overige grensarbeiders, nl. 4.327 kan het aantal werkverlatenden op circa 2.500 eenheden geschat worden. Het stelsel van gelijk loon voor gelijk werk voor vrouwelijke arbeidskrachten, de vroegere erkenning van de jonge arbeiders als volwassenen en het regime van hogere kinderbijslagen, hebben in periode van hoogconjunctuur een ware uittocht van Belgische arbeidskrachten voor gevolg, welke op dit ogenblik noch door economische, noch door administratieve remmen kan verhinderd worden.

Grensarbeiders in het arrondissement Ieper.

In tabel V, 3 (2) wordt de evolutie van de grensarbeiders, woonachtig in het arrondissement Ieper gegeven, in procent van West-Vlaanderen en in procent van het Rijkstotaal. (3). (4).

Vanaf 1946, na een korte periode van traag herstel in Noord-Frankrijk gedurende dewelke hoge werkloosheid onder de grensarbeiders heerste, hernam het grensarbeidersverkeer. Het arrondissement telde weer 8.774 grensarbeiders, hetzij 20 % van het Rijkstotaal. Hun

(1) Zie voorgaande bladzijde.

(2) Zie volgende bladzijde.

(3) Voor de cijfers per gemeente, zie Appendix 8, blz. 200.

(4) De tellingen zijn niet steeds op dezelfde basis uitgevoerd, zodat enige reserve geboden is bij het vergelijken van de uitkomsten voor de verschillende jaren.

1. - De telling van 30 april 1946, door het Nationaal Instituut voor de Statistiek, in samenwerking met de Nationale Dienst van Arbeid en Werkloosheid, gebeurde aan de hand van de omwisselingskaarten. De grensarbeiders die het niet nodig achtten een omwisselingskaart aan te vragen, omdat zij hun loon omwisselden zonder tussenkomst van een bank, werden bijgevolg niet geteld. De resultaten van deze telling zijn dus naar de lage kant.
2. - In de Algemene Volks-, Nijverheids- en Handelstelling van 31 december 1947 werden de grensarbeiders rechtstreeks geteld. Deze telling is weinig gedetailleerd, maar is voor wat betreft het aantal grensarbeiders per gemeente de meest juiste.
3. - De telling van einde maart 1948, door het Steunfonds voor Werklozen, werd verricht op basis van de loonomwisselingskaarten. De nieuwe loonomwisselingskaart moest, om geldig te zijn, gevisieerd worden door het

TABEL V. 3

Aantal grensarbeiders 1946 - 1956 (a)

<i>Datum</i>	<i>Arr. Ieper</i>	<i>W.-Vl.</i>	<i>Het Rijk</i>	<i>Ieper, in pCt van W.-Vl.</i>	<i>Ieper, in pCt van het Rijk</i>
April 1946	8.774	28.760	42.105	30,5 %	20,8 %
Dec. 1947	13.205	—	—		
Maart 1948	13.540	38.170	54.915	35,4	14,6
Juli 1951	—	30.067	42.712		
Mei 1952	—	32.283	45.997		
Mei 1953	12.356	31.414	46.145	39,3	26,8
Mei 1954	12.296	31.617	46.837	38,9	26,2
Mei 1955	12.489	—	—		
Mei 1956	10.650	—	—		

aantal was gestegen tot 13.540 in maart 1948, en relatief gedaald tot 14,6 % van het Rijkstotaal.

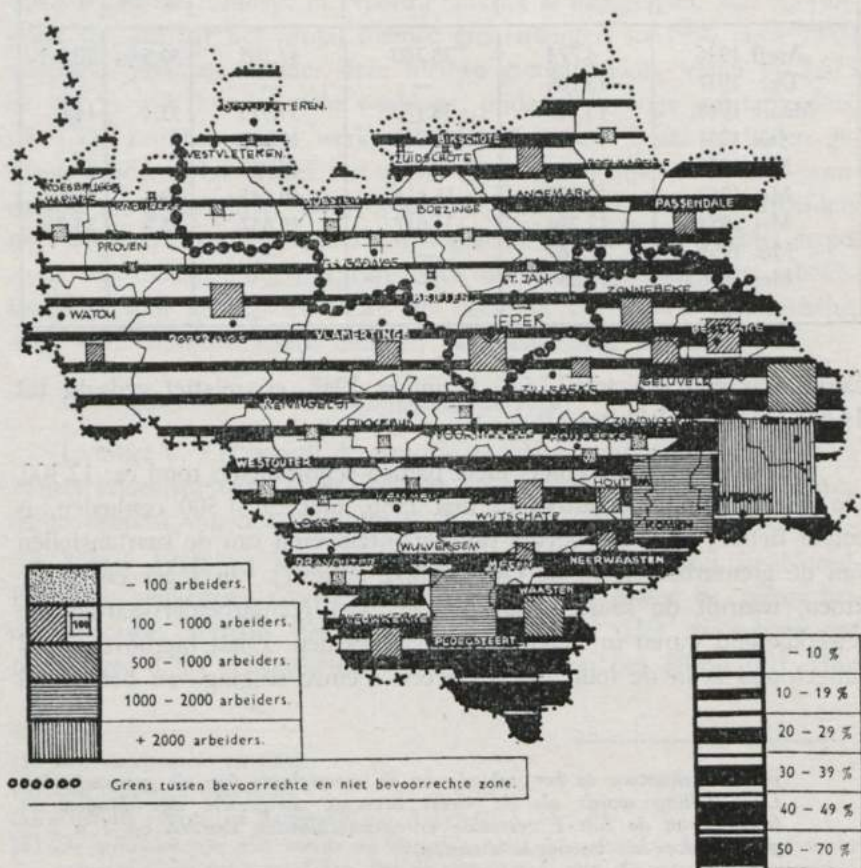
Het aantal grensarbeiders bleef nadien schommelen rond ca. 12.300. De vermindering vastgesteld in mei 1956, met ca. 1.500 eenheden, is eerder fictief; zij is het gevolg van het uitzuiveren van de kaartenstellen van de grensarbeiders in de Gewestelijke Bureau's van Ieper en Moeskroen, waaruit de kaarten van houders van grensarbeiderskaarten die tewerkgesteld waren in België verwijderd werden. Zoals hierboven werd aangetoond is in de loop van 1956 een nieuwe stijging van het aantal

plaatsingskantoor in het gebied van de woonplaats van de grensarbeider. Deze telling wordt als de meest accurate aangezien. Afwijkingen uit hoofde van de sub 1 vermelde onregelmatigheden worden op 1 à 2% geschat door de bevoegde diensten.

4. - *De telling van augustus-september 1948 werd uitgevoerd op basis van de uitgereikte compensatiebons gedurende de periode van augustus tot september 1948.*
5. - *De telling van juli 1951 werd gehouden ter gelegenheid van de vernieuwing van de grensarbeiderskaarten.*
6. - *De tellingen van 15 oktober 1951, 6 februari 1952, 15 mei 1952 en alle andere tellingen sindsdien in België gehouden zijn gesteund op de kaartenstellen van de grensarbeiders, die op de Gewestelijke Bureau's bijgehouden worden. Deze tellingen zijn eerder aan de hoge kant. Immers, een grensarbeider die het werk in Frankrijk verlaten heeft zonder het Gewestelijk Bureau van de R.V.A.W. te verwittigen werd in dit geval voort bij de grensarbeiders geteld, tot de geldigheidsduur van zijn kaart (bijvoorbeeld 1 jaar) verstreken is.*

(a) Gegevens R.A.V.W.

KAART 8

Grensarbeiders in het arrondissement Ieper 1955-1956.
Grensarbeiders in pCt van de actieve bevolking 1948.

grensarbeiders geregistreerd geworden, waaronder velen hun werk in België hebben verlaten (1).

Het arrondissement Ieper telde, gedurende de beschouwde periode, gemiddeld 32 tot 47 % van de Westvlaamse grensarbeiders, en 20 tot 25 % van de Belgische grensarbeiders.

Twintig Belgische autobusdiensten waarvan de meeste viermaal heen en terug rijden, zorgen voor de verplaatsing van deze arbeidsforensen. Sommige Franse patroons beschikken over eigen autobussen. In de typische grensgemeenten als Wervik, Komen, Waasten, Neerwaasten en Ploegsteert gaan vele grensarbeiders per fiets of zelfs te voet naar hun werkplaatsen.

De actieve bevolking, geteld in 1947, beliep 36.367 eenheden voor de bevoorrechte grenszone, waaronder 32,2 % grensarbeiders. De niet-bevoorrechte grenszone telde 14.715 actieve leden onder haar bevolking, waaronder 12,2 % grensarbeiders. Uitgerkend t.a.v. het aantal bedienden, werklieden en helpers woonachtig in het arrondissement Ieper telde de bevoorrechte grenszone 44 % en de niet-bevoorrechte grenszone 17 % grensarbeiders. In kaart 8 is de spreiding van de grensarbeiders aangegeven. Men zal bemerken dat van de bevolkingskernen met méér dan 10.000 inwoners alleen Ieper buiten de bevoorrechte grenszone valt. De bevoorrechte grenszone omvat bijna de drie-vierden van de totale actieve bevolking van het arrondissement.

Uit kaart 8 blijkt dat de grensarbeid zich vooral concentreert in een vijftal grensgemeenten (2). De geografische ligging van deze gemeenten tegenover het Noordfrans industriebekken, verklaart deze zonevorming. In de gemeenten Komen, Ploegsteert en Wervik werkt meer dan 50 % van de actieve bevolking in Frankrijk; in de gemeenten Neerwaasten en Waasten belooft deze verhouding circa 40 tot 50 %.

Buiten deze vijf gemeenten die « dormitory towns » geworden zijn in de echte zin van het woord, belooft de grensarbeid ook 30 tot 40 % van de beroepsbevolking in het aangrenzende Nieuwkerke en in de meer noordelijke gelegen groep van gemeenten Houtem, Geluveld, Beselare en Geluwe.

(1) Van 1 november 1956 tot 31 maart 1957 werden in het G. B. Ieper 1.628 nieuwe grensarbeiders geteld; hieronder waren 506 werklozen en 529 personen die hun werk in België hadden verlaten. In het G. B. Moeskroen, waar de gemeenten welke behoren tot het arrondissement Ieper circa 1/3 van het grensarbeidersvolume uitmaken, werden in dezelfde 5 maand 842 nieuwe grensarbeiders geteld, waaronder 201 werklozen en 366 werkverlatenden in België. In het G. B. Ieper telden 33 % van de nieuwe grensarbeiders geen 20 jaar; in het G. B. Moeskroen hadden 29,6 % van het totale aantal deze leeftijd niet bereikt.

(2) Voor de gemeentelijke gegevens, zie Appendix 8, blz. 200.

Verdeeld naar *geslacht*, behoren tussen 1953 en 1956 steeds circa 34 % van het totaal aantal grensarbeiders tot het vrouwelijk geslacht. In West-Vlaanderen kan dezelfde verhouding waargenomen worden; in het Rijk daarentegen bedraagt het aandeel van de vrouwen in het totaal grensarbeidersvolume slechts 27 %. Deze verschillpunten zijn toe te schrijven aan de afwijkende oriëntatie van de Franse grenszone; in Noord-Frankrijk laat de sterke uitbouw van de textielnijverheid een belangrijke tewerkstelling van vrouwelijke arbeidskrachten toe.

Circa 80 % van alle grensarbeiders van het arrondissement Ieper behoren dan ook tot de *beroepsgroep textiel*. De numerieke sterkte van de textielarbeiders bedroeg 8.213 eenheden in 1956. Sinds 1953 betekende dit cijfer een daling van circa 1.500 eenheden; het relatief belang van de textiel in het totaal van de grensarbeiders, is dan ook van 79 % in 1953 gedaald tot 77 % in 1956.

Op de tweede plaats komt de *beroepsgroep bouw*, met een bezetting van 979 arbeiders of 9,1 % van het totaal. Tussen 1953 en 1956 verminderde de belangrijkheid van deze bedrijvigheid tevens met 150 eenheden.

De overige beroepsgroepen van belang zijn: de metaalbewerking (280), de houtbewerking (248), de confectie (104), de bedienden (102) en de landbouw (51). De hierboven geciteerde beroepsgroepen nemen in totaal 93,6 % van de totale uitwijking van het arrondissement Ieper voor zich. Tussen 1953 en 1955, jaar vlak voor de nieuwe aanzwelling van de uitwijking naar Frankrijk, was een lichtelijke verhoging in de beroepsgroep metaal- en houtbewerking ingetreden. (+ 50).

Midden 1953 waren 4.425 grensarbeiders of 36 % in bezit van een *tijdelijke kaart*; 5.055 of 41 % hadden een *gewone kaart*; 314 of 3 % een *gewone kaart met onbeperkte geldigheidsduur* en 2.562 of 20 % een *kaart voor alle beroepen van loontrekkenden*.

Tussen 1953 en 1956 is het aandeel van de houders van een *tijdelijke kaart* geslonken van 36 % tot 25 %. Deze daling is enerzijds toe te schrijven aan het stopzetten van nieuwe aanwervingen in deze periode, en anderzijds aan het feit dat de grensarbeiders die sedert 3 of 5 jaar — naar gelang zij al dan niet in de bevoorrechte grenszone woonachtig zijn — in Frankrijk werken, automatisch recht hebben op een *gewone kaart*. Het aandeel van de houders van een *gewone kaart* is dan ook tussen 1953 en 1956 van 41 tot 48 % gestegen. Naar aanleiding van de nieuwe aanwas van het aantal grensarbeiders, zal naar alle waarschijnlijkheid het aantal houders van een *tijdelijke kaart* op nieuw fel toegenomen zijn.

De houders van een gewone kaart met een onbeperkte geldigheidsduur zijn insgelijks in de jongste jaren lichtelijk toegenomen; slechts zij die kort na de bevrijding een werkgelegenheid in Frankrijk konden aantreffen zijn thans houder van deze kaart. Hun aantal is gering omdat Frankrijk kort na de tweede wereldoorlog door beschermingsmaatregelen het grensarbeidersaantal beperkte.

De houders van een vaste kaart, kaart voor alle beroepen, beliepen in 1956 circa 2.400 eenheden. Slechts zij die voor de tweede wereldoorlog reeds in Frankrijk waren tewerkgesteld kunnen thans dergelijke kaart bezitten. Hun hoog aantal bewijst hoe diep de grensarbeid ingeworteld is in de arbeidsmarkt van het arrondissement Ieper.

Bij studie van de samenhang tussen het kaartenstelsel en het geslacht van de grensarbeiders, kan opgemerkt worden dat naargelang de arbeidsduur voor het bekomen van een kaart vergroot, het aandeel van de vrouwen, houder van deze kaart, vermindert.

Grensarbeiders en Euromarkt.

Het Euromarktverdrag, dat vanaf 1 januari 1958 in werking is getreden, bevat een hoofdstuk over het vrije verkeer van de werknemers. De volledige vrijheid van het verkeer van werknemers moet verwezenlijkt zijn tegen 1970-73. Op dat ogenblik zullen alle bestaande vormen van discriminatie op grond van de nationaliteit tussen de werknemers van de Lid-Staten afgeschaft zijn.

Voor de Belgisch-Franse grensstreek houdt dit in, dat de discriminatie door grensarbeiderskaarten zal opgehouden hebben te bestaan, evenals alle andere vormen van contingentering; dat de sociale achteruitstelling van de Belgische grensarbeiders, o.m. in de Franse ondernemingsraden, verboden zal zijn; dat de arbeidsmobiliteit over de Belgisch-Franse grens alsdan niet meer beperkt zal blijven tot de inwoners van een grenszone die langs beide zijden van de politieke scheidingslijn werd afgebakend.

Meer nog, het Euromarktverdrag voorziet ook (art. 49, d) dat organisatorische voorzieningen zullen ingesteld worden, door dewelke de aanbiedingen van en de aanvraag om werk met elkaar in aanraking kunnen worden gebracht. Op langere termijn zal dus aan de compartimentering van de regionale arbeidsmarkt door politieke grenzen een einde worden gesteld.

Deze verschillende maatregelen zijn voor het arrondissement Ieper zo belangrijk, dat zij hier niet mochten voorbijgegaan worden. O.m.

blijkt hieruit, dat het beperken van de grenszone om de invloed van de Noordfranse industrie te verminderen en de mogelijkheden voor industrievestiging in het Ieperse te vergroten als mogelijke maatregel voorbijgestreefd is.

Vanaf 1970 zal de aantrekkingskracht van de industrie van Noord-Frankrijk integendeel onbeperkt kunnen doordringen tot het centrum van de provincie (Diksmuide, Roeselare). Gezien zijn ligging zal het gehele arrondissement Ieper dan tot de onmiddellijke periferie van het Noordfrans industrieel gebied behoren.

De conclusie, dat aan de zuigkracht van deze economische sterkere streek remmen moeten opgelegd worden door het scheppen van werkgelegenheid ter plaatse in zog. « groeiende » bedrijfstakken wordt hierdoor nog versterkt. ⁽¹⁾

Men zou daaraan alleen kunnen toevoegen, dat deze doelstelling dringender geworden is dan voorheen, omdat met de geleidelijke eemaking van de Noordfranse en Zuid-Westvlaamse arbeidsmarkt misschien een migratiebeweging zal ontstaan, van het centrum van West-Vlaanderen en het Ieperse naar de grens en Frankrijk.

Om de actieve bevolking en de geschoolden voor de streek te behouden moet méér aantrekkelijke werkgelegenheid in het Ieperse zelf geschapen worden.

§ 3. — DE SEIZOENARBEIDERS

De seizoenarbeiders zijn sterk vertegenwoordigd in het centraal gedeelte van West-Vlaanderen. Benevens grote groepen die onder leiding van de « bendebaas » landarbeid verrichten in het ganse land, trekken jaarlijks een stroom van Westvlaamse seizoenarbeiders naar Frankrijk.

In 1954 bedroeg de uittocht van Belgische seizoenarbeiders naar Frankrijk 11.904 eenheden, waarvan 986 woonachtig in het arrondissement Ieper, hetzij 8,3 % van het Rijkstotaal.

Het aantal seizoenarbeiders in het arrondissement Ieper is gedurende de laatste jaren toegenomen, terwijl in de andere streken van het land, een vermindering van de uittocht waar te nemen valt.

Tabel V, 4 ⁽²⁾ geeft een beeld van het aantal afgereisde seizoen-

(1) Zie ook de *Jaarverslagen 1956 en 1957 van de N.V. Bank van Roeselare en Westvlaanderen, Roeselare.*

(2) Zie volgende bladzijde.

arbeiders sinds 1947. Proportioneel telde het arrondissement in 1955 tweemaal zoveel seizoenarbeiders als in 1947. Men kan daarin weer een uiting zien van de structurele achteruitgang van het Ieperse.

De verhoging van het aantal seizoenarbeiders kan als een corollarium gezien worden van de up- en downs van de grensarbeidersbeweging.

Het grootste aantal seizoenarbeiders werd in 1954 aangetroffen in de campagnes van het bietenhakken en bietenrooien. In 1954 telde het arrondissement Ieper in beide campagnes 737 afreizen of 74,7 %.

Op de tweede plaats komen de vlasslijters met 115 afreizen; daarna volgt de campagne van de hopplukkers (43) en van de cichoreidrogers (20).

TABEL V. 4

Evolutie van het aantal afgereisde seizoenarbeiders naar Frankrijk, 1947 - 1955 (a)

	<i>Arr. Ieper</i>	<i>Prov. W.-VI.</i>	<i>Het Rijk</i>	<i>Arr. Ieper in pCt van het Rijk</i>
1947	749	9.548	17.461	4,2
1948	895	12.203	20.212	4,4
1949	795	10.491	15.946	4,9
1950	640	7.382	11.130	5,7
1951	777	8.816	12.533	6,2
1952	1.129	11.192	15.602	7,2
1953	978	9.418	13.268	7,3
1954	981	8.595	11.984	8,1
1955	826	6.824	9.561	8,6

De Ieperse seizoenarbeiders begeven zich vooral naar het Departement du Nord (221), Oise (116), Seine-et-Marne (111), Pas-de-Calais (121) en Marne (93). In deze 5 departementen werden in 1954 circa 70 % van alle seizoenarbeiders uit het arrondissement Ieper aangetroffen.

Binnen het arrondissement zelf komt een sterke concentratie voor van het aantal seizoenarbeiders. Zo telden 13 gemeenten op de 43 circa 90 % van alle afgereisde seizoenarbeiders. (1). Deze kernen zijn in rangorde van belangrijkheid: Langemark (310), Ieper (106), Zonnebeke (97), Passendale (78), Watou (60), Poelkapelle (56), Beselare (33), St.-Jan (28),

(1) Voor gemeentelijke gegevens, zie Appendix 8, blz. 200.

(a) Gegevens R.V.A.W.

Zillebeke (23), Poperinge (23), Boezinge (21), Proven (19) en Bikschote (18).

Op te merken valt dat vooral in de Noordoostelijke gelegen gemeenten als Langemark, Zonnebeke, Passendale en Poelkapelle een sterke concentratie van seizoenarbeiders voorkomt; deze gemeenten behoren tot het echte woongebied van de Westvlaamse seizoenarbeiders, dat doorloopt in het Roeselaarse en in het Diksmuidse.

BESLUITEN

De plaatselijke tewerkstelling in het arrondissement Ieper is gering, gezien de trage ontwikkeling van de industriële werkgelegenheid.

De pendelmigraties van Ieper naar streken binnen de Rijksgrenzen (20 km buiten de arrondissementsgrenzen) is eerder klein, nl. 800 eenheden einde 1947. Het is de Noordfranse industrie, die het grootste gedeelte van de arbeidsreserve van het Ieperse gebruikt, nl. gemiddeld 12.000 arbeidskrachten gedurende de laatste jaren. De tewerkstelling in Frankrijk blijft echter, niettegenstaande de bereikte akkoorden, precair, omdat vele Belgische grensarbeiders als marginale werkkrachten gebruikt worden. De invloeden van de conjunctuur op de werkgelegenheid van de Ieperse werkkrachten zijn dan ook bijzonder hevig. Alle gemeenten van het arrondissement behoren tot de Belgisch-Franse grenszone.

Uit wat voorafgaat kan zeker besloten worden, dat industrialisering van het Ieperse voor andere streken van het Rijk weinig nadelige gevolgen kan hebben.

De arbeidsoverschotten in het arrondissement Ieper worden praktisch niet benuttigd door de Belgische nijverheid, wel door de Noordfranse industrie.

Nochtans is de aantrekkingskracht van het Franse Noorden zo groot in tijden van hoogconjunctuur, dat elke industrialiseringspolitiek aldaar zeer *selectief* zal moeten werken. Enkel industrieën die zodanig productief zijn dat zij de hoogste arbeidsvergoedingen kunnen uitbetalen, zoals bijvoorbeeld machinebouw, electronica, enz., zijn volledig voor deze streek geschikt, tenzij men aan de Belgisch-Franse grenszone bepaalde steden en gemeenten, die het meest voor industrievestiging in aanmerking komen, zou onttrekken.

Vanzelfsprekend zijn alle maatregelen om de werkgelegenheid van de Belgische grensarbeiders in Frankrijk te stabiliseren uiteraard toe te juichen, daar zij de kansen van industrialisering van het Ieperse verhogen.

HOOFDSTUK VI.

WERKLOOSHEID EN WERKLOZEN

INLEIDING

Het rekenkundig gemiddelde van het daggemiddelde der volledige en gedeeltelijke of toevallige werkloosheid over de periode 1945-1955, bedroeg in het arrondissement Ieper 4.338 eenheden of 8,6 % van de actieve bevolking ⁽¹⁾. Dit percentage werkloosheid ligt boven de overeenkomstige verhoudingscijfers voor West-Vlaanderen en het Rijk, welke respectievelijk 8,3 en 5,1 % bedragen.

Tabel VI, 1 geeft een overzicht van het verloop der werkloosheid gedurende de laatste tien jaren.

TABEL VI, 1

Evolutie van de volledige en gedeeltelijke werkloosheid, 1945 - 1955.

Jaartal	Arr. Ieper	Pr. W.-VI.	Het Rijk	Arr. Ieper pCt t.o.v. Pr. W.-VI.	Arr. Ieper pCt t.o.v. het Rijk
1945	6.900	37.757	145.777	18,3	4,7
1946	2.535	15.007	67.358	16,9	3,8
1947	1.127	12.834	67.907	8,8	1,7
1948	2.258	24.799	130.387	9,1	1,7
1949	5.281	42.150	234.648	12,5	2,3
1950	4.805	35.035	221.733	13,7	2,1
1951	4.458	36.655	205.130	12,1	2,2
1952	5.685	44.870	247.535	12,7	2,3
1953	5.683	39.495	246.967	14,4	2,3
1954	4.822	37.657	223.643	12,8	2,2
1955	4.171	31.651	171.378	13,2	2,4
1956	3.184	25.361	144.380	12,6	2,2
1957	1.888	18.886	116.447	10,0	1,6

(1) Per einde 1947.

De werkloosheid bereikte een laagtepunt in 1947, nl. 1.125 eenheden, toen zowel de Belgische als de Franse economie een reconversieboom doormaakten ⁽¹⁾. Het laagste daggemiddelde dat ooit geregistreerd werd, nl. 441 werklozen, werd genoteerd in september 1947. In 1949 was de werkloosheid in het arrondissement Ieper opnieuw gestegen tot ca. 5.250 eenheden. Na een lichte daling gedurende de Korea-hoogconjunctuur bereikte de werkloosheid een maximum van ca. 5.650 eenheden in de jaren 1952 en 1953, om daarna geleidelijk te verminderen tot 4.150 in 1955. Dit cijfer daalde verder door tot 1.888 eenheden in 1957; deze belangrijke daling is toe te schrijven aan de hoge vraag naar arbeidskrachten voor de Noordfranse industrie.

De verhoudingscijfers, welke in tabel VI, 1 en in Appendix 9 werden aangebracht, tonen aan dat de werkloosheid zwaarder drukt in het arrondissement Ieper dan elders in het land. Sinds de stabilisatie na de tweede wereldoorlog telt het Ieperse steeds circa 2,2 % van de totale Belgische werkloosheid, terwijl zijn aandeel in de Rijksbevolking amper 1,4 % bedraagt. Slechts 1957, jaar gekenmerkt door een hoge vraag naar grensarbeiders, maakt hierop een uitzondering. Deze concentratie van de werkloosheid in het arrondissement Ieper laat zich ook lichtjes gevoelen in het Westvlaams perspectief, waar sinds 1949 en met uitzondering van het jaar 1953 en 1957, het gemiddelde werkloosheidscijfer 12,8 % van het totaal der provincie in beslag neemt, terwijl het overeenkomstig aandeel inzake totale bevolking slechts 12,1 bedraagt.

Tot de kenmerken van de werkloosheid in het arrondissement Ieper, gedurende de periode 1945-1955 behoren een hoge seizoengevoeligheid, nl. een sterke stijging van het werkloosheidsdaggemiddelde in de wintermaanden, en een hogere conjunctuurgevoeligheid, gevolg van de conjunctuurgebondenheid van de marginale arbeidsmarkt van het Ieperse aan de conjunctuur van de Noordfranse industrie.

§ 1. — VOLLEDIG WERKLOZEN IN HET GEWESTELIJK BUREAU IEPER, 1949-1955 ⁽²⁾

Duur van de volledige werkloosheid.

Aan de hand van de relatieve cijfers en met een tweejaarlijks interval, wordt in tabel VI, 2 ⁽³⁾ een beeld gegeven van het verloop der volledige werkloosheid, naar de duur van de werkloosheid, van 1949 tot 1955.

(1) *Voor de maandgegevens, zie Appendix 9, blz. 201.*

(2) *In deze ontleding zijn de 5 grensgemeenten van het G. B. Moeskroen niet inbegrepen.*

(3) *Zie volgende bladzijde.*

TABEL VI, 2

Verdeling van de volledige werkloosheid in het arrondissement Ieper
naar de duur. — november 1949 - 1955

	Aantal volledige werk- lozen	Procentuele verdeling				
		— 3 maand	3-6 maand	6-12 maand	12-24 maand	24 maand en meer
1949						
Mannen	2.417	56,3	12,9	20,3	7,8	2,7
Vrouwen	434	43,1	19,1	30,4	6,5	0,9
Totaal	2.851	54,3	13,8	21,9	7,6	2,4
1951						
Mannen	2.030	71,1	4,9	5,9	6,3	11,8
Vrouwen	724	55,1	9,7	13,-	15,3	6,9
Totaal	2.754	66,9	6,2	7,7	8,7	10,5
1953						
Mannen	2.637	52,6	11,6	8,7	13,7	13,4
Vrouwen	846	46,2	2,8	6,9	16,4	27,7
Totaal	3.483	51,-	9,5	8,2	14,4	16,8
1955						
Mannen	1.657	77,4	8,8	4,9	3,2	5,7
Vrouwen	735	50,2	6,1	7,9	8,-	27,8
Totaal	2.392	69,-	8,-	5,8	4,7	12,5

In de korte duurswerkloosheid (— 3 mnd) waartoe naast de eigenlijke frictiewerkloosheid ook de seizoenwerkloosheid dient gerekend te worden, waren in 1955 circa 70 % van het totaal aantal volledige werklozen begrepen. Dit verhoudingscijfer overtreft de overeenkomstige percentages van West-Vlaanderen (67,8 %) en het Rijk (46,8 %). Buiten de gevolgen der conjuncturele hernemingen van begin 1950 tot einde 1951 en van einde 1953, kan voor het arrondissement Ieper in deze korte duurswerkloosheid, t.a.v. het totaalcijfer der volledige werkloosheid, een continue stijging worden waargenomen. Uit de vastgestelde verschillen blijkt dat het G.B. Ieper aan scherpere fluctuaties onderhevig is dan de provincie en het Rijk in zijn geheel.

Het aandeel van de werklozen met maximumduur van 3 maanden

schommelde aldus in de beschouwde tijdspanne van november 1949 tot november 1955 tussen 50 en 70 %. Men kan vaststellen, dat in periodes van dalende werkloosheid het relatief belang van de korte duurswerkloosheid toeneemt. Het onderscheid in het respectievelijk aandeel der mannelijke en vrouwelijke werkloosheidscijfers in deze categorie, geeft eveneens belangrijke aanduidingen over de aard van de volledige werkloosheid. Het overwicht van het percentage der volledige werkloze mannen t.o.v. dit der volledige werkloze vrouwen, in de werkloosheidsduur van minder dan 3 maand betrokken, blijkt vooral bij het einde der beschouwde periode aanzienlijk toegenomen. Men kan hieruit besluiten dat de structurele werkloosheid vooral de mannelijke bevolking treft.

De werkloosheidsduur van 3 en 12 maanden welke bij telling van november 1949 nog 35,7 % van de volledige werkloosheid in beslag nam is sindsdien tot 13,8 % gedaald. De relatieve cijfers met betrekking tot deze werkloosheidscategorie liggen beneden het provinciaal en het Rijksgemiddelde.

Soortgelijke tendens kan, ter uitzondering van 1953, eveneens geconstateerd worden voor de categorie van 12 tot 24 maanden werkloos, waarin voor het arrondissement Ieper van 1949 tot 1953 een stijging waarneembaar is, welke tot 14,4 % van de volledige werkloosheid inneemt. De werkloosheid van langere duur werd nadien sterk gereduceerd, nl. tot 4,7 % in 1955. Het verhoudingscijfer van het Ieperse schommelt in de loop van deze periode rond het overeenkomstig percentage van de provincie, doch blijft beneden het Rijksgemiddelde.

Bij de volledige werklozen van het arrondissement, in de werkloosheidsduur van 24 maanden en méér betrokken, kan een gevoelige stijging in de loop van de tijdspanne 1949-1953 vastgesteld worden. In deze werkloosheidskern ligt het percentage van het Ieperse beneden het overeenkomstig Rijksgegeven, doch boven het desbetreffend verhoudingscijfer van West-Vlaanderen; het bedroeg voor het arrondissement in november 1955, 12,5 % tegen 10,5 % voor de provincie en 23 % voor het Rijk. De daling na 1953 wijst op het bestaan van een groep als moeilijk te plaatsen geregistreerde werklozen, welke slechts bij hoogconjunctuur in het arbeidsproces opgenomen worden. In deze categorie treft men ook een relatief geringer aantal vrouwelijke werklozen aan dan mannelijke; tal van gehuwde vrouwen kunnen zich immers bij langdurige werkloosheid niet meer als werkzoekende aanbieden door toepassing van art. 77 *quinquies* van de werkloosheidsvergoeding.

Leeftijd van de volledig werklozen.

De verdeling der volledig werklozen naar leeftijdsgroep doet ver-

dere elementen aan de hand voor de verklaring van de werkloosheid. Het groot aantal jonge werklozen wijst op een permanent onevenwicht tussen de vraag en het aanbod op de arbeidsmarkt. Nagenoeg de helft van de volledig werklozen van het arrondissement, begrepen in de telling van november 1955, vallen in de leeftijdsklassen van — 35 jaar. Tabel VI, 3 geeft een overzicht van de evolutie van de volledige werkloosheid in het arrondissement Ieper, per leeftijdsklasse, van 1949 tot 1955.

TABEL VI, 3

*Volledige werkloosheid in het arrondissement naar de leeftijd.
November 1949 - 1955*

	Aantal voll. werklozen	Procentuele verdeling			
		— 20 j.	20-35 j.	35-50 j.	50-65 j.
1949					
Mannen	2.417	9,8	33,3	27,6	29,3
Vrouwen	434	11,1	55,8	21,4	11,7
Totaal	2.851	10,0	36,7	26,7	26,6
1951					
Mannen	2.030	6,7	26,5	30,7	36,1
Vrouwen	724	6,8	53,-	26,8	13,4
Totaal	2.754	6,7	33,5	29,7	30,1
1953					
Mannen	2.637	5,2	32,7	26,6	35,5
Vrouwen	846	10,8	53,5	21,5	14,2
Totaal	3.483	6,6	37,8	25,3	30,3
1955					
Mannen	1.657	5,1	26,2	26,9	41,8
Vrouwen	735	8,-	49,1	24,2	18,7
Totaal	2.392	6,-	33,3	26,1	34,6

Het aandeel van de jongeren in de totale werkloosheid is sinds 1949 tot op heden bestendig gedaald; het verhoudingscijfer dat in 1949 10 % bedroeg, is tot op 6 % teruggevallen in 1955. De daling is echter uitsluitend ten goede gekomen aan de jongere mannelijke beroepsbevolking.

In de leeftijdsklasse tussen 20 en 35 jaar valt, met uitzondering van 1951, een toename in de verhoudingscijfers t.o.v. het aantal volledige werklozen te constateren. In 1955 vallen 796 of 33,3 % van de volledig werklozen in deze categorie.

In de relatieve cijfers van de volledige werkloosheid voor de leeftijdsklasse tussen 35 en 50 jaar, gedurende de periode 1949-1955, zijn slechts geringe fluctuaties vast te stellen. De gemiddelde bezetting van deze leeftijdsgroep over de beschouwde vier jaren bedroeg ca. 27 %, met een lichte verhoging in 1951 (29,7 %). De absolute toename van de werkloosheidscijfers, die van 1949 tot 1953 voor deze categorie met 122 eenheden gestegen waren, zijn in de loop der laatste twee jaren opnieuw met 259 volledig werklozen afgenomen. De verhoudingscijfers voor de verschillende geslachten zijn t.o.v. het totaal aantal werkloze mannen en vrouwen naar het einde der periode elkaar zeer sterk gaan benaderen en bedroegen bij de telling van november 1955 respectievelijk 26,9 en 24,2 %.

In de categorie van 50 tot 65 jaar is een bestendige stijging der volledige werkloosheid waarneembaar. Deze proportionele toename geldt zowel voor de mannelijke als de vrouwelijke werklozen. In 1953 werden reeds 1.055 werklozen in deze leeftijdsgroep geteld; in 1955 daalde dit cijfer tot ca. 850 eenheden.

De verhoging van het aandeel van de oudere werklozen in het totale aantal volgt eveneens uit het feit dat de werkloosheid onder de jongeren in de jongste jaren gedaald is; dit verschijnsel moet in verband gezien worden met de jongste toename van de werkgelegenheid in het Noord-Franse industriebekken.

Welk is de toestand van de volledige werkloosheid, ingedeeld naar leeftijdsstructuur, in het arrondissement Ieper t.o.v. de provincie West-Vlaanderen en het Rijk?

Het aandeel van de jongeren (— 20 jaar) is sinds 1949 aanhoudend gedaald, alhoewel in 1953 deze vermindering gepaard ging met een absolute stijging van het aantal jongere werklozen. Het percentage van deze leeftijdsklassen lag tot in 1953 beneden dit van West-Vlaanderen en bij de telling van 1951 zelfs beneden dit van het Rijk. In 1955 bedroeg het verhoudingscijfer van het arrondissement 6 % tegen 5,6 % voor de provincie en 3,7 % voor het Rijk, wat er meteen op wijst hoe de vermindering gedurende de periode 1949-1955 in het Iepers beneden die van West-Vlaanderen blijkt te liggen, en in de tijdspanne 1951-1955 ook beneden deze van het Rijk.

In de leeftijdsklassen tussen 20 en 35 jaar valt daarentegen in tegenstelling tot de provincie en het Rijk en met uitzondering van

1951 een aanzienlijke stijging in het arrondissement Ieper te noteren. Deze toename komt het best tot uiting in de respectievelijke verhoudingscijfers, welke deze leeftijdsgroep bij de telling van 1955 in het arrondissement (43,3 %), de provincie (31,3 %) en het Rijk (25,9 %) innam.

In de groep van 35 tot 50 jaar schommelt het verhoudingscijfer van het arrondissement rond dit van de provincie en het Rijk. Dit percentage ligt nu eens beneden (1949 en 1953) dan weer boven (1951 en 1955) dit van West-Vlaanderen en het Rijk.

In de leeftijdsklasse van 50 tot 65 jaar ligt het percentage der volledige werkloosheid in het arrondissement Ieper, in de eerste helft van de beschouwde periode, boven het overeenkomstig cijfer van West-Vlaanderen. De bestendige stijging in deze categorie blijkt evenwel trager te verlopen dan in de provincie en het Rijk, met het gevolg dat het percentage oudere werklozen in het Ieperse vanaf 1953 beneden de respectieve percentages van de provincie en het Rijk komen te liggen.

Deze indeling der volledige werkloosheid naar leeftijdsklassen leidt voor het arrondissement Ieper tot volgende vaststellingen: (a) proportioneel zijn in het arrondissement Ieper onder de volledig werklozen méér jongeren dan in de provincie en het Rijk. In het arrondissement Ieper vertegenwoordigen de werklozen, in 1955, van minder dan 35 jaar ca. 50 % van het totaal en deze van meer dan 50 jaar slechts 34,6 %; daarentegen beantwoorden de overeenkomstige respectievelijke percentages van West-Vlaanderen aan 37,0 en 37,5 % en deze van het Rijk aan 29,6 en 45 %. (b) In de loop der periode 1949-1955 werd in het Ieperse een stijgende concentratie waargenomen der volledige werkloosheid in de leeftijdsklassen van 20 tot 35 jaar en van 50 tot 65 jaar, welke in 1955 respectievelijk door 43,3 en 34,6 % van het werkloosheidscijfer bezet werden. (c) De vrouwelijke werklozen behoren in het arrondissement overwegend tot de jongere leeftijdsklassen. Gemiddeld behoren gedurende de overschouwde periode 62 % der volledige werkloze vrouwen tot de leeftijdsgroep van min dan 35 jaar.

Bij verdeling van de volledige werkloosheid naar duur en leeftijd in het arrondissement Ieper, voor het jaar 1955, zijn volgende groepen dicht bezet: (1) tussen 20 à 35 jaar en minder dan 3 maand werkloos (557); (2) tussen 50 à 65 jaar en minder dan 3 maand werkloos (537); (3) tussen 35 à 50 jaar en minder dan 3 maand werkloos (445); (4) tussen 50 en 65 jaar en meer dan 2 jaar werkloos (132); (5) tussen 50 en 65 jaar en van 3 tot 12 maanden werkloos (118); (6) tussen 20 en

35 jaar en van 3 tot 12 maanden werkloos (113); (7) minder dan 20 jaar en minder dan 3 maand werkloos (112).

Het blijkt dus, dat de groep werkloos gedurende minder dan 3 maand overweegt. Tot deze groep behoort zowel de eigenlijke frictie-werkloosheid als de seizoenwerkloosheid. Het overwicht van deze categorie is in alle statistische reeksen waar te nemen, doch het belang t.a.v. de overige categorieën van werkloosheid is in de jongste jaren verscherpt, gezien de werkloosheidsgroep tussen 3 en 12 maanden, welke in 1949 nog 1.019 eenheden telde, sindsdien gedaald is tot 330 eenheden. Naar leeftijd zijn het vooral de groepen van 20 tot 35 jaar en van meer dan 50 jaar welke het sterkst getroffen zijn.

Teneinde de volledige werkloosheid naar duur en leeftijdsklasse in het arrondissement Ieper t.a.v. de provincie West-Vlaanderen en het Rijk beter te belichten zal, aan de hand van de tellingsgegevens van 16 november 1955, bij middel van dispariteitsindices, de spreiding der werkloosheid worden nagegaan. Tabel VI, 4 ⁽¹⁾ wijst dan ook, naar gelang het cijfer al dan niet 100 overtreft, op een hogere of lagere concentratie der volledig werklozen, in een bepaalde duur- en leeftijdsgroep, in verhouding tot de provincie en het Rijk.

Deze dispariteitsindices wijzen enerzijds op een sterke concentratie van jongeren onder de volledig werklozen en anderzijds op een hoge frictiewerkloosheid. De discrepantie t.o.v. de provincie en het Rijk in voornoemde categorieën wijst op een proportioneel zwaardere werkloosheidsdruk in het Ieperse dan in West-Vlaanderen in zijn geheel.

De werkloosheid van korte duur is in het arrondissement Ieper in verhouding gelijklopend als in West-Vlaanderen; tegenover het Rijk echter betekent zij circa 50 % meer. Deze exesconcentratie van deze korte duurswerkloosheid in het Ieperse toont duidelijk aan dat de frictie- en seizoenwerkloosheid beïnvloed zijn geworden door de structurele verzwakking van de streek. De aanzwelling van deze categorie doet zich trouwens in vergelijking met het Rijk in alle leeftijdscategorieën voor; tegenover West-Vlaanderen echter vertonen de werklozen van minder dan 3 maand werkloos in het Ieperse een hogere gemiddelde leeftijd.

Een tweede concentratiepunt in de Ieperse werkloosheid is aan te treffen in de groepen van jongere leeftijd. Alhoewel het hier kwantitatief om minder belangrijke groepen gaat — en hierdoor de dispariteitsindices gedeeltelijk verwrongen worden — komt toch duidelijk tot

(1) Zie volgende bladzijde.

HOPTEELT IN DE STREEK VAN POPERINGE

Foto Sansen, Poperinge

TABEL VI. 4

Spreading van de volledige werkloosheid in het arrondissement Ieper naar duur- en leeftijdsklasse, in vergelijking met de provincie West-Vlaanderen en het Rijk (16 nov. 1955)

Leeftijds- klasse	Duur				Totaal
	— 3 maand	3-12 maand	12-24 maand	24 maand en meer	
t.o.v. W.-Vl.					
— 20 j.	93	240	243		107
20-35 j.	97	100	127	286	106
35-50 j.	102	78	73	169	102
50-65 j.	109	71	62	71	92
Totaal	102	86	83	120	
t.o.v. het Rijk					
— 20 j.	142	283	567		160
20-35 j.	149	89	79	134	129
35-50 j.	143	59	33	77	104
50-65 j.	151	56	33	35	77
Totaal	148	70	45	54	

uiting dat de schaarste aan werkgelegenheid zowel in het G.B. Ieper, als in West-Vlaanderen, het voor de jongeren moeilijker maakt om in het productieproces opgenomen te worden.

In vergelijking met de overeenkomstige dispariteitsindices van de jaren 1949-1955 ⁽¹⁾, kan inzake duur der werkloosheid een verschuiving geconstateerd worden naar de uitersten toe, t.t.z. naar de frictiewerkloosheid (— 3 maand) en de werkloosheid van lange duur (+ 24 maand). Inzake de leeftijd der werklozen kan in de jongste jaren een toenemende bezetting van de middenste en vooral van de jongere leeftijdsklassen waargenomen worden.

(1) Zie Appendix 10, blz. 203.

§ 2. — DE WERKLOOSHEID NAAR BEROEPSGROEP

De ontleding van de volledige werkloosheid naar beroepsgroep — gegevens welke in tabel VI, 5 ⁽¹⁾ zijn opgenomen — toont aan dat tussen 1949 en 1955 ruim de helft van alle werklozen behoren tot de categorie der ongeschoolden, of tot de groep der textielarbeiders. De in de loop van de periode waargenomen aanhoudende stijging van het relatief aandeel dezer beide categorieën, komt op rekening van de branche textiel welke in 1949 485 eenheden, hetzij 17 % van de werkloosheid telde en in 1955 615, hetzij 25,3 % van het totaal. In de categorie der ongeschoolden valt weinig verandering te constateren.

Sinds 1951 behoort meer dan de helft van alle vrouwelijke werklozen tot de beroepsgroep textiel. De relatieve stijging van het werkloosheidsaandeel in de textiel is dan ook circa uitsluitend aan de evolutie van de vrouwelijke tewerkstelling toe te schrijven. Het aantal werkloze vrouwen in deze branche is verdubbeld van 1949 tot 1955.

Bij de mannelijke werklozen overwegen de ongeschoolden. Hoewel, zoals hierboven gezegd, zich in de loop der periode 1949-1955 weinig veranderingen in het relatief aandeel der ongeschoolden t.a.v. het totaal werkloosheidscijfer voordoen, kan bij de werkloosheid der mannelijke ongeschoolden een continue stijging waargenomen worden; bij de aanvang namen de ongeschoolden 32,7 % in van het mannelijk werkloosheidscijfer tegen 37,3 % in 1955.

Na deze beide beroepsgroepen treft men het hoogste werkloosheidscijfer opeenvolgend aan in de landbouw, bij de seizoenarbeiders, in het bouwvak en in de sector metaal. In deze categorieën, waar het circa uitsluitend mannelijke werklozen betreft, treden bij de onderzochte tweejaarlijkse tellinggegevens slechts geringe verschillen aan het licht.

In de landbouw is het proportioneel aandeel in het cijfer der volledige werkloosheid — dat in 1949 10,1 % vertegenwoordigde — aanhoudend afgenomen; het aandeel bedroeg in 1955 nog slechts 8,9 %.

Bij de seizoenarbeiders kon tot in 1953 — wanneer het werkloosheidsaandeel van deze beroepsgroep 5,2 % in beslag nam — een geringe vermindering vastgesteld worden, niettegenstaande het absoluut cijfer lichtelijk toenam.

In het bouwvak valt tussen 1949 en 1955 naast een scherpe afname van het absoluut aantal werklieden, maar weinig veranderingen in de verhouding t.a.v. de totale werkloosheid, te constateren.

(1) *Zie volgende bladzijde.*

TABEL VI, 5
*Volledige werkloosheid naar beroepsgroep in het arrondissement Ieper,
 periode 1949 - 1955*

Beroepsgroep	1949			1951			1953			1955		
	M	V	T	M	V	T	M	V	T	M	V	T
Landbouw	286	1	287	274	2	276	311	2	313	210	4	214
Seizoenarbeiders	172	3	175	148	6	154	172	8	180	161	10	171
Bouw	263	-	263	161	-	161	184	-	184	110	-	110
Hout	112	1	113	76	4	80	95	6	101	54	5	59
Metaal (alle groepen)	154	1	155	100	4	104	239	4	243	96	2	98
Textiel (alle groepen)	283	202	485	247	388	635	354	466	820	208	407	615
Kleding	16	54	70	17	73	90	30	80	110	22	54	76
Voeding	73	2	75	52	4	56	60	26	86	31	40	71
Verkeer	96	9	105	83	29	112	125	27	152	56	21	77
Bedienden	53	34	87	45	32	77	34	28	62	19	18	37
Ongeschoolden	791	73	864	717	128	845	932	130	1.062	618	130	748
Overige beroepsgroepen	118	54	172	110	54	164	101	69	170	72	44	116
Totaal	2.417	434	2.851	2.030	724	2.754	2.637	846	3.483	1.657	735	2.392

De sector metaal vertoont van 1949 tot 1955 eveneens een kleine daling (— 57 eenheden) van het aantal werklozen, ter uitzondering van 1953, waar het hoogst gecontroleerde cijfer van deze periode (243) geregistreerd werd.

Bij de mannen spreidt de werkloosheid zich over een bredere gamma van beroepen. Bij de vrouwelijke werklozen vertegenwoordigen de beroepsgroepen textiel, ongeschoolden, en kleding ruim 75 % der totale werkloosheid. In de branche kleding kan, niettegenstaande zich tot in 1953 een stijging in de absolute cijfers voordoet, in tegenstelling tot de sector textiel een permanente daling in het proportioneel aandeel der werkloze vrouwen waargenomen worden, nl. van 12,4 % in 1949 tot 7,3 % in 1955. Naast de invloeden der seizoenwerkloosheid waarmee in bepaalde bedrijfspgroepen, zoals seizoenarbeid, landbouw, bouwvak, voeding, kleding en ook textiel, dient rekening gehouden, blijkt dat een periode van neergaande conjunctuur zich bijzonder scherp manifesteert in de sector van de verbruiksgoederen. De ongeschoolden blijven eveneens een conjunctuurgevoelige massa in het arrondissement Ieper, omdat zij als marginale arbeidskrachten gebruikt worden in de Noord-Franse industrie.

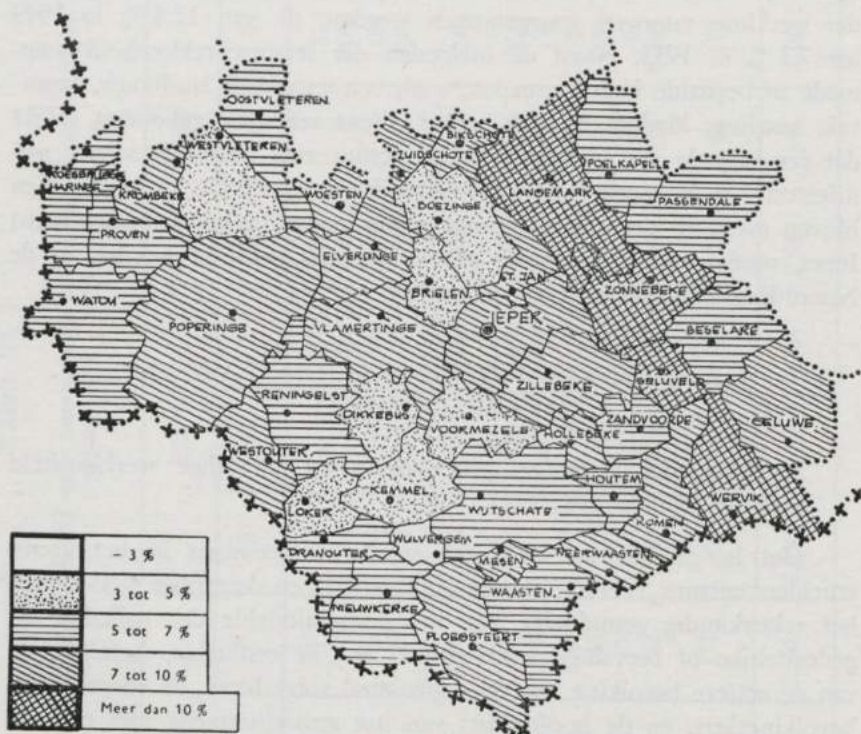
§ 3. — GEOGRAFISCHE SPREIDING VAN DE WERKLOOSHEID

Spreiding der volledige, gedeeltelijke en toevallige werkloosheid over de periode 1945-1955.

Het hoogste aantal werklozen werd waargenomen in het grensarbeiderscentrum Wervik. Tussen januari 1945 en december 1955 beliep het rekenkundig gemiddelde van het daggemiddelde der volledige en gedeeltelijke of toevallige werkloosheid er 734 eenheden, hetzij 13 % van de actieve bevolking. Na deze grensstad volgt Ieper, de voornaamste bevolkingskern en de hoofdplaats van het arrondissement met een absolute werkloosheid van 615 werklozen in de betrokken periode. Andere gemeenten met een hoge werkloosheid zijn: Poperinge (456), Komen (357), Ploegsteert (220), Langemark (213), Geluwe (178), Zonnebeke (149) en Vlamertinge (124). Het is opvallend hoe praktisch alle grensarbeidersgemeenten een hoog aantal werklozen tellen ⁽¹⁾. Deze karakteristiek vindt men ook terug in kaart 9, waar de gemiddelde werkloosheid 1945-1955 werd aangebracht in procent van de actieve bevolking

(1) In de grensarbeidersgemeenten is het cijfer lichtjes aan de hoge kant. Gedurende de maand december 1948 en de maanden oktober en november 1949 werden de stakende grensarbeiders in de werkloosheidsstatistieken opgenomen.

KAART 9

Daggemiddelde van de volledige en gedeeltelijke werkloosheid 1945-1955
in pCt van de actieve bevolking (31 dec. 1947).

op 31 december 1947. Behalve te Waasten, waar de eigen industriële uitbouw enigszins weerstand kon bieden, vertonen alle grensarbeidersgemeenten van het arrondissement een gemiddelde werkloosheid van 7 % en méér van de actieve bevolking.

Naast Wervik is Komen de gemeente met het hoogste werkloosheidspercentage van de grensstreek, nl. 8,6 %.

Naast de typische woonforensengemeenten van de grens zijn ook de gemeenten Langemark en Zonnebeke sterk door werkloosheid getroffen. Reeds vroeger werd in deze studie er op gewezen dat in deze gemeenten een groot aantal seizoenarbeiders woonachtig zijn, die jaarlijks in het drukke landbouwseizoen naar Frankrijk afreizen. Vooral Langemark, waar in de naoorlogse periode regelmatig meer dan 10 % van de actieve bevolking in de seizoenarbeid bedrijvig is, kent een hoog werkloosheidspercentage (12,6 %).

In verhouding tot de actieve bevolking is de werkloosheid in het Ieperse geconcentreerd van Noord naar Zuid in een zone bestaande uit vier gemeenten, waar de werkloosheid meer dan 10 % van de actieve bevolking bedroeg gedurende de periode 1945-1955. Deze zone wordt doorsneden door een strook van gemeenten, gaande van Poperinge tot Geluwe, met een werkloosheidspercentage dat varieert tussen 7,5 en 10 %. In deze zone komen enkele landbouwgemeenten voor met geringe werkloosheid, waaronder Wulvergem en Kimmel, waar de werkloosheidsverhouding t.o.v. de actieve bevolking respectievelijk slechts 2,5 tot 4,5 % bedraagt; ook onder de noordelijk gesitueerde gemeenten van deze zone komen lage werkloosheidspercentages voor.

Enkele karakteristieken van de volledige werkloosheid per gemeente.

Bij de telling van 1956 werd het grootst aantal werkloze textielarbeiders aangetroffen in de grensarbeidersgemeenten en in de centra van het arrondissement: Wervik (177), Ploegsteert (75), Ieper (75), Poperinge (50), Geluwe (43) en Waasten (30). Onder deze arbeidskrachten die traditioneel op de Noord-Franse textielindustrie zijn aangewezen, werden echter velen onder druk van de hoogconjunctuur in de jongste maanden in Frankrijk opgenomen.

De ongeschoolden zijn insgelijks voornamelijk in de centra aan te treffen. Poperinge telde in mei 1956 134 ongeschoolde werklozen, Ieper 96, Wervik 77 en Komen 35.

Te Ieper zijn ook het meest werkloze metaalarbeiders woonachtig, nl. 19 op 51.

Insgelijks te Ieper (14), Poperinge (13) en Komen (13) werden circa 40 % van de werkloze bouwvakarbeiders aangetroffen.

De werkloosheid in de agrarische sector is gespreid over alle gemeenten van het arrondissement.

In de beroepsgroep textiel treft men tevens een hoog aandeel vrouwelijke werklozen aan; in 1956 bedroeg hun aantal 476 eenheden of 69,3 %. Hetzelfde kenmerk komt ook te voorschijn in de beroepsgroep confectie (2/3) en de bedienden (1/2).

Gerangschikt naar de duur der werkloosheid, wordt het grootste aantal volledig werklozen in practisch alle gemeenten aangetroffen in de categorie van 3 tot 12 maanden werkloos. De langdurige werkloosheid vinden we geconcentreerd in de centra en in de grensarbeidersgemeenten. Het is trouwens ook in deze kernen dat het grootste aantal oudere werklozen woonachtig zijn.

§ 4. — EEN ENQUÊTE ONDER DE WERKLOZEN

Aantal gevallen en kenmerken.

Het steekproefonderzoek, dat met de medewerking van het gewestelijk bureau Ieper van de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid werd verwezenlijkt, betrof 2.034 werklozen, opgenomen in de weekstaat van 6-11 augustus 1956.

De gebruikte methode bij het opstellen van het sample was deze van een random-selectie uit de steekkaarten der werklozen van het gewestelijk bureau Ieper, gerangschikt naar beroepsgroep en alfabetische rangorde. Het aldus tot stand gekomen random sample naar rato van 1 op 8, betrof 248 werklozen. Door 141 werkloosheidsgevallen werd met gunstig gevolg, door middel van een geleide interviewmethode, op een vragenlijst geantwoord. Dat 107 in het sample uitgetrokken werklozen niet aan de uitnodiging beantwoordden, vindt zijn oorzaak in het feit, dat deze personen bij de aanvang der enquête, terug in het bedrijfsleven opgenomen waren. De aandacht dient eveneens getrokken op de tijdsperiode waarin het onderzoek plaats had en dat samenviel met de volle seizoenbedrijvigheid (hoppluk) in het Ieperse. De beroepsclassificatie der werklozen welke door de enquête werd bereikt, komt overeen met de uit de statistieken resulterende orde van belangrijkheid (1). Tabel VI, 6 (2) geeft hiervan een gedetailleerd overzicht. Hier dient aan toegevoegd, dat de nagegane aanvullende beroepskundigheden der werklozen overwegend verband houden met de sectoren textiel en landbouw wat dus de plaatsing geenszins in de hand werkte.

(1) Voor de gemeentelijke spreiding, zie Appendix 11, blz. 204.

(2) Zie volgende bladzijde.

De indeling naar geslacht en al of niet geschooldheid der werklozen werd overgenomen van de door de R.V.A.W. opgestelde steekkaarten per gecontroleerde werkloze.

TABEL VI, 6

Indeling der in het sample opgenomen werklozen naar beroepsgroep (a)

<i>Beroepsgroep</i>	Mannen	Vrouwen	Totaal
Landbouw	28	2	30
Gebouwen & Bouwbedrijf	21	—	21
Textielnijverheid	15	21	36
Hout- & Kurknijverheid	7	—	7
Metaalbewerking	6	—	6
Aardebewerkende bedrijven	6	—	6
Tabaknijverheid	—	1	1
Gewone handlangers	11	—	11
Bedienden	5	2	7
Groothandel	4	—	4
Lederindustrie	2	1	3
Voedingswarenbereiding	1	1	2
Papiernijverheid	1	1	2
Thuispersoneel	1	2	3
Totaal	110	31	141

Verdeeld naar burgerlijke stand waren 101 werklozen gehuwd (78 mannen en 23 vrouwen), 21 ongehuwd (16 mannen en 5 vrouwen), 13 weduwnaars, 2 weduwen, en 4 gescheiden (3 mannen en 1 vrouw).

De onderzochte werkloosheidsgevallen behoren qua leeftijd overwegend tot de oudere leeftijdsklassen. Van circa 70 % van de onderzochte mannelijke werklozen varieerde de leeftijd tussen 50 en 65 jaar; bij de vrouwen hadden slechts een derde deze leeftijd bereikt.

Tabel VI, 7 geeft de indeling van de ondervraagde werklozen naar werkloosheidsduur. ⁽¹⁾

De resultaten van deze indeling wijzen opnieuw op een duidelijke concentratie van de werkloosheid van minder dan 3 maand; de aardiging van de categorie van meer dan 24 maand werkloos is hier toe te schrijven aan het feit dat in het sample een hoog aandeel werklozen met gevorderde leeftijd werden betrokken. Kenmerkend voor de arbeidsmarkt van het Ieperse is tevens de dichte bezetting van de geschoolden in de categorieën met een werkloosheidsduur van meer dan

(a) *Enquête W.E.S.*

(1) *Zie volgende bladzijde.*

TABEL VI, 8

Eigendomsverhouding naar geschooldheid en kinderlast (a)

Aantal Kinderen	Eigenaar		Huurder	
	Ge-schoold	Onge-schoold	Ge-schoold	Onge-schoold
Ongehuwd (1)	1	—	2	—
Zonder kinderen	13	4	5	4
Met 1 kind	9	3	13	7
Met 2 kinderen	13	4	16	2
Met 3 kinderen	3	1	6	1
Met 4 kinderen	2	—	1	—
Met 5 kinderen	1	1	—	2
Met 6 kinderen en meer	—	1	6	2
TOTAAL	42	14	49	18

doch de werkloosheid blijkt niet van aard hun gewone levenswijze te belemmeren. 13 gevallen wezen op besparingen op het terrein der ontspanning; 3 op gebied van huishoudelijk comfort (verwarming en verlichting), 3 ten slotte leven rond het bestaansminimum en dienen door de plaatselijke C.O.O. gesteund te worden.

Scholing en Praktijk.

Van de 79 geschoolde mannelijke werklozen zijn er 2 welke het ambacht thuis leerden, 73 bij een patroon zonder leercontract en 2 bij een patroon met leercontract. Het aantal gediplomeerden uit het technisch onderwijs vormt een uitzondering: één was in het bezit van een getuigschrift A1 en één van een getuigschrift A3. Onder de ongeschoolden bezit ruim 1/3 onvolledige vakkennis wegens een tekort aan praktijkjaren.

Het merendeel der werklozen, hetzij circa 66% verklaren zich in de keuze van het beroep te hebben laten leiden door de eraan verbonden verdiensten, 25% der geschoolden en 35% der ongeschoolden kozen het beroep uit persoonlijke interesse. Slechts 8 personen handelden onder familie-invloed.

Tabel VI, 9 geeft een beeld van de spreiding van de ondervraagde werklozen naar het aantal praktijkjaren. (2).

(a) *Enquête W.E.S.*

(1) *Van de 21 ongehuwden zijn er 18 in eigen gezin woonachtig.*

(2) *Zie volgende bladzijde.*

TABEL VI, 7

Indeling van de ondervraagde werklozen naar werkloosheidsduur (a)

Duur der werkloosheid	Mannen		Vrouwen		Totaal
	Ge- schoold	Onge- schoold	Gehuwd	On- gehuwd	
— 3 maand	27	13	7	5	52
3 tot 6 maand	7	2	2	—	11
6 tot 12 maand	6	3	4	—	13
12 tot 24 maand	16	3	4	—	23
24 maand en meer	23	10	8	1	42
TOTAAL	79	31	25	6	141

12 maand: het fenomeen wijst op een residu op de arbeidsmarkt, dat slechts bij aanhoudende hoogconjunctuur opnieuw in het productieproces wordt betrokken.

Gezinstoestand en levensstandaard.

Eerder zelden wordt door de echtgenote van de werklozen een beroep uitgeoefend. Op 94 gevallen werden 77 als huishoudster geregistreerd.

Van de 120 gezinnen, waarvan de werkloze gehuwd, weduw(e)-naar of gescheiden is en welke samen 250 kinderen vertegenwoordigen zijn er 26 gezinnen zonder kinderen, 32 gezinnen met 1 kind, 35 gezinnen met 2 kinderen en 11 gezinnen met 3 kinderen.

Circa 48 % der in aanmerking genomen gezinnen hebben geen of één kind. De overige 16 gezinnen met 4 kinderen en méér vormen dus nog een relatief sterke minderheid, gespreid over families gaande van 4 tot 14 kinderen.

Tabel VI, 8 (1) geeft een overzicht van de werklozen naargelang zij eigenaar of huurder zijn van hun woning; de eigendomsverhoudingen werden in verband gebracht met de al of niet geschooldheid van de werkloze en met de kinderlast.

Uit de verschillen tussen deze cijfergegevens blijkt hoe bij de onderzochte werkloosheidsgevallen het aantal kinderen meer nog dan de geschooldheid een rol speelt in het al of niet eigenaar zijn van hun woning.

Bij het merendeel der 141 gevallen dient min of meer bezuinigd,

(a) *Enquête W.E.S.*

(1) *Zie volgende bladzijde.*

De betrokken personen hebben voor het merendeel een relatief groot aantal praktijkjaren: 60 % der onderzochte gevallen hebben meer dan 10 jaren praktijk. De spreiding is eerder gelijkmatig waarneembaar over de 3 klassen van 1 tot 15 jaar en deze van 15 tot 30 jaar. De werklozen met min dan 1 jaar en meer dan 40 jaren praktijk komen omzeggens niet in aanmerking (9 op 141).

TABEL VI. 9
Werklozen naar praktijkjaren (a)

PRAKTIJKJAREN	Mannen		Vrouwen		Totaal
	Ge-schoold	Onge-schoold	Ge-schoold	Onge-schoold	
— 1 jaar	—	3	—	2	5
1— 5 jaar	9	10	4	2	25
5—10 jaar	12	4	9	2	27
10—15 jaar	14	5	5	—	24
15—20 jaar	12	1	—	—	13
20—30 jaar	16	3	6	—	25
30—40 jaar	13	4	1	—	18
40—50 jaar	3	1	—	—	4
TOTAAL	79	31	25	6	141

Van de 135 onderzochte werkloosheidsgevallen, welke sinds 1950 nog in het produktieproces opgenomen werden, waren sindsdien 32 in één en hetzelfde bedrijf tewerkgesteld. 71 % van de geschoolde en 19 van de 35 ongeschoolde werklozen bleven in hetzelfde bedrijf of veranderden in de afgelopen 6 jaar slechts een- of tweemaal van werkgever. In tabel VI, 10⁽¹⁾ wordt een gedetailleerd beeld gegeven van het aantal veranderingen van werkgelegenheid bij de betrokken werklozen sinds 1950.

Het grootste aantal ondervraagde werklozen hebben hun laatste betrekking zelf gezocht. Slechts 7 werklozen werden geplaatst door bemiddeling van de R.V.A.W. en 23 door een of andere vorm van voorpraak; één werkloze verwierf zijn betrekking na in een examen te zijn geslaagd.

Werkloosheid en werkgelegenheid.

Voor de meerderheid der opgenomen gevallen, zowel geschoolden als ongeschoolden, werd de werkloosheid veroorzaakt bij gebrek aan

(a) Enquête W.E.S.

(1) Zie volgende bladzijde.

TABEL VI, 10

Werklozen naar aantal werkgevers sinds 1950 (a)

<i>Aantal verschillende werkgevers sinds 1950</i>	<i>Ge- schoold</i>	<i>Onge- schoold</i>	<i>Totaal</i>
1	24	8	32
2	21	7	28
3	16	4	20
4	8	2	10
5	15	2	17
6	7	4	11
7	4	3	7
8 en meer	5	5	10
TOTAAL	100	35	135

werk in de onderneming waar zij tewerkgesteld waren. Hun aantal bedroeg 57, hetzij ruim 40 % van het totaal. 48 personen dienden het werk te verlaten om reden van ziekte of ouderdom. Bij 11 werklozen was de werkloosheid het gevolg van het stopzetten van het bedrijf en 9 werden ontslagen bij verhoogde mechanisering in de onderneming. Bij de ongeschoolde werkloze vrouwen werden er 2 werkloos gesteld ingevolge een besluit van de ondernemingsraad geen gehuwde vrouwen te aanvaarden.

Op de 141 werklozen ontvingen er 48 bij hun afdanking een belofte van wederaanwerving binnen bepaalde termijn en 37 binnen onbepaalde tijd. Deze belofte van wederindienstneming geldt meer voor de ongeschoolde (15 op 36) dan voor de geschoolde (33 op 104) werklozen.

Van de 141 werklozen tenslotte zoeken er 132 naar een nieuwe werkgelegenheid; 8 betrokkenen zoeken geen werk meer, gezien zij de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt.

Van de werkzoekenden zijn er 30 geschoolden en 12 ongeschoolden welke werk betrachten binnen de mogelijkheden van het eigen beroep; 8 geschoolden en 8 ongeschoolden zijn bereid elke mogelijke betrekking te aanvaarden; 45 werklozen zoeken naar lichtere arbeid, hoofdzakelijk om reden van hun gezondheidstoestand die hen verhindert hun vroegere werkzaamheden te hervatten.

BESLUITEN

Het arrondissement Ieper heeft proportioneel tot zijn bevolking een

(a) *Enquête W.E.S.*

zwaardere werkloosheidslast te torsen dan het Rijk in zijn geheel. De structuur van de plaatselijke welvaartsbronnen, het tekort aan werkgelegenheid ter plaatse en de daaruit voortspruitende mobiliteit, heeft aan de werkloosheid een eigen karakter gegeven, als de aanzwelling van de werkloosheid van korte duur en de werkloosheid onder de jongeren.

Gezien over de periode 1945-1955 zijn de typische grensgemeenten vooral door werkloosheid geteisterd. De Noord-Franse industrie wentelt immers op deze plaatsen een hoog aandeel van haar frictie- en conjunctuurwerkloosheid af; naast langdurige perioden van hoge werkloosheid gaan deze werkrachten in de top van de hoogconjunctuur de rol van « bouche-trou » vervullen op de Noord-Franse arbeidsmarkt.

Door de dominerende positie van de grensarbeid op de Ieperse arbeidsmarkt en de Franse protectiepolitiek ten bate van eigen onderhorigen, is de werkloosheid scherper aan de conjunctuurgolven onderhevig; de werklozen behoren inzake beroepsgroep ook in overgrote mate tot de gelocaliseerde bedrijfstakken in Noord-Frankrijk en tot de ongeschoolden.

Uit de enquête blijkt dat vooral de werklozen met hoge gezinslast niet in staat zijn hun vroegere levensstandaard te behouden. Het merendeel van de werklozen werd afgedankt uit reden van werkgebrek in de onderneming. Een groot aandeel van de fysisch geschikte geschoolden en ongeschoolden verklaarden zich bereid om iedere aangeboden betrekking te aanvaarden.

De oplossing van het werklozenvraagstuk in het arrondissement Ieper dient op lange termijn gezocht te worden in een progressieve uitbreiding van de bestaande werkgelegenheid; op korte termijn kan door uitvoering van openbare werken, gezien in regionaal verband, bijgedragen worden tot het ondervangen van het werkgebrek. Vooral op huidig ogenblik dient onverwijld gewerkt te worden aan voorbereidende werken daar bij de eerste weeromstuit van de conjunctuur een hoge werkloosheid zal ontstaan onder de huidige grensarbeiders.

HOOFDSTUK VII.

DE BEVOLKINGSONTWIKKELING IN HET ARRONDISSEMENT IEPER

INLEIDING

In dit hoofdstuk zal geen grondige analyse worden gemaakt van de demografische evolutie in het arrondissement Ieper. Deze bevolkingsstudie dient eerder gezien te worden in het licht van de vooraf gemaakte beschouwingen rond de plaatselijke werkgelegenheid, arbeidsmigraties en werkloosheid; zij moet ons tevens inlichten over het verloop van de toekomstige arbeidsmarkt in de korte en in de lange periode.

De bevolkingsbeweging verloopt deels onafhankelijk van, deels gedetermineerd door factoren van economische aard. Buiten stromingen die losstaan van de regionale structuur en eigen zijn aan het gehele land, zoals een dalend geboortecijfer en sterftcijfer, worden echter andere bevolkingsdeterminanten, als migratie en spreiding van het inwonertal, ten zeerste door de economische structuur van het gebied beïnvloed.

Buiten de algemene voor het gehele land geldende demografische tendensen, wordt de ontwikkeling van de bevolking in het arrondissement Ieper duidelijk door 3 factoren beïnvloed: (1) de diepgaande gevolgen van de eerste wereldoorlog, (2) de gunstige situatie van de Zuid-oostelijke gemeenten tegenover het Noordfrans industriebekken en (3) het tekort aan plaatselijke werkgelegenheid waardoor een permanent emigratiesaldo voorkomt.

§ 1. — DE BEVOLKINGSGROEI

Het arrondissement Ieper telde op 31 december 1955 een totale

bevolking van 122.097 eenheden, hetzij 11,8 % van de Westvlaamse bevolking en 1,4 % van het Rijkstotaal.

Het hoogste bevolkingscijfer in het arrondissement Ieper kon waargenomen worden in 1909, nl. 130.316 eenheden. Vanaf 1830 tot 1914 kende het arrondissement een vrij regelmatige bevolkingsaanwas. Van circa 100.000 inwoners in 1835 nam de bevolking traagzaam toe tot 105.000 in 1845. De diepe crisis waarin de traditionele bestaansbronnen van het Ieperse in 1845 werden gedompeld hebben hun onmiddellijke weerslag gehad op het bevolkingsaccres: tussen 1845 en 1846 daalde de bevolking met meer dan 2.000 zielen; slechts in 1853 werd opnieuw het bevolkingstal van 1845 bereikt. Rekening houdend met de statistische rectificaties, die iedere volkstelling teweeg bracht in het arrondissement Ieper, kan van circa 1853 een vrij trage bevolkingsontwikkeling waargenomen worden tot aan de vooravond van de eerste wereldoorlog. Op eind 1913 bereikte de bevolking 130.053 eenheden, hetzij 32,6 % meer dan in 1830.

De eerste wereldoorlog betekent voor het Ieperse een plotse ommekeer in de demografische evolutie; slechts enkele gemeenten werden van vernieling gespaard. (1). In de volkstelling van 1920 werd een daling van het bevolkingscijfer waargenomen tot 85.930 eenheden hetzij van 34 % tegenover de bevolkingsbezetting van 1913. Slechts in 1922 werd het bevolkingscijfer van 1835 opnieuw bereikt. Tussen 1922 en 1925, dank zij de snelle uitvoering van de eerste heropbouwingsfase en het toenemende belang van de grensarbeid — waardoor vele woonforensen uit centraal West-Vlaanderen zich in de grenszone kwamen vestigen — steeg het bevolkingscijfer opnieuw tot circa 109.000 eenheden. In 1939, vlak voor de tweede wereldoorlog, telde het arrondissement Ieper opnieuw 120.746 zielen, wat nog steeds 10.000 minder betekende dan vóór de eerste wereldoorlog. Het naoorlogs bevolkingsverloop is dit van een trage groei tot 1950; nadien komt een fase van stagnatie.

Tabel VII, 1 (2) illustreert duidelijk het verschillend bevolkingsverloop tussen het arrondissement Ieper enerzijds en de provincie West-Vlaanderen en het Rijk anderzijds. Terwijl de indices voor het Rijk een steeds stijgend verloop kennen, zijn in het arrondissement Ieper en West-Vlaanderen zeer duidelijk de sporen van de eerste wereldoorlog merkbaar. In een tijdsbestek van 75 jaar, nl. van 1880 tot 1955, groeide het arrondissement slechts met 8 % aan, terwijl in West-Vlaanderen en in het Rijk de aangroei cijfers binnen dezelfde tijdspanne respectievelijk 49 en 61 % bedroegen.

(1) Zie hoofdstuk I, blz. 30.

(2) Zie volgende bladzijde.

TABEL VII, 1

Evolutie van de bevolking in het arrondissement Ieper, provincie West-Vlaanderen en het Rijk, 1880 - 1955.

<i>Jaar</i>	<i>Arr. Ieper</i>	<i>Prov. W.-Vl.</i>	<i>Het Rijk</i>
1880	112.651	691.764	5.520.009
1880	100,0	100,0	100,0
1890	103,9	106,7	110,0
1900	108,3	116,4	121,3
1910	114,4	126,4	134,5
1920	76,3	116,2	135,2
1930	100,5	130,3	146,6
1947	109,4	141,4	154,2
1950	109,5	145,9	156,7
1955	108,3	149,2	161,1
1955	122.097	1.032.169	8.896.246

§ 2. — SPREIDING VAN DE BEVOLKING

In het arrondissement Ieper bedroeg de bevolkingsdichtheid einde 1955 200 eenheden per kwadraatkilometer; dit cijfer ligt gevoelig onder het provincie- en rijkspeil, welke respectievelijk 291 en 292 beliepen.

Deze geringe bevolkingsdichtheid is vooral toe te schrijven aan het overwegend agrarisch karakter van de meeste bevolkingskernen en het algemeen gebrek aan industriële werkgelegenheid in de plaatselijke verzorgingssteden als Ieper, Poperinge, Komen en Wervik. Slechts in beide laatstgenoemde gemeenten en in enkele aangrenzende gemeenten is — dank zij de tewerkstellingskansen en gunstige ligging tegenover Frankrijk — enige bevolkingsvermeerdering te noteren in de periode na de eerste wereldoorlog.

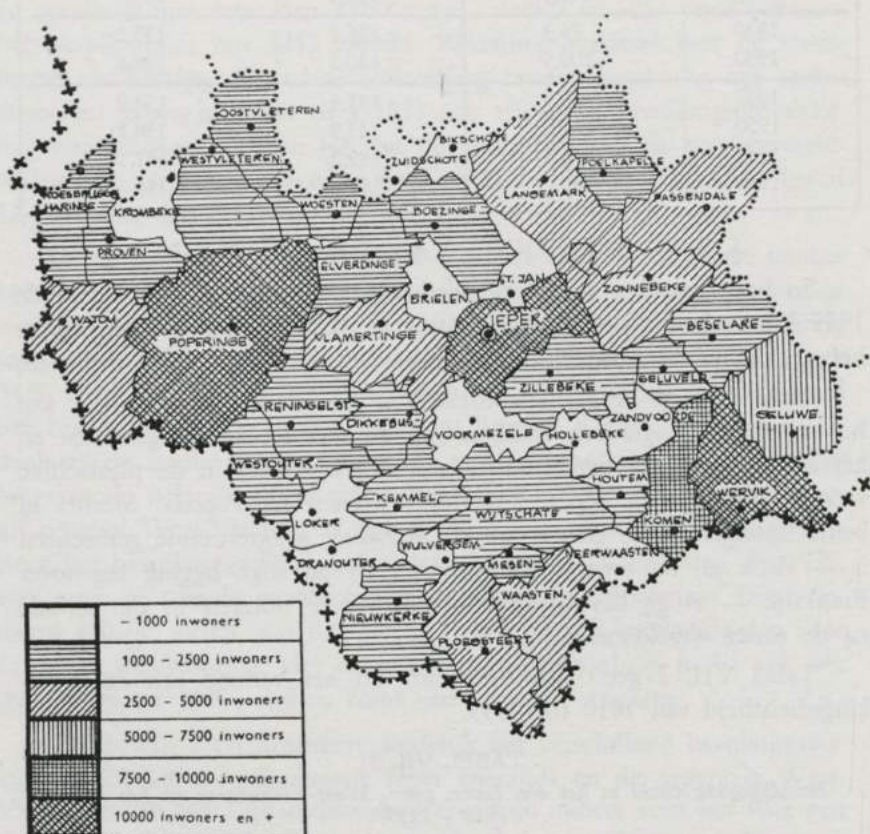
Tabel VII, 2 geeft een overzicht van het verloop van de bevolkingsdichtheid van 1910 tot 1955.

TABEL VII, 2

Bevolkingsdichtheid in het arr. Ieper, prov. West-Vlaanderen en het Rijk 1910 - 1955

<i>Jaar</i>	<i>Arr. Ieper</i>	<i>W.-Vl.</i>	<i>Het Rijk</i>
1910	211	270	252
1920	141	249	251
1930	195	279	265
1947	202	308	279
1955	200	319	292

KAART 10

Bevolking per gemeente 31 december 1955.

TABAKSTEELT IN HET WERVIKSE

Voor de eerste wereldoorlog was de afwijking tussen het arrondissementeel gegeven en de overige gebieden heel wat geringer dan in de jongste jaren. Ook tabel VII, 2 toont aan dat het arrondissement Ieper de gevolgen van vier jaren frontgebied tot op heden niet te boven is gekomen.

Bij nadere studie van de spreiding van de bevolking in het arrondissement Ieper kan duidelijk opgemerkt worden dat de bevolking zich concentreert op twee assen, nl. Watou-Poperinge-Ieper-Passendale en Ploegsteert-Komen-Geluwe.

Zoals eveneens op kaart 10 zichtbaar is zijn op de as Watou-Passendale 2 kernen gelegen met meer dan 10.000 inwoners (Ieper 17.159 en Poperinge 12.501) en 5 gemeenten met 2.500 à 5.000 inwoners (Watou 2.886, Vlamertinge 3.580, Zonnebeke 3.561, Langemark 4.501 en Passendale 3.065).

Op de as Ploegsteert-Geluwe is een bevolkingskern gelegen met meer dan 10.000 inwoners, nl. Wervik (12.298), twee kernen van 5.000 à 10.000 inwoners, nl. Komen (8.201) en Geluwe (6.013) en twee gemeenten met 2.500 à 5.000 inwoners (Ploegsteert 4.716 en Waasten 3.113). Tussen beide assen die 12 gemeenten tellen, liggen in een noordelijke en in een zuidelijke band 31 gemeenten van minder dan 2.500 inwoners.

In vergelijking met de periode rond de eeuwwisseling vertoont de zoëven beschreven toestand inzake bevolkings spreiding slechts geringe afwijkingen.

Tussen 1910 en 1947 is de concentratie van de bevolking (Zie tabel VII, 3) ⁽¹⁾ van circa 2 % verschoven van de klasse van 2.000 à 5.000 inwoners ten voordele van de grootteklasse van meer dan 5.000 inwoners ⁽²⁾. In 1955 is deze tendens verder doorgelopen; de middenklasse verloor echter aan belang wegens de overgang van enkele gemeenten naar een lagere categorie (Boezinge en Reningelst).

De huidige spreiding van de bevolking kan niet los gedacht worden van de schadelijke gevolgen van de eerste wereldoorlog. Bij studie van de gemeentelijke verschillen inzake bevolkingsgroei tussen 1910 en 1955 kunnen 3 categorieën gemeenten onderscheiden worden :

(1) Zie volgende bladzijde.

(2) Het cijfermateriaal betreffende de bevolkingsconcentratie op eind 1920 en 1930 kan hier bezwaarlijk opgenomen worden ter vergelijking wegens de te sterke invloed van de demografische stoornis te wijten aan de 1e wereldoorlog.

TABEL VII, 3

Concentratie van de bevolking in het arrondissement Ieper, 1910 - 1955

Jaar	Gemeenten met min dan 2.000 inw.		Gemeenten met 2.000—5.000 inw.		Gemeenten met 5.000 inw. & meer	
	Inwoners	%	Inwoners	%	Inwoners	%
1910	28.504	22,1	44.382	34,4	55.964	43,4
1920	30.322	35,2	27.254	31,7	28.354	32,9
1930	30.248	25,4	37.373	31,4	51.195	43,-
1947	28.211	22,9	39.486	32,-	55.581	45,1
1955	31.554	25,8	34.371	28,2	56.172	46,-

a) gemeenten met een bevolkingsdaling van minimum 20 %.

Niet minder dan 12 gemeenten ⁽¹⁾ op 43 bereikten in 1955 geen 80 % van hun bevolkingstal van 1910; in al deze gemeenten had de wereldoorlog 1914-18 de bevolking in 1920 tot op een derde of minimum tot de helft teruggedrongen.

b) gemeenten met een bevolkingsdaling van 1 à 20 %.

Onder deze categorie ressorteren 24 gemeenten, waaronder 6 gemeenten die aanvankelijk na de oorlog 1914-18, een sterke uitbreiding van de bevolking hadden gekend. Deze gemeenten, ⁽²⁾ gelegen in de Westhoek van het arrondissement, hebben na de wederopbouw van de frontstreek niet enkel de uitwijkingen, maar ook een gedeelte van hun eigenlijke bevolking van voor de eerste wereldoorlog zien verdwijnen.

In deze categorie, nl. met een bevolkingsvermindering tegenover 1910, valt ook de stad Ieper, die in 1955 nog steeds haar bevolkingscijfer van 1910 niet had bereikt (99 %).

c) de gemeenten met een bevolkingstoename.

Slechts 7 gemeenten op 43 hebben sinds 1910 een bevolkingsaanwas geboekt.

Gemeenten met een zeer snelle groei tussen beide wereldoorlogen zijn: Geluwe, Wervik, Komen en Neerwaasten. De vraag naar arbeidskrachten in Noord-Frankrijk en de hogere verdiensten aldaar hebben

(1) *Beselare, Dikkebus, Hollebeke, Houtem, Mesen, Passendale, Voormezele, Waasten, Wijtschate, Wulvergem, Zandvoorde en Zuidschote.*

(2) *Krombeke, Oostvleteren, Proven, Roesbrugge-Haringe, Watou en Westvleteren.*

tussen 1920 en 1930 in deze gemeenten een hoog inwijkingsoverschot doen ontstaan. Na 1930 is onder druk van de vele moeilijkheden rond het grensarbeidersverschijnsel ⁽¹⁾ de aantrekkingskracht van deze gemeenten als woongebied verminderd.

Buiten deze vier grensgemeenten tellen Vlamertinge, Woesten en Poperinge een toename van bevolking; behalve Vlamertinge hebben deze gemeenten een hoog positief accres gekend tussen 1910 en 1920.

Kaart 11 geeft een overzicht van de bevolkingsevolutie sinds 1947. Slechts 15 gemeenten op 43 hebben sinds 1947 een bevolkingstoename gekend; zij zijn praktisch allen gelegen op de assen Poperinge-Ieper-Zillebeke, Ieper-Langemark en Mesen-Geluwe.

Het zuidelijk gedeelte van het arrondissement, dat hoofdzakelijk agrarisch is, lijdt aan een permanent bevolkingsverlies; de gemeenten Voormezele, Zandvoorde, Loker, Dranouter, Nieuwerkerke en Watou hebben een bevolkingsdaling gekend die in de jongste 9 jaren tussen 5 à 10 % is gelegen. Ook in het Noorden komen groepen van aangrenzende gemeenten voor waar sinds 1947 een bevolkingsdaling is ingetreden. In het merendeel van deze gemeenten dateert deze bevolkingsdaling van de vooroorlogse periode; in het Ieperse platteland is een proces van ontvolking aan gang ten gunste van enkele centra, welke echter merendeel buiten het eigen arrondissement zijn gelegen.

Kaart 11 geeft aanduidingen nopens de gebieden waar de demografische expansie ruimere kansen geeft ter ontwikkeling als de as Poperinge-Ieper-Zillebeke en de grensgemeenten Neerwaasten-Geluwe.

§ 3. — HET VERLOOP VAN DE BEVOLKINGSDETERMINANTEN

Onder de demografische determinanten worden gerekend: (a) het natuurlijk accres van de bevolking, welke zelf resultante is van geboorten en sterftcijfers en (b) de verhuisbeweging. De resultante van beide bewegingen geeft ons het totaal accres van de bevolking.

a) Het natuurlijk accres.

Het natuurlijk accres in het arrondissement Ieper is in het onmiddellijk verleden gekenmerkt door een lichte daling. Van een gemiddeld accres van 1.013 eenheden in de vooroorlogse periode, viel het cijfer op 750 eenheden na de tweede wereldoorlog. In tabel VII, 4 werden deze verschuivingen in enkele cijferreeksen opgenomen. Door de

(1) Zie hoofdstuk V, blz. 105.

KAART 11

Bevolkingsevolutie 1947-1955.

keuze van de referentieperiodes werd het uitschakelen van de abnormale jaren vlak vóór en na de eerste wereldoorlog beoogd.

TABEL VII, 4

Natuurlijk accres in het arr. Ieper 1925 - 1955, jaargemiddelden

	1925-1937	1948-1950	1951-1955
Geboorten	2.620	2.257	2.181
Sterften	1.607	1.459	1.432
Natuurlijk accres	1.013	798	749

De daling van het natuurlijke accres is vooral zichtbaar na de tweede wereldoorlog; alhoewel het sterftcijfer met circa 150 eenheden daalde, nam het natuurlijk accres met 200 eenheden af tengevolge van een daling van het geboortecijfer van 350 eenheden. In de periode 1951-55 is het geboortecijfer en sterftcijfer lichtelijk verder gedaald tegenover de periode 1948-50; uit deze beweging resulteert nogmaals een daling van het natuurlijk accres van 50 eenheden. Het Ieperse participeert hier duidelijk aan een algemene stroming welke het gehele land aandoet.

Het geboortecoëfficiënt van het arrondissement Ieper is echter nog steeds belangrijk hoger dan in het Rijk in zijn geheel. In tabel VII, 5 ⁽¹⁾ komt duidelijk tot uiting dat zowel in het Ieperse, in West-Vlaanderen en in het Rijk een dalend geboortecoëfficiënt voorkomt, en dit met een uitstel voor beide eerstgenoemde gebieden van 15 jaar tegenover het Rijksgeheel. In de jongste jaren beliep het verschil 1,5 per duizend ten gunste van het arrondissement Ieper.

Het sterftcijfer is in het arrondissement Ieper ook tot 1935 lichtelijk hoger gebleven dan in het Rijk en West-Vlaanderen; sindsdien is het sterftcijfer in het Ieperse quasi gelijklopend met het gegeven van het gehele land, doch nog steeds hoger dan in West-Vlaanderen.

b) De in- en uitwijking.

In het arrondissement Ieper is steeds een vrij hoog aandeel van het gehele natuurlijk accres verloren gegaan door een negatief verhuissaldo; in de jongste jaren worden zelfs uitwijkingscijfers geboekt die het natuurlijk accres overtreffen.

Deze verhuisbeweging van uit het arrondissement naar de overige

(1) Zie volgende bladzijde.

TABEL VII, 5

Geboorte- en sterftecöëfficiënten arr. Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk
1880 - 1955

	Geboortecöëfficiënten			Sterftecöëfficiënten		
	Arr. Ieper	W.-Vl.	Het Rijk	Arr. Ieper	W.-Vl.	Het Rijk
1880	31,7	31,6	30,3	26,4	25,1	22,0
1890	32,3	32,5	29,0	23,7	23,8	20,6
1900	33,1	34,4	28,9	23,5	23,4	18,9
1910	28,3	29,3	23,3	18,4	17,8	14,9
1921-25	26,6	24,7	20,5	14,1	14,1	13,4
1926-30	24,2	22,4	18,5	14,3	13,8	13,7
1931-35	21,2	21,0	16,7	13,6	12,8	12,9
1936-40	19,0	19,5	15,4	13,4	12,6	13,2
1940-45	16,9	17,1	13,8	14,1	12,6	14,4
1945-50	18,7	18,4	17,0	12,2	11,0	12,4
1950-55	17,8	17,8	16,6	11,7	10,7	12,0

streken van het land en naar het buitenland is een oud verschijnsel; zo verloor het arrondissement Ieper tussen 1867 en 1880 niet minder dan 5.848 inwoners door uitwijkingsoverschot. Tabel VII, 6 ⁽¹⁾ geeft een overzicht van de evolutie sinds 1880.

Rond de eeuwwisseling bedroeg het uitwijkingssaldo jaarlijks circa 700 eenheden; vanaf 1914 tot in de dertigerjaren spruit de aanvankelijk massale uittocht en de daaropvolgende geleidelijke terugkeer voort uit de oorlogsgebeurtenissen 1914-18. Vanaf 1930 tot op heden wordt jaarlijks, met uitzondering voor 1941 en 1942, opnieuw een uitwijkingssaldo geboekt. Vlak voor de tweede wereldoorlog steeg opnieuw de uitwijking tot circa duizend eenheden; cijfer dat vanaf 1950 tot 1955 opnieuw jaarlijks voorkomt.

Het uitgaand verhuissaldo betekent voor het arrondissement Ieper een bevolkingsverlies van circa 12.000 eenheden gedurende de laatste 18 jaar. Grafiek 2 ⁽²⁾ toont aan hoe de natuurlijke expansie van de bevolking door migratie werd afgeremd in de laatste 20 jaar. Het is duidelijk dat de migratiebeweging van de bevolking in grote mate beheerst wordt door economische factoren. Samen met de arrondissementen Tielt en Diksmuide vormt het arrondissement Ieper de « Abwanderungsgebiete » van West-Vlaanderen, waar een aanhoudend emigratieoverschot niet enkel kwantitatief maar ook kwalitatief de bevolkingslagen uitholt.

(1) Zie volgende bladzijde.

(2) Zie bladzijde 152.

TABEL VII, 6

Uitwijkingsoverschot, arrondissement Ieper, 1880 - 1955

Jaren	Aantal	Per duizend inwoners en per jaar
1881-1890	— 5.985	— 5,1
1891-1900	— 7.149	— 6,0
1901-1910	— 7.273	— 5,7
1911-1920	— 47.121	
1921-1930	+ 21.572	+ 19,7
1931-1935	— 1.443	— 1,2
1936-1940	— 3.279	— 2,7
1941-1945	— 1.458	— 1,2
1946-1950	— 3.601	— 2,9
1951	— 1.100	— 8,9
1952	— 941	— 7,7
1953	— 1.119	— 9,1
1954	— 900	— 7,4
1955	— 1.027	— 8,4

Tussen 1950 en 1955 bedroeg het bevolkingsverlies door emigratie circa 5.000 eenheden; behalve Neerwaasten, waar een status quo kan waargenomen worden, verliezen alle gemeenten in dezelfde tijdspanne een gedeelte of het geheel natuurlijk accres door uitwijking.

Gemeenten waar het uitwijkingssaldo in de jongste 5 jaar in verhouding tot hun bevolking meer dan 5 % bedragen, zijn: Oostvleteren, Westouter (5 %), Beselare, Krombeke, Passendale, Reningelst (6 %), Boezinge, Brielen, Houtem, Nieuwkerke, Waasten, Westvleteren, Zonnebeke (7 %), Hollebeke, Poelkapelle, Voormezele, Watou, Wijtschate (8 %), Dranouter (9 %), Loker (10 %), Bikschote en Zandvoorde (13 %).

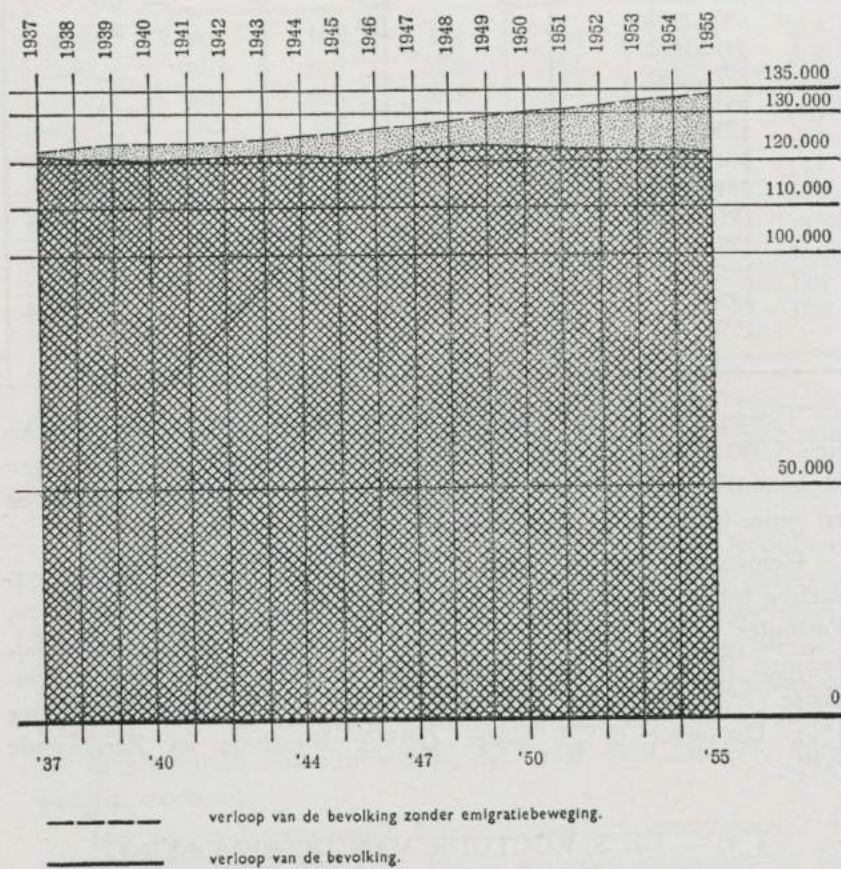
§ 4. — DE STRUCTUUR VAN DE BEVOLKING

In deze paragraaf worden respectievelijk onderzocht: (A) de masculiniteit van de bevolking, (B) de leeftijdsstructuur en (C) de gezinsstructuur.

A. - De bevolking naar geslacht.

De studie van de indeling van de bevolking naar geslacht toont aan dat in het arrondissement Ieper een overwicht is aan te treffen van vrouwen; in 1955 waren er 1.083 meer vrouwen woonachtig dan mannen, wat een verdeling uitmaakt van 49,5 mannen tegenover 50,5 vrouwen.

GRAFIEK 2

Loop van de bevolking 1937-1955.

Sinds 1910 komt steeds een gelijkaardige verdeling naar geslacht voor; aan de grondslag van dit verschijnsel ligt de hogere leeftijdsduur van de vrouwen en een lager uitwijkingsoverschot. Alleen in de jongste vijf jaar belooft het aantal uitgeweken mannen 39 eenheden meer dan het aantal uitgeweken vrouwen.

B. - De leeftijdsstructuur.

In vergelijking met het Rijk in zijn geheel telt het arrondissement Ieper meer jongeren en een geringere actieve bevolking. Op 100 inwoners bedroeg het aantal jongeren van minder dan 15 jaar circa 24 eenheden in het arrondissement Ieper tegenover 20,5 in het Rijk. In de leeftijdsgroep van 15 tot 65 jaar beliep daarentegen de bezetting 66 eenheden op 100 in het bestudeerde arrondissement tegenover 69 in het Rijk. Het aandeel van de ouderen van dagen is in beide gebieden gelijklopend, nl. 10 % in het Ieperse en 10,5 % in het Rijk.

Tabel VII, 7 geeft een overzicht van de leeftijdsopbouw en van de verschuivingen die zich tussen 1930 en 1947 hebben voorgedaan.

TABEL VII, 7

*Verdeling van de bevolking naar leeftijd arrondissement Ieper,
West-Vlaanderen, Het Rijk,, 1930 en 1947*

	<i>Arr. Ieper</i>	<i>West-Vlaanderen</i>	<i>Het Rijk</i>
0—15 jaar			
1930	27,3	26,1	23,0
1947	23,8	24,4	20,5
15—65 jaar			
1930	64,8	66,4	69,4
1947	66,1	66,1	68,8
65 jaar en meer			
1930	7,9	7,5	7,6
1947	10,1	9,5	10,7

Tussen 1930 en 1947 zijn, zoals trouwens in het gehele land, sporen van veroudering waar te nemen; de actieve bevolkingsgroep nam in het arrondissement Ieper met 4.428 en het aantal ouden van dagen met 3.039 eenheden toe; het aantal jongeren daalde daarentegen met 3.005 eenheden. Niettegenstaande de permanente uitdunning van de jongere leeftijdsgroepen door emigratie is de leeftijdsopbouw van het arrondissement Ieper nog vrij gunstiger verlopen dan in het Rijk.

C. - De gezinsstructuur.

Op eind 1947 bedroeg het gemiddeld aantal inwoners per 1.000 gezinnen in het arrondissement Ieper 337 eenheden; het corresponderend cijfer bedraagt voor West-Vlaanderen 339 en voor het Rijk 300 eenheden.

Sinds de eeuwwisseling is een belangrijke daling van de gemiddelde bezetting van het gezin waarneembaar. In 1910 beliep de bezetting in het arrondissement Ieper 456 eenheden; over 1930 (391) is het gegeven op huidig ogenblik gedaald tot 337. Deze evolutie is vooral toe te schrijven aan de daling van het geboorte- en sterftcijfer en aan de verbeterde woontoestanden. Dat dit proces zich zeer snel voltrekt kan ondermeer uitgemaakt worden uit het feit dat tussen 1930 en 1947 de toename van het aantal gezinshoofden (+ 5.512) hoger was dan de toename van de bevolking (+ 4.462). De verschillen inzake gezinsstructuur tussen het Rijksgegeven en het arrondissement Ieper zijn dan ook in de jongste jaren fel verminderd; het verschil beliep in 1910 en 1930 circa 50 eenheden ten gunste van het arrondissement Ieper; in 1947 was dit cijfer echter geslonken tot 37 eenheden.

Zoals reeds kon opgemaakt worden uit de studie van de bevolking naar leeftijd, kent het arrondissement Ieper nog steeds een voorsprong inzake kinderrijkdom. In tabel VII, 8 werd de verdeling opgemaakt van het aantal families naar het aantal kinderen en dit zowel voor het arrondissement als voor de provincie en het Rijk.

TABEL VII, 8

Procentuele verdeling van het aantal families naar het aantal in leven zijnde kinderen, arr. Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, 31 dec. 1947

Aantal kinderen	Arr. Ieper	W.-Vl.	Het Rijk
0	21,2	21,2	26,4
1	22,8	22,7	28,5
2	20,4	20,6	19,9
3	13,3	13,3	10,5
4	8,6	8,6	6,0
5	5,2	5,4	3,5
6	3,4	3,4	2,2
7	2,2	2,1	1,3
8	1,4	1,3	0,8
9 en meer	1,5	1,4	0,9
	100,0	100,0	100,0

Het arrondissement Ieper telt 5 % minder kinderloze families dan het Rijk in zijn geheel; vanaf de categorie van 2 kinderen is systematisch een hoger percentage in het arrondissement aan te treffen dan in het Rijk. De verdeling van het aantal families naar kinderrijkdom is in het bestudeerde arrondissement gelijklopend met het Westvlaams gegeven.

§ 5. — DE BEROEPSBEVOLKING

Op een totale bevolking van 123.278 zielen behoorden er op 31 december 1947, 50.383 tot de actieve klasse. Dit is 40,8 %, of lichtelijk minder dan het Rijksgemiddelde, dat 40,9 % bedroeg.

In Tabel VII, 9 werd de actieve bevolgingsklasse ingedeeld naar geslacht.

TABEL VII, 9

*Actieve bevolgingsklasse naar geslacht
arrondissement Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, 31 december 1947*

Gebieden	Mannen		Vrouwen	
	Absoluut	in pCt	Absoluut	in pCt
Arrondissement Ieper	37.481	75	12.902	25
West-Vlaanderen	298.473	76	95.547	24
Het Rijk	2.660.111	77	820.916	23

In het arrondissement Ieper, zoals trouwens in de arrondissementen Kortrijk en Roeselare, worden in verhouding tot de totale bevolking meer vrouwen betrokken in het economisch leven. Dit kenmerk spruit vooral voort uit de in Noord-Frankrijk aanwezige werkgelegenheid in de textielindustrie; circa 4.600 of 34 % van de woonachtige grensarbeiders in het arrondissement Ieper behoren tot het vrouwelijke geslacht.

Wij dringen nog dieper in het economisch landschap van het arrondissement door, door de studie van de verdeling van de actieve bevolking naar sociale stand.

Proportioneel tot de actieve bevolking telt het arrondissement Ieper meer patroons (+ 5 %), helpers (+ 4 %) en arbeiders (+ 1 %) en minder bedienden (— 10 %). Het is duidelijk dat het agrarisch karakter van het arrondissement Ieper (patroons en helpers), de tewerkstelling in Noord-Frankrijk (werklieden) en het gemis aan plaatselijke industrialisering (bedienden) aan de grond van deze afwijkende verdeling ligt. In

vergelijking met de verdeling in West-Vlaanderen telt het Ieperse minder bedienden (-3%) en werklieden (-1%) en meer helpers ($+3\%$).

TABEL VII, 10

Verdeling van de actieve bevolking naar sociale stand, arr. Ieper, West-Vlaanderen en het Rijk, 31 dec. 1947

	Arrondissement Ieper		West-Vlaanderen		Het Rijk	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Patroons	13.147	27	101.101	26	771.535	22
Bedienden	4.566	9	48.675	12	678.327	19
Arbeiders	26.765	53	211.791	54	1.807.784	52
Helpers	5.905	11	32.453	8	223.381	7
	50.383	100	394.020	100	3.481.027	100

De actieve bevolking van het arrondissement Ieper is vooral op landbouw en op de in Noord-Frankrijk gevestigde bedrijfstakken afgestemd. Waar het Ieperse slechts $1,4\%$ van de actieve bevolking van het Rijk telt, neemt het echter $2,8\%$ in van de beroepsgroep landbouw.

Tabel VII, 11 geeft een overzicht van het aandeel van het Ieperse in de voornaamste activiteiten.

TABEL VII, 11

Beroepsbevolking naar activiteit, 31 december 1947

	Arr. Ieper	In % van W.-Vl.	In % van het Rijk
Landbouw en veeteelt	11.817	20,2	2,9
Textielnijverheid	11.629	15,1	5,1
Gebouwen en bouwbedrijf	3.441	11,8	1,7
Voedingswarenbereiding	1.503	11,3	1,2
Confectie	1.423	8,0	0,9
Fabricage van machines	1.370	11,4	0,7
Vervoerbedrijf	1.210	8,9	0,6
Openbare diensten	1.172	10,1	0,8
Hout- en kurknijverheid	1.062	7,4	1,2
Steenbakkerijen-keramiek	641	8,6	0,8
Zonder activiteit	1.673	9,9	1,8
Overige activiteiten	13.442	10,9	0,8
Totaal	50.383	12,8	1,4

In vergelijking met het aandeel in de actieve bevolking van België (1,4 %) vertoont het arrondissement Ieper een meeroriëntatie op textiel (5,1 %), landbouw en veeteelt (2,9 %), en bouwbedrijf (1,7 %). Met een aandeel van 12,8 % van de beroepsbevolking van West-Vlaanderen, telt het arrondissement 20,2 % van de activiteit landbouw en 15,1 % van de activiteitsgroep textiel.

§ 6. — PROGNOSE VAN DE ACTIEVE BEVOLKING

Voor het bepalen van de grenzen van een regionale ontwikkelingspolitiek voor het Ieperse is een raming van de toekomstige evolutie van de actieve bevolking een onmisbare datum.

Gezien de evolutie van het geboorte- en sterftecijfer en de variaties in het emigratiesaldo, is het opmaken van een bevolkingsprognose voor het arrondissement Ieper een moeilijke opdracht. Aan de hand van enkele berekeningen kan echter een eerste beeld geschetst worden van de te verwachten toename van de beroepsbevolking.

Aan de hand van de leeftijdsstructuur van het arrondissement Ieper en de voor de periode 1946-1949 vastgestelde brutosterftetafel voor mannen en vrouwen kan bij eerste benadering het toekomstig verloop van de potentieel actieve bevolkingsgroep geraamd worden. In tabel VII, 12 (1) wordt de te verwachten evolutie tot 1962 geraamd. (2).

Op 31 december 1947 bedroeg de bevolkingsgroep tussen 15 en 65 jaar 81.417 eenheden, waarvan 40.346 mannen en 41.071 vrouwen. Aan de hand van vastgestelde overlevingskansen beloopt dezelfde bevolkingsgroep op huidig ogenblik 84.620 eenheden, waarvan 41.714 vrouwen en 42.906 mannen. Tussen 1957 en 1962 zou na berekening volgens dezelfde methode de actieve bevolkingsgroep toenemen tot 86.295 eenheden. Dit betekent een aangroei van 1.675 eenheden waarvan 985 mannen en 690 vrouwen.

Hieruit blijkt dat de actieve bevolking in het Ieperse slechts met

(1) Zie volgende bladzijde.

(2) De raming werd opgemaakt aan de hand van de overlevingskansen van de respektievelijke leeftijdsgroepen. Het aantal overlevenden op 100.000 geboorten, op de leeftijd van $x + 10$ jaar wordt gedeeld door het aantal overlevenden van x jaar volgens de formule $1(x + 10)$ gedeeld door $1x$, waarin 1 het aantal overlevenden van x jaar vertegenwoordigt; de gedeelde waarden zijn deze van de middentermen van de respektievelijke middenwaarden. Nadien laten wij aan de hand van de overlevingskansen voor mannen en voor vrouwen de actieve bevolking afsterven. Op deze wijze kan een beeld bekomen worden van de actieve bevolking in 1957. Bij berekening van de overlevingskansen op 15 jaar, nl. aan de hand van de formule $1(x + 15)$ en gedeeld door $1x$ en de toepassing op de leeftijdsgroepen kan de bevolking tussen 15 en 65 jaar geraamd worden voor 1962.

TABELII V, 12

Raming van de ontwikkeling van de actieve bevolking 1962

Leeftijdsgroepen	Mannen			Vrouwen		
	Volks-telling	geraamde bevolking		Volks-telling	geraamde bevolking	
	1947	1957	1962	1947	1957	1962
15 - 19	5.276	4.527	5.213	5.343	4.457	5.040
20 - 24	5.272	4.923	4.478	5.203	4.844	4.424
25 - 29	4.002	5.142	4.852	4.053	5.250	4.796
30 - 34	3.723	5.109	5.057	3.658	5.093	5.191
35 - 39	4.430	3.867	5.020	4.405	3.959	5.031
40 - 44	4.352	3.573	3.777	4.366	3.561	3.899
45 - 49	4.015	4.181	3.453	4.189	4.251	3.487
50 - 54	3.438	3.992	3.969	3.868	4.151	4.125
55 - 59	3.065	3.537	3.706	3.115	3.887	3.970
60 - 64	2.773	2.863	3.174	2.871	3.453	3.629
Totaal	40.346	41.714	42.699	41.071	42.906	43.596

een traag tempo zal toenemen, nl. 335 eenheden per jaar en dit slechts in de hypothese dat in- en uitwijking in deze leeftijdsgroepen elkaar opheffen.

Niet alle inwoners van 15 à 65 jaar nemen echter deel aan het economisch leven. Wanneer wij de activiteitspercentages per leeftijdsgroep op de mannelijke bevolking toepassen dan volgt hieruit dat in de komende vijf jaar de mannelijke beroepsbevolking met circa 750 eenheden zal toenemen, wat een jaarlijkse aanwas van 150 eenheden betekent. De aanwas van de vrouwelijke beroepsbevolking zou bij gelijklopende omstandigheden circa 40 eenheden per jaar belopen. (1).

Uit tabel VII, 12 blijkt tevens dat in de komende jaren een gevoelige uitbreiding zal plaatsgrijpen in de jongere leeftijdsklasse; de groep 15 à 19 jaar zal namelijk toenemen met circa 700 mannen en 600 vrouwen.

Vooraf voor deze bevolkingsgroep staat de regionale economie voor een nieuwe opgave; ofwel zal deze aangroei naar Noord-Frankrijk af-

(1) Rond de berekening van de toekomstige aanwas van de vrouwelijke actieve bevolking is omzichtigheid geboden. De expansie van het vrouwelijk arbeidsaanbod hangt immers af van sociologische factoren en van aanwezigheid van passende werkgelegenheden voor vrouwen.

glijden of gevoelig uitgedund worden door een definitieve verhuisbeweging, ofwel zal de plaatselijke werkgelegenheid dienen uitgebreid te worden.

Uit tabel VII, 12 kan eveneens afgelezen worden dat de bevolkingsgroep van 55 à 65 jaar in de komende jaren aan belang zal winnen; ook dit verschijnsel zal in de economie van het Ieperse moeten ondergaan worden.

BESLUITEN

Tussen de eerste en tweede wereldoorlog wordt de demografische evolutie van het Ieperse grondig beïnvloed door de gevolgen van de oorlog 1914-18. Na een plotse daling van de bevolking, groeit vanaf 1922 de bevolking terug traagzaam aan. Het arrondissement Ieper bereikte echter nooit meer het bevolkingscijfer van 1910.

In de jongste jaren is het bevolkingstal dalend: door een negatief verhuizingssaldo wordt het volledig natuurlijk accres afgeroomd. Het arrondissement Ieper behoudt echter zijn levenskracht; het geboortecijfer is in de laatste 10 jaar nog steeds 1,5 per duizend hoger dan in het Rijk in zijn geheel.

Vooraf in de plattelandsgemeenten is de jaarlijkse uittocht belangrijk; enkel in de gemeenten gelegen op de as Poperinge-Zillebeke en Neerwaasten-Geluwe kan in de jongste jaren een bevolkingsvermeerdering waargenomen worden.

De leeftijdsopbouw is jonger in het arrondissement Ieper dan in het Rijk; men treft er nog talrijke kinderrijke families aan.

Inzake activiteitsstructuur vertoont het Ieperse duidelijk de kenmerken van een eenzijdig georiënteerd gewest. Circa de helft van de beroepsbevolking is op tewerkstelling in de landbouw of in de textielsector aangewezen.

Door de grondige stoornissen van beide wereldoorlogen en de uitdunnende werking van de permanente emigratie, valt in de eerstkomende jaren geen belangrijke aanwas van de beroepsbevolking te verwachten. In de eerstkomende jaren zal echter de groep jongeren, die zich op de arbeidsmarkt zal aanbieden, belangrijk aangroeien; de beroepsbevolking tussen 25 à 35 en 45 à 55 jaar zal daarentegen in de eerstkomende vijf jaar in belang afnemen.

Gezien de te verwachten expansie van de jongere bevolkingsgroepen dringt zich ten eerste de verruiming van de plaatselijke werkgelegenheid op. Deze verruiming moet zo mogelijk ook gericht zijn op diversificatie van de huidige eenzijdige beroepsstructuur.

HOOFDSTUK VIII.

BESLUITEN EN AANBEVELINGEN

INLEIDING

Op grond van voorgaande economische studie van het arrondissement, waarvan de hoofdpunten nogmaals in herinnering zullen worden gebracht, worden hierna een aantal aanbevelingen geformuleerd. De regionale en locale welvaartsorganismen en bestuurslichamen zullen hun actie liefst afstemmen op de conclusies van het onderzoek, waaraan zij zo welwillend hun medewerking hebben verleend.

§ 1. — SAMENVATTING EN BESLUITEN

1. - Het arrondissement Ieper omvat 43 gemeenten met een totale oppervlakte van 61.056 Ha en een totale bevolking van 122.097 zielen (1955), hetzij 2 pCt van de oppervlakte van het Rijk en 1,4 % van 's lands bevolking.

2. - De actieve bevolking bedraagt, volgens de resultaten van de Algemene Volkstelling van eind december 1947, 50.383 eenheden, nl. 37.481 mannen en 12.902 vrouwen.

3. - De landbouw is de hoofdbestaansbron van ca. 17 % van de totale bevolking van het arrondissement Ieper, nl. 21.500 personen (1950). De tewerkstellingsmogelijkheden in de landbouw nemen echter voortdurend af, tengevolge van de algemene evolutie welke deze bedrijfstak doormaakt, en door de crisis waarin de nijverheidsteelten verkeren.

4. - Volgens de Landbouwtelling van 1950 is 85 % van de totale oppervlakte van het arrondissement Ieper, hetzij 57.750 Ha, door land-

bouwuitbatingen in gebruik genomen, tegenover 80 % gemiddeld in de andere arrondissementen van West-Vlaanderen en slechts 60 % in het Rijk in zijn geheel.

Hiervan werden 49.779 Ha uitgebaat door 5.265 landbouwexploitaties van 1 Ha en méér, waaronder méér dan de helft van 5 tot 20 Ha. De landbouwuitbatingen van 1 Ha en méér tellen te samen 17.275 percelen.

5. - In de landbouwsector van het arrondissement Ieper waren, per einde 1950, 15.145 personen bestendig, en 1.067 personen niet bestendig tewerkgesteld, hetzij respectievelijk 2,5 % en 3,6 % van de overeenkomstige cijfers voor het Rijk.

Dit aantal is sindsdien gedaald onder invloed van de stijgende kosten per arbeidseenheid ingezet in de landbouw, en door de snel voortschrijdende mechanisering. In 1950 werden in het arrondissement Ieper 8 landbouwtractoren geregistreerd per 1.000 Ha cultuurland en in 1955 reeds 22. De overeenkomstige cijfers voor West-Vlaanderen zijn 6 en 15, en voor het Rijk 7 en 17.

6. - De tewerkstelling in de landbouw is in het arrondissement Ieper sterk gebonden aan de ontwikkeling van de nijverheidsteelten, met name vlas, suikerbieten, tabak, hop en cichorei. Niet minder dan 6,7 % van de totale oppervlakte met deze teelten bezet in het Rijk, nl. 6.100 Ha, is gelegen in het arrondissement Ieper.

Deze teelten zijn zeer arbeidsintensief. Niettegenstaande het totaal areaal van de nijverheidsgewassen in het arrondissement Ieper van 1950 tot 1955 met nagenoeg 1.250 Ha uitgebreid werd — hoofdzakelijk door een grotere vlasuitzaai — is het hieraan beantwoordend aantal standaardwerkdagen echter globaal slechts vermeerderd met 20.000 eenheden, hetgeen overeenstemt met een extra tewerkstelling van amper 70 werkrachten.

7. - De veestapel is na de oorlogsverliezen weer op peil gebracht. De varkensteelt is in het arrondissement sterk uitgebreid.

8. - Een verdere afvloeiing van arbeidskrachten in het arrondissement Ieper, van de agrarische naar andere sectoren, is in de toekomst te verwachten.

Deze verdere inkrimping van de werkgelegenheid in de landbouw lijkt het meest te verwachten in het Oosten en het Westen van het arrondissement, d.w.z. de gewesten met industriële cultures of in gemeenten met een groot aantal kleinere landbouwexploitaties, zoals de meeste gemeenten van de heuvelrug Wijtschate-Passendale.

9. - Het arrondissement Ieper telt (juni 1955) 697 nijverheidsin-

richtingen, waaronder 535 met minder dan 5 tewerkgestelden. Sinds 1947 verdwenen een honderdtal inrichtingen, hoofdzakelijk in de categorie van de kleine ondernemingen. Daarentegen telt het arrondissement Ieper nu 10 ondernemingen van 50 tot 99 arbeidskrachten (tegenover 6 in 1947), 5 ondernemingen van 100 tot 199 arbeidskrachten (1 in 1947). Een grote onderneming, die in 1947 reeds méér dan 500 arbeidskrachten telde, heeft thans een arbeidsbezetting van ca. 900 eenheden.

De tewerkstelling in industriële inrichtingen met bezoldigd personeel bedraagt momenteel van 7.000 tot 8.000 eenheden, hetzij ca. 14,5 % van de actieve bevolking. Het arrondissement is in zijn geheel schaars geïndustrialiseerd.

10. - In het bouwbedrijf zijn ca. 1.000 arbeidskrachten tewerkgesteld. Te samen met de steenbakkerijen, waarvan er in het arrondissement een 10-tal geteld worden, is het bouwbedrijf in het Ieperse een typische overgangsindustrie voor werkkrachten die de landbouw verlaten hebben.

Afgezien van de vraag, of een grote uitbreiding van de tewerkstelling in deze sector mag verwacht worden in de langere periode, zijn aan het bouwvak uiteraard zekere nadelen verbonden, die deze uitbreiding minder wenselijk maken, nl. een sterke seizoengevoeligheid en de vele verplaatsingen van de bouwvakarbeiders.

De steenbakkerijen wisten zich aan te passen aan de vooruitgang in de bouwtechniek.

11. - De voedingswarenbereiding en de verwerking van landbouwproducten hebben in het arrondissement Ieper een grote ontwikkeling doorgemaakt; haar verder verloop zal echter in de toekomst afhankelijk zijn van de evolutie in de landbouw en van de mogelijkheden zekere afgewerkte producten die een verdiende faam hebben verworven ook buiten 's lands grenzen, in het bijzonder in Frankrijk, af te zetten.

12. - De kleding- en confectienijverheid en de textielnijverheid zijn in het arrondissement aangetrokken geworden door de aanwezigheid van goedkope arbeidskrachten.

Laatstgenoemde bedrijfstak is, zoals in alle Europese landen, gewikkeld in een structurele hervorming van arbeidsbesparing en van specialisatie.

Beide bedrijfstakken ondervinden in de huidige hoogconjunctuur moeilijkheden om hun arbeidskrachten te behouden, die door velerlei materiële voordelen door de textielnijverheid van over de grens aangetrokken worden. In een Europese markt zou deze migratie van textielarbeiders uit het arrondissement Ieper naar het Franse Noorden onge-

hinderd voortgaan, omdat de grotere Franse textiel fabrieken, in de concentratiebeweging welke deze bedrijfstak in West-Europa te zien geeft, hogere arbeidsvergoeding zullen kunnen blijven aanbieden.

13. - De *machinebouw* en de *metaalbewerking*, met een tewerkstelling van ca. 1.000 eenheden, hebben in de laatste tien jaren een hoopvolle vlucht genomen. Naast de productie van weefautomaten voor een internationale markt door één grootbedrijf, zijn o.m. talrijke kleine ondernemingen van landbouwwerktuigen tot ontwikkeling gekomen. Voor de meeste dezer groeiende ondernemingen zal de gemeenschappelijke Europese markt nieuwe mogelijkheden openen.

14. - De *houtverwerkende nijverheid*, waartoe in de eerste plaats de meubelnijverheid moet gerekend worden, is sinds de tweede wereldoorlog tot ontwikkeling gekomen, aangetrokken door de lagere lonen. In de gemeenschappelijke markt zal deze bedrijfstak ongetwijfeld nog voor uitbreiding vatbaar zijn, op voorwaarde dat de ondernemingen technisch en bedrijfseconomisch op punt blijven.

15. - De *drukkerijbedrijven* hebben een kleine vooruitgang te zien gegeven gedurende de laatste tien jaren.

16. - Onder de overige bedrijfstakken noteren wij nog :

De *tabaknijverheid* : thans kwijnende, zou deze nijverheid nog een heropbloei kunnen beleven, indien Frankrijk een gedeelte van onze produktie zou kunnen afnemen. Het Euromarktverdrag biedt op dit punt gunstige vooruitzichten.

De *huiden- en lederindustrie* en de *schoennijverheid* : beide bedrijfstakken worstelen alhier, zoals ook elders in het land, met moeilijkheden. Uitbreiding van de tewerkstelling is hier minder te verwachten.

De *scheikundige nijverheid* : gezien de nabijheid van zekere basisprodukten in Noord-Frankrijk, de aanwezigheid van geschikte vestigingsplaatsen langs de Leie, en de nabijheid van een groot afzetgebied in het Département du Nord, Pas-de-Calais en het Kortrijkse, is verdere uitbreiding in deze bedrijfstak mogelijk.

17. - De tewerkstelling in de industrie is voor 45,3 % gelokaliseerd in de bevoorrechte grenszone, en voor 54,7 % in de niet-bevoorrechte grenszone. De ondernemingen met méér dan 20 arbeidskrachten zijn overwegend gevestigd in de niet-bevoorrechte grenszone.

18. - De tewerkstelling in de nijverheid in het arrondissement Ieper, is geconcentreerd in enkele plaatsen, nl. te Ieper, Poperinge, Komen, Wervik, Waasten, Langemark, Zonnebeke, Geluwe, Ploegsteert en Passendale. In de eerstgenoemde twee plaatsen is de helft van de totale werkgelegenheid in de industrie in het arrondissement geconcentreerd.

Meer dan de helft van de gemeenten van het arrondissement tellen minder dan 5 % van de actieve bevolking in plaatselijke nijverheidsinrichtingen.

19. - In de dienstensector, welke de ambachten, de klein- en groot-handel en de eigenlijke persoonsdiensten omvat, kan een overbezetting worden vastgesteld, typisch voor een nog overwegend agrarische streek met ondertewerkstelling. Het is duidelijk dat de vooruitzichten in de dienstensector in de agrarische gemeenten in verband moeten worden gebracht met de vooruitzichten in de landbouw en de wijzigingen welke zich langzamerhand voltrekken ten plattelande.

De *alleenstaande handarbeiders* zijn ten getale van 3.100, d.i. 23 per duizend inwoners, tegenover slechts 18 per duizend inwoners in het Rijk. In 16 gemeenten werden meer dan 30 *alleenstaande handarbeiders* per duizend inwoners geteld.

Het arrondissement telt 8.200 *alleenstaande handelaars*, hetzij 66 per duizend inwoners (Het Rijk: 46 per duizend inwoners), en 400 *handelsinrichtingen met bezoldigd personeel*, met een totale tewerkstelling van 730 personen.

In de meeste gemeenten maar vooral in het Noorden en het Oosten van het arrondissement en ten Zuiden van Ieper zal een arbeidsoverschot in deze sector ontstaan, beschikbaar voor de industrie.

20. - Het toerisme heeft een zekere bloei gekend tussen de twee wereldoorlogen. Het blijft voor uitbreiding vatbaar als een bron van extraregionale inkomsten en van buitenlandse deviezen gezien in een nationaal kader.

De streek van de Westvlaamse Bergen en de historische steden van het Ieperse vormen een potentievol recreatiegebied, gelegen op korte afstand van bevolkingsagglomeraties, en een doorgangsgebied voor vele Belgische en buitenlandse kusttoeristen.

Het is in het perspectief van deze toeristische ontwikkeling dat de Kattestoet te Ieper, en het Hoppefeest te Poperinge eveneens een onbetwistbare economische betekenis krijgen.

21. - Bij gebrek aan voldoende werkgelegenheid in eigen streek zijn een groot aantal bewoners van het arrondissement van oudsher verplicht een broodwinning te zoeken elders in het land of in het Noorden van Frankrijk. Het Ieperse telt thans ca. 18.000 *woonforensen die buiten het arrondissement tewerkgesteld zijn*.

22. - Uit het arrondissement Ieper migreren *binnen 's lands grenzen dagelijks of wekelijks ca. 3.500 personen*, waarvan 2.000 personen naar het Kortrijkse, 400 naar het Roeselaarse, en ca. 700 naar andere

provincies in België (1947). Sinds 1947 zijn een niet onaanzienlijk aantal werkkrachten van het arrondissement Ieper mijnarbeider geworden in Henegouwen. In totaal mag het aantal werkkrachten, migrerend over méér dan 20 Km buiten de grenzen van het arrondissement, op ca. 800 gesteld worden.

23. - Het arrondissement Ieper is geheel gelegen in de Belgisch-Franse grensarbeiderszone, zoals vastgelegd door de akkoorden van 1935 en 1949. Dertig gemeenten zijn gelegen in de zog. bevoorrechte grenszone, waardoor zij niet alleen de facto, maar ook de jure, behoren tot de arbeidsmarkt van de Noordfranse industrie. De Belgische grensarbeiders genieten evenwel niet dezelfde bestaanszekerheid als de Franse arbeiders. Om voor de hand liggende economische en sociale redenen worden zij het laatst aangeworven en het eerst afgedankt. In de bevoorrechte zone in het arrondissement Ieper zijn 32 % van de actieve bevolking grensarbeiders, en in de niet-bevoorrechte zone 12 %. Het arrondissement Ieper telt momenteel nagenoeg 15.000 grensarbeiders, waarvan ca. 75 % tewerkgesteld in de textielnijverheid. Het gemiddelde cijfer in de laatste jaren was 12.500, hetzij 25 % van de grensarbeiders in België. Hiervan zijn er 3.000 tot 4.000 in het bezit van een grensarbeiderskaart met onbeperkte geldigheidsduur.

In de actuele periode van hoogconjunctuur hebben een aantal arbeidskrachten hun werkgelegenheid in België opgegeven voor méér rendabele werkgelegenheid in de Noordfranse industrie. Een gedeelte van de verdoken werkloosheid, in de landbouw- en in de dienstensector, is door de hoogconjunctuur en de expansie van de Noordfranse nijverheid opgelost geworden. Het valt te verwachten dat bij een e.k. conjunctuuromslag en in de langere periode ten gevolge van de rationalisatie-politiek van de Noordfranse industrie, een groot aantal dezer grensarbeiders werkloos zullen worden. Het bestaande systeem van de grensarbeiderskaarten biedt geen waarborgen.

24. - Het arrondissement Ieper telt ook nog 1.000 seizoenarbeiders, of 8,5 % van het Rijkstotaal. Het voorkomen van seizoenarbeiders (hoofdzakelijk tewerkgesteld in de Franse landbouw) is een karakteristiek van de economische onderontwikkeling.

25. - De voor de industrialisering beschikbare grensarbeiders en seizoenarbeiders worden aangetroffen in het Centrum, het Noorden en het Oosten van het arrondissement.

26. - In de periode 1945-1955 heeft het arrondissement Ieper gemiddeld 4.500 werklozen geteld, hetzij 8,5 % van de actieve bevolking.

In procent van het Rijkstotaal bedraagt de werkloosheid in het

arrondissement Ieper gemiddeld 2,5 %. Deze werkloosheid is in 1956 achteruitgelopen tengevolge van de opgelopen nationale en internationale conjunctuur. Het valt echter te voorzien dat bij een e.k. recessie de werkloosheid in het arrondissement opnieuw grote proporties zal aannemen, omdat door de afhankelijkheid van de dominerende economie van Noord-Frankrijk het Ieperse voor de conjunctuurbeweging dubbel gevoelig is. Zoals in structureel zwakke streken gewoonlijk voorkomt, is de werkloosheid proportioneel méér van korte duur dan in het Rijk.

27. - Het aantal mannelijke volledig werklozen bedraagt gemiddeld 2.000 eenheden, waarvan 30 % minder dan 35 jaar zijn.

Van de gemiddeld 700 vrouwelijke volledig werklozen zijn 60 % minder dan 35 jaar. Ca. 1.000 werklozen (mannen en vrouwen) hebben de leeftijd van 50 jaar bereikt.

28. - De belangrijkste categorieën volledig werklozen zijn: de ongeschoolden (800), de textielarbeiders (600), de landbouwarbeiders (300) en de seizoenarbeiders (170).

29. - In het tijdvak 1945-1955 bedroeg de totale werkloosheid in 17 gemeenten (op 43), gemiddeld 7 % en méér van de actieve bevolking. Vier dezer gemeenten, nl. Langemark, Zonnebeke, Geluveland en Wervik telden gemiddeld 10 % en meer werklozen onder hun actieve bevolking.

30. - De demografische ontwikkeling van het arrondissement Ieper, welke door de wereldoorlog 1914-1918 gestoord is geworden, vertoont sinds het einde van de tweede wereldoorlog een neiging tot stagnatie, en zelfs tot achteruitgang. Daarenboven tekent zich een onrustwekkende ontvolking af van de plattelandsgemeenten. Op een totaal van 43 gemeenten tellen 31 slechts 2.500 inwoners of minder.

Het aantal inwoners daalde van 1950 tot 1955 met 1.357 zielen. De bevolkingsdichtheid bedraagt 200 inwoners per kwadraatkilometer tegenover 292 in het Rijk in zijn geheel.

31. - Deze ongunstige demografische ontwikkeling is het gevolg van een netto uitgaande verhuisbeweging van gemiddeld 1.000 eenheden per jaar (1950-1955), welke het natuurlijk accres (1950-55: gemiddeld 750) meer dan evenaart. De ontvolking neemt de sterkste proporties aan in de kleinere gemeenten. Van 1947 tot op heden is de bevolking slechts in 15 gemeenten gestegen.

Het arrondissement Ieper verliest gaandeweg een gedeelte van zijn jongere leeftijdsgroepen waardoor onvermijdelijk het economisch herstel veel moeilijker zal worden, indien dit nog langer uitgesteld wordt.

Deze demografische achteruitgang van het arrondissement Ieper is het gevolg van zijn economische achterstand.

32. - In de beste hypothese, nl. indien de uitwijking van de bevolking van het Ieperse zou stoppen zal de demografische actieve bevolking (15 tot 65 jaar) van heden tot 1962 slechts met ca. 335 eenheden toenemen.

Volgens de verhoudingen zoals zij thans bestaan — tussen de demografisch actieve en de economisch actieve bevolking — berekend, zouden van deze groep slechts ca. 150 mannelijke en 40 vrouwelijke nieuwe werkkrachten per jaar op de arbeidsmarkt hun diensten aanbieden, voor de voor ons liggende periode 1958-62.

Wel mag men zich verwachten aan een stijgend aanbod van jongere werkkrachten in de leeftijdsklasse van 15 tot 19 jaar, hetwelk evenwel door een verlenging van de schoolplicht zou kunnen verminderd worden.

§ 2. — AANBEVELINGEN VOOR EEN REGIONAAL-ECONOMISCHE POLITIEK VOOR HET ARRONDISSEMENT IEPER

Wil men de sociale en economische erosie van het arrondissement Ieper stuiten, dan moet dringend een gecoördineerde politiek worden gevoerd om de economische basis van het arrondissement te verbreden, nieuwe bestaansbronnen voor zijn inwoners te openen, en bijzonderlijk aan de jongere generaties in hun eigen streek toekomstmogelijkheden aan te bieden.

De weg die de gedachte van een gemeenschappelijke Europese markt de laatste jaren heeft weten af te leggen stelt deze problemen scherper dan ooit tevoren. Want in een ééngemaakt Europa zal een achtergebleven streek als het Ieperse, indien haar thans niet de redelijke kansen worden geboden om haar economische structuur te verbeteren, nog sneller door de aan kracht toenemende invloeden van dichtbij gelegen economisch sterkere gebieden sociaal en materieel afgetakeld worden. Gezien buiten de nijverheid geen voldoende werkgelegenheid aanwezig is, zullen nieuwe bestaansbronnen voornamelijk in de industriële sector moeten gezocht worden. Versnelde industrialisering in dit arrondissement is dan ook een urgente opdracht, zowel voor de centrale als voor de regionale en lokale beleidsorganen. Op dit objectief moet de werking van lokale welvaartsorganismen, zoals het Sociaal-Economisch Studiecentrum voor het arrondissement Ieper en de Handelskamer, afgestemd zijn. Men zal echter bij het uitwerken van maatregelen voor de industriële ontsluiting van het Ieperse, rekening dienen te houden met de belangen van andere landsgedeelten,

inzonderheid van de aanpalende streken in België, zodat zij niet in het gedrang worden gebracht op een wijze die economisch niet te verantwoorden zou zijn. Dit zou bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de expansie van de industriële tewerkstelling in het arrondissement Ieper zodanig gestimuleerd zou worden, dat daardoor ondernemingen gevestigd in nabij gelegen gemeenten in het arrondissement Kortrijk schade zouden ondervinden; of nog, wanneer voor het aantrekken van nieuwe ondernemingen tot dergelijke investeringen van overheidswege zou overgegaan worden, dat, gezien de steeds beperkte middelen van de Staat, hierdoor efficiëntere of meer dringende werken elders in het land, meer in het bijzonder in West-Vlaanderen, zouden moeten uitgesteld of zelfs geschrapt worden. Deze consideratie werd door de opdrachtgever van onderhavig rapport uitdrukkelijk naar voren gebracht.

Het is anderzijds ook duidelijk, dat de economische opbeuring van het Ieperse, van een achtergebleven gewest tot een arrondissement dat op alle gebieden in de snelle vooruitgang van het land een aandeel heeft, in harmonie met de welbegrepen belangen van de nationale volkshuishouding, ook rechtstreeks en onrechtstreeks alle landstreken ten goede komt.

Hierna volgen een aantal aanbevelingen, waarbij op beide overwegingen werd gelet. De orde waarin deze aanbevelingen gegeven worden is geen orde van prioriteiten, wel een logisch overzicht van wenselijke maatregelen, ingevolge de conclusies waartoe ons onderzoek heeft geleid.

1. - De expansie van de industriële tewerkstelling in het arrondissement Ieper kan allereerst in de hand gewerkt worden door het *stimuleren van de ontwikkeling van bestaande beloftevolle ondernemingen*. Als groeiende bedrijven werden o.m. aangestipt de machinebouw, de landbouwwerktuigenindustrie, de voedingswarenbereiding en de radio- en televisie-industrie. Hierbij dient zeker gelet te worden op de lonen die door de bestaande ondernemingen worden uitbetaald. Alleen ondernemingen welke relatief hoge arbeidsvergoedingen kunnen betalen zijn op langere termijn als beloftevol te aanzien, gezien de nabijheid van de industriële « belt » van Noord-Frankrijk.

In dit verband lijkt het gewettigd aan te dringen, opdat alle vigerende en toekomstige *overheidsmaatregelen van goedkoop krediet aan de nijverheid en aan de lokale besturen met prioriteit en op de meest voordelige manier zouden toegepast worden in het arrondissement Ieper*.

Zoals reeds opgemerkt in het « Memorandum over zekere urgente maatregelen tot het stimuleren van de industriële investeringen in het Ieperse » (31 december 1955) ⁽¹⁾ volstaat een uniforme behandeling

(1) Zie Appendix 12. blz. 205.

van kredietaanvragen voor het arrondissement Ieper als voor de rest van het land niet om de voor dit arrondissement zo levensnoodzakelijke investeringen uit te lokken.

2. - Tegenover de aanwezigheid van goedkope arbeidskrachten in het Ieperse hebben tot hiertoe een aantal ongunstige factoren, zoals de excentrische ligging, de slechte verkeersverbindingen, enz., de vestiging van nieuwe ondernemingen geremd. Elke politiek van versnelde industrialisatie in het Ieperse zal moeten gesteund zijn op een *overcompensatie van de ongunstige vestigingsfactoren door gunstige*.

3. - Ten einde het Ieperse in het algemeen, en de voor industrialisering best geschikte kernen in het bijzonder, voor industrievestiging aantrekkelijker te maken, moeten de *verkeers- en toegangswegen dringend verbeterd worden*. Aldus is het van primordiaal belang voor het arrondissement Ieper, dat de *baan Kortrijk-Menen-Ieper-Veurne*, de belangrijkste verkeersweg van het gewest en tevens een belangrijke invalsweg voor de Noordfranse toeristen naar de Belgische Westkust, aan de eisen van het modern autoverkeer zou aangepast worden.

Om de stroom van weekend-toeristen gemakkelijker doorgang door het Ieperse te verlenen, en de kansen op toeristische uitgaven in het arrondissement te vergroten, is het aangewezen de voor de hand liggende *vertakking van deze hoofdbaan van Oostvleteren over Poperinge en de Westvlaamse Bergen te verbeteren*. Daardoor zou terzelfdertijd de toeristische valorisatie van het arrondissement gebaat zijn.

Sommige *banen in de heuvelstreek* dienen eveneens te worden verbeterd en aangepast om een grotere en gemakkelijker trafiek toe te laten. Wij vermelden hier in het bijzonder het *baanvak Westouter-Westnieuwkerke*.

In dit verband weze ook nog vermeld, dat voor de bevordering van het toeristisch verkeer tussen Frankrijk en België de organisatie van de douaneposten in dit landsgedeelte verbeterd kan worden.

De *baan Poperinge-Ieper-Roeselare*, welke het arrondissement verbindt met het tweede nabijgelegen industrieel centrum van de provincie, zal eveneens op vele plaatsen moeten verbeterd worden. De *baan van Ieper naar Diksmuide en Oostende*, die ook een grotere toeristische functie zou kunnen vervullen, laat eveneens zeer veel te wensen over.

Wat de enige nog in functie zijnde *spoorverbinding Kortrijk-Menen-Ieper-Poperinge* betreft, kan opgemerkt worden dat zij geenszins de rol vervult die van haar zou mogen verwacht worden. Deze spoorlijn zou een frequente en vooral snelle verbinding moeten bieden tussen de *grotere agglomeraties*. Daartoe zijn directe en semi-directe treindiensten

vereist, die alleen de grotere centra van het arrondissement bedienen, aangevuld met geregelde en frequente autobusdiensten tussen de centra. Door een reorganisatie van het treinverkeer werd weliswaar de reisduur Ieper-Kortrijk iets verminderd bij vóór de oorlog. Dit ging evenwel gepaard met het afschaffen van treindiensten en hun vervanging door bussen voor de trajekten Ieper-Komen en Poperinge-Ieper; deze hebben naast een mindere capaciteit ook een langere reisduur.

Een snelle verbinding met Kortrijk is voor het gehele arrondissement van des te meer belang, daar dagelijks honderden forensen zich via deze lijn naar hun werk moeten begeven. Onder alle oogpunten is voor hen een snel vervoer van hun woon- naar hun werkplaats vereist. Deze opmerkingen gelden ook, zij het minder klemmend, voor de verbinding Ieper-Roeselare. De vervanging van treinen door bussen heeft dit traject op de reisduur doen toenemen; dit zou door enkele directe busdiensten (nu zijn er slechts twee van deze aard, beide 's avonds) moeten gecompenseerd worden.

Het omvangrijk dagelijks forensenverkeer, ook vanuit de dorpen, doet nog een ander tekort klaarder uitschijnen, namelijk de *onvoldoende frequentie van sommige busdiensten*. De werknemer moet in de mogelijkheid verkeren na zijn dagtaak per bus zijn woonplaats te bereiken. Dikwijls kan hij dit niet, omdat de busdiensten alleen tot in de vooravond verzekerd worden; in dit geval zou nog een latere busdienst moeten ingelegd, die de werknemer van de treinhalte naar zijn dorp brengt. Het tekort hieraan laat zich bijzonder gevoelen in de wintermaanden.

4. - Voor de ontwikkeling van de industrie in het Ieperse op langere termijn lijkt het aangewezen door het bevaarbaar maken van de vaart Ieper-Komen het Leiebekken te verbinden met het IJzerbekken.

Dit punt is sedert de eerste wereldoorlog geregeld opgeworpen geworden, en heeft in de laatste twee jaren weer enige belangstelling opgewekt. Het ware gewenst, dat de technische diensten zich ter zake klaar zouden uitspreken over de technische en economische aspecten van het project.

5. - Gezien de economische achterstand van het Ieperse, moeten, om nieuwe industriële vestigingen aan te trekken, *industrieterreinen* in gereedheid worden gebracht. Zoals in de meeste gemeenten van de provincie ontbreken ook in het Ieperse geschikte vestigingsplaatsen voor middelgrote en grote ondernemingen.

Bij de keuze van de lokalisatie dezer industrieterreinen moet echter rekening worden gehouden met een aantal elementen die door de economische studie aan het licht werden gebracht. Een belangrijke servi-

tude rust nl. op het Ieperse door de Belgisch-Franse akkoorden van 1935 en 1949 waardoor alle gemeenten van het arrondissement tot de grensarbeiderszone behoren, en de meeste in feite, gezien de proximité van het Noordfrans nijverheidsgebied, zeer sterk aan de invloed van de vraag naar arbeid in Noord-Frankrijk onderworpen zijn. Een onstabiele arbeidsmarkt, met lange perioden van werkloosheid en korte perioden van schaarste aan arbeidskrachten, is een ongunstige factor voor het aantrekken van nieuwe vestigingen.

Ten einde versnelde uitbreiding van de industriële tewerkstelling mogelijk te maken is het noodzakelijk een ontwikkelingsgebied af te bakenen.

Als best geschikt gebied voor het uitrusten van industrieterreinen dienen de plaatsen Ieper, Vlamertinge en Poperinge vermeld.

6. - Onder de motieven die pleiten voor een *ontwikkelingsgebied dat Ieper, Vlamertinge en Poperinge* zou omvatten, dienen o.m. vermeld :

- (a) Ieper en Poperinge vormen de bevolkingskernen van het arrondissement en bieden een nog *ruime arbeidsmarkt* voor nieuwe nijverheidsvestigingen. Buiten de werklozen, waarvan het aantal sterk geslonken is onder de huidige omstandigheden van hoogconjunctuur in de traditionele werkgebieden van de Ieperse bevolking, is op middellange termijn het eerste beschikbare arbeidspotentieel voor industrialisering ter plaatse gelokaliseerd in de gemeenten met een sterke landbouwbevolking. Deze gemeenten (Watou, Proven, Westvleteren, Oostvleteren, Reningelst, Dranouter, Wulvergem, Wijtschate, Voormezele, Zandvoorde, Brielen, Boezinge, Zuidschote, Poelkappelle en Passendale) zijn voor het merendeel gelegen in het Noorden en het Centrum van het arrondissement, d.w.z. rondom de kernen Ieper, Vlamertinge en Poperinge.

Deze latente arbeidsoverschotten zullen toenemen door de snelle achteruitgang van de tewerkstelling in de gewesten met nijverheids-teelten, de voortschrijdende mechanisering en de rationalisatie in de landbouw in het algemeen.

Op langere termijn dienen ook een aantal van de alleenstaande handarbeiders gerekend te worden tot het arbeidspotentieel voor versnelde industrialisering ter plaatse. De alleenstaande handarbeiders zijn juist ook in deze agrarische gemeenten proportioneel zeer talrijk.

- (b) In de plaatsen Ieper, Poperinge en Vlamertinge is méér dan de helft van de bestaande tewerkstelling in de nijverheid gelokaliseerd,

en zijn in de laatste jaren ook het grootste aantal nieuwe tewerkstellingsmogelijkheden ontstaan.

Economische en louter pragmatische overwegingen doen besluiten, dat het in een beperkte streek die in haar geheel aan chronische ondertewerkstelling lijdt efficiënter is, de maatregelen voor het bevorderen van nieuwe vestigingen te concentreren op een beperkt gebied waar de *industriële ontwikkeling klaarblijkelijk reeds begonnen is*.

- (c) Omwille van de sterkere industrialisering in het gebied Ieper-Vlaminge-Poperinge, en in zover de economische structuur zich onderscheidt van deze van de dominerende economie van Noord-Frankrijk, is de tewerkstelling aldaar reeds *minder onderworpen aan de fluctuaties op de Noordfranse arbeidsmarkt*. De invloed van Noord-Frankrijk, medegedeeld door de arbeidsmigraties, laat zich veel sterker gevoelen in de oostelijk gelegen gemeenten en de typische grensarbeidersgemeenten.
- (d) Verkeerstechisch kan voornoemd gebied mits geringe kosten aantrekkelijker gemaakt worden.
- (e) Het stedelijk klimaat van Ieper en Poperinge en de onmiddellijke nabijheid van een waardevol recreatiegebied (Westvlaamse bergen) zijn een aantrekkingsfactor waarvan het belang niet onderschat mag worden.

7. - Het kiezen van een beperkt ontwikkelingsgebied in het arrondissement sluit geenszins uit, dat op zekere andere plaatsen eveneens initiatieven zouden genomen worden om nieuwe vestigingen aan te trekken. Een zekere *spreiding* van de *industrie* in de achtergebleven streek is op grond van economische en sociale motieven te verdedigen, o.m. om de verdere ontvolking van het platteland te remmen.

Als geschikte kernen voor het vestigen van kleine en middelgrote ondernemingen dienen vermeld: Roesbrugge-Haringe, Langemark, Passendale en Zonnebeke.

De grensgemeenten Wervik, Komen, Waasten en Ploegsteert zijn eveneens geschikt voor nieuwe ondernemingen, op voorwaarde evenwel dat zij behoren tot groeiende bedrijfstakken, welke hoge lonen kunnen betalen.

8. - Ten einde de industrialisering in de hand te werken, dienen in alle gemeenten verbeteringswerken te worden uitgevoerd. Hiervoor is de laagconjunctuur het best geschikt; met dit doel worden ook bijzondere tegemoetkomingen verleend voor de tewerkstelling van werklozen.

Gedurende de periode 1952-1955 werden in het arrondissement Ieper gemiddeld 950 werklozen door de openbare besturen tewerkgesteld.

Gelet op de grote conjunctuurgevoeligheid van de tewerkstelling van de Ieperse bevolking zouden de plannen van dergelijke werken *tijdig moeten klaargemaakt worden*. Een tewerkstellingsproject is o.m. de uitbreiding van het drinkwaternet.

Sommige dezer werken zouden het voordeligst door groepen van gemeenten, *in de vorm van intercommunales*, uitgewerkt worden, en voorafgegaan worden door een *streekplan*.

9. - Gezien sommige vestigingsfactoren in het Ieperse minder goed zijn (o.m. ligging) is het noodzakelijk daarvoor een compensatie te zoeken, en wel in de vorm van *industrieterreinen*, dw.z. enkele goed gekozen terreinen, die geheel of gedeeltelijk bouwrijp zijn gemaakt, aangesloten op de verkeerswegen, gemakkelijk te verbinden met het electriciteits-, het gas-, en het waterdistributienet en onmiddellijk beschikbaar.

Wat dit laatste punt betreft, dit houdt in dat een zog. « industrieterrein » effectief in handen is van de gemeente, van een groep van gemeenten of een intercommunale, of van een speciaal daartoe in het leven geroepen privaatrechterlijk lichaam. Op dit ogenblik bestaat geen enkel dergelijk terrein in het arrondissement; de voor de industrie geschikte gronden zijn ofwel staatseigendom, ofwel eigendom van een Commissie van Openbare Onderstand, ofwel privé-bezit.

In het ontwikkelingsgebied in het arrondissement Ieper zouden naar schatting voor de komende periode van tien jaar ca. 60 Ha industrieterrein moeten gereedgemaakt worden. Het verdient aanbeveling de situatie van de industrieterreinen te laten steunen op de bevindingen van een streekplan. Een streekplan is voor het Ieperse des te noodzakelijker, daar aldaar ook toeristische belangen moeten gevrijwaard en bevorderd worden.

Ten einde binnen korte tijd met de realisatie van een industrieterrein te kunnen aanvangen kan men voorlopig genoeg nemen met een facetplan « industrievestiging ».

De vestigingsvoordelen in het Ieperse moeten door publiciteit bekend gemaakt worden, b.v. te samen met de toeristische publiciteit ⁽¹⁾.

10. - Om de compensatie van nadelige factoren nog te vergroten

(1) Zie Appendix 12, « Memorandum over zekere urgente maatregelen tot het stimuleren van de industriële investeringen in het Ieperse », blz. 205.

kan door de voor de industrierreinen verantwoordelijke instanties overwogen worden, ook fabrieksruimte, op voorraad gebouwd, tegen voordelige koop-, huurkoop- of huurvoorwaarden ter beschikking te stellen van geïnteresseerden onder voorbehoud nochtans dat bij het kiezen van de eventuele huurders (kopers) beroep wordt gedaan op deskundige hulp.

11. - Naast de industrialisering zal de verdere ontwikkeling van de landbouw in het arrondissement Ieper het in de toekomst moeten mogelijk maken de verdoken werkloosheid in deze sector te ondervangen.

Bij het uitwerken van een welvaartsbeleid voor de landbouwsector moet de aandacht op twee factoren gevestigd worden: (1) de intensivering van het grondgebruik en (2) de rationalisatie van de bedrijfsvoering. Beide objectieven kunnen nagestreefd worden binnen het bestaande bedrijfstype, of door overschakeling naar andere types zoals de tuinbouw.

In het arrondissement Ieper heeft zich het proces van de bedrijfsversnippering minder ver doorgezet dan in andere streken. Ruilverkavelingsprojecten, samengaand met cultuurtechnische werken, (grondbescherming, grondverbetering), zouden echter de rendabiliteit van de agrarische sector in de toekomst veiliger stellen.

Zoals ook voor de andere gemeentelijke werken zouden zulke projecten thans moeten voorbereid worden, o.m. door gemeentelijke comités voor ruilverkaveling, om bij een eerste omslag van de conjunctuur te kunnen ten uitvoer worden gelegd.

12. - De gevestigde *handeldrijvende middenstand* heeft belang bij de uitbreiding van de industriële tewerkstelling en de ontwikkeling van het toerisme.

Een volgehouden inspanning voor de toeristische valorisatie van de streek van de Westvlaamse bergen is noodzakelijk. Deze inspanning slaat zowel op het behoud en de verfraaiing van het natuurschoon als op een intensieve publiciteit. De heuveltoppen, waarop het roodbruin Diestiaans zand zich weinig leent tot landbouw, moeten zoveel mogelijk in bos worden gebracht of behouden.

Deze toeristische streek moet ook beter toegankelijk worden gemaakt. De toegangswegen tot de Westvlaamse bergstreek laten veel te wensen over. Er kan worden overgegaan tot het aanleggen van fiets- en wandelpaden, die de mooie hoekjes en panorama's gemakkelijk in ieders bereik brengen. Ontspannings- en vermaakgelegenheden moeten meehelpen de toerist aan te trekken en langer op te houden. Tenslotte moeten door een goedverzorgde collectieve toeristische propaganda de aan-

lokkelijkheden van de streek op brede schaal worden bekend gemaakt. Ook hier is het aangewezen met behulp van een facetplan « toerisme » de ruimte van het Ieperse om te zetten in een recreatiegebied. Daarin dient o.m. de aandacht besteed aan : natuur- en landschapsbescherming, uitbreiding van de accomodatie, enz.

Gevraagd wordt dat alle instanties, verantwoordelijk voor het welzijn van de streek van Ieper, de conclusies van dit rapport zouden ter harte nemen, en in een gecoördineerd plan de daarin vervatte aanbevelingen zouden uitwerken.

RESUME

Introduction.

L'arrondissement d'Ypres, situé à la frontière franco-belge, dans la partie méridionale de la province de Flandre Occidentale, comptait 122.207 habitants en 1956, soit 1,4 % de la population du pays. La population active y est d'environ 51.000 unités; l'emploi industriel local compte 6.073 unités. Ces chiffres accusent immédiatement le manque d'industrialisation de l'arrondissement.

POSSIBILITÉS D'EMPLOI LOCALES

Agriculture

Fin 1950, le secteur agricole de l'arrondissement d'Ypres occupait en permanence 15.145 personnes; 1.067 personnes y trouvaient un emploi instable. La population agricole représente 17 % de la population totale de l'arrondissement.

L'agriculture constitue encore une des principales sources de revenus pour la région; toutefois, l'évolution générale de ce secteur et la crise qui affecte les cultures industrielles y ont considérablement diminué les possibilités d'emploi.

L'importance des cultures industrielles de l'arrondissement est telle qu'elles représentent pour le tabac, le houblon, le lin et la chicorée respectivement 35 %, 65 %, 10 % et 10 % de l'exploitation de ces cultures en Belgique.

Industrie

En juin 1955, l'arrondissement d'Ypres totalisait environ 700 établissements industriels, dont 535 occupaient moins de 5 personnes.

L'emploi industriel total ne comptait que 6.073 unités au 31 décembre 1947.

Au tableau des activités industrielles principales figurent l'industrie du bâtiment (1250), la construction de machines (1.064), l'industrie du textile (893) et l'industrie alimentaire (510). L'emploi industriel se concentre surtout dans les zones d'Ypres et de Poperinge, ainsi qu'à Comines, Wervicq, Warneton et Langemark.

Secteur tertiaire

L'excès d'emploi dans le secteur tertiaire caractérise une région de sous emploi : les « artisans isolés » sont ici au nombre de 3.100, soit 23 pour mille habitants (pour la Belgique, 18 p. mille) ; il y a 8.200 commerçants isolés, soit 66 pour mille habitants (pour la Belgique, 46 p. mille), et 400 établissements commerciaux à personnel salarié occupant un total de 730 personnes.

MIGRATION DE MAIN-D'ŒUVRE

Les possibilités d'emploi faisant défaut dans leur région, 18.000 habitants se voient obligés d'aller quérir un emploi en dehors des limites de leur arrondissement ; 3.500 se déplacent à travers le pays : 2.000 gagnent le Courtrais, 400 vont dans la région de Roulers, et environ 700 vont travailler dans les autres provinces du pays. Depuis 1947, un contingent important d'ouvriers de la région d'Ypres se sont enrôlés comme mineurs dans les charbonnages du Hainaut.

L'arrondissement d'Ypres fournit encore 15.000 ouvriers frontaliers. La moyenne enregistrée au cours de ces dernières années est de 12.500, soit 25 % du total des frontaliers belges. Le chômage s'est vu fortement résorbé grâce à la haute conjoncture à laquelle participe le bassin industriel du Nord de la France ; en outre, la situation fut assainie dans l'agriculture et le secteur tertiaire, où se cachait un certain taux de chômage. Plusieurs ouvriers ont abandonné leur travail en Belgique pour trouver une occupation plus rentable au delà de la frontière.

L'arrondissement d'Ypres compte encore un millier d'ouvriers saisonniers, soit 8,5 % de la main-d'œuvre saisonnière du pays. Cette main-d'œuvre s'emploie surtout en France. Son existence atteste une fois de plus le sous-développement de la région.

CHOMAGE

Entre 1945 et 1955, on a dénombré dans l'arrondissement une moyenne de 4.500 chômeurs, soit 8,5 % de la population active.

Le chômage dans l'arrondissement représente 2,5 % du chômage dans le pays (la population active représente 1,4 % de la population active du pays). La haute conjoncture nationale et internationale de l'année 1956 eut des répercussions favorables sur le taux de chômage, mais il se pourrait que ce dernier reprît de l'ampleur dès les premières manifestations d'un affaiblissement conjoncturel : car il ne faut pas oublier que l'économie de l'arrondissement d'Ypres, en dépendant de l'économie du Nord de la France, devient doublement sensible aux fluctuations de conjoncture.

De 1945 à 1955, le chômage total affectait en moyenne 7 % de la population active de 17 communes (sur 43) : à Langemark, Zonnebeke, Geluvelde et Wervicq, plus de 10 % de la population active se trouvait sans travail.

Le chômage affecte particulièrement les jeunes effectifs de la population.

EVOLUTION DÉMOGRAPHIQUE

L'évolution démographique de l'arrondissement d'Ypres, que les années de guerre 1914 à 1918 ont fortement perturbée, présente toutes les caractéristiques de stagnation. Cette stagnation s'accompagne en outre du dépeuplement des communes agraires.

Les chiffres de population totale (128.850) et de densité démographique (211 habitants au km²) recensés en 1910 ne se retrouvent plus ensuite. Entre 1950 et 1955, la population a diminué de 1357 âmes. La densité est de 200 habitants au kilomètre carré.

Les mouvements de migration sont un facteur déterminant de cette évolution démographique en perte de vitesse : en 1950-55 la moyenne des migrations est de 1.000 unités, alors que l'excédent des naissances est de 750 pour la même période.

L'arrondissement d'Ypres se voit progressivement déserté par ses plus jeunes effectifs, ce qui rend la revalorisation économique de la région encore plus ardue. Les plus petites communes accusent un dépeuplement plus important.

Il faut imputer ce recul démographique à la décadence économique de l'arrondissement.

EXPANSION ÉCONOMIQUE

Pour enrayer le recul économique et social de l'arrondissement d'Ypres, il faut lui appliquer d'urgence une politique d'expansion coordonnée, qui sache à la fois élargir les bases de la vie économique de l'arrondissement, créer de nouvelles possibilités d'emploi, et surtout retenir les jeunes générations au sein de leur région. Examiné dans le cadre du marché européen, le problème ne prend que plus d'acuité. Car si l'on refuse dès maintenant à une région défavorisée et retardataire la possibilité d'améliorer sa structure économique, dans une Europe unifiée les régions économiques mieux équipées exerceront une influence croissante qui précipitera très rapidement la région défavorisée dans la déchéance sociale et matérielle. Puisqu'il n'existe pas de possibilités d'emploi suffisantes en dehors de l'industrie, c'est dans le secteur industriel qu'il faudra trouver de nouveaux moyens d'existence.

Les autorités régionales et locales doivent d'urgence pourvoir à l'industrialisation rapide de l'arrondissement : ce doit être également le souci du centre d'études économiques et sociales pour l'arrondissement d'Ypres et de la chambre de Commerce, qui trouveront aide et appui auprès du Conseil Economique de la Flandre Occidentale (Westvlaamse Economische Raad).

Toutes les régions du pays bénéficieront d'ailleurs directement — ou indirectement — du relèvement économique de la région Yproise.

- (1) Malgré la présence de main-d'œuvre à bon marché, un ensemble de facteurs défavorables — situation excentrique, mauvaises communications, etc. — freine l'établissement de nouvelles entreprises. Toute politique d'industrialisation rapide devra viser à rétablir l'équilibre par d'autres facteurs plus avantageux.
- (2) L'investissement industriel dans la région Yproise réclame une amélioration urgente des voies d'accès et des moyens de communication, et principalement de la route Courtrai - Menin - Ypres - Furnes avec l'embranchement vers Oostvleteren - Poperinge - Monts de Flandre, et de la route Poperinge - Ypres - Roulers. Ce serait tout profit pour le tourisme naissant que d'améliorer la route Ypres - Dixmude - Ostende et les voies de communications secondaires.
- (3) L'arrondissement d'Ypres n'a guère bénéficié des avantages de l'évo-

lution technique ferroviaire : le programme de restriction appliqué par la S.N.C.B. lui a plutôt été préjudiciable. Des voies ferrées entre Ypres et le littoral, entre Ypres et Roulers ont été supprimées. Les services d'autobus qui les ont remplacées ne suffisent plus au transport actuel de personnes et de marchandises.

- (4) Il serait souhaitable, pour l'évolution industrielle à longue échéance, de relier le bassin de l'Yser à celui de la Lys par un canal Ypres-Comines. L'avis impartial des offices techniques sur les aspects économiques du projet s'impose.
- (5) De nouvelles entreprises industrielles s'établiront plus volontiers dans la région Yproise si l'on y aménage des terrains industriels. Ces terrains devront de préférence être achetés et équipés par une commune ou par un groupe de communes. Une série de facteurs dont l'opportunité a été mise en lumière par une enquête économique entreront en ligne de compte dans le choix de ce terrain ; ce sont notamment (1) l'attraction industrielle du Nord de la France (2) la concentration démographique (3) le degré d'industrialisation de centres déterminés (4) le réseau des voies de communication et (5) la présence d'un centre de distribution. Mentionnons ici comme mieux accessibles les localités d'Ypres-Vlamertinge et Poperinge. Le choix de cette zone de développement n'exclut pas que d'autres initiatives soient prises en vue d'attirer ailleurs de nouvelles industries. Une certaine dispersion de la structure industrielle est défendable du point de vue économique et social : elle mettrait un frein au dépeuplement rural. Roesbrugge-Haringe, Langemark, Passendale et Zonnebeke se prêteraient fort bien à l'établissement de petites et de moyennes entreprises. A Wervicq, Comines, Warneton et Ploegsteert, communes frontières, devraient se fixer de nouvelles exploitations, sachant payer des salaires plus élevés.
- (6) L'application en priorité et sous leur forme la plus avantageuse, de toutes les mesures actuelles et futures de crédit à l'industrie et aux administrations locales doit être instamment réclamée pour l'arrondissement d'Ypres : c'est un puissant stimulant pour l'implantation d'industries nouvelles.

Comme l'a déjà remarqué le « Mémoire sur les mesures urgentes à prendre pour stimuler l'investissement industriel dans la région Yproise » (31 décembre 1955) les crédits alloués dans l'arrondissement d'Ypres à la même échelle que tous les crédits octroyés dans le reste du pays ne sont pas suffisamment intéressants pour y attirer les investissements indispensables.

- (7) Outre l'industrialisation, le développement simultané de l'agriculture devra résorber le chômage invisible de ce secteur. Au programme figureront deux points essentiels : l'intensification culturale et la rationalisation de l'exploitation, qui seront appliqués aux types d'exploitation existants, ou à de nouveaux types de cultures (p. ex. horticulture).
- (8) L'expansion de l'emploi industriel et le développement du tourisme servent les intérêts de la classe moyenne commerçante. La valorisation touristique des Monts de Flandre demande un effort persévérant, qui porte autant sur la préservation et l'embellissement d'un site naturel que sur une publicité très poussée et sur l'aménagement des voies d'accès.

* * *

Nous prions instamment toutes les autorités responsables de vouloir prendre à cœur les conclusions de ce rapport ; que nos suggestions les aident à élaborer un plan coordonné pour la plus grande prospérité de la région Yproise.

SUMMARY

Introduction.

The arrondissement of Ypres, situated in the south of West Flanders on the Franco-Belgian frontier, numbered 122,207 inhabitants in 1955 or 1.4 % of the population of Belgium. The working population numbers about 51,000 people, 6,073 of whom are working in the local industry.

These figures clearly illustrate the lack of industrialisation of the region. More industrial employment opportunities must be created in order to prevent further industrial and social decay.

EXISTING EMPLOYMENT OPPORTUNITIES

At the close of 1950 agriculture in the arrondissement employed 15,145 persons permanently and 1,067 non-permanently. The agricultural population represents 17 % of the whole population of the region.

Agriculture is still the main source of income in the arrondissement of Ypres. However, the general evolution in this sector, and the crisis of the so-called industrial cultures (tobacco, flax, hop, chicory) have considerably diminished the employment opportunities.

The industrial cultures are of great importance in this region. The arrondissement of Ypres grows 35 % of the tobacco, 65 % of the hop, 10 % of the flax and 10 % of the chicory in Belgium.

In June 1955 there were 755 industrial establishments, 535 of which numbered less than 5 persons. Only 6,073 people were employed in industry at the end of December 1947.

The main branches are: the building industry (1,250), enginee-

ring (1,064), the textile industry (893), foodstuffs (510). Employment in industrial establishments is concentrated in Ypres, Poperinge, Comines, Wervik, Warneton and Langemark.

The tertiary sector is over-populated. This is a characteristic of the underdevelopment of the region. There are 3,100 artisans, i.e. 23 per thousand inhabitants, against only 18 per thousand in Belgium; and 8,200 retailers and traders or 66 per thousand inhabitants (46 in Belgium). About 400 commercial establishments employ 730 wage-earners.

EMIGRATION

Owing to the lack of employment opportunities in their own region, 18,000 people are obliged to seek work in other districts or in France. Of these, 3,500 are employed in other arrondissements of the country, namely 2,000 in Courtrai, 400 in Roulers and 700 in other Belgian arrondissements. Since 1947 a number of them have been engaged by the mining industry of Hainault.

The arrondissement of Ypres numbers 15,000 frontier workers. The average of the last years is 12,500, or 25 % of the national total of Belgian workers in France. Unemployment in the region was greatly reduced by the latest boom in the French economy, and part of the disguised unemployment in agriculture and in the tertiary sector has also been absorbed.

The arrondissement of Ypres also numbers 1,000 seasonal workers, who go mainly to France. This again is an indication of the underdevelopment of the region.

UNEMPLOYMENT

The average number of unemployed was about 4,500 from 1945 to 1955, or 8.5 % of the working population.

Unemployment in the arrondissement of Ypres is 2.5 % of unemployment in Belgium, whilst the working population is only 1.4 % of the national total. The national and international boom considerably diminished the number of the unemployed. Their number may again increase, however, during the next recession. The trade cycle

of the regional economy is heavily dependent on the trade cycle of the French economy.

Between 1945 and 1955 an average of 7 % of the working population was unemployed in 17 of the communes (out of a total of 43). In the communes of Langemark, Zonnebeke, Geluveld and Wervik 10 % or more of the working population were unemployed during the same period.

DEMOGRAPHIC EVOLUTION

The demographic evolution of the arrondissement of Ypres was deeply disturbed by the first world war (1914-1918) and shows all signs of stagnation since 1940.

The figures of the population of 1910 have not been attained again. From 1950 to 1955, the population decreased with 1,357. The density is 200 per sq. km.

This evolution is mainly due to emigration; in the years 1950-1955, 1,000 people on average emigrated each year, whereas the natural increase was 750 only.

As the young people gradually leave the region, its economic recovery becomes more difficult every year.

ECONOMIC POLICY FOR YPRES

The economic and social decay of the arrondissement of Ypres can be halted by a co-ordinated policy of economic expansion, which aims at broadening the economic basis of the region, providing new employment opportunities and retaining the younger generations.

These objectives have become more urgent still since the institution of the European Common Market. If the economic structure of the region cannot be ameliorated very soon, other regions with stronger economies will exert new backwash effects that will hasten the decline of Ypres.

The local authorities should bear this in mind, and stimulate the industrialisation in their region. It should not be forgotten, that other regions in Belgium will also benefit from the economic recovery in Ypres.

- (1) Although in the arrondissement of Ypres wages are somewhat lower than those elsewhere in the country, other factors, such as the eccentric situation, poor means of communication, &c., have hitherto hampered the establishment of new industries. A policy of industrialisation will thus have to compensate these unfavourable factors by other, favourable ones.
- (2) In order to favour the industrialisation in the region, the means of communication should be improved. This would at the same time favour the growing tourist industry.
- (3) As to railway communications, the region of Ypres did not benefit, up to now, from the technical evolution in this sector. The railway linking Ypres with Roulers was abolished. Busses are insufficient to take over the function of the railroad.
- (4) In the long run, the industrial development of the region would benefit from a connection between the Lys and the Yser by a canal from Comines to Ypres.
- (5) By making sites available to industry, new industrial establishments would more readily settle in the arrondissement of Ypres. These sites should be bought and equipped by the communes or by groups of communes. When choosing these sites, the following factors should be taken into account: (a) the industrial pull of the North of France, (b) the concentration of the population, (c) the existing degree of industrialisation, (d) the road system and (e) the existence of a distribution centre. The communes of Ypres, Poperinge and Vlamertinge seem to be most indicated for the purpose of organising industrial parks.

Apart from this limited development area, other initiatives should be taken in other places too to attract industry. Dispersion of industrial employment opportunities is desirable here, among other things in order to halt depopulation of the countryside. Such communes as Roesbrugge, Langemark, Passendale and Zonnebeke lend themselves to the location of small and medium sized industries.

New firms which can afford to pay high wages can be established in the frontier communes, as Wervick, Comines, Ploegsteert.

- (6) All actual and future measures of cheap credit to industry and to local governments should be made available, with priority, to the

arrondissement of Ypres, in order to stimulate there the growth of new industries.

- (7) Development of agriculture should make it possible to absorb part of the disguised unemployment in this sector. Attention should be paid to : (a) the rationalisation of the exploitation and (b) more intensified use of the land, e.g. by the development of horticulture.
- (8) The expansion of employment opportunities in industry, and the development of the tourist industry, are of great importance to the trading middle classes.

AANTEKENINGEN

APPENDICES

AANTEKENINGEN

APPENDICES

Mesen	357	74	13	31	356	01	316	99	88.6%	152	24
Neerwaasten	642	16	15	66	564	91	575	86	89.7%	173	30
Nieuwkerke	1.791	68	16	05	139	71	1.556	28	86.9%	86	134
Oostvlieteren	1.408	69	33	30	1.171	69	1.228	03	87.2%	212	122
Passendale	2.222	01	84	01	1.759	21	1.894	37	85.3%	408	215
Ploegsteert	1.912	73	43	78	1.514	70	1.574	91	82.3%	912	101
Poelkapelle	1.528	88	57	64	1.258	73	1.272	09	83.2%	292	149
Poperinge	4.761	37	147	67	3.948	50	4.004	64	84.1%	981	466
Proven	1.275	22	64	28	1.000	52	1.005	43	78.8%	272	123
Reningelst	2.013	09	56	82	1.800	97	1.806	48	89.7%	295	192
Roesbrugge-Haringe	1.194	55	38	65	998	38	1.058	05	88.6%	258	97
Sint-Jan	621	41	41	41	623	68	554	—	89.2%	131	45
Vlaertinge	2.064	52	65	04	1.746	99	1.804	15	87.4%	545	162
Voormezele	1.171	20	23	35	925	60	976	82	83.4%	162	79
Waasten	1.751	60	28	81	1.266	55	1.364	84	77.9%	268	85
Watou	2.327	69	69	82	2.062	45	2.083	—	89.5%	374	224
Wervik	2.019	83	84	68	1.522	08	1.660	92	82.2%	1.041	156
Westouter	1.770	—	42	08	870	63	970	80	83.0%	211	94
Westvlieteren	1.778	17	38	89	1.449	87	1.490	63	83.8%	163	196
Wijtschate	2.628	75	53	25	2.206	21	2.305	16	87.7%	433	188
Woesten	626	82	47	85	564	82	552	21	88.1%	213	96
Wulvergem	349	74	11	13	379	10	314	03	89.8%	69	32
Zandvoorde	667	93	16	39	578	09	654	45	98.0%	115	70
Zillebeke	1.734	27	31	08	1.165	54	1.225	14	70.6%	266	121
Zonnebeke	1.773	73	78	19	1.333	53	1.371	20	77.3%	459	185
Zuidschote	424	57	13	94	403	63	362	32	85.3%	71	40
Arrondissement Ieper	61.056	07	1.969	40	47.378	49	51.540	43	84.4%	15.175	5.265

APPENDIX 1:

Beteelde oppervlakte en landbouwuittelingen per gemeente - arrondissement Ieper
(Algemene landbouwtelling 1950)

GEMEENTE	Totale oppervlakte		Beteelde oppervlakte volgens de bedrijfszetel der exploitaties				Bet. opp. (volgens ligging der gronden)		Bet. opp. in pCt v. tot. opp.	Aantal uittelingen	
	Ha	a	- dan 1 Ha		+ dan 1 Ha		Ha	a		- dan 1 Ha	+ dan 1 Ha
			Ha	a	Ha	a					
Beselare	1.432	81	55	98	1.221	12	1.257	36	87,8 %	367	150
Bikschote	557	43	23	29	507	89	495	34	88,9 %	117	58
Boezinge	1.772	08	46	14	1.560	63	1.544	64	87,2 %	294	153
Brielen	733	01	12	64	595	53	640	85	87,4 %	117	55
Dikkebus	1.009	96	23	44	858	58	873	57	86,5 %	183	76
Dranouter	1.112	64	28	13	877	24	962	30	86,5 %	110	87
Elverdinge	1.387	62	33	47	1.099	62	1.156	99	83,4 %	255	92
Geluveld	779	05	36	29	596	77	660	23	84,7 %	279	92
Geluwe	2.108	27	97	48	1.761	59	1.864	44	88,4 %	729	177
Hollebeke	562	71	17	12	374	96	418	27	79,4 %	149	43
Houtem	584	-	26	62	507	42	518	19	88,7 %	257	54
Ieper	1.561	64	87	26	1.052	90	1.058	05	67,8 %	1.101	131
Kemmel	1.257	67	35	11	1.049	74	1.071	93	85,2 %	233	96
Komen	1.404	47	66	09	1.167	36	1.161	21	82,7 %	1.395	136
Krombeke	853	86	40	09	655	10	685	06	80,2 %	125	98
Langemark	3.051	20	123	26	2.325	40	2.628	31	86,1 %	774	284
Loker	669	30	24	91	554	54	560	89	83,8 %	128	57

APPENDIX 2:

Beteelde oppervlakte, aantal percelen en gemiddelde oppervlakte van die percelen:
per bedrijfsgröoite en per gemeente. — arrondissement Ieper. (Alg. landbouwtelling 1950 (1))

GEMEENTE	BEDRIJVEN												TOTAAL DER BEDRIJVEN VAN 1 HA EN MEER							
	Van 1 tot 5 Ha						Van 5 tot 20 Ha						Van 20 Ha en meer							
	opp.		gem. opp.		T. beteelde		opp.		Aantal percelen		gem. opp.		T. beteelde		opp.		Aantal percelen		gem. opp.	
	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a	Ha	a
Beselare	138	85	1	58	886	21	165	5	37	196	06	17	11	53	1.221	12	270	4	52	
Bikschote	44	38	54	82	306	56	109	2	81	156	96	24	6	54	507	90	187	2	72	
Boezinge	155	76	98	59	731	21	170	4	30	673	66	78	8	64	1.560	63	346	4	51	
Brielen	36	63	23	59	318	64	70	4	55	240	26	28	8	58	595	53	121	4	92	
Dikkebus	71	95	49	47	444	43	89	4	99	342	20	26	13	16	858	58	164	5	24	
Dranouter	86	08	82	1 04	460	67	288	1	60	330	49	108	3	06	877	24	478	1	84	
Elverdinge	89	22	72	1 24	429	66	123	3	49	580	74	104	5	29	1.099	62	299	3	68	
Geluveld	112	57	55	2 05	409	50	70	5	85	74	70	4	18	68	596	77	129	4	63	
Geluwe	130	82	117	1 12	1.046	38	277	3	78	584	39	54	10	82	1.761	59	448	3	93	
Hollebeke	17	88	24	75	289	58	113	2	56	67	50	15	4	50	374	96	152	2	47	
Houtem	46	27	47	98	289	83	137	2	12	171	32	23	7	45	507	42	207	2	45	
Ieper	177	47	112	1 58	510	87	134	3	81	364	55	90	4	05	1.052	89	336	3	13	
Kemmel	67	58	49	1 38	574	60	327	1	76	407	56	66	6	18	1.049	74	442	2	38	

Komen	175	42	175	1	02	641	71	341	1	88	350	23	86	4	07	1.167	36	602	1	94
Krombeke	174	98	179	1	20	321	07	119	2	70	159	05	39	4	08	655	10	337	1	94
Langemark	296	35	247	1	20	1.544	73	431	3	58	484	31	53	9	08	2.325	39	731	3	18
Loker	69	64	70	1	99	270	71	104	2	60	214	18	52	4	12	554	53	226	2	45
Mesen	27	44	26	1	06	119	33	43	2	78	209	24	29	7	22	356	01	98	3	63
Neerwaasten	4	61	4	1	15	238	38	121	1	97	321	92	89	3	62	564	91	214	2	64
Nieuwkerke	85	30	71	1	20	873	82	305	2	87	580	60	91	6	38	1.539	72	467	3	30
Oostvleteren	135	16	120	1	13	567	70	210	2	70	468	83	92	5	10	1.171	69	422	2	78
Passendale	201	47	192	1	05	1.317	92	463	2	85	239	82	23	10	43	1.759	21	678	2	59
Ploegsteert	81	61	91	1	90	671	95	394	1	71	761	06	248	3	07	1.514	62	733	2	07
Poelkapelle	156	31	159	1	98	823	12	252	3	27	279	30	46	6	07	1.258	73	457	2	75
Poperinge	557	31	510	1	09	2.461	61	1.087	2	26	929	58	181	5	14	3.948	50	1.778	2	22
Proven	146	73	142	1	03	588	34	197	2	99	265	46	49	5	42	1.000	53	388	2	58
Reningelst	187	08	131	1	43	1.113	33	237	4	70	500	56	54	9	27	1.800	97	422	4	27
Roesbrugge-Haringe	118	03	88	1	34	485	69	116	4	19	394	67	26	15	18	998	39	230	4	34
Sint-Jan	44	92	26	1	73	207	71	45	4	62	371	05	25	14	84	623	68	96	6	50
Vlamertinge	143	94	132	1	09	900	02	329	2	73	703	10	113	6	22	1.747	06	574	3	04
Voormezele	42	77	42	1	02	576	48	155	3	72	306	35	33	9	28	925	60	230	4	02
Waasten	46	73	48	1	97	521	68	268	1	95	698	14	99	7	05	1.266	55	415	3	05
Watou	229	81	205	1	12	1.176	04	353	3	33	656	60	67	9	80	2.062	45	625	3	30
Wervik	142	64	144	1	99	970	34	435	2	23	409	10	64	6	39	1.522	08	643	2	37
Westouter	82	72	90	1	92	574	48	305	1	88	213	43	79	2	70	870	63	474	1	84
Westvleteren	280	91	229	1	23	853	89	311	2	75	315	07	42	7	50	1.449	87	582	2	49
Wijtschate	139	71	65	2	15	1.155	68	595	1	94	910	93	271	3	36	2.206	32	931	2	37
Woesten	136	99	129	1	06	373	53	181	2	06	54	83	18	3	05	564	82	328	1	72
Wulvergem	19	28	17	1	13	204	53	101	2	03	155	29	38	4	09	379	10	156	2	43
Zandvoorde	57	15	48	1	19	453	35	113	4	01	67	59	5	13	52	578	09	166	3	48
Zillebeke	112	90	59	1	91	568	05	103	5	52	484	59	58	8	36	1.165	54	220	5	30
Zonnebeke	209	33	111	1	89	858	21	153	5	61	265	99	13	20	46	1.333	54	277	4	81
Zuidschote	47	57	52	1	91	208	94	113	1	85	147	12	30	4	90	403	63	195	2	07

(1) Volgens de zetel van het bedrijf.

APPENDIX 3 :

Landbouwenquête in het arrondissement Ieper.

Voor het samenbrengen van enkele recente gegevens over de sociale structuur van de landbouwgezinnen, over de tewerkstelling in de landbouw, over de technische uitrusting van de landbouwuitbatingen, enz., werd onder de landbouwbevolking van het arrondissement een enquête gehouden.

Volgens de lijsten ons door de gemeentebesturen medegedeeld telde het arrondissement Ieper in mei 1956 4.820 landbouwers. Na een alfabetische rangschikking van de namen der landbouwers per gemeente werd hieruit een « random sample » samengesteld van 10 % van de landbouwers van het arrondissement, hetzij 482. Hierdoor kwamen in het « sample » dezelfde verhoudingen tussen de gemeenten tot uitdrukking als in de oorspronkelijke lijst. Aan de landbouwers van het sample werd een vragenlijst overhandigd door de plaatselijke vertegenwoordigers van de Belgische Boerenbond, die hiervoor hun welwillende medewerking verleenden (aantal enquêteurs : 42).

Antwoorden kwamen binnen van 24 gemeenten, op een totaal van 43. De resultaten hebben bijgevolg maar betrekking op de landbouwers van de volgende gemeenten : Bikschote, Boezinge, Brielen, Dikkebus, Dranouter, Geluwe, Hollebeke, Ieper, Komen, Langemark, Mesen, Neerwaasten, Oostvleteren, Passendale, Proven, Reningelst, St.-Jan, Vlamertinge, Voormezele, Waasten, Watou, Wervik, Wulvergem, Zandvoorde.

In totaal werden 260 landbouwers ondervraagd, waarvan 240 het enquêteformulier invulden, hetzij 50 % van het « sample », of 5 % van het universum. Enkele antwoorden waren onvolledig. Met deze antwoorden werd eveneens rekening gehouden in de verwerking.

De 240 landbouwers welke onze enquête beantwoordden bebouwen te samen 2.600 Ha, hetzij 5 % van het totaal landbouwareaal van het arrondissement (1). De gemiddelde oppervlakte van de bedrijven is 19 Ha 79 a 60 ca, hetgeen sterk afwijkt van de gemiddelde bedrijfsoppervlakte zoals zij blijkt uit de resultaten van de Algemene Landbouwstelling van 1950 (nagenoeg 10 Ha) (2); 23,4 % van de ondervraagde landbouwers baten bedrijven uit van 1 tot 5 Ha, 58,1 % bedrijven van 5 tot 20 Ha, en 15,0 % bedrijven van 20 tot 50 Ha. Geen enkel landbouwer op een uitbating van meer dan 50 Ha werd ondervraagd.

De 260 ondervraagde landbouwers hadden te samen 723 kinderen, waarvan 42,6 % schoolgaand waren of de schoolleeftijd nog niet hadden bereikt, 37,6 % werkzaam waren in de landbouw, en 19,8 % niet in de landbouw werkzaam.

Tot deze laatste groep, welke in totaal 143 kinderen omvatte, werden o.m. gerekend 14 kinderen die hun studies na hun achttiende jaar voortzetten, 60 in de nijverheid, als arbeider of bediende, 17 zelfstandigen in het ambachtswezen of de handel en 5 die een vrij beroep uitoefenden .

De ondervraagde landbouwers gaven 272 kinderen op die in de landbouw tewerkgesteld zijn, nl. 158 jongens en 114 meisjes (Zie tabel) (3).

(1) *Landbouwareaal 1950 : 51.548 Ha.*

(2) *Zie hoofdstuk II.*

(3) *Zie volgende bladzijde.*

APPENDIX 3: (Vervolg)
 Kinderen van de ondervergaagde landbouwers (1)

Leeftijdsklasse	Schoolgaand		In de landbouw		Arbeiders		Bedienden		Zelfstandigen		Vrije beroepen		Niet in de landbouw		Totaal	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
0-14 jaar	108	116	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108	116
14-18 jaar	18	15	30	9	1	3	—	—	—	—	—	—	—	49	27	
18-20 jaar	5	6	17	27	1	9	1	1	1	1	—	1	4	25	49	
20-25 jaar	3	—	35	28	10	3	4	4	1	—	1	—	5	55	40	
25 jaar	—	—	76	50	17	2	3	6	11	3	2	1	3	112	91	
Totaal	134	137	158	114	29(b)	17(c)	3	11	13	4	3	2	9	349	323	
	271(a)		272		46		14		17		5		47(d)		672	

(1) Enquête W.E.S.

(a) hierbij dienen geteld 49 kinderen (30 M en 19 V) die de schoolleeftijd nog niet hadden bereikt.

(b) waaronder 16 na vakopleiding, en 2 werkloos.

(c) waaronder 2 na vakopleiding, en 12 meiden.

(d) waaronder 11 huishoudsters.

APPENDIX 4:
Aantal nijverheidsinrichtingen met bezoldigd personeel, 1955 (a)

Gemeenten	Tewerkstelling					Totaal
	-5	5-19	20-49	50-99	+ 100	
Beselare	9	3	—	—	—	12
Bikschote	3	—	1	—	—	4
Boezinge	10	3	3	1	—	17
Brielen	5	2	—	—	—	7
Dikkebus	5	2	—	—	—	7
Dranouter	2	1	—	—	—	3
Elverdinge	7	3	—	—	—	10
Geluveld	3	—	—	—	—	3
Geluwe	26	6	1	—	—	33
Hollebeke	2	—	2	—	—	4
Houtem	5	1	—	—	—	6
Ieper	102	32	12	4	4	154
Kemmel	6	2	—	—	—	8
Komen	28	9	1	—	—	38
Krombeke	4	1	—	—	—	5
Langemark	21	3	2	1	1	28
Loker	3	—	—	—	—	3
Mesen	3	1	—	—	—	4
Neerwaasten	—	—	—	—	—	—
Nieuwkerke	4	—	1	—	—	5
Oostvleteren	7	1	—	—	—	8
Passendale	19	4	3	—	—	26
Ploegsteert	7	4	—	—	1	12
Poelkapelle	8	2	1	—	—	11
Poperinge	71	—	7	3	—	81
Proven	4	1	1	—	—	6
Reningelst	9	1	—	—	—	10
Roesbrugge-Haringe	7	3	—	—	—	10
Sint-Jan	2	—	—	—	—	2
Vlamertinge	15	3	2	—	—	20
Voormezele	4	1	—	—	—	5
Waasten	17	3	—	3	—	23
Watou	5	2	—	—	—	7
Wervik	48	12	4	1	—	65
Westouter	5	—	—	—	—	5
Westvleteren	8	—	—	—	—	8
Wijtschate	8	—	1	—	—	9
Woesten	12	1	—	—	—	13
Wulvergem	1	—	—	—	—	1
Zandvoorde	4	1	—	—	—	5
Zillebeke	4	1	—	—	—	5
Zonnebeke	13	1	—	—	—	14
Zuidschote	2	—	—	—	—	2

(a) Gegevens R.M.Z.

APPENDIX 5:

Tewerkstelling in industrie en ambacht, december 1947.

Gemeenten	Tewerkstelling in				Aantal alleenstaande handarbeiders p. 1.000 inw.	Tewerkst. in plaatselijke nijverh. inr. pCt. v. d. act. bevolk.
	Am-bacht	Industrie				
		M.	V.	Tot.		
Beselare	87	38	3	41	35	3,78%
Bikschote	34	3	2	5	42	1,47
Boezinge	47	77	15	92	23	11,19
Brielen	15	—	—	—	18	—
Dikkebus	41	10	3	13	39	3,09
Dranouter	30	9	2	11	30	2,75
Elverdinge	39	42	3	45	23	7,32
Geluveld	172	8	—	8	114	1,25
Geluwe	48	125	6	131	8	5,57
Hollebeke	21	21	1	22	27	6,39
Houtem	41	9	1	10	32	1,70
Ieper	411	1.890	342	2.232	24	33,99
Kemmel	44	22	22	44	31	7,13
Komen	186	229	73	302	22	8,50
Krombeke	32	7	—	7	31	2,05
Langemark	110	121	19	140	24	8,25
Loker	11	6	—	6	13	2,18
Mesen	29	1	6	7	26	1,65
Neerwaasten	14	1	—	1	18	0,29
Nieuwkerke	72	25	1	26	32	2,67
Oostvleteren	71	26	2	28	47	4,68
Passendale	111	48	52	100	34	8,09
Ploegsteert	88	88	19	107	88	4,53
Poelkapelle	57	36	—	36	57	4,30
Poperinge	275	482	119	601	275	12,79
Proven	50	29	—	29	50	4,87
Reningelst	47	18	—	18	47	2,31
Roesbrugge-Haringe	48	11	5	16	48	2,49
Sint-Jan	9	3	—	3	9	0,93
Vlamertinge	76	60	31	91	76	6,33
Voormezele	32	3	—	3	32	0,68
Waasten	63	209	26	235	63	17,34
Watou	86	28	—	28	86	2,51
Wervik	225	248	45	293	225	5,17
Westouter	36	2	—	2	36	0,37
Westvleteren	39	5	—	5	39	0,76
Wijtschate	62	39	—	39	62	3,70
Woesten	45	27	2	29	45	5,35
Wulvergem	24	1	—	1	24	0,63
Zandvoorde	21	11	—	11	21	2,86
Zillebeke	42	14	—	14	42	2,01
Zonnebeke	98	120	12	132	98	9,21
Zuidschote	16	1	—	1	16	0,56

APPENDIX 6:
Handels- en dienstensector, 31 december 1947.

Gemeenten	Handelsinrichtingen met bezoldigd personeel		Aantal alleenst. handelaars	
	Aantal in- richtingen	Tewerkgest. personeel	Aantal	per 1.000 inwoners
Beselare	1	1	169	68
Bikschote	1	1	53	65
Boezinge	2	7	154	75
Brielen	—	—	46	58
Dikkebus	1	2	73	69
Dranouter	2	2	70	71
Elverdinge	2	3	94	56
Geluveld	1	1	46	30
Geluwe	6	13	291	50
Hollebeke	2	2	52	67
Houtem	2	2	57	45
Ieper	107	339	1.171	68
Kemmel	5	5	79	56
Komen	15	29	484	59
Krombeke	1	1	73	72
Langemark	7	14	266	59
Loker	1	1	46	57
Mesen	2	3	83	76
Neerwaasten	—	—	27	34
Nieuwkerke	3	3	173	76
Oostvleteren	3	4	132	87
Passendale	3	9	182	56
Ploegsteert	14	21	304	62
Poelkapelle	3	3	151	72
Poperinge	60	211	887	71
Proven	5	12	95	57
Reningelst	1	1	128	61
Roesbrugge-Haringe	5	32	151	88
Sint-Jan	—	—	47	60
Vlamertinge	8	13	203	56
Voormezele	1	1	60	58
Waasten	6	8	196	60
Watou	6	10	216	70
Wervik	26	65	687	56
Westouter	1	2	97	69
Westvleteren	2	8	87	52
Wijtschate	6	12	146	57
Woesten	2	3	98	70
Wulvergem	—	—	29	75
Zandvoorde	—	—	38	49
Zillebeke	5	6	79	48
Zonnebeke	6	7	201	55
Zuidschote	—	—	15	35

APPENDIX 7 :

Lijst der beroepen voorzien bij Art. 16, lid 2, van het akkoord tussen België en Frankrijk, betreffende de grensarbeiders.

- 1) **Landbouw :**
Rentmeesters, tuinopzichters, tuiniers, ongeoeffende landarbeiders.
- 2) **Bodemnijverheid :**
Ondergrondse en bovengrondse mijnarbeiders.
- 3) **Bouw & Openbare Werken :**
Handlangers, grondwerkers, electriciens.
- 4) **Metaalnijverheid :**
Handlangers en geschoolde arbeiders alle beroepen, mecaniciens auto (behoudens specialisten voor Dieselmotoren), mecaniciens fietsen, nijverheidstekenaars gelijkgesteld met uitvoeringstekenaars.
- 5) **Uurwerknijverheid :**
Uurwerkherstellers en afwerkers van uurwerken.
- 6) **Electriciteits- en radionijverheid :**
Radio-electriciens, radioherstellers, gespecialiseerde arbeiders alle beroepen.
- 7) **Textielnijverheid :**
Arbeiders en arbeidsters van de textielnijverheid met uitzondering van de geschoolde wevers, de zwingelaars, de roters, de ringmolen-spinsters en de wolkaardsters.
- 8) **Kledingsnijverheid :**
Arbeiders en arbeidsters alle beroepen met uitzondering van de machinenaaiers en de confectie.
- 9) **Leder- en vellennijverheid :**
Leerlooiers alle beroepen, gespecialiseerde arbeiders van de schoennijverheid, schoenmakers.
- 10) **Houtnijverheid :**
Meubelmakers en fabricatie van meubelen.
- 11) **Papiernijverheid :**
Arbeiders en arbeidsters alle beroepen.
- 12) **Glasnijverheid :**
Gespecialiseerde arbeiders alle beroepen.
- 13) **Warenbehandeling - Toezicht :**
Dokwerkers, pakhuisknechten, magazijniers, handlangers alle werk, wachters en nachtwachters.
- 14) **Hotelnijverheid :**
Personeel alle beroepen, behoudens kok en kokkinnen.
- 15) **Huispersoneel :** Uitwonende huishoudsters.
- 16) **Voedingsnijverheid :**
Bakkers en banketbakkers, slaggers.
- 17) **Verkeer :** Bestuurders (toerisme, vrachten, publiek vervoer).
- 18) **Bureau's en magazijnen :**
Bedienden (bureau's) alle beroepen, typisten, steno-typisten, verkopers en verkoopsters.

APPENDIX 8:
Grens- en seizoenarbeid (a)

Gemeenten	AANTAL	
	Grensarbeiders maart 1948	Seizoenarbeiders 1954
Beselare	350	33
Bikschote	38	19
Boezinge	69	20
Brielen	19	—
Dikkebus	33	—
Dranouter	61	1
Elverdinge	49	5
Geluveld	238	12
Geluwe	749	2
Hollebeke	98	3
Houtem	214	—
Ieper	746	73
Kemmel	78	—
Komen	1.903	20
Krombeke	20	2
Langemark	357	306
Loker	44	1
Mesen	119	2
Neerwaasten	148	2
Nieuwkerke	314	4
Oostvleteren	38	7
Passendale	251	78
Ploegsteert	1.486	3
Poelkapelle	35	57
Poperinge	687	23
Proven	27	19
Reningelst	124	1
Roesbrugge-Haringe	52	14
Sint-Jan	54	26
Vlamertinge	233	9
Voormezele	47	—
Waasten	544	—
Watou	146	57
Wervik	2.990	7
Westouter	134	1
Westvleteren	45	2
Wijtschate	253	5
Woesten	80	5
Wulvergem	19	—
Zandvoorde	112	—
Zillebeke	126	23
Zonnebeke	389	97
Zuidschote	21	13

(a) Gegevens R.V.A.W.

APPENDIX 9 :

*Ontwikkeling van de volledige en gedeeltelijke werkloosheid in het arr. Ieper
1945 - 1955 (a)*

Jaartal	Arr. Ieper	Arr. Ieper in pCt v.		Jaartal	Arr. Ieper	Arr. Ieper in pCt v.	
		W.-Vl.	Rijk			W.-Vl.	Rijk
1945				1946			
Januari	9.213	14,5	3,2	Januari	6.940	20,2	5,1
Februari	8.667	17,9	3,7	Februari	4.935	19,4	4,6
Maart	7.684	20,1	4,6	Maart	4.507	19,9	4,7
April	7.027	19,2	5,3	April	3.007	19,5	4,5
Mei	6.563	17,3	5,1	Mei	2.330	19,4	4,0
Juni	6.116	16,6	4,9	Juni	1.488	14,9	3,0
Juli	6.310	17,5	5,3	Juli	1.165	13,1	2,4
Augustus	6.674	18,4	5,7	Augustus	1.514	14,4	3,1
September	5.984	19,1	5,3	September	554	7,2	1,5
Oktober	5.842	20,9	5,7	Oktober	503	8,3	1,3
November	5.808	21,8	5,8	November	739	9,7	1,7
December	6.923	21,4	5,7	December	2.749	14,1	3,4
1947				1948			
Januari	2.231	11,2	2,5	Januari	1.403	7,5	1,3
Februari	3.104	11,0	2,4	Februari	1.790	6,0	1,3
Maart	1.755	9,5	1,9	Maart	1.122	6,7	1,2
April	692	7,7	1,4	April	1.093	6,5	1,1
Mei	533	7,1	1,2	Mei	935	5,6	1,0
Juni	456	6,8	1,0	Juni	991	5,4	0,9
Juli	529	6,6	1,0	Juli	1.344	6,0	1,0
Augustus	683	8,0	1,4	Augustus	1.035	5,1	0,8
September	441	5,3	1,0	September	941	4,7	0,8
Oktober	581	6,9	1,2	Oktober	1.655	7,6	1,3
November	973	8,3	1,6	November	3.535	10,8	2,0
December	1.501	7,8	1,5	December	11.263	17,7	4,5
1949				1950			
Januari	4.798	10,9	1,9	Januari	7.376	14,3	2,4
Februari	4.114	10,2	1,7	Februari	5.930	14,2	2,2
Maart	3.994	10,2	1,7	Maart	5.140	13,9	2,2
April	3.706	10,2	1,7	April	4.732	13,9	2,2
Mei	3.946	11,7	1,9	Mei	4.662	14,3	2,2
Juni	3.917	11,3	1,8	Juni	4.014	13,1	1,9
Juli	4.372	12,6	1,9	Juli	4.201	14,0	2,1
Augustus	3.226	10,7	1,5	Augustus	3.430	13,1	1,9
September	3.598	10,9	1,6	September	3.383	12,6	2,0
Oktober	13.978	22,5	5,6	Oktober	3.732	13,8	2,3
November	13.933	21,4	5,4	November	4.166	13,1	2,2
December	8.986	17,2	3,4	December	6.901	13,6	2,3

(a) Gegevens R.V.A.W.

APPENDIX 9: (vervolg)

*Ontwikkeling van de volledige en gedeeltelijke werkloosheid in het arr. Ieper.
1945 - 1955*

Jaartal	Arr. Ieper	Arr. Ieper in pCt v.		Jaartal	Arr. Ieper	Arr. Ieper in pCt v.	
		W.-Vl.	Rijk			W.-Vl.	Rijk
Maand				Maand			
1951				1952			
Januari	5.402	13,5	2,2	Januari	6.500	11,6	2,1
Februari	4.799	13,6	2,4	Februari	6.567	12,1	2,1
Maart	4.539	13,8	2,4	Maart	5.538	11,5	2,1
April	4.426	13,2	2,4	April	5.869	12,6	2,3
Mei	4.017	12,6	2,2	Mei	5.385	12,7	2,3
Juni	3.400	10,8	1,8	Juni	5.533	13,0	2,4
Juli	3.873	11,5	1,9	Juli	4.676	12,4	2,2
Augustus	3.859	11,2	1,9	Augustus	4.159	12,1	2,0
September	3.563	10,2	1,8	September	4.793	13,4	2,4
Oktober	4.194	11,2	2,1	Oktober	4.706	13,9	2,5
November	4.624	11,4	2,2	November	6.055	13,6	2,5
December	6.300	11,7	2,3	December	8.444	13,5	2,6
1953				1954			
Januari	8.262	13,2	2,4	Januari	7.920	12,8	2,1
Februari	7.355	13,5	2,4	Februari	7.199	13,1	2,2
Maart	6.059	13,9	2,5	Maart	5.496	12,8	2,2
April	5.782	14,1	2,4	April	5.160	13,1	2,2
Mei	5.506	14,4	2,4	Mei	4.812	13,4	2,2
Juni	5.387	14,2	2,4	Juni	4.460	13,2	2,2
Juli	5.210	14,2	2,3	Juli	4.365	13,7	2,2
Augustus	4.151	12,7	2,0	Augustus	3.421	12,6	1,9
September	4.249	12,9	2,1	September	2.830	11,1	1,7
Oktober	4.618	13,4	2,2	Oktober	3.183	12,1	2,0
November	5.410	13,1	2,3	November	4.114	12,7	2,3
December	6.208	12,4	2,1	December	5.028	12,8	2,4
1955				1956			
Januari	7.080	13,1	2,4	Januari	5.515	11,7	2,3
Februari	7.064	13,2	2,4	Februari	6.899	11,0	2,0
Maart	5.762	13,1	2,4	Maart	3.965	13,0	2,4
April	4.388	13,4	2,6	April	3.043	12,2	2,3
Mei	3.861	13,2	2,6	Mei	2.558	12,1	2,2
Juni	3.089	12,3	2,3	Juni	2.260	12,2	2,0
Juli	3.082	13,8	2,4	Juli	1.944	12,3	2,0
Augustus	2.549	13,5	2,3	Augustus	1.602	12,2	1,6
September	2.371	12,3	2,2	September	1.273	9,3	1,5
Oktober	3.027	14,1	2,7	Oktober	1.485	9,8	1,7
November	3.589	13,9	2,8	November	1.906	10,2	1,7
December	4.191	12,5	2,4	December	2.949	11,2	2,1

APPENDIX 10 :

Volledige werkloosheid : dispariteitsindices van het arrondissement Ieper t.o.v. West-Vlaanderen en het Rijk, november 1949 — november 1953 (a)

LEEFTIJDKLASSE	DUUR VAN DE WERKLOOSHEID												TOTAAL	
	— 3 maand			3 - 12 maand			12 - 24 maand			24 mnd. + meer			t.o.v. W.-Vl.	t.o.v. Rijk
	t.o.v. W.-Vl.	t.o.v. Rijk	t.o.v. W.-Vl.	t.o.v. Rijk	t.o.v. W.-Vl.	t.o.v. Rijk	t.o.v. W.-Vl.	t.o.v. Rijk	t.o.v. W.-Vl.	t.o.v. Rijk	t.o.v. W.-Vl.	t.o.v. Rijk	t.o.v. W.-Vl.	t.o.v. Rijk
1949														
— 20 jaar	77	104	120	104	83	68	—	—	92	101				
20—35 jaar	121	125	120	93	86	63	91	75	103	107				
35—50 jaar	79	115	111	82	62	51	62	35	93	91				
50—65 jaar	87	130	131	113	85	60	92	60	108	101				
Totaal	94	120	121	96	77	58	86	55						
1951														
— 20 jaar	66	93	55	60	106	120	233	233	66	88				
20—35 jaar	102	139	76	59	112	89	138	86	99	108				
35—50 jaar	109	150	72	50	143	74	154	77	107	105				
50—65 jaar	132	174	67	49	86	54	108	64	107	91				
Totaal	105	144	70	54	107	69	122	70						
1953														
— 20 jaar	78	105	130	149	215	239	220	367	96	119				
20—35 jaar	162	131	89	76	133	109	245	136	109	114				
35—50 jaar	87	125	84	60	119	87	240	86	104	99				
50—65 jaar	92	126	90	70	117	88	117	66	90	86				
Totaal	89	126	91	73	119	96	168	92						

(a) Gegevens R.V.A.W.

APPENDIX 11 :

Geografische spreiding der in het onderzoek betrokken werklozen over de gemeenten van het arrondissement Ieper (a)

Gemeenten	Mannen		Vrouwen		Totaal
	Ge-schoold	Onge-schoold	Ge-schoold	Onge-schoold	
Beselare					—
Bikschote	1				1
Boezinge	1				1
Brielen					—
Dikkebus	1				1
Dranouter	1				1
Elverdinge	3				3
Geluveld	2	1			3
Geluwe	5		2		7
Hollebeke					—
Ieper	6	5	3		14
Kemmel	1		2		3
Krombeke	1				1
Langemark	5	1	1	1	8
Loker		1			1
Mesen				1	1
Nieuwkerke		1	2		3
Oostvleteren	1	2			3
Passendale	4				4
Poelkapelle	1				1
Poperinge	13	2	1		16
Proven		1	1		2
Reningelst	2	3			5
Roesbrugge-Haringe	2			1	3
Sint-Jan	1	1			2
Vlamertinge	3	1	1	1	6
Voormezele		1			1
Watou	4	1			5
Wervik	14	4	11		29
Westouter				1	1
Westvleteren	1				1
Wijtschate	1	2			3
Woesten	1				1
Wulvergem	1				1
Zandvoorde		1		1	2
Zillebeke		1			1
Zonnebeke	3	1	1		5
Zuidschote		1			1
TOTAAL :	79	31	25	6	141

(a) *Enquête W.E.S.*

APPENDIX 12 :

Memorandum over zekere urgente maatregelen tot het stimuleren van de industriële investeringen in het Ieperse (Littreksel)

(Opgesteld door het stadsbestuur van Ieper, de Handels- en Nijverheidskamer en het Sociaal-Economisch Studiecentrum voor het Ieperse. — 31 december 1955.)

In het kader van het algemeen economisch beleid dat in ons land gevoerd wordt dringen zich voor het stimuleren van de industriële investeringen in het Ieperse **vijf maatregelen** op, welke van regionale betekenis zijn :

- (1) het verbeteren van de baan Ieper-Kortrijk ;
- (2) het verbeteren van de baan Ieper-Roeselare ;
- (3) het bouwen van een loswal en van een exploitatieweg rechts van het IJzerkanaal, gelijktijdig met het in gereedheid brengen van het door de stad geprojecteerde industrieterrein ;
- (4) de prioritaire, en meest voordelige toepassing van de wetten van 7 augustus 1953 en 31 mei 1955.

Deze maatregelen zijn essentieel, wil men in het Ieperse een zodanig industrieel « milieu » scheppen, dat dit gebied door de ondernemers voor vestiging kan worden verkozen.

Van niet minder belang en als vijfde punt kunnen wij hieraan toevoegen : « Het opmaken van een economische monografie voor het arrondissement Ieper ».

De **baan Ieper-Kortrijk** verbindt Ieper met het industrieel zwaartepunt van West-Vlaanderen.

Gesteld moet worden, dat de mogelijkheden van Ieper om industriële vestigingen aan te trekken, afhankelijk zijn van het ontsluiten van dit gebied door een betere baanverbinding met de bestaande ontwikkelde kernen in de provincie, waarvan het Kortrijkse de voornaamste is.

Deze slagader voor de industriële ontwikkeling van het Ieperse moet kunnen voldoen aan de eisen van een snel en intensief verkeer.

De **baan Ieper-Roeselare**, thans provinciale baan, is de toegangsweg voor dit gebied tot de autostrade Oostende-Brussel, en verbindt Ieper met de tweede industriële kern van West-Vlaanderen, nl. Roeselare.

Beide redenen nopen tot een aanzienlijke verbetering van de bestaande verkeersweg, eveneens aan te passen aan de eisen van een snel en intensief verkeer.

De verbetering van de verbindingswegen tussen Ieper enerzijds en Kortrijk en Roeselare anderzijds kunnen gedeeltelijk de nadelen compenseren, welke voor industriële vestigingen in dit gebied voortvloeiën uit de excentrische ligging van het arrondissement Ieper.

Verder vervullen deze banen een belangrijke functie in het dagelijks pendelverkeer van arbeidskrachten uit het Ieperse naar de industrie in het Zuiden en in het centrum van de provincie West-Vlaanderen, pendelverkeer dat tot

op een zekere hoogte altijd zal blijven bestaan ; en in het toeristisch verkeer, waartoe het arrondissement Ieper o.m. speciaal geroepen is, zoals de ontwikkeling van het vreemdelingenverkeer in dit gewest gedurende de laatste jaren beezen heeft.

Voor het aantrekken van nijverheden dienen industrieterreinen in gereedheid te worden gebracht. Terreinen welke hiervoor in aanmerking komen zijn gelegen langs het IJzerkanaal van Ieper tot Boezinge.

Opdat deze terreinen voor industriële vestigingen aantrekkelijk zouden zijn, is het nochtans noodzakelijk :

- (I) tussen deze terreinen en het IJzerkanaal een **exploitatieweg** aan te leggen, van Ieper tot Boezinge, ten einde de terreinen over de volledige lengte voor alle trafiek toegankelijk te maken ;
- (II) een **loswal** te bouwen, opdat de aangetrokken ondernemingen ten volle zouden kunnen profiteren van de aanwezigheid van een bevaarbare waterweg ;
- (III) een **spoorwegraccordement** tussen deze terreinen en het IJzerkanaal te voorzien, daarbij gebruik makend van de bestaande, maar in onbruik geraakte spoorweg van Ieper naar Kortemark, via Boezinge.

De stad Ieper, eigenaar van het grootste deel van de terreinen die voor deze werken voor onteigening vatbaar zullen zijn, is bereid deze kosteloos af te staan.

Om in het industrieel klimaat de gewenste verandering te verwekken ter stimulering van de industriële ontwikkeling van dit gebied, en als compensatie voor de mogelijke economische nadelen van vestiging in dit gebied t.a.v. vestiging in meer centraal of meer geïndustrialiseerde streken, is het geboden de **expansiewetten van 7 augustus 1953 en van 31 mei 1955 met prioriteit en op de meest voordelige manier toe te passen in het arrondissement Ieper.**

Hieronder wordt verstaan : prioriteit in het toekennen van de kredieten ; toestaan van het toegelaten maximum van toelagen ; toekennen van de meest voordelige voorwaarden ; het gezamenlijk toekennen van een toelage en een 1 %-krediet in het kader van de Wet van 31 mei 1955.

Er zij hier verwezen naar het antwoord van de Hr. Minister Rey (Ref. 3. IP./E. 9178), dd. 3-12-1955, aan de Heer Gouverneur van de provincie West-Vlaanderen, op de motie van de Westvlaamse Economische Raad, dd. 1-10-1955 :

« Bij het beoordelen van de aanvragen ingediend bij mijn departement in het raam van de wetten van 7 augustus 1953 en 31 mei 1955, wordt steeds een bijzondere aandacht geschonken aan het algemeen economisch belang, waarbij aan de regionale weerslag van het door de aanvrager voorgestelde investeringsplan een bijzondere aandacht wordt geschonken. Inderdaad, de intensiteit van de lokale werkloosheid vormt een van de voornaamste criteria die in acht genomen worden om in het kader der boven bedoelde wetten de meest voordelige voorwaarden toe te passen, nl. 3 % in plaats van 4 % bij gewone investeringen en de gezamenlijke toekenning van een toelage van 30 % en een krediet tegen 1 % bij aankoop of aanbouw van een nijverheidsgebouw ».

Een uniforme behandeling van kredietaanvragen voor het arrondissement Ieper als voor de rest van het land zou inderdaad niet volstaan om de voor dit arrondissement levensnoodzakelijke investeringen aan te trekken.

Om echter alle elementen van welslagen in handen te hebben dient in eerste instantie overgegaan tot het opmaken van een economische inventaris, de studie over de werkloosheid en de opsloringsmogelijkheden ervan.

Het Studiebureau van de Westvlaamse Economische Raad lijkt ons hier ten zeerste geschikt om deze opdracht te vervullen.

In verband met dit punt werd door het stadsbestuur van Ieper in samenwerking met de Handels- en Nijverheidskamer der streek en het Sociaal-Economisch Studiecentrum een aanvraag gericht tot de Heer Minister van Economische Zaken. Gevraagd wordt aan de Commissie tot bevordering van het Ieperse bedrijfsleven, deze vraag gunstig te steunen.

DRUKKERIJ SANSEN P.V.B.A.
GASTHUISSTR. 19, POPERINGE

ZUID-WESTVLAAMSE BERGSTREEK

Cliché Westtoerisme